

Huzur Deputy Collector,
Surat.

(તંદુરસ્ત વાંચન હારમાળા નંબર ૪.)

(Healthy Literature Series No. 4.)

અપેદ્ય.

(*PURITY.*)

By:— Dinshah Dadabhai Dordi
(Mullan Jamasp)

Navsari.

લખનાર—દીનશાહ દાદાભાઈ દોરડી

(મુદ્દસાં જમાસ્પ)

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાશિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૨૭૨૫ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ રૂંધોઈ

વિષય ૮૮૪૨૭

(તાંદુરસ્ત વાંચન હારમાળા નંબર ૪.)
(Healthy Literature Series No. 4.)

અપેદ્ય.

(*PURITY.*)

By:— Dinshah Dadabhai Dordi
(Mullan Jamsap)
Navsari.

લખનાર—દીનશાહ દાદાભાઈ દોરડી
(મુલ્લાં જામસ્પ)

તે આતશ વિશે મળી આવેલાં લખાણો, ઝેરી જનવરોના
ડંખેના તાત્કાલિક ઈલાજો, ખોરશેનામુના કરતા.

સુરત.

ગુજરાત સ્ટાન્ડર્ડ પ્રેસમાં ઉત્તમરામ ઉમેદરામ રેશમવાલાએ છાપ્યું
કે. જી. મુની મુબઈ બેંક.

---

૫. જ. ૧૨૬૫.

સંવત ૧૯૮૨.

સને ૧૬૨૫.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ
૧૨ ૧૦ ૧૨

નેક નામદાર

અષો

મહાન પેગમખરના આગમન

માટેજ

આ અષોધનો વિષય બહાર પાડવામાં આવ્યો છે

જઓ ઝોનો લાહાવો લે તેમને નમન !!!

અર્પણ પત્રિકા.

મારા મરહુમ વહાલા પીતાજી ઐરવદ દાદાભાઈ અરશેહજી દોરડી

જેવણે જરથોસ્તી ધર્મની મોતેબરી નામની નામીચી કેતાબની ત્રણ ત્રણ આટલીઓ બહાર પાડી હતી, તે ઉપરાંત પારસી કીર્તિ સંગ્રહ, કાવાનો પાદશાહી જુદો, હખામીઆનવંશની ઝડોજમાત્રી જેવી કીમતી કેતાબો પ્રમટ કરી જરથોસ્તી ધર્મને પારસી કોમની કીમતી સેવાઓ બજાવી હતી તે ઉપરાંત આસરે ૪૦) વકસની વાત ઉપર પારસીઓ અને હિંદુઓનું મુળ નામની કેતાબ છપાવી તે બાઇબલ કોમો વચ્ચેનું નાતુ મજબુત કરી આપ્યું હતું. એ કામની પ્રસંસા હાલે સ્વામી શ્રી શ્રધ્ધાનંદજી જેવા પ્રખ્યાત પંડિતે કીધી છે.

તે મ જ

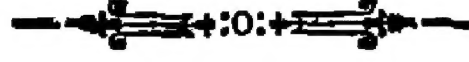
મારા મરહુમ માયાજી માતાજી બાઈ આવાંબાઈ દાદાભાઈ દોરડી જેઓએ

આ દુનિયામાં કમતરીનને જન્મ આપી તેનું આ ભવમાં સાર્થક થઈ શકે એવા સારા સંજોગો મેળવી આપ્યા છે, તે માટેની અતિશય હેશાનમંદીમાં અતિ-માન અને મહોબત સાથે તેઓની નેક ક્વવિઓને શાંતિ ઈચ્છી તેમના મરણોએ આ નજીવી કોરોશ ધરું છું.

દીનશાહ દાદાભાઈ દોરડી

(મુદ્રાં: જામારેપ)

પ્રસ્તાવના.

એક જાણીતા લેખકની ચોપડી માટે અણુજ્ઞના મીત્ર તરફથી દીખાચો લખવાનો નીચમ અસાધારણ ગણાય. પણ ભાઈ દીનશાહ દોરડી સાથનું મારું “નાતું” ઘણું નીકટ હોવાથી-એટલે અયોરનાનઝાદા તરીકે, ખુદા શનાશીના અભ્યાસી તરીકે, ભાજીખાઉ નોશાકરા તરીકે, અને કેલવણીના ધંધામાં મારા હમકાર તરીકે એ ભાઈનો સંબંધ હોવાથી એમના આગ્રહથી બે શબ્દો લખી આ રસાલાને તેના પવિત્ર કામમાં દરેક ફતેહ અને જશ ઈશ્તિહુ. લેખકની આ “શોખની સેવા” હોવાથી આવી ફતેહનો એટલોજ અર્થ થઈ શકે કે હમ-કામના ભાઈ બહેનોમાં શરિર, ચારિત્ર, અને મનને શુદ્ધ રાખવાની તેની ખાત્રેસ નેમ પાર પડે, અને જરથોસ્તી ધર્મના પાયા રૂપી મુખ્ય સિધ્ધાંત પાલવાથી દરેકને પોતાના પેગંબર સમક્ષ હીંમતથી મોહું બતાવવાનું બની શકે. જરથોસ્તી ધર્મ એ અપોષ્ટને ઈશ્વરને પહોંચવાના માર્ગ તરીકે ગણ્યો છે. “અપોષ્ટ એજ મજદયશની ધર્મ છે.” (વંદીદાદ) “પવિત્રાઈ વડે હું ખુદાને ક્યારે જોઈશ ?” (ગાથા) અને “પવિત્રાઈ વડે ખુદા સાથની દાસ્તીમાં એક થઈએ.” (હોશખામ) આ રીતે ખુદામાં એક થવાનું યોગનું કામ (at-onement) બજાવવું બલખત એકજ જન્મમાં તો અશક્ય છે. પણ માણસની તે છેવટની સરજત તરફ લઈ જનાર અપોષ્ટના માર્ગના અનેક પગથ્યાં ભાઈ દોરડીએ બતાવ્યાં છે. અપોષ્ટના જેટલા અર્થો એમણે આપ્યા છે તે કરતાં ચારગણા વિસ્તારમાં તેને જીંદગીના દરેક સદગુણ માટે લાગુ પાડી શકાય. તદ્દન વ્યવહારૂ રૂપમાં તે (પૃ. ૧૩૬-૧૬૦) “ભાગ બીજા”માં ગણાવેલી વીગતો જેનાથી સ્થુલ દેહની સફાઈ સચવાય છે, તે સમાવી દે છે, એટલે આરોગ્ય શાસ્ત્ર બને છે, જ્યારે નીતિમય જીવન ગુજરવામાં તે મનની, લાગણીઓની, અને જીંદગીની પવિત્રાઈ માટેના દરેક ઉપાયો વાપરી એક અચલ કાયદો (Law) સુચવે છે. બીહીંગ બાંધવા માટે જેમ કાટખુણાની જરૂર દરેક તબક્કે પડે છે તેમ પોતાના પરવરદેગારના દર્શન માટે જેણે પોતાનું નીતિમય જીવન ધડવું છે તેને આ અપોષ્ટનો કાટખુણો દરેક પક્ષે

પોતાના દરેક કાર્યની Reotitude તપાસવા વાપડવાનો છે. આ બહોલા અર્થની યાદ આપવા માટે મીં દોરડીએ કેટલીક બહારથી ભલતી જણાતી વીંગતો પણ સમાવી દીધી છે. આવા રસાલો એ ભાઈની લેખન શૈલીનો નમુનો છે. કારણ તરેહવાર કુલોનો સુંદર હાર મઠી આપનાર માલી તરીકે, અથવા એક સાઈકલોપીડયા જેવા જ્ઞાન-કોપ રચનાર સંગ્રહકાર તરીકે હમેશાં મીં દોરડી ઉત્તમ ખુબી બતાવે છે એમ એઓના અનેક લેખો ઉપરથી વાંચકે જોયું હશે. ગમે “આતશ” યા “ખોરશેદ” જેવા ધાર્મિક વિષયો હોય, યા ગમે ઝેરી જનવરના ડંખના ઈલાજો હોય તે સર્વમાં એમની ખંતીલી શોધક ખુબી હમેશ એવો સંગ્રહ કરી બતાવે છે કે જ્ઞાનના ગ્રહ-કોને તેમાંથી કોઈ એકાદ વસ્તુ “ખરીદી” સંપાદન કરવાનું મન થયા વીના રહે નહિ. આ રસાલામાં ઘણા ભાગો એવા છે કે દરેક સ્વભાવ Temperament ને માફક આવશે. પોતાના જ્ઞાનનો ભડોલ બતાવવા માટે નહીં, તેમજ તે વેચી નફો કરવા માટેથી નહીં, પણ પોતાની પાસેની “જ્ઞાનની” “આશની” સરવેને મુક્ત વહેંચવાની થીઓસોફીકલ નેમથી આ રસાલો કોમ સેવાની પ્રસાદી તરીકે રજુ થાય છે. ખુદાના નામે થયેલું કોઈ પણ કામ કદી અકાર જતું નથી તેથી મહાન પેગંબર જરથુસ્ત્રના ઉત્તમ ધર્મની મુદ્રા સમાન ગણાતા અપોઈના આ રસ્તા ઉપર હમદીન ભાઈ બહેનો આવાં વાંચન વડે મકકમપણે આગળ વધે તો તે મહાગુરૂના આશીર્વાદ તેવા લેખ ઉપર જરૂર ઉતરશે. આ એકમાર્ગી લેખકે ગોયા કલમને પુરતી છુટ આપીને ધારવા કરતાં ઘણો મોટો લેખ બનાવી કાઢ્યો છે, અને તેમ કરી પોતાની સેવાનો કોલ તૃપ્ત કીધો છે. તેમ મહેનત અને અર્ચમાં જે ભોગ ધર્મ ખાતર આપ્યો હોય તે પણ તે પ્યારા પેગંબરના અપોઈના શીક્ષણનેજ આભારી છે, જેનાથી સ્વાર્થનો મેલ ઘોવાઈ જાય અને પરમાર્થ તરફ આદમી દોરવાઈ શકે. “યવત્ ઈસાઈ તવાચા અવત્ ખસાઈ અએષે અપહ્યા.” જ્યાં સુધી તાકાત હોય ત્યાં સુધી પવિત્રાઈના રસ્તા ઉપર બીજને લાવવા શીખવીશ અને મહેનત કરીશ ” (ગાથા) આ ભાઈ દોરડીના પવિત્ર પેશાનો ધર્મ છે. તેમાં ખુદા એમની ઉમેદ બર લાવે એવી આ અદના મીત્ર

નાચીઝ

ની હુવા આમીન હોજો.

દીખાચો પ્રગટ કરનાર તરફનો.

અપોઈ બાબે ઘણું ઘણું બોલાયું છે, અને લખાયું છે તે બાબે જેટલુંબી લખાય એટલું ઓછું ધારીને કમતરીને એક વધુ નજીવી કોશેશ કીધી છે. અપોઈનો અર્થ ઘણો બોહોળો હોવાથી કોઈબી માણસ તેને પુરે પુરે ઇનસાફ આપી શકેજ નહીં. કારણકે જેટલી દુનિયાની વસ્તી છે (જે અબજોની ગણાય છે) તેટલા બોદાને પહોંચવાના જુદા જુદા માર્ગો છે, છતાં બહોળા પ્રમાણમાં સાધારણ નેમ એકજ જણાય છે, કે ઈશ્વરને પહોંચવું અને ત્યાં જઈ સારી માણસ જાને એકજ મળવું. આ માટે કમતરીનનો વિષય માણસજાતમાં આ કળિયુગ વખતમાં કાંઈક જીજ્ઞાસા ઉત્પન્ન કરે એટલું બી ગણીમત ગણાશે. એની શરૂઆત લગભગ ૭ વરસોની આગમચની છે. કારણકે સેવકની પાસે લાયબ્રેરીમાં લાયબ્રેરી તે તેની નોટબુકસો છે. કોઈબી ચોપડી ચોપાન્યું કે ન્યુસપેપર એવું નહીં હોય કે જે સેવકના હાથમાં આવતાં વગર નોંધ લેવે પસાર થતુ હોય. તે નોંધ સેવકને લાયકની હોય તો તેનો સાર જેથી લેવોજ જોઈએ. એવી રીતે મરહુમ જેમસ એલનની કીમતી ચોપડીઓની નોંધ લેતાં મારા મીત્ર મી. ખરશેદજી કાવશજી દેશાઈએ મને The Art of Noble Living ખાસ વાંચવાને બલામણુ કીધી. તે શુભ ઘડીથી આ કેતામે પોતાનું હાલનું સ્વરૂપ પકડ્યું. કારણકે તેમાંથી મારી નોંધપોથીમાં સેવકે ઘણો ઘણો ખોરાક જમા કીધો. એ દર-મ્યાન મુંબઈની માનવંત જશન કમીટી તરફથી અપોઈનો એક રસાલો મંગાયો. તે માટે સેવકથી તુરત કામ શરૂ થઈ શક્યું નહીં. કારણકે ધંધાની ફરજનું કરજ પહેલાં ચલા કરવાનું હતું. જેથી તે જ્યારે તયાર થયો ત્યારે મુદતનો બાધ જણાવી પરિક્ષક સાહેબોએ તેનો અસ્વીકાર કર્યો. એ પછી ધીરજ હારી ન ખાતા તેને પેપરે, ચોપડી, ચોપાન્યા મારફતે બહાર પાડવાની તજવીજ થઈ પણ તેનું કદ મોટું થઈ જવાથી ને વળી કાંઈક ગમથી તેના થોડા મેન્યુસ્ક્રીપ્તસો પાછા ન વલવાથી આખરે આપ મુઆ વિના સ્વર્ગે ન જવાએ એ કહેવત ખરી પડવાથી ઉલટ પકડીને એ વિષય સેવકેજ બહાર પાડ્યો છે. આ વિષય વરસોની વાતોપર લખેલો છે, તેથી ઘણો અધુરો છે. વળી એમાં સરઆતના કેટલાએક વિષયો વધુ લંબાણુ થઈ જવાથી એને વધુ લંબાવવાથી હાથ ખેંચવો પડ્યો છે અને ગજવું જેટલો ભાર ઉપાડે તેટલુંજ આગળ ચાલવાને સેવકે દરસ્ત વિચાર્યું છે.

એને તંદુરસ્ત વાંચન હારમાળા નંબર ૪ થું નામ આપવાનું કારણુ જેટલુંજ કે એ આગમચ સેવકે ત્રણ નીતિ રીતીના પુસ્તકો બહાર પાડ્યા

છે ને ભવિષ્યમાં ઉમર ચારી આપે તો ખીજ વધુ પુસ્તકો બાહર પાડી એ હારમાળા લંબાવવાની સેવકની ઉમેદ છે. સેવકે કદીખી વાર્તા લખવાનો શોખ રાખ્યો નથી તેને નાનપણથીજ કબરવાસ બનાવ્યો છે ને તે એટલે સુધી કે મારા મીત્ર નાચીજે સુચવ્યા મુજબ પાણીનો મોટો વિષય સેવકે તૈયાર કરીયો છે જે જયારે સંપૂર્ણ થશે ત્યારે તેમી ઓકતેવો સાધકના ૧૦૦૦) પાનાનો થવા જશે. પણ તે બહાર પાડવાનું ભવિષ્ય ચળકતું છે કે જાંબુ છે તે તે સાહેબને ખબર છે.

આવાજ એક તંદુરસ્ત વાંચનમાળાનું માસિક આપાન્યું ચલાવવાને મારા વહાલા ભાઈજી આપુજીદાદાભાઈ દોરડી તથા મારા મરહુમ વહાલા ભાઈજી નરીમાન દાદાભાઈ દોરડીનો વિચાર હતો. પણ આજના જમાનામાં તે હાર પડશે કે કેમ તે શકમંદ જણાયાથી હમોએ તે વીચાર માંડી વાળ્યો હતો. સેવકનો વિચાર તેમાં દર મહીને વિદ્યા દુનરની શોધખોળોનો મોટો સંગ્રહ રજુ કરવાનો હતો, પણ તે મરહુમ મારા ઉતસાહવાળા ભાઈજી નરીમાનના અકાળ મરણથી તે સ્કામ છેવટની પડી ભાંગી છે ને તંદુરસ્ત વાંચનમાળાને તેથી મોટો ફટકો પડ્યો છે. જેમ ઇશ્વરની મરજી. મરહુમના રહને શાંતિ ઇચ્છતો સેવક તમારો,

નવસારી-હુનસીકુઈ } દીનશાહ દાદાભાઈ દોરડો
તા. ૧૫મી અક્ટોબર ૧૯૨૫ } (મુદ્દાં જમારપ)
બાઈ ડોસીબાઈ કોટવાલ પારસી ઓરફનેજ.

તા. ૬૦—આ રસાલો બહાર પાડવામાં મારા મેર્યાન મુરખીજી એ. રશતમજી બેજનજી રાનજી તથા મારા વહાલા ભાઈજી ખરશેદજી દાદાભાઈ દોરડીએ અતિ ઉત્સાહ ભરેલો ભાગ લીધો છે તે માટે તેઓનો ઉપકારી છું. તથા મી. ઉત્તમરામ ઉમેદરામ રેશમવાલાએ આ કામ પરમાય નુ જાણી તે જેમ અને તેમ સસ્તી કીમતે ને ઉતાવળથી છાપી આપવા બાદ તેવણનો આભારી થયો છું.

આ વીષય ખોદાણા સ્વરૂપમાં લખેલો તમો જ્ઞેશો. તેને અનુક્રમે જાહેરલો નથી તથા કયો સદગુણ પહેલો અખત્યાર કરવો ને પેહેલો કયો દુરગુણ કાઢી નાખવો એ ન બની શકે તેવું છે. કારણકે અષોષ એ સુચરૂપ છે. તે round ટેબલ જેવી છે. તેની ગમે તે બાજુથી શરૂઆત કરો તો ચાલશે. જેમ સુચના બધા કરીશો આપણને સાથે આવી મળે તોજ આપણને Harmony લાગે તેમ અષોષના સધળા સદગુણો સાથે ખીલવાય તોજ Harmony પેદા થાય માટે એક સદગુણ આજે ખીલવીશુ એક દુરગુણ કાલને માટે કાઢી નાખવા રહેવા દઈશું એમ તો ન બને તે ધ્યાનમાં લેવું.—
દી. દા. દા.

બનામે ઈઝદાં
તે સાહેબના નામથી ! તાર તુને !
ARISE, AWAKE OR BE THOU EVER
FALLEN !

ઉઠો, સજાગ થાઓ નહીં તો કે હુમશને માટે લોચે પડ્યા રહો !

“અએ માણસો તમે ઉઠો, સઉથી સરસ અપોઈની (જીંદગીની) વખાણ કરો [અપોઈ અખત્યાર કરો]. દેવોને [ખરાબ વિચારોને] દે ફેરી નાખો.

“અએ માણસો લાંબી ઉંઘ(આળસાઈ-તમે ગુણ અખત્યાર કરી રાખવાનું કામ) (હવે) તમેને સજાગ નથી = વંદીદાદ પરગરદ ૧૮.

“For I do nothing but go about persuading you all old and young alike not to take thought for your persons, or your properties, but first, and chiefly, to care about the greatest improvement of your Soul.”—*Socratis Apology*.

(See The Art of Noble Living)

એક નવી સોનેરી સહવાર પડવાનો વખત નજદીકમાં છે. તે સહવાર પડવા સાથે સાથે એક અપોઈને મહાન પેગંબરનું આગમન આ દુનીયા ઉપર થશે. તે માટે પુર્વનું તારામંડળ લગભગ ૧૦૦,૦૦૦ થોદાઓની મદદ લઈને સારી દુનીયા પર ચળવળ ચલાવી રહ્યું છે; અને તે મહાન સાહેબના આગમનની ખુશાલી ભરેલી વધાઈ સાથની યાદ આપતું રહ્યું છે. હવે પેગંબરના જમાનામાં થઈ જવું એથી એક પુન્યવંતુ કામ છે. તે છતાં એક પેગંબર સાહેબને ઓળખીને તેવણના હમકાર થવું એ સઉથી પુન્યવંતા કામ માત્ર થોડાને નસીબે હોય છે. માટે આવા ભાગ્યશાળી ને પવિત્ર મંડળમાં જોડાઈને તમે બી એક મહાન પુન્ય હાંસેલ કરો.

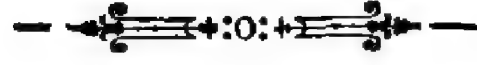
જે તમે એ મંડળમાં જોડાવા રાજી હોવો તો પછી તે મહાન સાહેબને ઓળખવા પડશે. જે લાયક હશે તે સાહેબને ઓળખશે. એ લાયકાતની તૈયારી કરવા અપોઈના પાંડો ગોખતાં શીખો ! કારણ કે તે નામવર તો અપોના અપો છે. એટલા માટે તમારી પાસે અપોઈનો કાંઈ ખ્યાલ રજુ કરનારો આ કમતરીનનો અપોઈનો વિષય છે તેના ચાલુ વાંચનનો હવે મહાવરો પાડજો ! તથાસ્તુ !! આમીન !!!

ACKNOWLEDGMENT.

The author wishes to express his indebtedness to several well-known English Authors from whose works he has freely drawn the quotations that embellish this essay. Their contribution to this “Labour of Love” is laid along-side his own at the altar of Service in His Name.

(D. D. Dordi.)

એક ખોલાસો.

સેવકે દોરડી અટક હેઠળ ઉર્ફે “મુદ્દાં જમારપ” કરી લખેલું છે, તેનું જાણવું એ છે જે અમારી એ “મુદ્દાં જમારપ”ની અટક અસત્ત્વારેથી છે, તેની ઉત્પત્તિ એવી છે કે દીદ્દીના શાહ જેહાંગીરે ઇ. સ. ૧૬૧૮માં હિંદના દાદા દાદાભાઈ નવરોજીના હમારાં કુટુંબના વડવા ચાદજી કામનીતને એકસો (૧૦૦) વીંધાની જાગીર તથા “મુદ્દાં જમારપ”નો ખેતામ બક્ષેલો હતો. એટલા માટે જે મુદ્દાં જમારપની નામીથી અટકથી અમારા વડીલો ઓળખાતા હતા તે માનવત અટક પાછી અમારા કુટુંબમાં તાજ કરવાને માટે સેવકે શરૂઆત કરી છે.

(વધુ માટે જુઓ ડો. જીવનજી જમશેદજી મોદી બી. એ. પી. એચ ડી., સી. આઇ. ઈ. નો ધી રોયલ એશીયાટીક સોમાયટીમાં વાંચેલો રેસાલો) *

ખીજી વાંચનાર સાહેબોનું એક ખાસ ધ્યાન ખેંચવાનું છે કે સેવકના તેમજ મારા મરફૂમ મુરખીજી એમ દાદાભાઈ ખરશેદજી દોરડીના પ્રગટ કરેલાં પુસ્તકો બાબે વારંવાર માગણી થાય છે પણ દક્ષગીર છું કે તેવી માગણી પુરી પાડવાને હાલે કોઈખી જાતના પુસ્તકો અમારી પાસે મુદ્દલ છેજ નહીં. માટે ભવિષ્યમાં કોઈ સાહેબોએ એવી માગણીઓ કરવાની મુદ્દલ તસદી લેવી નહીંજ.

નવસારી.

} લીં દીનશાહ દાદાભાઈ દોરડો
(મુદ્દાં જમારપ)

---

* The Journal of the Bombay Branch of the Royal Asiatic Society Vol XXV of 1920-21.

અપોઈ.

“અપોઈ યાને પવિત્રાઈ એ જાતની છે, એક ખરી યાને ભીતરની અને બીજી ઉપર, ઉપરની યાને બાહરની ”

“ખરી અથવા ભીતરની અપોઈ તે છે, કે જે દીકને બદી સાથે વળગવા દેતું નથી, અને તે ખરામ વિકારોથી દીકને સાફ કરે છે. દાખલા તરીકે દીકમાંથી ગુસ્સો [અહંકાર] શહેવત (લોભ) વગેરેના ખ્યાલોને કાઢી નાખવા, એ ભીતરની અપોઈ કહેવાય.

“ઉપર ઉપરની અથવા બાહરની અપોઈ તે છે કે જે માત્ર બાહરથી જે કાંઈ મેલું અથવા ખુર દેખાય તેજ સાફ કરવામાં આવે. દાખલા તરીકે ગંદકી, નસો પક્ષીદી વગેરેને દુર કરવું.”=દસાતીર

“પવિત્રાઈ એ માણસને માટે જન્મથીજ સડથી સરસ ચીજ છે”
—વંદીવાદ ૬. ૫-૨૧

“કોઈ બી શખ્સ સારી મનશની, સારી ગવશની, તથા સારી કુનશનીથી પોતાના અંતઃકરણને પાક કરે છે.”=વંદીવાદ ૬ ૫-૨૨

Perfection is the measure of heaven and the wish to be perfect the measure of man =The Family Herald March 1920

We believe that every man ought to be a temple of living God. The life of a soul is sacred in every stage of its existence =Mazzini

અપેમ વોહુનો અર્થ.

“અપોઈ એ સર્વથી સરસ નીયામત છે, અપોઈથી સુખ છે; સુખ તેને છે કે જે સર્વથી સરસ અપોઈને ખાતર અપો છે.”

એની મતલબ ધ્યાનમાં લઈએ તો પછી ઉત્તમ પરેહનમારીએ આત્માનો જાણે ખોરાક છે. આત્મા સુખ શોધે છે; અને જેઓ અપોઈ અખત્યાર કરે છે, તેમને તે (સુખ) કુદરતી કામદે મળે છે.

હવે જરા નીચે નજર નાખશો તો જણશે કે અપોઈના અર્થનો પડધા એક વિદ્વાન લખનારે પોતાતા આજમાનાના પુસ્તકમાં અનુભવ મેળવીને કેવી રીતે પાડ્યો છે !

“ Happiness is the *Natural* and the *Normal*; it is one of the concomitants of righteousness. Righteousness in its analysis is living right relations with the laws of our own being. If we are making even a descent effort to know and to observe these laws happiness in the main will be our portion = Wining of the Best p. 96 (James Allen)

અષોઘથી ગુજરાતમાં આવતી હિંદીના કથા.

And what is permanent in Life ! What is essential ? Virtue alone is permanent ; Character is essential. So simple is life when it is free from all superfluities and rightly understood and lived, that it can be reduced to a few unmistakably easy to be understood though hard to practise principles ; and all great minds have simplified life. Buddha reduced it to eight virtues in the practise of which he declared that men would acquire perfect enlightenment ; and these eight virtues he reduced to one, which he called Compassion. Confucius taught that the perfection of knowledge was contained in five virtues and these he expressed in one which he called Reciprocity, or Sympathy ; Jesus reduced the whole of life to the principle of Love. Compassion, Sympathy and Love, these three are identical. How simple they are too ! Yet I can not find a man who fully understands the depths and heights of these virtues ; for

who so fully understood them in practice, he would be complete perfect divine. There will be nothing lacking in him of knowledge and virtue and wisdom.

“Wise men govern their lives by a few simple rules. A life governed by the central principle of love will be found to be divinely consistent, in all its details. Every thought word and act will fall into its proper place and there will be no conflict and confusion ”

A Buddhist saint was asked “what is the most fundamental thing in Buddhism?” The saint replied, “The most fundamental thing in Buddhism is to cease from evil and learn to do good.” “I did not ask you,” said the learned man, “to tell me what every child of three knows; I want you to tell me what is the most profound, the most subtle, the most important thing in Buddhism;” said the saint, “it is to cease from evil and learn to do well.” It is true that a child of three may know it, but grey-haired old men fail to put it into practice ”

= The Life Triumphant by James Allen p. p. 55-56.

આગળ ચાલતા આપણે વાંચીએ છીએ કે,

The simple hearted, the true hearted the virtuous and the wise, are no longer troubled with doubts and fears about the future, and the unknowable. They find in virtue an abiding security, they find in Truth an illuminating light which, while it reveals to them the true order of the facts of life, throws a halo of divine promise about the abyss of the unknown; and so they are at rest.

“Simplicity works untrammelled, and becomes greatness and power. Suspicions, bewailings, doubts, and fears—all these things, and the freed man, strong, self possessed, calm and pure, works in unclouded assurance, and inhabits heavenly places.

(Dito) p. p. 59-60

“The triumphant Life is for him whose heart and intellect are attuned to lofty virtues. He must make his thought logical, sequential harmonious, symmetrical. He must mould and shape his thinking to fixed principles, and thereby establish his life on the sure foundation of knowledge.

“Virtue is not only of the heart it is of the intellect also. And without this virtue of intellect the virtue of the heart is imperilled.

“The highest flights of speculation pleasing as they are—reveal no place of rest, and the strained mind must return to facts and moral principles to find that truth which it seeks. As the soaring bird returns for refuge and rest to its nest in the rock, so must the speculative thinker return to the rock of virtue for surety and peace.” = Mr. James Allen in the Life Triumphant. p. p. 62-63.

—————:૦):—————

અપોર્ણનું મૂળ હોમ !

[અએ હોમ !] ખરેખર (તું) અપોર્ણનું મૂળ છે” —ઈબ્નેનેના

હા. ૧૦-૪.

—————

હોમના ઘણા મીનીંગ થાય છે. આપણે અહીંયા તેનો અર્થ મીનોર્થ જ્ઞાન લઈશું.

ત્યારે અપોર્ણ સંપાદન કરવી હોય તો પહેલાં મીનોર્થ જ્ઞાન સંપાદન કરો.

કારણકે જ્ઞાન એ બળ છે, એ બળ મેળવે તો પછી તેનો ઉપયોગ અપોધથી કરજે.

આગળ ચાલતાં એજ હોના ૬ ને ૭મા ફકરાઓ તરફ નજર ધુગાડીશું.

૬—“(હોમની) વખાણ કરવામાં આવે છે, ત્યારે હોમ ઉમે છે, એટલા માટે જે શમ્સ તેને વખાણે છે, તે ધણોજ ફતેહમદ થાય છે. અગ્ને હોમ ! (તાર) સકથી થોડું નિયતીને રસ કાઢવાનું કામ, અગ્ને હોમ ! (તારી) સકથી ઓછી વખાણ, અગ્ને હોમ ! (તાર) સકથી ઓછું પીવું (એ) દેવેનો હજાર ધણો નાશ છે.

૭—“જે જે જગ્યાએ તંદરેસ્તી આપનારા હોમને (કાઈ) ખચીત લઈ જાય છે, તથા જે જે જગ્યાએ (કાઈ) ખચીત તેને વખાણે છે, તે ધરમાંથી દેવોથી ઉત્પન્ન થયેલી (તમામ) ગલીચાઈ એકદમ નાશુદ્ધ થઈ જાય છે, તથા તેના ખાનદાનમાં તેમજ તેના મુકામમાં જાહેર રીતે સુખ તથા તંદરેસ્તી (આવે છે).”

ઉપલાનો સાર એ છે, કે મીનોઈ જ્ઞાન મેળવવા પાછળ ઓજાર-ખાઈથી અને નેક મનસ્વીથી મડીને જાણે તેને (મીનોઈ જ્ઞાનને) આવકાર આપવામાં આવે છે, ત્યારે તે શમ્સ પોતાની મુરાદમાં ફતેહ મેળવે છે. માત્ર મીનોઈ જ્ઞાન થોડું ધણુબી સંપાદન કીધું તો પછી અજ્ઞાનતાને લીધે થતી ખરાબીઓ અટકી પડે છે.....અને આખરે તેનો સાક્ષાત પુરાવો એ મળે છે, કે તે માણસને તંદરેસ્તી આવવા ઉપરાંત તેની ખાસપાસનું કુટુંબ વડીક સુખ અને તંદરેસ્તીના આસિરવાદોથી ભરપુર બને છે, એના ટેકામાં ઈજ્જતેનો હા ૫૭-૧૪ તરફ જરા નજર દોડાવીશું:—

“જે (શમ્સ)ના ધરમાં અશો, ફતેહમદ, (તથા) તૃપ્ત થયેલો અશો સરૌશ ઇજ્જત માન પામેલો હોય છે, તથા (જે શમ્સના ધરમાં વધારે નેક મનસ્વીવાળો, વધારે નેક સખુન બોલનારો, (તથા) વધારે નેક કામ કરનારો અશો માણસ હોય છે, તે ધરમાંથી, તે મોહોલ્લામાંથી, તે કસ્બામાંથી (તથા) તે દેશમાંથી દુષ્ટ (તથા) નાશકારક (આફતો અથવા) અડચણો દૂર જાય છે.”

આવું અવસ્તાનું મોતેબર વચન છે, જે આપણે તો ખરાં માન સહીત કમુલ રાખીએ છીએ; પણ તેને વધુ ટેકો આપવા સાર જાહેર નજર ફેંકતા આગે જમાનામાં અપોધના ઉસ્તાદ એટલે જીંદગી દરમ્યાન અપોધ પાળીને અપોધના વહેવાર જનુભવ જાહેર કરી ગયલા મરહુમ જેમ્સ એલનને પોતાની સાહદતો રજુ કરવા હમ્શું:—

Where there are no violent passions there can be no tragedy, no disaster no catastrophe. When humanity has attained to inward harmony and peace it will be free from all those forms of violence which now devastate the world and scourge human kind with grief and lamentation.

“Materlink perceives this truth clearly for in his ‘Wisdom and Destiny’ says:-

“Fatality shrinks back abashed from the soul that has more than once conquered her; there are certain disasters she dare not send them forth when this soul is near.

જીવો આ ગોખી રાખવા જોગ દેવા મુંદર રાખદો ! તેઓ આપણા અવસ્તાના ઉપલા પરીત્ર કોલમોનો જાણે બોલે બોલનો તરજીમો છે ! તેનો આજેહુબ પાછો પડ્યા પાડી બતાવે છે !

આગળ આલતાં હવે જાણે તેનો વિસ્તારીને સાર રજી કરવામાં આવેલા લાગે છે.

“.....The mere presence of the sage suffices to paralyse destiny; and of this we find proof in the fact that there exists such a drama where in a true sage appears, when such is the case the event must needs halt before reaching bloodshed and tears. Note only is there no drama wherein sage is in conflict with sage; but indeed there are very few whose action revolves round a sage.

And truly; can we imagine then an event shall turn into tragedy between men, who have earnestly striven to gain knowledge of self? It is rarely indeed that tragic poets will allow a sage to appear on the scene, though it be for an instant. They are afraid of a lofty soul, for they know that

events are no less afraid; and were heroes to soar to the height, the real hero would gain, their weapons would fall to the ground, and the drama itself becomes peace—the peace of enlightenment.”

“It is a significant fact that while Shakespeare depicted nearly every type of character, he never brought a sage into his drama. The truth is that his tragedies could not have taken place in the presence of a sage. Their outward violence stands related as effect to the hidden cause of disordered and conflicting passions. The sage has lifted himself above such disorder and conflict and such is the power of his harmonies and tranquil spirits that in his presence the passions of others will be calmed and subdued, and their approaching tragic issue averted”—Men and Systems by James Allen. p. p. 34-35

સત્યાઈ હ મેશાં તકનારી છે.

‘Hour after hour, like an opening flower,
Shall truth after truth expand;

For the sun may pale, and the stars may fail,
But the Law of Good shall stand.

Its splendour glows and its influence grows,
As nature’s slow work appears.

From the zoophyte small to the Lords of all
Through Kalpas and Crores of years ”

=Light of Asia.

હવે સત્યાઈને લગતાં એકામે વધુ એવેરો હાલ ગુરત ગોખી
નરધાએ:--

“ Things serve him who serves Truth, people
seek guidance of him who is master of himself”—The
Life Triumphant p. 46.

Good is not defeated, Justice is not set aside. Whatever man may do justice reigos; and its eternal throne can not be assailed and threatened much less conquered and over thrown; and this the source of the true thinker's abiding repose. Having become righteous he perceives the righteous law, having acquired Love, having conquered evil he knows that good is supreme.

“Virtue can not be shaken, Virtue can not be confounded; Virtue can not be overthrown He who thinks in accordance with virtue who acts righteously, whose mind is the servant of Truth, he it is who conquers in life and in death, for virtue must triumph and Righteousness and Truth are the Pillars of the Universe=The Life Triumphant.

(James Allen)

હવે અર્પાઈ એટલે શું ?

અર્પાઈના ઘણા અર્થ થાય છે. જે કાંઈ સારું, બહુ હોરમજદ તરફ પહોંચવાનો માગ મોકલો કરનાર હોય તે સર્વનો સમાવેશ અર્પાઈ શબ્દમાં થાય તો તેમાં કાંઈથી ખોટું ગણાશે નહીંજ. એવો એનો ખોહોળો અર્થ થતો હોવાથી આપણે સમજવાની તજવીજ કરીશું.

અર્પાઈ = પવિત્રાઈ, ચોખ્ખાઈ (તનની, મનની)

„ = કુદરતની નરી હાલત (*Virgin purity*); અતિશય ઝાઝ વગરની સ્થિતિ.

„ = પારદર્શકતા

„ = અખંડ તંદુરસ્તી

„ = અખંડ ખુશાલી

„ = અખંડ ઝળઝટ

„ = અખંડ જાતિ ભોગ

- ” = અખંડ અગમ્ય જ્ઞાન
- ” = અખુટ શક્તિનું મુળ
- ” = અખંડ શાંતિનું સાધન
- ” = ઝળકાટ મંદ, આતશી તેજદાર દુનિયાનું પાસું
- ” = રૂપેનામીનો તરફ નમતું રાખનાર ચાવી
- ” = રૂપેનામીનો ખીચુ સ્વરૂપ
- ” = સત્ત્વ ગુણ
- ” = ખરૂં અસત્ત્વ મુળ સત્ત્વ
- ” = અર્ક
- ” = આધાર રૂપ પાસું
- ” = આપી દેવું અર્પણ કરી દેવાનું કામ
- ” = દુર્ગુણ કે પાપ સાથે કદી આમેજ થનારી શક્તિ.
- અપોઘ્ન = મીતેછ જ્ઞાનની ચાવી
- ” = ગરોથમાન બેહેસ્તની કુંચી
- ” = અમર્મિની પાયો
- ” = ઇશ્વરી આનંદનું મુળ
- ” = The Law
- ” = Natural (Order)
- ” = Primeval (Order)
- ” = Universal law or order
- ” = Providential order
- ” = માર્ગ (The Path)
- ” = Protection of the Poor
- ” = Shield of the Virtuous
- ” = Support of the Innocent
- ” = Virtue incarnate
- ” = નિયમ
- ” = સુખ
- ” = The Path of Return

„ = The Upward Journey

„ = The Divine Path

Virtue is knowledge (Plato) Therefore "Knowledge is Power" (જ્ઞાન એ બળ છે)

હવે અષો તે કોણ ?

અષો = Pure (પવિત્ર)

„ = વિદેહી; જીવન મુક્ત

„ = મનુષ્યના સાત દેહ અથવા કોષો પર સત્તા ચલાવનાર

„ = સાત (અથવા નવ) ભુવનો જીતનાર

„ = હોશ બામ (મીનોષ હોશ)નો ધણી

„ = હોશ પામેલો (Enlightened)

„ = જ્ઞાની

„ = મીનો ડહાપણુને પુગેલો

„ = તારણ કરનાર

„ = મરોથમાની

„ = અહુરમઝદનો હમકાર

„ = આનંદ પ્રાપ્ત થયેલો

„ = આનંદ પ્રાપ્ત કરનાર

„ = તદ્દન વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થયેલો ધણી

„ = સ્વતંત્ર રીતે રાજ્ય કરનાર

„ = અગમ્ય જ્ઞાન ધરાવનાર

„ = રમેન્તો મૈયન્યુશ ॥ કારોઆરમાં પૂર સત્તાથી રાજ્ય કરનાર

„ = નિદોષતાનો નમૂનો

„ = એરેહેમન સામે લડનાર બહાદુર લડવૈયો

„ = પ્યારતું પૂતળું

„ = ઉમદા જાતિભોગો આપનાર (ધનરૂપે કરનાર)

„ = મહાત્મા

„ = સર્વથી ખુબસુરત

„ = જેને Heart & Intellect બંનેની એક સરખી પાંખો ઉગેલી એવો નર

- „ = શિક્ષાગુરુ
 „ = સ્પેન્તા મૈનુશની ભલી પેદાએશનો પિતા
 „ = સંભાળનાર
 „ = રહામર
 „ = મહાન લઠવેલો
 „ = Diamond soul ધરાવનાર (હીરો)
 „ = અમરખીએ પુએલો
 „ = અમૃતપાન પીએલો
 „ = એરીયન ખોરેલવાળો
 „ = કયાન ખોરેલ ધરાવનાર
 „ = છુલંદ તેજસ (ખોરેલ) વાળો
 „ = અમશાસ્પદોનો દોર
 „ = ગરીબોનો વાલી
 „ = નિરદોષોનો પિતા
 „ = નખખાંઓનો પહેલવાન (Sir Knight)
 „ = સર્વસ્વ પામેલો
 „ = સર્વ વ્યાપક થયેલો
 „ = વખતને જમાનાની અસરથી પેલે પાર ગયેલો
 „ = વખતને જમ્યાના બાધથી મોકળો થયેલો
 „ = ધર્મ સંજીવન કરવામાં આમળ પડતો જામ બજનારો
 „ = ચિનવંત પુલ પસાર કરી ગયેલો
 „ = ચિનવંત પૂલ પસાર કરાવી અપોના રવાનોને છુલંદ રહા બતાવનારો
 „ = દરેક મુશ્કેલી તારનારો
 „ = દરેક મુશ્કેલી સમજનારો
 „ = સંપૂર્ણતાએ પુએલો
 „ = ખરેખરા દુઃખી (પાપી) બદનોને છુટકારો કરનાર
 રહાખર મેળવી આપનારો
 „ = નેકીનો કરનાર
 „ = ખુબીનો ગાનાર
 „ = સર્વથી ઉજ્જમી

- „ = સર્વથી નમ્ર
- „ = સર્વથી આગળ પડતો ભાગ લજનાર
- „ = સર્વથી તાબેદાર
- „ = માતા કરતાં બી અધિક પ્યારથી મીનોઈ જ્ઞાનમાં કમ તાંકતોને ઉચ્છેરનાર
- „ = વહાલામાં વહાલો
- „ = સર્વથી વફાદાર
- „ = દીલસોજમાં દીલસોજ
- „ = શીદ થયલા દીલવાળો
- „ = સત વચની (ગાયનમાં કહે છે કે ગુરૂના વચન સાચા)
- „ = નિષ્કામી જીવંતી ગુજારનાર
- „ = તમામ આશીર્વાદોથી ભરપુર
- „ = સર્વ આશીર્વાદો આપનાર
- „ = સર્વની આશા (ભલી) ખર લાવનાર
- „ = શાંતિ (Harmony) ઉત્પન્ન કરનાર
- „ = નીરિતમાંથી હસ્તીમાં જવાનો પાઠ શિખાડનાર
- „ = જોઈ જેવી ચીજ તેમ મીને.છ દુનિયા હસ્તી ભોગવે છે એ મહાલ છે (Impossible છે) એવી જડવાદી માન્યતા તોડીને તે Possible છે; શક્ય છે એવું પુરવાર કરી દેખાડનારા મહાન ગુરુ અથવા ગુરૂઓ

છેવટે કહીશું કે:—

“ ગુરુ ગોવિંદ દોનો ખર,
કીનકુ લાગુ પાય,
બલિહીઆરી ગુરુ દેવકી
જીનને ગોવિંદ્યો બતાય ”
=કબીર.

હવે ઇંગ્રેજ દ્વારા તાકીશું:—

“ O rich and various man ! thou palace of sight and sound, carrying in thy senses the morning and night, and the unfathomable galaxy; in thy brain the geometry of the city of God; in thy heart the power of love and the realms of right and wrong ” = Emerson

Without a clear and full recognition of our nature as self conscious and self-determining, noble living is impossible. It is because it is not recognised that men drift on, careless of their conduct and heedless of their fate = The Art of Noble Living p. 24.

What a piece of work is man ! How noble is reason ; how infinite in faculties in form and moving, how express and admirable ! in action, how likean angel ! in apprehenson, how like a God ! the beauty of the world ! the paragon of animals ! = Shakespeare.

From harmony, from heavenly harmony,
This universal frame began;
From harmony to harmony,
Through all the compas of the notes it ran,
The diapson closing full on man,
= Dryden

આ તકદીલી દુનિયાનો પાથો શાપર રચાયલો છે ?

“આ ક્ષણભંગુર જીંદગી, જે તેમ છતાં હમેશગી ઉપર રચાયલી છે; તે દરમ્યાન નજીવી અને તકદીલી બાબતો ઉપર મનને અતિશ્ચ રોકી રાખવામાં આવે છે; અને જે બાબતો બળવાન અને હમેશગી સુધી ટકનારી તેની ઉપર કાંઈ નામનુજ ધ્યાન આપવામાં આવે છે, એવી રીતે એ બાબે ઈસારો કરતાં અથવા તોંધ લેતાં ઘણી દલગીરી પેદા થાય છે. શીખેલા, બણેલા વિદ્વાન માણસો, જે કેતામો જે ઘણુજ થોડા વખતમાં ભુલી જવાશે તે બેનાવા પાછળ દહાડા અને વરસો સુધી જખરી જેહેમત ખેંચી રહે છે, તે છતાં તેઓ પોતાના રવાનની ખીલવણી કરવાનું કામ વિસારી મુકતા લાગે છે, જે રવાન તો હમેશગીની ખરેખરી કેતામ સમાન છે. વળી

ચિતાંગ્યો ધણુજ હુન્નરમદીના ભપકાદાર પીકચરો કેનવાસ પર ચિતારવાને ઉત્સાહી રીતે સખ્ત જંગળ માથે ઉડાવે છે; તેમજ વળી પથ્થરના બાવલાં કોનરનારાઓ, હુન્નરમંદીઓનું અતિશય ખેચાણુકારક રીતના આકરમાં માર-બલ પર કોતરકામ કરી બતાવવામાં પોતાની શક્તિ રોકાયલી રાખે છે; જ્યારે તેમના માનસાધપણની હાલત તો આગળ વધારો કરવાથી અટકી પડેલી અને બદસૂરત (બનેલી) લાગે છે.

“(એજ પ્રમાણે) મહાન ગવૈયાઓના અંતરમાંના મીનોઈ રવાનો (અંતર આત્માઓ)માં કઠોર રીતની અશાંતિ માલમ પડે છે; અને મહથુર કવેશ્વરોની મનની કલ્પના તેઓની અંગત (ખાનગી) તવારિખ (જીંદગી) ગુન્નરવાની રહા રીતીની વીગત) તપાસી જોતાં ધણીખરી વાર તે તેઓની કીર્તિને ઝાંખ લગાડે તેવી જણાય છે.

“ખીજા હાથ પર વળી ધંધાદારી માણસો પૈસાના રૂપમાં દોલત જમા કરવાની જહેમત ઉડાવી રહે છે. પણ ધણીખરી વાર એમ બનતું લાગે છે, કે જેમ જેમ સોનાને ઢગલો મોટો થતો જાય છે, તેમ તેમ તે (ખરે-ખરો મીનોઈ) માણસ તો નાનો થતો જાય છે. [નીતિ રીતિમાં ઉતરતો જઈ પોતાના રવાનનું પોષણ કરતો અટકી પડી તેને ભુખે મારતો થાય છે.] અફસોસ !

“ that so many

With low thoughted care

Confin'd and pastero'd in this pifold here,

Strive to keep up a frail and feverish being,

Unmindful of the crown that virtue gives,

After this mortal change, to her true servants.”

“આપણે આપણી જીંદગીના ધણી છીએ, તેને જેમ મરજી પડે તે વલાણુ આપી શકવાની હાલતમાં છીએ, તેનું બાંધકામ આપણી નેમ અને કલ્પનાના પ્રમાણમાં ઉભું કરવાને માટે જે કાચી વસ્તુઓ જોઈએ તે આપણી આસપાસ તૈયારજ છે. તેથી હવે ઉજમ ધરીને એક (ખડખડકું) ઝુપકું તો નહીં પણ એક (સુંદર રચનાવાળું) દેવળ ઉભું કરવું જોઈએ; ફક્ત અચાનક સંજોગોને આધિન થઈને અસ્વદ્યપે ઉભું કીધેલું એક બાંધકામ તૈયાર કરવાનું નથી; પણ એક એવી રચનાવાળી ઈમારત ઉભી કરવી જોઈએ છે, જે ભપકો, ઘાટ-ધટમ અને ખુબસુરતી ધરાવી શકે.

“હવે જે કાચી વસ્તુ ઉપર આપણે જે બાંધકામ ઉભું કરવા માંગીએ છીએ તે ગમે તો એક સાધારણ પથ્થર જેવું હલકી કીમતનું કાંચ નહીં હોય ? તેને જે આપણે પાંખ આપીએ છીએ, એટલે તે વતી એક ઉંચે જતું બાંધકામ ઉભું કરીએ છીએ, તેથી તે બાદશાહી કોરવાળો ગુંબજ અથવા ઝાલર-ઝુલર સાથના કંચુરાના આકારમાં તે ઉંચે આકાશમાં ચઢતો જણાય છે.

“દેવ અને દેવો, વનદેવ અને શીકારી પક્ષીઓ તેની બહારની દીવાળો આમળ ભટકતાં અને દાંત કચકચાવતા હોય છે, તોપણ તે દેવળ માંહેલા ખુણેખુણા તો સંત સાધુઓ, ધર્મને ખાતર દુઃખ ખમનારા, ફરેસ્તાને પવિત્ર જનોથી ખીચોખીચ થયેલા હશે. જે સથળો ઉપર ઉંચી જગ્યાએ તખ્તે ખીરાજો કાઠસ્ત (મહાન ૩૬) તો જેઓ વિશ્વાસ રાખે અને આગળ વધારો કરવા માટે દ્રઢ ઇચ્છા કરે એવા જીવોને પોતાના આસિરવાદોથી તર કરી નાંખતો જણાય છે. = The Art of Noble Living p. p. 25-26.

આગળ જતાં એજ મોતેજર કેતાબમાં હાલની ગુજરાતી જીંદગીની જે ઝાટકણી કાઢેલી છે, તેના મુળ શુંદર શબ્દોજ રજુ કરીશું:--

“અરે ઓ ! માનસિક દુન્યાની ખુબસુરતી, તે તાલ સુરને બંધમેસ્તી આવતી મધુર રચાયેલી સ્થિતિ અને જાતજાતની લાગણીઓનું સ્વરૂપ તો જુઓ ! તેનામાંથી દુઃખના પડતાં આંસુઓ છતાં, તેને એક બહેસ્તના સ્વરૂપમાં તો જુઓ ! તેનામાંથી દુઃખના પડતાં આંસુઓ છતાં, તેને એક બહેસ્તના સ્વરૂપમાં ફેરવી નાખવા સાર તેને શાની જરૂર જણાય છે, સિવાય કે એક **ભલી જીંદગી ગુજરવાની ?**

“આવી ભલી અને નેક જીંદગી ગુજરવાની કોતાઇને લીધે કુદુંખી પવિત્ર અથવા ચોખ્ખી હાલતો જેખમાય છે, અને તેને કલંકના ડાઘ લાગુ પડે છે, અને બચપણની નીરહોય જીંદગીના બહેસ્તમાંના ગોલાખને હળુરતો તે ખીલતી કળીની શરઆત કરે એટલામાંજ સડો લાગુ પડી જાય છે. આવી રીતની ભલી જીંદગી ગુજરવાની કોતાઇને સખમેજ માણસો ચોર બને છે, ચાપલુસી કરે છે, અને પોતાના રવાનોને લગનાં કીમતી ઝવેજતને કાદવમાં હોમાવે છે, જેથી તે કોઈ દુક્કરને પગ તળે રગડાય !

“આવી ભલી જીંદગી ગુજરવાની કોતાઇને સખમેજ સ્ત્રીઓ કોકત બને છે, અને પોતાના વિચારો જુદા અને બહારથી ઢોંગ કરવાનું જુદુ

એવા પાઠ ભજી બતાવે છે; અને દ્રોક્તની શ્રીસીમારીઓ પાછળ પોતાના જીવ ખાલી પડકી નાખે છે, અને અદેખાઈના આતશી કીડાને ઉચ્છેરે છે, જે પછી શાંતીના ફળમાનો અંદરનો ગર કોતરી ખાઈ જાય છે.

“આ ઉમદા જીંદગી ગુજરવાની કોતાઈનેજ સખખે વધારે હલકી ખાશ્યત ધરાવનારા ધંધાદારીઓ ગરીબોના મોઢાંને જાણે ધંટીમાં પીસી નાખે છે, અને પીળી માટી જેને તેઓ સોનું કહે છે, તેની ભુખ ભાંજવા માટે પોતાની ઈજ્જતને વેચી દે છે.

“આ ઉપલા સદગુણની ગેરહાજરીમાં પુરતી સંપન્ન-સંપતિ હોવા છતાં હજારોની સંખ્યા ભુખમરો સહેવે છે; અને જ્યાં વિવેક અને સત્યતા સાથની નીતિરીતી હસતી ભોગવતી નથી, ત્યાં તાપવાળી અંધારી ગુફાઓ અને ગંદીલી ગલી-ગુચ્ચીઓમાં સખુરી અખત્યાર કરવા સાથની જીવનોડ મેહેનતને ધુસાડી દેવામાં આવે છે.

“ઉપલાજ સદગુણની માત્ર કોતાઈના સખખે નખજાઓ પગ તળે રમડાય છે, અને નિરદોષોને ફસાવવામાં આવે છે; અને નાચાર-ખેચાર તથા બચાવ વગરનાઓને દયાહીણુ રીને બાજુ હડસેલી મુકવામાં આવે છે.

“આનીજ કોતાઈને સખખે દુનિયાની પ્રમ્તઓ લડાઈ જેવાં શેતા-ચત ભરેલાં કામો કરવા માટે મુજેહ-સંપન્નથી રહેવાની રહા-રીતીઓ વિસારી મુકે છે, અને કરોડો અમર્ગ જીવજાઓ પોતાના ભાઈબીબોને મોહોત અને અંધકારમાં હડસેલી દેવાની ખુરી મક્કસથી શસ્ત્ર સજી તૈયાર ઉભા રહે છે.

“આની ગેરહાજરી કરી ગમગીનીના આંસુઓ તેમજ હાય-અફસોસથી ખાધેલાં ડચકાંઓથી આસપાસની ધુજતી વાતાવરણુ ભરાઈ જાય છે, અને સફેદ બાજો આવી ખુદાપો લાગુ પડેલો બાપ ગમમાં ને ગમમાં કબરવાસી થઈ પડે છે.

“આ ભલી જીંદગી ગુજરવાથી અજગ રહેવાના પરીણામે દેવગોના મુતવલીઓ પોતાનું મીશન અથવા પવિત્ર ધારેલું કામ બજા લાવવામાં નિષ્ફળ નિવડે છે. તેઓ કોસનુ ચિન્હ જે જાતિ ભોગની નીશાણુ છે, તેને દોલતની દેવીનો સોનાનો ઘોળ ચઢાવે છે; અને જેને તેઓ પોતાના ખોદા વીંદ મણે છે; તેણે જાહેર કરેલા પેગામને જીંદગીના મુળ પાયા સમાન ગણવાને ના પાડે છે.

“આની ગેર હાજરીમાં માનસિક આત્માનું દેવળ તુર ખોલી બેસી ઢાળુ મારી જાય છે, તેમજ અંત થઈ જાય છે, તેની અંદરની પવિત્ર

જુતીઓ ઘુઝાઈ જાય છે; તેમાનું યશ કુંડ ઉંધું વળી જાય છે, અને તેમાંનો પીલર (ધાંભ) સાંપની લપ્પ અથવા વિષ્ણુથી અને એકર જેવા અઝઘાહના ઝેરથી ખરાબ થઈ જાય છે. આજ કારણની કોત્તમને લીધે આખી પેદા કીધેલી જગત હમણા સુધી તો દુઃખના બોળ હેઠળના મારથી ખુબ ખરાબ પાડતી અને કાંસતી-કરાંઝતી ચલુ રહી છે. તે ખોદાના દીકરાઓ (પેગમખરા)ના પ્રમટ થવાની (જન્મ પામવાની) (આતુરતાથી) રાહ જોતી લાગે છે; કારણ કે તેઓના આવવાથી જે માણસો રાજ સભાઓ દીપાવે છે, બજારની તેજી, મંદી હાથમાં રાખે છે; પેઢીઓને કરોબાર ચલાવે છે, તેમજ મોહોલ્લાઓની ચળવળો પર દેખરેખ રાખે છે, તેઓ બધી જાતના દગા ફટકા, ગેર ઈન્સાફ અને ધાતણપણથી અળગ રહી જીંદગીને મોભા ભરેલી અને ખુલ્લું પકિતની બનાવી શકે એવી રીતના સામર્થ્યવાન થશે; અને જેઓ ઉલટા સંજોગોની અસર રદ બાતલ કરવા બા હીમતથી બહાર પડીને ઉલટા મારી રહેલા સંજોગોની સામા બળતવારીથી લડત ચલાવશે.

જે સંજોગો હાથે તો માણસ જાતના ભલાં અને માણસ જાતના સુખને માટેની મેહરબાની ભરી સામગ્રી સાધની અહુરમજ્દની સુંદર દુનિયાને નાચાર અને બચાવ વગરની હાલતમાના કરોડો લોકોનું એક બંધીખાનું, એક એપી રોગની હોસ્પિટલ, એક દોઝખાના આકારમાં ફેરવી નાખે છે ! “અરે અમોને ભલી જીંદગી ગુજરવાનો ઠેકાવ કીધેલાં માણસો હાથી આપો, અને ત્યારપછી હમો તમોને શેલીની નીચલી દીવ ઉશ્કેરનારી કવીતાની લીટીઓ ટાંકી બતાવવા દઈશું:—

The sin and sorrow of the world, the stream
Of evil gathered up from age to age,
With all its rocks and all its wrecks of life;
And men's hearts hardened, and the tender lips
Of women loud inwailing, and the sobs
Of children helpless, and the sighs of slaves
And priests with dead lies for the living truth,
And kings whose rights are in the people's wrong—
Would vanish at the gentle touch of love,
Like twilight glooms before the touch of morning.”
=The Art of Noble Living p. p. 26-28.

A German thinker says, "God sleeps in the stone, dreams in the animal, and wakes in the man"=
The Art of Noble Living p. 34.

"Oh, it is excellent

To have a giant's strength, but is tyrannous

To use it like a giant"=The Art of Noble Living

માણસ અને હેવાન વચ્ચે ફરક છે.

"આપણી ઈંદ્રિયો બાહરની દુનિયામાં શું શું બનાવે અને છે, તેના હેવાલો આપણને પુરા પાડે છે પણ હેવાલો અથવા રીપોર્ટો બધને તેઓ ઉપર મનન કરવાનું કામ તો મન બળવે છે; અને ખુબસુરતીઓ શી છે, એક મેક સાથના સંબંધો અથવા વળગણો કેવાં છે, તે બાબતો ઉપર ધ્યાન પુગાડનાર તો માણસનું મનજ છે. જે લાયકાતો અથવા ગુણો ધરાવવાથી હેવાનો તદ્દન બે નસીબ હોય છે."

"આપણી માફકની ઈંદ્રિયો હેવાનો બી ધરાવે છે; પણ તેઓ તો જે આપણે જોઈ શકીએ છીએ, અથવા જે આપણે સમજી શકીએ છીએ તેમાનું કશું કરી શકતાં નથી. બળદ્યો તો મોગરાં જેવાં કુલો આવી આઈ જઈ શકે છે, પણ તેની મનોહરતા બાબે કશું બાજીતો નથી. પણ રોકાટલેંડમાં ઐશીયર જેવાં પરગણાને એક ગામડ્યો, જેટલો એક ઈશ્વરના વિચારથી કરી થંભ થઈ જાય છે, તેટલોજ તે એક ધણુંજ નાનું નમ્ર, કીરમજી રંગની કીનારીવાળું ફૂલ જેવાથી તાજુબીમા ગરક થઈ જાય છે."

"બીજી બાજુ ગરૂડ પક્ષીની નજર આપણા કરતાં વધારે તેજ છે; પણ વાદળાંથી બની રહેલા મહેલો કે જેમની વચ્ચેથી તેહકારી (ઉડી)જાય છે, તે મહેલોના નજરે પડતા ખુરજો કે જેઓ આતશી રોશનીની ઝાલરો ધરાવે છે, તેઓ તેની સાથે કાંઈ વાત કરતા જણાતા નથી; અને તેને મનસે તો કોતરકામોના નાદર નમુનાઓ તો માત્ર ચાકના ટુકડાઓની ગરજ સારે છે.

"શીકારી કુતરાઓ અથવા હરણોના કાનો આપણાં કરતાં પણ ઠાબરા હોય છે, પહાડની બાજુએ તીણો અવાજ કરતાં પાણીના ઝરા બાબે, તેમજ મધુર અવાજ થવાની અંદર તેમને રસ ઉપજતો નથી. વળી વીજળીની ગર્જનામાં તેમને ખોદાના અવાજનો પ્રતિ ઉત્તર થતો લાગતો નથી. તેમજ બીધાવન જેવાનાં મધુર ગાયનો તો તેઓને મનસે ગુંથવાડાવાળા અને અર્થ વગરના અવાજોની એક બનાવન લાગે છે.

“એતો ત્યારે માત્ર મનજ એકલું છે, કે જે હૃદયો તેને જે રીપોર્ટો કરે છે તેમાંથી મનગમતો અર્થ ઉઠાડે છે, જે નીચલી ખાકી દુનિયા પ્રાસેથી તેના ભેદ-ભરમો ખુંચવી લે છે, અને જે જ્યારે આ નીચલાં જીવન પર તપાસ કરતાં થાકી જાય છે, ત્યારે તે અશુદ્ધતા તરફ (મનની) પાંખો વડે ઉડી જાય છે; અને ખુદ આકાશ અથવા બેહેસ્તના છાપરાં હેઠળ પોતાનું રહેઠાણ કરે છે. જ્યાં જ્યાંની આપણે નજર દોડાવીએ છીએ ત્યાં ત્યાં માનસિક વિચારની સર્વોપરી સત્તાના પુરાવા આપણને મળી આવે છે.

The peak is high and flushed

At its highest with sunrise fire;

The peak is high, and the stars are high,

But the thought of man is higher.”

= The Art of Noble Living p. p. 34-35

માણસ એક અસંતોષી જીવડો શા માટે હોય છે ?

There is an impulse in the soul which is the inspiration and the call of the supreme artist, and for this reason it is never satisfied with its work. Glorious are the structures which architects have reared; sweet are the songs which poets have sung; lonely are the faces which painters have transferred to the canvas; fair are the statues which the sculptors have struck from the marble, but the soul is dissatisfied with them, because it is greater to work. It cherished visions which excel achievement, and ideals which actualities only seem to mock. “Dwells,” says A. M. Procter—

Dwells within the soul of every artist

More than all his efforts can express,

And he knows the best remains unuttered

Sighing at what is called success.

No great thinker ever lived and taught you

All the wonder his soul received;

No truer painter ever set on canvas
All the glorious vision he conceived.

No musician ever held your spirit
Charmed and bound in his melodious
chains;

But be sure he heard and strove to render
Feeble echoes of celestial strains.

No real poet ever wove in numbers
All his dream; but the diviner part,
Hidden from all the world, spake to him
only

In the voiceless silence of his heart.

= The Art of Noble Living p. p. 38-39

મનુષ્યની બાકી શા સમજે છે?

Not only by the power of his intellect, the glory of his imagination and the wealth of his affections is man throned above all meaner things and therefore, called to noble living, but also by these moral faculties which link him with the moral universe and with the holy God who reigns therein. Among all the creatures of this lower world man is the sole possessor of moral law. "This," says Aristotle, "is the distinguishing mark between man and the lower animals, that he alone is endowed with power of knowledge good and evil, justice and injustice"
=The Art of Noble Living p. 39

હોનવરના કલામની ખુબી.

“શિખનારો (જો) ખંતી રેહીને (તે હોનવરનો કલામ) કલામ શિખે
તો મોતથી તે બચે છે.” = ઇજરને હા ૧૬-૧૦

એ. કાંગા એ ઉપર ટીકા કરતાં જણાવે છે, કે “હોનવરના કલામોની
ખુબીઓ બરાબર સમજીને જે શખ્સ બરાબર છંદગી ગુજારે તે નાશ પા-
મતો નથી, ઇઆને પોતાના મરણ બાદ ખુલ્લું બેહેશતમાં અમર રહે છે.”

હવે સેવકનું આધિન મત એટલુંજ છે કે જ્યાં સુધી એક માણસ અમર્ગ જીંદગીને લાયક થાય નહીં, ત્યાં સુધી તે જન્મ મરણના ચક્રાવામાં વિંટળાયા કરે છે, આવું તેનું વિંટળાયા કરવું એ તેની અમર્ગ આત્મીક જીંદગીની નજરે જોતાં, તેનામાના ખરા ધુરૂશ અથવા અમર તત્વના નાશ સમાન છે. એ ફેરા આંટી ખાતી વખતે તેમાનું રવાન (અમર તત્વ) તો હમેશના મોત અથવા આક્રમકારક ઉંધમાં સુતેલું હોય છે. તેમજ કોઈ વખતે હૃદયી જીવાદા એકલપેટાઈ ભરી જીંદગી ઝુજારવાને શબ્દે તેમાના મીનોઈ તત્વો વિખરાઈ જવાનો ભય ઉત્પન્ન થાય છે. એવા કતોકતીના વખત દરમ્યાન વંદીદાદની ૨૨)મી પરમરદમાં આજ્ઞા બતાવવામાં આવે છે કે

“ આજે ખરાબી થાય (અમરતત્વો વીખરાઈ છુટાં પડી જવાના ભયમાં આવી પુગે) તેની આગમચ, તથા એ ખરાબી થવાથી માંથરવાણી બહુવી પડે તેની આગમચ (ઓ મારા રવાન) તું (પોતાની મેળે) ઉગ અથવા પ્રગટ થા. ”

એ ઉપરથી જણાય છે, કે અહુનવર એ એવી બેકીમતી ચીજ છે, કે જે જે બરાબર તરીકતો સાથે ગુરના શિક્ષણ પ્રમાણે બહુવામાં આવે તો તેથી આત્મીક તત્વો પેલા શપ્સને હમેશના છોડી જતાં અટકે છે, ને પાછો પેલા શપ્સને પોતાના સુખરૂપ સ્વાધીનમાં લે છે. આવું પાછો જીવ મુકવાનું કામ અહુનવર બણીને ખરેખરો યોજદાથ્રેગર બજાવે છે.

અરદીબેહેસ્ત ઘસ્તમાં જણાવે છે, કે “ માથરવાણી બણીને તંદુરસ્તી આપનાર બધા વૈદોમાં ઘણોજ તંદુરસ્તી આપનાર છે. ”—

આવી રીતે હોનરવરનો કલામ જે ઉત્તમ માથરવાણીનો બનેલો છે, તે નાસ્થ થવાની હદે જઈ પુગેલા એક પાપી રવાનને સાજી કરીને બાણે નવી જીંદગી બક્ષે છે, એ બાબે ગુપ્ત વિદ્યા શું કહે છે તે જોઈશું.—

“ This death is the gradual dissolution of the astral form into its primeval elements.....But the awful fate can be avoided by the knowledge of the Mysterious Name”—the “Word” [Houvar] say the Kabalists.”

“Note—we cannot keep quoting a remark by Baron Bunsen in relation to the Word being identical with the Ineffable name of the Masons and the

Kabalists. While explaining the Ritual, some of the details of which resemble rather the enchantments of a magician than solemn rights, although a hidden and mystical meaning must have been attached to them—The mystery of names, the knowledge of which was a sovereign virtue appears to have existed not only in Egypt but else-where. Traces are found in Cabala. It prevailed in the Greek and Asiatic Mythology.”—The Isis Unveiled Vol. II p. 368.

“In ancient symbols we find therefore, several symbols, called letters, placed together to appear as a word,” which word is never translated, and in some cases the pronunciation is said to be lost. There is of course no meaning to the word grammatically but its symbols separately viewed, express all that which in more words can express—Music of the sphere (quoted in the Secret Doctrine Vol. II p. 95)

“There is another statement in the Isis Unveiled Vol II p. 368 on the subject. It is said that this terrible death may be sometimes avoided by the knowledge of the mysterious Name the Word. What is the Word, which is not a Ward but a Sound is, you all know. Its potency lies in the rhythm or accent. This means simply that even a bad person may by the study of the Sacred Science, be redeemed and stopped on the further destruction. But unless he is in thorough union with the Higher Ego he may repeat it parrot like ten thousand times a day and the Word will not help him.—The Secret Doctrine Vol III

હુમત ભલો વિચાર.

અધોધને અખત્યાર કરવા સારૂ સર્વથી પહેલી ચીજની જે જરૂર છે, તે સારા વિચારની છે. તે મુળ પાયા સમાન છે. તે આપણો રાક્ષાગર છે.

“By thought we rise, by thought we fall;

by thought

We stand or go, all destiny we wrought

By swift potency; and he stands,

Master of thought, and his desires command,

Willing and waving thousands of Love and Might

Shapes his high and in Truth's unerring Light.

=James Allen.

“A thought—good or evil, in time a habit—so runs life's law—what you like in your thought world, that sooner or later you will find objectified in your life=Ralph Waldo Trine (in Character Building—Thought Power).

“Thought is the force underlying all—your every act—every conscious act—is preceded by a thought. Your dominating thoughts determine your dominating actions. The acts repeated crystalize themselves into habit. The aggregate of your habits is your character”=Character Building by R. W. Trine.

“Thoughts are forces. Each creates of its kind. Each comes back laden with the effect that corresponds to itself and of which it is the cause=Trine.

“Would you have in your body all the elasticity, all the beauty of younger years? Then live these in your mind, making no room for unclean thought, and you will externalize them in your body.”=Trine.

“ To dwell upon the negative side is always destructive. This is true of the body, the same as it is true of all other things.”—Trine.

The higher the life the more inspiring and helpful are the emanations that it continually sending out. The lower the life the more harmful is the influence it continually sends out to all who come in contact with it. Each one is continually radiating an atmosphere of one kind or the other,=Trine.

Keep your hand firmly up the helm of thought. In the bark of your soul reclines the commanding Master; He does but sleep; wake Him. Self control is strength; Right Thought is mastery; Calmness is power. Say unto your heart Peace be still=As a man Thinketh p. 52

“Life is but thought” = S T. Coleridge.

સારા વિચાર પછી સારા વચન બોલાય છે, ને સારા કામ થાય છે. જેને પરીણામે કેરા રૂઝ ફળ ઉપજે છે, તે આપણી દુવા વીરુપ હુમત નામની બંદગી પરથી જણાય છે.

વીરુપ હુમતનો અર્થ.

તમામ નેક વિચારો, તમામ નેક સખુનો, (તથા) તમામ નેક કામો સારી બુદ્ધિથી થયલાં અથવા કાઠિલાં હોય છે. તમામ ખરાબ વિચારો, તમામ ખરાબ સખુનો (તથા) તમામ ખરાબ કામો નેક બુદ્ધિથી કરવામાં આવેલાં નથી. તમામ નેક વીચારો, તમામ નેક સખુનો, તમામ નેક કામો તેના કરનારને બહેસ્ત મેળવી આપે છે. તમામ ખરાબ વિચારો, તમામ ખરાબ સખુનો, તમામ ખરાબ કામો તેના કરનારને દોષખ તરફ લઈ જાય છે. તમામ નેક વિચારો, નેક સખુનો ને નેક કામોનું સેવટ બેહેસ્ત હોય છે, એ પ્રમાણે અશી માણસને જાહેર છે. ”

ત્યારે હુમત, હુખ્ત ને હુર્વસ્તનું મુળ તે ભલી બુદ્ધિ છે જેની બુદ્ધિ ચોખ્ખી અથવા નિરમળ તેના વિચાર, વચન અને કામ પવિત્ર હોય છે.

આ બુદ્ધિ તે ડહાપણ છે. તે મીનોષ અંતઃકરણ કહેવાય છે. તે જેનમાં શુદ્ધ હોય છે, તેનેજ અપોષનો માર્ગ સુઝ પડે છે.

આ બુદ્ધિ ત્યારે જ્ઞાનરૂપી અનુભવ પરથી તેનું ડહાપણ રૂપે સત્વ બેચનાર શક્તિ હોય છે. બુદ્ધિ તે બેહેમન અમસારપદ તરફની અકલે અવલનો દરેક આદમીમાં ઉતરેલો પ્રતીનીધિ છે. બેહેમનની મારફતે અંધો સરોશ ઇન્દ્ર (સ્વાન પરની મેવકલ કરેલી શક્તિ)થી આપણે બસારત મેળવીએ છીએ. આ બસારતને ડહાપણ સાથે સંબંધ છે. આ બસારત ઘણી ઝાઝરખાહીવાળી ભલી તેમથી માણસ જાતને પાપમા પડવાથી સંભાળી લેવાની મતલબથી કરવામાં આવતી જણાય છે. ખરેખર આપણી મીનોઈ માતા તે બેહેમન છે, અને જ્યારે પવિત્ર ગાથા કહે છે, કે “આ દુનિયામાં સઘળાં જીવજંતુઓ બેહેમનની મારફતે બચાવ મેળવે છે.” ત્યારે આ સઘળા બોલો તેને બંધબેસતા ચર્ચ પડે છે.

હવે આપણામાં બેહેમનનો પ્રતીનીધિ તે બઝોધંગ=બુદ્ધિ (મીનોઈ જ્ઞાન) (અતર્કરણ) spiritual Consciousness છે. એટલા માટે જ કહેવામાં આવ્યું છે, કે—

If thou wouldst perfect thyself in knowledge, perfect thyself in Love. If thou wouldst reach the Highest, ceaselessly cultivate a loving and a compassionate heart.”=The Might of Meekness (James Allen) p. 125.

“આએ બે (ખોરદાદ ને અમરદાદ અમશારપદ)ની મારફતે તેઓ (દીનના કામ કરનારા તથા નીતિવાન સખ્સો)ને બહુમન અમશારપદના મુકામમાં (બેહેસ્તમાં) લઈ જવાનાં આવશે. =અહુનવદ ગાથા હા. ૩૨-૧૫.

બેહેમન ત્યારે પ્યારનું પુતળું જ છે, તે સંપુર્ણ પ્યારનો નમુનો છે. એ સંપુર્ણ પ્યાર તે કેવો હોય છે તે આપણે જોઈશું:—

Perfect Love.

“The Children of Light, who abide in the kingdom of Heaven, see the universe, and all that it contains, as the manifestation of one Law,—The Law of Love.

“They see the Law as the moulding, sustaining, protecting and perfecting Power immanent in all things animate and in inanimate.

"Love is not only a rule of Life it is the Law of Life, it is the Life itself. Knowing this, they order whole life in accordance with Love, not regarding their own personality. By this practising obedience to the Highest, to divine Love, they became conscious partakers of the power of Love, and so arrive at perfect Freedom as Masters of Destiny.

"The universe is preserved because Love is at the Heart of it.

"Love is only *preservative power*.

"Love is Perfect Harmony, pure Bliss, and contains therefore, no element of suffering. Let a man think no thought and do no act which is not in accordance with pure Love, and suffering shall no more trouble him.

"Perfect Love casteth out fear "

"Perfect Love is perfect patience "

"Perfect Love is perfect Trust "

"Perfect Love is perfect Power "

"Perfect Love is perfect Wisdom "

"Perfect Love is perfect Peace " p. p. 119-

125

"To give the rein to inclination is the only slavery; to conquer oneself is the only freedom.

"Without goodness there is no greatness.

"The greatest souls are the most gentle.

"Greatness is never obtrusive, works in silence, seeking no recognition.

The True, the Beautiful, the Great is always child like; and is always perennially fresh and young. The great man is always the good man; he is always simple.

He who would be great let him learn to be good.

Forgetfulness of self is the whole of greatness, and it is the whole of goodness, and it is the whole of goodness and happiness.

"In a fleeting moment of self forgetfulness, the small soul become great; extend that moment indefinitely, and there is a great soul, a great life, Cast away thy personality (thy pretty cravings, vanities and ambition as a worthless garment, and dwell in the loving, compassionate selfless regions of thy soul, and thou art no longer small—thou are great.

"The vulgarity of ignorance and the pride of learning must disappear. They have no part in the Soul of Goodness. p. p. 132-135.

Heaven in the Heart.

"The toil of life ceases when the heart is pure. When the mind is harmonised with the Divine Law, the wheel of drudgery ceases to turn; and all work is transmuted into joyful activity.

"He who loves can never want. The universe belongs to Goodness, and it therefore belongs to the good man.

"Thinking lovingly, speaking lovingly, acting lovingly and your very need shall be supplied; you shall not walk in desert places; and no danger shall overtake you. p. p. 140-45.

Love sees with faultless vision, judge true judgment, acts in wisdom. Look with the eyes of Love, you shall see everywhere the Beautiful and True; judge with the mind of Love, and

shall err not; shall awake no wail of sorrow; act in the spirit of Love, and you shall strike undying harmonies upon the Harp of Life. = All These Things being added. (James Allen) p. p. 145.

દાખ્યા વીર્ય હુમતનો સાર.

હવે બુધ્ધિ વિશે આટલું બધું સમજાવ્યું છે તેના સાર કાઢવા બેસીશું. માણસમાં બુધ્ધિતત્ત્વ જ્યારે ખીલે છે, ત્યારે તે ખરી રીતે નેક મનસ્વી, નેક ગવશ્વી, નેક કુનસ્વી થી ચાલવા લાગે છે. આ બુધ્ધિ તત્ત્વ મીનોઇ પ્યારતું બાળુ સ્વરૂપ છે. જેનામાં સ્વચ્છ-નીરમળ પ્યાર વાસો કરી રહે છે, તેજ મત્ર સ્વર્ગે જાય છે; કારણકે તે પાપથી મુક્ત થવાથી તેનામાંથી શીકર ઓછી થઈ જવાથી તે સંપુર્ણ શાંતિને પુગે છે. એવા લાયક પુરુષમાં સુખુરી, વિશ્વાસ, શક્તિ અથવા બળ અને ડહાપણે સંપુર્ણ રીતે વાસો કાઢેલો હોય છે. ત્યારે આવી નેક બુધ્ધિવાળો શખ્સ સંપુર્ણ રીતે નેક મનસ્વી, નેક ગવશ્વી, નેક કુનસ્વી પ્રમાણે વૃત્તવાને બાબ શાળી થાય છે. કહોની કે જેનામાં મીનોઇ પ્યાર અથવા નેક બુધ્ધિ પ્રગટ થઈ કે તેના પરીણામે તે કુદરતી રીતે નેક મનસ્વી, નેક ગવશ્વી થી સીધે રસ્તે ચાલવા માંડે છે. ત્યારે કહોની કે અવસ્તાઈ ત્રગડીની ઉત્પત્તિનું મુળ અખંડ પ્યારજ છે.

ખીજ બાળુ બદ મનસ્વી, બદ ગવશ્વી બદ કુનસ્વીની ઉત્પત્તિ રૂઢી બુધ્ધિને આભારી નથી જ. તેના ઝાડોના ખીયાં રૂઢી બુધ્ધિના ક્યારામાં નાખનાં બરમ થઈ જાય છે, તો પછી તેને મીઠાં ફળ તે ક્યાંથી લાગે? મતલબ એટલીજ કે ખરો વિવેકી પુરુષ બદીને આધિન થતોજ નથી. જેનામાં કમઅક્લ હોય ત્યારે તેના ખીજ કબુધ્ધિના ક્યારામાં નાખવાથી કરી તેના ઝાડ ઉગી નીકળી તેને કડવા ફળો લાગે છે.

જેઓ નેક અથવા રૂઢી બુધ્ધિથી ઉત્પન્ન થતાં ફળો ચાખે છે, એટલે નેક મનસ્વી, નેક ગવશ્વી, નેક કુનસ્વી પ્રમાણે વર્તે છે, તેમનો બદલો સુખ-વાસી મુકામો, (બેહેસ્ત)માં મળે છે. જ્યારે કબુધ્ધિના કડવા ફળો (બદ મનસ્વી, બદ ગવશ્વી, બદ કુનસ્વી પ્રમાણે ચાલનાર અથવા) ચાખનારને અશાંતિના મકાનો (દાબખ) મળે છે. તે તરફ તે કુદરતી કાયદેજ દળી પડે છે.

"The wages of sin is death" = Life's Inspiration by Mrs. Allen. p. 98

“સંપુર્ણ મનસ્વી, અગ્ને હોરમજદ તારી છે, દુન્યાને ખનાવનારી મીનોઈ અકલ (બેહેમન) તારી છે. અહુનવદ ગાથા હા. ૩૧-૯.

“અગ્ને હોરમજદ (તારી) આદેલ પાદશાહીને લીધે અષ (સસ્તી) તથા વોહુમનો (નેક મનસ્વી) સાથે એકજ મુકામમાં તું રહે છે. = ઉસ્તવદ ગાથા હા. ૪૪-૯.

‘આગ્ને જગાએ બધાં માણસોને તથા બલી ખાયડીઓને (તથા) હમેશાં જીવનારા (અને) હમેશાં કાયદો કરનારા અમશાસ્પદોને હમે વખાણીએ છીએ, જે (નર અમશાસ્પદો) તેમજ જે (નારી અમશાસ્પદો) બધાં મનમાં (નેક માણસના દીલમાં) રહે છે. = મોટી હપ્તન યસ્ત.

અહુનવદ ગાથા હા. ૩૧-૯માં જણાવવા પ્રમાણે અહુરમજદ પાસે સંપુર્ણ મનસ્વીને નેક અકલ છે. એજ મુજો અશો માણસમાંથી જ્યેષ્ઠમાં આવે છે.

વળી દાદર અહુરમજદ બેહેમન તથા અરદીબેહેસ્ત સાથે એકજ મુકામ (મરોયમાન)માં રહે છે. (ઉસ્તવદ ગાથા હા. ૪૪-૯) પણ મોટી હપ્તન યસ્ત પ્રમાણે આપણે જોઈ ગયા છીએ, કે બધાં માણસોનાં દીલમાં સદાશ્રમ અમશાસ્પદો આવી મુકામ કરે છે. એમાં જ્યારે બેહેમન તથા અરદીબેહેસ્તની સમાઈ જાય છે; ત્યારે માણસનું બહુ મન એ અષો અહુરમજદના રહેઠાણ મરોયમાન બેહેસ્ત બેહુજ દીમવી થઈ પડે છે.

એટલા માટે જે માણસ બહુ મન ધરાવે છે, તેને મરોયમાનમાં ચઢી જવો સારૂ શ્રમ ખેંચવાની જરૂર નથી, પણ જે તેનું ધર (બહુ મન) સંભાળીનેજ બેશે તો તેને મીનોઈ આનંદ ધર બેઠાંજ મળે. એ ઉપરાંત તેની મહોબ્બતબરી દોસ્તી શેષતા બલા અમશાસ્પદોથી તેને ઘેર ચાલ્યા આવે. તે એક નાનો પણ સંપુર્ણ હોરમજદ રૂપી છટકલો થયલો કહેવાય, ત્યારે શું આવો દરજ્જો, આ સૃષ્ટિનું રાજ્ય તેને ધરમાંજ મળે તેથી તે માણસ સર્વ આશિરવાદોથી ભરપૂર અને સર્વથી ભાગ્યશાળી ગણાય નહીં વારૂ? એવા દીમરી પદ મેળવેલા કોઈથી જગ્યાએ અને કોઈથી કામમાં વસ્તા અષો નરને આપણે નમન કરીશું, ને જરા વધારે આગળ ચાલીશું:—

“અહીંયા ખોરદાદ તથા અમરદાદ (અમશાસ્પદો) જેઓ ખીજ હયાતીમાં જનારા અશો (સોકો)નો બંદલો છે. (તેઓથી) અગ્ને અરદીબેસ્ત મારી પેદા થયે છે.” = અહુરમજદ યસ્ત.

ઉપલો એ. કાંગાળનો તરણુમે આપણે માન્ય રાખીશું, છતાં વધારે ખોલાસાવાર તરણુમે જે મી. બસલાએ “અંતર જગત પ્રવાસ”માં આપેલો છે, તે વીગતવાર સમજવામાં આપણને વધારે મદદગાર થઈ પડતો મને લાગે છે તેથી તે અતરે રજુ કરીશ.

“ સૃષ્ટિ નિયમે ચાલનારા [અપો લોકો] જેઓ આ દેહથી દુર જાય છે [જીવન મુક્ત અથવા વિદેહી આત્માની પદવી ધરાવના થાય છે,] તેઓનો બદલો અમે જરથોસ્ત મારી આપે પ્રનાવત સર્વતા (ખોરદાદ) તથા અમર્ગી (અમરદાદ) છે.”

જેઓએ સંપુર્ણ જ્ઞાન સંપાદન કીધું છે, એટલે મીનોઈ કહાપણ મેળવ્યું છે, તેઓ મોહોત-જીવતના કાળચક્રથી મોકળા થઈને એટલે ઘડી ઘડી ખાકી દેહ ધારણ કરવાના નિયમને તોડીને પેલે પાર સીધાર્યા છે; તેઓએ આપણી ગેતીની દુન્યાનો ક્રમ સંપુર્ણ કીધો છે, તેથી અતરે વધારે લાય તો અથવા ચઢતી ડીઝીએ મેળવવા માટે કાંઈખી કરવાનું ખાકી રહ્યું નથી. એ માટે તેઓએ જે અઠામરંજ માથે ઉઠાવી હતી, તે સારૂ રંજનો બદલો ગંજ પામવાનો વખત હવે આવી લાગ્યો છે. તેઓ માટે સોનેરી સહવારનો સોનેરી સુર્ય ઉગવાનો વખત થયો છે. તેથી હવે અશો અહુરમજદ તે દહાડે એવા પ્રતાપી પુરુષને પોતાની કીર્તિમંદ દરબાર ભરીને પોતાના આહોળલાલી ભરેલાં યુદ્ધંદ તખ્ત ઉપરથી નગીનો સરપાવ બક્ષવાના છે. તે સરપાવ બેકીમતી ઉપરાંત તેના મેળવનારને હમેશને માટેનો બેહદ બદલો વાળી આપનારો છે. આ પછી સરપાવ તરીકે અહુરમજદે તેને હુર્વતાત-અમેરેતાત નામના બે અમશાસ્પદોની કીમતી બેટ સોગાદ કીધી છે,— કશ્વરે તેને તે બે ફરેસ્તાઓની બક્ષેસ કીધી છે.

ત્યારે હવે તે કીમતી બક્ષેસો તે અમશાસ્પદોના ગુણો થું થું છે તેનો કાંઈક ખ્યાલ મનમાં લાવીશું:—

હુર્વતાત-ખોરદાદ.

પેહેલો બક્ષેસ આપેલો અમશાસ્પદ ખોરદાદ છે. તેના વિદવાનોએ ઘણા ઘણા અર્થો કીધા છે જેમાંના કેટલાક અતરે રજુ કરીશું:—

Totality; Abundance; Whole; Entire; all; Lord of Waters; God of Riches; Health; The Deity who produces all; Strength; That which gives light; Deity

who opposes the Demon of Desire or Covetousness; Waters of Immortality; Thirst is overcome by this Deity; Khoreh (ખુરેહ); Infinity; Magnitude.

અમરતાત—અમરતાદની ખાશીયતો.

Immortality; Lord of Plants; One who overcomes hunger; God of Pleasures to the Refined (or Enlightened); not Dying; Abundance; Producer of Pleasures for the Civilized i.e., refined men (Plutarch's meaning) (Therefore according to the Yasht, I have created for the pure, the Employments of Amerdad); Duration; Deity presiding over trees and food from trees; Lord of Immortality; Continuity. Gaokerene (White Homa) created for driving back old age" (Bundesh) Health and Immortality fighting with Disease and Death.

"Water and Plants fighting against Thirst and Hunger (Darmesteter).

" The Plant said in descending from the sky; the mortal whom we touch will suffer no wound."

" હોરમજદ કહે છે, કે

" જે જવાન સાર વિચારે છે, સાર બોલે છે, તથા સાર કરે છે, તેને માટે જે ચરખદાર ખોરાક છે તે પુરો પાડે = Fragments translated by Spiegel.

"અવસ્તા કહે છે, કે સાચુ બોલવાએ કરીને ગયોમર્દ અમશાસ્પદોની નેક દુનિયાનાં ગયો. = દીનકર્દ વાલમ ૧-ખાખ ૨૩-૧."

અમરતાદની વીરૂધ—ઝેરીક દેવ.

ઝેરીક = ખરી પડવું, નબળું પડવું, નાતવાની, મોહોત.

ઝેરીક = યુનદેશ મુજબ ઝેર ઉત્પન્ન કરનાર દેવ.

અમરતાદના મોઠયા.

રક્તે, આસ્તાદ, જમ્યાદ.

ખોરતાદના મોઠયા

તીર, અરતાદર્વશ, ગોવાદ.

આસ્તાદ-ફરાદત ગએથ-વરદત ગએથ = એટલે દુનિયાની વૃદ્ધિ કરનાર, દુનિયાની આબાદી કરનાર આસ્તાદ ઈબ્રદ,

“ સાચા રસ્તેની, દુનિયાની આબાદી કરનાર, દુનિયાની વૃદ્ધિ કરનાર આસ્તાદ (ઈબ્રદ)ની ઇબ્રસ્તે, ન્યાયશ, ખુશનુદી તથા વખાણ કરવાને માટે હું કબુલ થાઉં છું.” = ઉચ્છેદન ગેહ.

ત્યારે હવે આપણે ખોરદાદને અમરદાદ અમશારપંદોના ભેગા અર્થો ધ્યાનમાં લઈને અહુરમજદ યસ્તનો ઉપલો ફકરો સમજીશું. જે અષો હોય છે, તેનામાં ખોરેહને તુરનો વધારો થાય છે. ખોરેહ અને તુરથી તંદુરસ્તી આવતી હોવાથી તે અખંડ રહે છે, જેથી માણસ મીનોઈ ભૂવનપર અમરગ બને છે. તે સર્વતા, અખડતા, તમામીએત, અને પુરકળતા પામે પામે છે. તે પાણીનો સરદાર બને છે. પાણીનો એક ગુણ સધળે ફેરવાઈ પંચરાઈ જવાનો છે, માટે તે પાણીનો સાહેબ પણ સરવે ઠેકાણે તે પાણી સાથે સાથે ફેલાઈ જાય છે; તે સર્વવ્યાપક બની જાય છે.

ખોરદાદ તે વળી ખુરેહ છે; જેમ જેમ તે માણસમાં અષોઈ વધતી જાય છે, તેમ તેમ તે માણસનું ખોરેહ ઝળકાટમંદ, કોમળ, ચેતનાવાળી, તેજી ભુમિતિની આકૃતિવાળું, અને આસપાસ ફેલાતુંજ રહે છે. ગૌતમ બુદ્ધ સાહેબના ખોરેહ વીશે કહે છે કે તે માધ્યો સુધી ફેળાયતું હોવાથી તેવળુ કોઈ નજીકના જંગલમાં હોય તો તેવળુની હાજરી વીશે તેમના ચેલાઓને માહિતી પડતી હતી.

હવે અષો નર ઝાડપાનની માલેકાબી ધરાવે છે. સર્વથી કીમતી ઝાડ તે સફેદ હોમ, (જોકેરણ) તેનોબી તે માલેક બને છે. આ સફેદ હોમ (આત્મીક શક્તિ) તેના ભીતરમાં ફેલાઈ જાય છે. આ સફેદ હોમ તે પવિત્ર મીનોઈ જીંદગીનો તેનામાં ઝાડની માફક ફેલાવો થઈ રહેલો જણાય છે.

મીનોઈ જીંદગીનો અંતરમાં ફેલાવો થવો તે મીનોઈ જ્ઞાનની વૃદ્ધિને આભારી છે. તે બંને એકજ છે.

મીનોઈ જ્ઞાન (ખોરદાદ)ને મીનોઈ જીંદગી અમર જીંદગી અથવા અમર્ગીની હાલત એક સાથે એક એમ વિંટળાંએકાં જણાય છે. તેઓ બંને એકજ સ્વરૂપ ધરાવે છે.

હવે એક બાબુ પ્રેફિસર દારમસ્ટેટર અમરદાદ એટલે સુધરેજાને (અષોને) મોજ પુગી પાડનાર અર્થ કરી કરે છે. તેનો મીનોઈ અવસ્તા

પ્રમાણે અપોને મોજ અથવા ખુશાલી આપનાર કરી શકે છે. કારણકે અવસ્તાના એક ફરિનો અર્થ નીચે સુખ્ય જોવામાં આવે છે.—

“મેં (અહુરમંજદે) અપોને માટે અમરદાદની મોજ પેશ કાધી છે.”

અતરે દેખાડેલા અપોનો એક મીનીંગ ‘સુધરેલો’ કરી કાઢે છે, તે અવસ્તા પ્રમાણે કેટલો ખુલ્લું છે, તેનો ખ્યાલ વટીક આજના કહેવાતા સુધરેલાને આવેલો મુશ્કેલ છે. એ ઉપરાંત અતરે જે જે મોજો વર્ણવી છે, તે કાંઈ હવસી મોજો તો નથીજ, પણ જે પુરુષ અહુરમંજદ માટેનાં કામો કરીને તેની મહેરબાનીને લાયકનો થયો, તેના મીનોઈ બદલાની અતરે ફક્ત યાદ આપી છે. તે બદલાથી કેવી કેવી મોજો ઉપજતી હશે તેનાં આપણને ખ્યાલ વટીક આવી શકતો નથી.

ત્યારે અવસ્તા પ્રમાણે જેણે પોતાની જાતને સુધારેલી તેજ અપો છે. પણ ખાકી માટે આ નામ તો મોહામાંથી પાણી છુટે એવું છે, પણ તેના કામ તો સુખ્ય ને ઝેરી છે.

હવે અમરદાદથી અમરગી આવી એટલે રવાનને ખુદાપાનો જે સડો લાગેલો તેનો નાશ થઈ જમને તેની જીંદગી બહારની મોસમ (વસંત રતુ)ની માફકના સ્વરૂપમાં પાછી તાજી થઈને તેજ પડે છે. તેથી હવે અમર જીંદગી મેળવવાની તેની જીખ ને તરખ જણે હમેશ માટેની બામી મઈ છે.

તે હવે અહુરમંજદ સાથે એકત્ર થયો છે, તે જણે અંખંડ (Whole) બની રહ્યો છે, તે સઘળું (all in all) થઈ ગયો છે; તે સારી સુખિમાં ફેલાઈ ગયો છે, તે સર્વ બ્યામક બની રહ્યો છે.

તેણે હવે Lord of Waters, તે મીનોઈ પાણીઓનો ધણી છે.

પાણીનું ચીન્હ જીંદગીનું સ્વરૂપ છે. Waters of Life અથવા વોરફપનો દર્શાય જે અખુદ મીનોઈ બંધાર છે તે પર કામું મેળવનાર ધણી બની ગયો છે.

મીનોઈ જીંદગીનો દર્શાય તેની હકુમત હેઠળ મુકાયો છે.

તે પોતે જમાતો થઈ રહ્યો છે.

તે God of Riches = મીનોઈ બ્યામતોનો બહુનાર છે.

તે હમેશાં ચાલુ રહેતો સીલસીલો બતાવે છે.

તે તંદુરસ્તીનું મુળ છે.

તે કાવતો જીવતો ઝરે છે.

તેનાથી રોસની ઉત્પન્ન થાય છે.

જે ઇંચિઝા-વાંસનાનો નાશ કરનાર છે; કારણકે આ દુર્યુષોને લીધે મીનોઈ જીંદગી ખાકમાં લપટાયા કરે છે.

તે અમૃતની પાણી અથવા અમૃત જળની માલિકીની બહેસવાળો થયો છે.

તેની તૃષ્ણા ભાગી ગઈ છે.

તે અમર્ગીનો ધણી બન્યો છે.

તે સર્વ ઝડપાનનો ધણી થયો છે. ઝાડપાનો હમેશાં લીલા રહે છે, તેથી લીલાશ અથવા તામ્રપણું એ અમર્ગીનું ચીન્હ છે; એ સંખ્યે તે અમર્ગીપર કાચુ ધરાવે છે.

તેનાથી હવે અષો લોકો માટે સરખાયતી ઉત્તમ મોળે ભોગવવાને બની આવે છે.

તેની ભૂખ ભાગી ગઈ છે.

તેનું દીલ શાંત થઈ ગયું છે.

તેને હવે મોહોતનો ડર જરાએ રહ્યો નથી.

કારણકે તેને મોહોત અડકી શકતું નથી.

તે પુષ્કળતાનો ખખનો ધરાવે છે.

તે હવે વારી આવના બિષ્પના અષો થનારાઓ માટે લાયક મોળે ઉત્પન્ન કરનાર બને છે.

તે પોતેજ ઝાડને ઝાડમાંથી ઉત્પન્ન થતા ખોરાકપર મવકકલ થયેલો છે.

સરવથી નામીયુ ઝાડ જોકેરણુ જે બુઢાપાને દૂર કરવા માટેનો ચમત્કારિક ગુણુ ધરાવે છે, તેનો ફાયદોળી એણે હાંસલ કીધો છે,

પાણી અને રોપાઓ—તરફ અને ભુખને મારી હટાડવા કામ લાગે છે, એટલે મીનોઈ જ્ઞાન અને મીનોઈ જીંદગી આદમીને સંપૂર્ણતાએ પહોંચવાના અભખરણે તૃપ્ત કરી દે છે. તે હવે આશા તૃષ્ણાથી નિરાળો થયો છે. તે બાબેનો તેનો અભખરો હવે ઠંડો પડી ગયો હોય છે; તેને સદાની શાંતિ આવી ગઈ હોય છે.

તે અનહદ્તા (Infinite)માં પસરેલો છે. હવે આ મીનોઈ જીંદગીના અથવા જ્ઞાનરૂપી ઝાડ વતી તેણે અંત્રેમૈન્યુસની લગાઈમાં પડેલા જખમેને દઝાવ્યા છે.

ત્યારે આવી રીતનો વારસો જે ખોરદાદ અને અમરદાદનો તે અશો અહુરમજદે અપોને બક્ષીશ આપેલો છે.

આટલે સુધી આપણે અશો માટેનું જ્ઞાન ધરાવતા થયા, માટે તે ઉપરથી હવે યજ્ઞાના કલામેનો કંઈક અર્થ સમજીશું.—

અહુનવર (યજ્ઞ)નો અર્થ.

“ જે પ્રમાણે પાદશાહ (દુનિયાને લગતો કારોબાર ચલાવનાર સરદાર) પોતાની મરજી પ્રમાણે ચાલનાર (છે), તે પ્રમાણે દસ્તુરાન દસ્તુર (દીનને લગતો કારોબાર ચલાવનાર સરદાર) અપોઈ સાથના ખીજ સદગુણો અખત્યાર કરવાને મળ્યો આપ એખત્યાર છે. ”

“ જેઓ આ દુનિયાની અંદર અહુરમજદને માટેના કામો ઉપાડી લે છે, તેને અહુરમજદ બહેમનની બક્ષેશ કરે છે, જે કોઈ મરીખોનો વાલી થાય છે, તે ગોયા અહુરમજદને તમામ ખલકતનો સાહેબ તરીકે કબુલ રાખે છે.”

યજ્ઞ અહુવૈર્યો એ ખરેખર એક મહામંત્ર છે. જે ખરું મંત્ર હોય તેનો અર્થ જોશો તો ઉપર ટપકેથીજ સહમગ્નય. ધણો સરળ તરજુમો થવાના વાખા. આજ નિયમ અહુનવરને લાગુ પડે છે; તેના લગભગ જુદા જુદા આસરે ચાલીસ ઉપર તરજુમા થયા હશે પણ હજી તે ક્યાં જધને અટકશે તેની અટકળ કરવી અશક્ય છે. એવું છેતો આપણે આરે આપણે માટે કાંઈક સાર ખેંચીશું તો તે માટે સમજી વાંચનાર દરજુબર કરશે.

“ અશો માણસ અપોઈ સાથના ખીજ લાયક ગુણો ધરાવવાને લીધે છુટાપણું ભોગવતો થયો છે, તે એક જાણે સ્વતંત્ર પાદશાહ જેટલું આપએખત્યારપણું ભોગવે છે. જે શખ્સ પરમજી કામોમાં રોકાઈ જધને અહુરમજદના પ્રતિનીધિ તરીકે કામે વળગે છે, તેને અહુરમજદ પોતાના તરફથી ખીનોઈ જ્ઞાન, બુધ્ધિ બળ, યોગ બળ, અચમ જ્ઞાન, હરવેસ્થ આગાહ, અમર સુખ વીગેરે નાદર બક્ષેસો આપે છે, ખરેખર હાય અહ-સોસમાં પડેલા નાદાન જીવોને જેઓ ખરે માર્ગે દોરવે છે, તેઓ અહુર-મજદની સીધી સત્તા હેઠળ પોતાને મુકાયલા જીએ છે.”

અતરે જ્યાં જીએ ત્યાં દયાર અને ઉત્તમ જાતભોગ કામ કરી રહ્યા છે. ખરેખર તેવા મહાત્મા નરો જેઓ ઉત્તમ જાતિભોગના નમુના છે, અને જેઓને Masters of Love and Wisdom કરી કહે છે, તેઓ દયાના સાગરોજ છે. તેવા ઉપર અહુરમજદના સર્વ આસિરવાદો ઉતરે; તેઓ અહુરમજદની સર્વ ખાશ્વતો, સર્વ લક્ષણો, ગુણો અને સર્વ

લાયકાતો ધરાવતા થાય તેમાં નુકાઈ શી છે? એ ખાશ્યતો કઈ? તે અશો
અહુરમજ્દના અહુરમજ્દ યસ્તમાંથી મળી આવતી સીફતો રૂપી નામો છે.
અશો જરથુસ્ત્ર સાહેબે દાદાર અહુરમજ્દને પવિત્ર માધ્મવાણીના ચોક્કસ
બાજો વીશે જાહેર કરવા કહે છે, બેતી ઉત્તમ બહેસોથી તેવણુ (જરથુસ્ત્ર)
દેવોને, તેમજ ખરાય માણસોમાંથી ઉત્પન્ન થતી ખરાબીને તોડે. ત્યારે
દાદાર અહુરમજ્દ કહે છે, કે “અશો જરથુસ્ત્ર દેવોની ખરાબી તોડવા માટે
ત્યારે, હમો અમશાસ્પદોના નામ યાદ કરવાં જોઈએ.” તે નામો જાણવા
મામતાં અહુરમજ્દ અષો જરથુસ્ત્રને કહે છે, કે “હું હૈયાત છું.”

ટોળાંવાળો અથવા ટોળાંની પાસબાની કરનાર.

સર્વ વ્યાપક.

સઉથી સરસ અશોધ.

મજ્દની પેદા કીધેલી અશોધના તોખમની તમામ નીચમત.

અકલ

અકલવાળો.

ડહાપણુ

ડહાપણુવાળો

વૃદ્ધિ

વૃદ્ધિ કરનાર

અહુર (જીંદગી બક્ષનાર)

ધણીજ ફાયદો કરનાર

દુશમન વગરનો

અજીત (નહી માર ખાતો)

કામોની કદર ખુઝનારો

તમામ જોનાર

તંદુરસ્તી આપનાર

પેદા કરનાર

હું મહા જ્ઞાની નામવાળો છું

બંધાવનાર

પેદા કરનાર તથા પોષણ કરનાર

આગાહી રાખનાર

સઉથી ધણો વૃદ્ધિ કરનાર મીનો

તંદુરસ્તી આપનાર નામવાળો
 ઘણીજ તંદુરસ્તી આપનાર નામવાળો
 આશ્રવન નામવાળો
 સૌથી સરસ આશ્રવન નામવાળો
 અહુર (જીંદગી બક્ષનાર) નામવાળો
 મમદા (મહા શાન્તી) નામવાળો
 અસૌ નામવાળો
 ઘણીજ અસૌ નામવાળો
 ખોરેહ નામવાળો
 ઘણીજ ખોરેહ રાખનાર નામવાળો
 પુર જોનાર નામવાળો
 ઘણીજ પુર જોનાર નામવાળો
 દુર જોનાર નામવાળો
 ઘણીજ દુર જોનાર નામવાળો
 નમેહબાની રાખનાર નામવાળો
 સર્વ વ્યાપક નામવાળો અથવા તે વળી પ્યાર, મોહોખત રાખનાર,
 ખેરખાહ નામવાળો
 બહેસ કરનાર નામવાળો
 રક્ષણ આપનાર નામવાળો
 પાળનાર નામવાળો
 જાણનાર (સર્વજ્ઞ) નામવાળો
 ઘણીજ જાણનાર નામવાળો
 વૃદ્ધિ કરનાર નામવાળો
 વૃદ્ધિ કરનાર મામવાળો
 મરણ પ્રમાણે રાજ કરનાર
 ઘણીજ મરણ પ્રમાણે રાજ કરનાર
 ઘણી કીર્તિથી રાજ કરનાર
 નહોં ઠગનાર
 ઠગનારથી દુર રહેનાર
 એકસરખી રીતે અંઆવનાર
 ખરાબીને તોડનાર

એકદમ મારનાર (તાબે કરનાર-જીતનાર)

બધાને મારનાર

બધાને બનાવનાર

તમામ રોશની (આસાની-સુખ)

પુર રોશનીવાળો

રોશનીવાળો

કામમાં ચક્કરો નામવાળો

ફાયદા ભરેલા નામવાળો

શુરા નામવાળો

ધણીજ ફાયદો કરનાર

અશોષ નામવાળો

બુલંદ નામવાળો

પાદશાહી રાખનાર નામવાળો

સૌથી મોટી પાદશાહી રાખનાર

સાર ડહાપણુ ધરાવનાર

ધણુંજ સાર ડહાપણુ ધરાવનાર

દુર સુધી જોવાની શક્તિ ધરાવનાર નામવાળો

ઉપલા નામા એ. કવચજી કાંગાના તરજુમા પ્રમાણે છે. હવે આપણે દાદાર અહુરમઝદના ૧૦૧ નામો તરફ નજર કરીએ. એ નામોના ધણુ ધણુ સાહેબોએ તરજુમા કીધા છે તેમાનો ચેરાગ ચોપાન્યાના ૧૯૧૩ ના ડીસેમ્બર મહીનાના અંકમાં મરહુમ એ. દાદાભાઈ ખરશેદજી દોરડીને આધારે આપેલા અર્થ નીચે મુજબ ટાંકી ખતલાવીશું:--

નામ.

અર્થ.

(૧) યજ્ઞ = આરાધના કરવા લાયક

(૨) હરવેસ્પતવાન = તમામ પેદાયશનો પેદા કરનારો

(૩) હરવેસ્પ આગાહ = તમામ બેદ ભરમ અને આગાહીનો જાણુનાર

(૪) હરવેસ્પ ખોદા = કુલ આલમનો વાપ

(૫) અબદહ = દુનિયા ક્યારે પેદા કીધી તે જાણુનારો સાહેબ

(૬) અબઅંજમ = દુનિયાની હસ્તી ક્યારે ખતમ થશે તે જાણુનારો સાહેબ

- (૭) ખુનેસ્તહ = સર્વ હસ્તીની સરખાતે તે સાહેબથીજ થશે
 (૮) ફરાખસતતેહ = સર્વ ચીજની આખેરી તે સાહેબથીજ છે
 (૯) જમગ = મોટા દરજ્જાવાળો તે સાહેબોનો સાહેબ છે
 (૧૦) પરજતર = સર્વ પેદાયશોમાં તે મોટો ખુલાંદ
 (૧૧) તુમ-અરીક = પવિત્રોમાં પવિત્ર તે સાહેબ
 (૧૨) અબરવંદ = તેની આગળ ખુરી ચીજ જઈ શકિત નથી
 (૧૩) પરવંશ = તમામ હસ્તી ઉપર તેનો હાથ લાંબો હોય છે
 (૧૪) આન-અધઆફ = શીલસુફે વટીક તેની ખરી ખુબી
 પીછાણુતા નથી

- (૧૫) હમ-અધઆફ = તમામ છુપી વાત તે સાહેબ જાણી શકે છે
 (૧૬) આફરો = તેણે માણસ જાતને બદલાઈ દેખાડી નથી
 (૧૭) ગીરા = પોતાની તમામ ખલકતની નેગેહબાની રાખે છે
 (૧૮) આએમ (અ—એમ) = તે સાહેબ શાં કારણથી જાહેર થયો
 તેનો સબબ જાણી શકાય નહીં = સબબ વગરનો

- (૧૯) ચમના = દરેક પેદાયશ વીશેના ખુલાશો તે સાહેબ જાણે છે
 (૨૦) સફના = બને દુનિયા પેદા કરનાર તે સાહેબ છે
 (૨૧) અરજ = સરવ વૃદ્ધિનો કરનારખી તેજ સાહેબ છે
 (૨૨) નાશા = બધાને સરખી રીતે પોંદ્યનારો અથવા બરાબર
 રાંસ્ટી ઇનસાફ કરનારખી તેજ સાહેબ છે
 (૨૩) પરવરા = સરવ જીવજંતુઓના પાળનાર તેજ સાહેબ છે
 (૨૪) હાઆનહ = માણસો, ગોસ્પંદો અને પરંદાઓની સંભાળ
 કરનાર તેજ છે

- (૨૫) આઈન--આઈનહ = તે સાહેબ પોતાના વચનથી કદી
 નહીં ફરનાર છે
 (૨૬) અન--આઈનહ = તેણે પેદા કરેલી જેવી પેદાયશ કોઈથી
 બની શકે નહીં

- (૨૭) ખરોશીદતુમ (ખોશીદ-તુમ) = (૧) ખલકની સંભાળ કરનાર
 સદા જીવતો જમતો તે સાહેબ (૨) દ્રહમા દ્રહ
 (૨૮) મીનો-તુમ = (૧) બને દુનિયામાં સદા કાયમ રહેનારો
 તેજ સાહેબ છે. (૨) સાથી બદીહ

- (૨૬) જરના = (૧) બને દુનિયામાં સદા મશહુર રહેનારો તે સાહેબ છે. (૨) સર્વ વ્યાપક
- (૩૦) હરખસતુમ = (૧) બને દુનિયાની હસ્તી તેજ સાહેબથી છે. (૨) તમામમાં તમામ
- (૩૧) હું—સોપાસ = (૧) સર્વ જીવજંતો તે સાહેબનીજ સંતુતી કરે છે (૨) શુકરામા કરવા લાયક
- (૩૨) હરઅમી = (હર-હમીદ) = (૧) ખલકના લોકો પોતાની ઉમેદો તેના ઉપરજ રાખે છે. (૨) તમામ બલો ખવાશ
- (૩૩) હર-નેક-ફરેહ = તે મોટો સાહેબ તમામ ઝલકાતથી ભરેલો છે.
- (૩૪) બેશ-તરના = તમામ જાતના દુખ દુરદો તાળનાર
- (૩૫) તરોનીશ = તમામ આફતોને તાળનારથી તેજ સાહેબ છે
- (૩૬) અનોશક = (૧) ફરોહરોને સદા એમર્ગ કરનારો (૨) અમર્ગ
- (૩૭) ફરશક = તેનું નામ લઈ હરેક કામ કરવામાં તે સાહેબ ફતેહ આપે છે
- (૩૮) પગ્નેહ--હહદ - (૧) તે સાહેબ પોતાની ખુબીથીજ જાહેર થયેલો છે (૨) નેક ખસલત પેદા કરનાર
- (૩૯) ખોઆફર = મેહેરખાનીનો કરનાર સાહેબ
- (૪૦) અફ ખશીઆયઆ = બક્ષનારને બક્ષાવનાર સાહેબ
- (૪૧) અવરખ (અવરખ) = મોટી સખાવત કરનાર
- (૪૨) અ-સતોહ = તેની ખુબી પાર વનાતી છે
- (૪૩) રખોહ = (૧) તે સાહેબ હમેશાં ખુશીમયો રહેનારો છે (૨) સ્વતંત્ર
- (૪૪) વરન = બધા ભરેલા વખતે ટાળનારો
- (૪૫) અ-ફરેફહ = કાઠનીથી ફરેખ નહીં દેનારો
- (૪૬) બ-ફરેફહ = જે કાઠ તે સાહેબને ઠગવા કરે તે પોતેજ ઠગાય છે
- (૪૭) અ-ફુઇ = હમેશાં સર્વ કાઠની દાદ ફર્યાદ સમજનારો
- (૪૮) કામરહ (કામેરહ) = તે સાહેબની મોરાદ બલી છે
- (૪૯) ફરખાન-કામ = તે સાહેબ જે કરે છે તે પોતાની મરજીથીજ કરે છે
- (૫૦) આયખતન = તે સાહેબ બેશરીક અને બેમીસાલ છે

- (૫૧) અ-દૂશભોશ = તે સાહેબ દુનિયાની સંભાળ કરવામાં ગફલતી કરતો નથી
- (૫૨) હમારના = માણસોના પાપ તે પુનનો હીસાબ લેનાર
- (૫૩) સનાએઆ = (૧) એલમમાં પ્રવીણ અને મોટા મરતબો આપનાર (૨) પીછાણુને લાયક; પીછાણુ કરનાર
- (૫૪) અ-તર્શ = તે સાહેબ ખુરી ચાલવાલાથી કબુ કરતો નથી.
- (૫૫) અબેજ (અબીશ) = (૧) તે સાહેબ કોઇનેથી દુખ આપતો નથી (૨) દુખ દરદ યાને આજર વગરનો
- (૫૬) અફાજદમ = માણસોને ભાત ભાતના હુન્નરો દેખાડનાર સાહેબ
- (૫૭) હમ-યુન = સર્વ જગ્યાએ સદા હાજર
- (૫૮) મીનો-સતેગર = અંદીઠ રીતે દરેક ચીજ પેદા કરનાર
- (૫૯) અમીનો-ગર = શરીર તે જાહેર પેદા કરે છે પણ આત્મા તે છુપો રાખે છે
- (૬૦) મીનો નહજ = સર્વ જીવવાળી પેદાયશનો બનાવનાર
- (૬૧) આદર-બાદ-ગર = (૧) રોગ ગરમીથી થતાં દરદોને દફે કરનાર (૨) આતશનો બાદ-હવા કરનાર
- (૬૨) આદર-નેમ-ગર = હવા ગરમ થવા એ વરસાદ લાવનાર
- (૬૩) બાદ-આદર-ગર = હવા ગરમ થવા એ વાદળોને અટાવનાર
- (૬૪) બાદ-નમ-ગર = ઠંડીની રતુમાંથી વરસાદનું મોકલવું તે તે સાહેબથીજ છે (યાને અકબરનું પાણી ટીપાય છે)
- (૬૫) બાદ-ગેલ-ગર = ખીલતી મોસમ વખતે જેનાથી પુલોનો બહાર ખીલે છે.
- (૬૬) બાદ-ગેરદ-તુમ = હવાને માટીનો પેદા કરનાર
- (૬૭) આદર-કાંરીત-તુમ = પથરમાંથી આતશ ઉત્પન કરનાર
- (૬૮) બાદ-ગર-જાએ = સખ્ત ગરમી વેળા ઠંડી હવા તે સાહેબથી નીકળે છે
- (૬૯) આખ-તુમ = સાદ અને પવિત્ર પાણી પેદા કરનાર
- (૭૦) ગેલ-આદર-ગર = આ ખાકી દુનિયામાં સદા આતશ રોશન કરનાર સાહેબ

- (૭૧) જેલ-વાદ-ગર=ખાકેમાંથી ખાલેશ અને રોશન પાક પાણીની નદી પેદા કરનાર
- (૭૧) જેલ-નમ-ગર=જમીનમાંથી સાફ ને પવિત્ર પાણી પેદા કરનાર
- (૭૩) મરમર=હુનરમંદમાં હુનરમંદ
- (૭૪) ગરોગર=માણસોની ભલી મુરાદ બક્ષનાર
- (૭૫) ગરાગર=મહાત્માઓને પેદા કરનાર સાહેબ
- (૭૬) ગરા-ગર-ગર=માણસો તથા સર્વે ગેરપદોને પેદા કરનાર
- (૭૭) અગરા-મર=ચાર બનાસરોને પેદા કરનાર
- (૭૮) અ-ગરા-ગર-ગર=ઝળકતા સેતારાઓને પેદા કરનાર
- (૭૯) અ-ગુમાન=(૧) સર્વ ઉપર સરદારી ભોગવનાર (૨) જેની હસ્તી બાબે શકેજ નથી.
- (૮૦) અ-જમાન=(૧) તેની ખરી ખુબી કોઈથી પુરી પીછાણી શકેજ નહીં. (૨) જમાના વગરનો
- (૮૧) અ-ખુઆન=સદા ઉંધ વગરનો
- (૮૨) અમસ્ત=હમેશ ચોકકસ (હુશિયાર) રહેનાર
- (૮૩) કથુતના=પોતાની ખલકતની સદા પાસબાની કરનાર
- (૮૪) પદમાની=પાણી અને ખાકને સદા સમતોલ રાખનાર
- (૮૫) પીરોજમર=સર્વથી મોટો કૃતેહમંદ
- (૮૬) ખુદાવંદ=રાસ્તીની રાહે હમેશા મદદ કરનારો
- (૮૭) હોરમજદ=મહા રાની
- (૮૮) આબરીન-કોહુન-તવાન=પેદાએશ પેદા કરવામાં મોટો કાબેલ
- (૮૯) આબરીન-નો-તવાન=એકની આબેરી તો બીજાને પેદા કરનાર
- (૯૦) વસ્પાન=પોતાની ખલકતની કુર્બાન સાંભળનાર તે સાહેબ
- (૯૧) વસપાર=તે સાહેબ સર્વ રીતે નફોજ કરનારો છે
- (૯૨) ખાવર=બંને દુનિયાપર નેજેહબાની અને મેરબાની રાખનાર
- (૯૩) અહુ=(૧) તે સાહેબ સર્વના ભલા માટેજ કામ કરે છે (૨) હસ્તીનો સાહેબ
- (૯૪) અવખશીદાર=(૧) સદા ચોકકસ રહેનારો (૨) માણી બક્ષનાર
- (૯૫) દાદાર=તે સાહેબના રાસ્તી ઈનસાફથીજ જગતની કાયમી છે
- (૯૬) રયોમંદ=ઝળકટનો ઝળકાટ

- (૯૭) ખોરેહમંદ = મોટાંને શુશોભીત તુરનો સાહેબ
 (૯૮) દાવર = રાસ્ત દાવરીનો સાહેબ
 (૯૯) કેરફેમર = જેઓ સખાવત કરીને પુન્યના કામો કરે છે, તેથી તે સાહેબ ખુશ રહે છે.
 (૧૦૦) બોખ્તાર = માણસોના શરીરોમાંથી ભુડાં વીચારો દૂર કરનારો ભુંડાઓને નેક રસ્તે રેલાવનારો સાહેબ
 (૧૦૧) ફરશગર = (૧) આખેરીના વખતે રસ્તાખેજ કરનાર તે સાહેબ છે (૨) ઉરવનની વૃદ્ધિથી તરો-તાજગી લાવનાર

એવી રીતે અહુરમજ્દ યસ્તમાંના દાદાર અહુરમજ્દ અને અમશાસ્પદોના નામો ભણવાથી તેમજ વળી દાદાર અહુરમજ્દના ૧૦૧ નામોની યાદ ધડી ધડી આલુ રાખવાથી તે સધળા અમત્કારીક નામોની એજમતી અસર ભણનારમાં ઉતરે છે. તે ખરેખર અહુરમજ્દના તુરમાં મરક થઇ જાય છે.

પહેલી નામોની ખુબી એ છે કે તે સારા બ્રહ્માનંદમાં સમાયલા અહુરમજ્દને લાગુ પડે છે. તેજ પ્રમાણે પીંડ (Microcosm Man)નેથી લાગુ પડે છે. પહેલામાં અહુરમજ્દની અપાર શક્તિ વ્યાપી રહેલી છે, બીજામાં તેના તણખલા માણસમાં જ્યારે તે સંપુર્ણ અશોધિત માર્ગે આમળ વધારો કર્યો જાય છે, ત્યારે નાના પ્રમાણમાં ખીલી નીકળે છે. આપણે જોઈ મયા કે અહુરમજ્દ સાથે જેમ અમશાસ્પદો હમકાર છે, તેમ નાના પ્રમાણમાં તેજ શક્તિઓ અપો માણસોમાંથી હોવાથી તે અહુરમજ્દનો હમકાર સમાન છે.

આ સધળું ક્યારે બને છે, કે માણસ સંપુર્ણ અપો થાય છે, ત્યારે અવસ્થા કહે છે કે, “સંપુર્ણ અપોઈ દાદાર અહુરમજ્દ પોતે છે.” તો જ્યારે એક માણસ સંપુર્ણ અપોઈ પાળે છે; ત્યારે તે પોતાને અપોઈના સ્વરૂપમાં બદલો નાખે છે. એવી હાલત છે તો પછી અપો અહુરમજ્દ તેમજ એક અપો માણસ ખાસ્યતે તે એક મની જાય છે, અથવા એકત્ર થઈ જાય છે.

ત્યારે હવે “યથા અહુ વૈરીયો”ના એકાદ વધુ અર્થ નીચલોખી કરી શકાય:—

જે પ્રમાણે સારા બ્રહ્માનંદમાં અહુરમજ્દ વ્યાપી રહીને તે ઉપર પોતાની સત્તા ચલાવે છે, તેજ પ્રમાણે એક આશ્રવન પિંડમાં વ્યાપી રહીને અશોઈ અખર્યાર કરવાને સળખે તે નાની દુનિયાપર (એટલે Microcosm માં ઉપર) સત્તા બોગવે છે. ત્યાં તે સ્વતંત્ર પાદશાહજ છે. તેની સત્તાને

આડે આવનાર હવે કોઈજ નથી. કારણ કે તેણે સંપૂર્ણ અપોમ અખત્યાર કરી છે, અને સંપૂર્ણ અપોમએ ખુદ બીજે નામે કે સ્વરૂપે દાદર અહુરમ-જદ પોતે છે તો તે હવે નાના પ્રમાણમાં આવો આશ્રવન અથવા મોખેદ બાદશાહ તદન સ્વતંત્ર બાદશાહજ છે. તેની સત્તાની આડે કોઈ આવતુંજ નથી.

TRUE LOVE REIGNS SUPREME.

દુનિયામાં મીનાઈ પ્યારજ સજ કરે છે.

(અએ હોમ!) તારો સ્નેહી (શીદા થએલો) સ્તુતિ ગાનાર થઈશ, (કારણકે) હોરમજદે સ્નેહી સ્તુતિ કરનારને અપ વહીસ્ત કરતાં (પણ) વધારે બલી પેદાયશ કહેલી છે.”=ઈજરને હા. ૧૦-૯.

“ભક્તિ મહા બળવાંતિ રે,
વહાલો વશ થઈ આવે ઘેર!”

(અતરે વહાલો તે ખોદા છે તે ધ્યાનમાં લેવું.)

એદ શાસ્ત્ર કચ્છુના બાણો,
બાણો નહીં મેરા નામ.
કહે કબીરા પ્યાર કરો મુજે,
“એહી બાત તમામ.”

He who is loved by men, is loved by God = Talmud
(vide great Thoughts January 1920).

The Beauty of Home is unchanging Love. (Great Thoughts)

Sure love vincit omnia; is immeasurably above all
ambition, more precious than wealth; more noble than name,

He knows not life who knows not that; he has not felt
the highest faculty of the soul who has not enjoyed it.
= Thackeray

પવિત્ર પ્યારની લાગણીની અસરો.

“આવતા જમાનામાં રંગના આકારો મારફતે બંદગીઓ થશે; તે દરમ્યાન પ્યારની લાગણી પર વિવેચન કરવામાં આવશે:—

“આવી જાતની એક અત્યંત ભણકદાર અને અસરકારક રંગના આકારની વાયજી કરવાની એક નેમ એ રાખવામાં આવેલી હતી, કે પ્યારની લાગણી જેનો બીજી જાત જાતની આશ્યતો સાથે સમાંગમ થાય છે, તેની ઉપર એ લાગણીથી શું શું અસરો થાય છે તે બતાવવી. દાખલા તરીકે

કીના-કપટના બદ્ધચુથી કાળાં વાદળાં ઉત્પન્ન થાય છે; ગુસ્સાથી કરી કરી-મજા રંગનો દેખાવ નજરે પડે છે; ઠગ્યાશ અથવા છળભેદને લીધે લીલું વાદળ ધેરાય છે; એકલપેટાઈથી ઝાંખો તપકારીયો-લુરો રંગ હાનરી આપે છે; અદેખાઈથી તપકારીયો-લીલો રંગ દેખાવ દે છે. આ સઘળા ખાશ્યતો ને પ્યારના ઝળકાટ આપતા ગુલાબી આતશની અસર હેઠળ વારા ફરતી રજી કરવામાં આવી છે. એ પછી દરેક ખાશ્યતે ખડકે ખડકે તેઓના સ્વરૂપો બદલાતાં ગયાં તે દેખાડવામાં આવ્યાં, એ ઉપરથી ખુલ્લુ દીસવા લાગ્યું કે આવા ખુદાઈ પ્યારના આતશની આંચ સામે કોઈ પણ બદ્ધચુલો ટકી શક્યા હતા નહીં. અને એ સઘળા આખરે તેના તાપથી પીગળી જઈને બળી ખાક થઈ ગયા હતા.”

= Man: Whence, How and Whither p. 373.

He who loves not others lives unblest.

= The Family Herald March 1920.

Oh, brother, fold to thy heart thy brother!

Where, pity dwells the peace of God is there :

To worship rightly is to teach other,

Each smile a hymn, each kindly deed a prayer.

= The Art of Noble Living p. 271.

All service worthy of the name springs from the desire created by love, to go out of self and be one others, that it may enrich and bless them. “To do good and to communicate,” says R. L. Stevenson “is the lover’s grand intention.” It is the happiness of the other that makes his own intense gratification. For the essence of love is kindness, and indeed, it may be defined as passionate kindness.” Men can not be really blessed without tenderness. You may relieve their wants in the way of duty, but such relief will not refresh their hearts.

“A loving heart is the great minister. Here, clothing itself in graceful speech, there manifesting itself in kindly action, here sympathising with the sorrowful, there relieving the distressed,—it exhales sweet odours like the alabaster box. It pours forth music like the harp. It warms and cheers like the

winter's fire.....It has been said you may save anyone if you will only love him enough, and there is deep truth in the statement. How many men who would otherwise have been saved by a friend who would not abandon them when others had fallen away in despair, and who would withdraw from them the protection of that generous friendship, which still kept self-respect alive, and held the door open for a return to decency and virtue.

"They are after all, the most lovely who have given to the world the most love.....The heart is nobler and mightier than the brain, and, as the vision of the Apocalypse, the Lamb shall triumph over the Beast. Yes! selfishness, and hate, and cruelty, and war, and unhallowed lust will be loved out of the world and not driven out of it by force. How beautiful is Wittier's version of the Indian story—

"Once on the errands of his mercy bent,
 Buddha, the holy and benevolent,
 Met a fell monster, huge and fierce of look,
 Whose awful voice the hills and forests shook.
 "O son of peace"! the giant cried, thy fate
 Is sealed at last, and love shall yield to hate.
 The unarmed Buddha, looking with no trace
 Of fear or anger, in the monster's face,
 In pity said, "Poor friend, even thee I love".
 Lo! as he spake, the sky-tall terror sank
 To hand breadth size; the huge abhorrence shrank
 Into the form and fashion of a dove;
 And where the thunder of its rage was heard
 Circling above him sweetly sung the bird,
 Hate hath no harm for love," so rang the song,
 'And peace unweaponed conquers every wrong.'

"How beautiful is the procession of the great-hearted heroes whom we delight to honour,—the guides of the world, its helpers, its regenerators, the apostles of its religions, the

architects of its liberties, the pioneers of its civilisation,—men who have rejoiced to spend and to be spent for their fellows,—men who have felt that whatever God had lent them of wealth, or knowledge, or power, or privilege, was lent them in trust for humanity ;—men who were willing to burn away if only they might glorify God and give light to their brethren.

Men whom we build our love round like an arch
Of triumph, as they pass as on their way
To glory and to immortality.

=The Art of Noble Living pp. 273-276.

પરોપકાર.

SELF-SACRIFICE.

આપ્તાદી તેને (હોજો) જેનાથી બીજાઓને સુખ (પોહોંચે)."

=ઉત્તવદ માયા હા. ૪૩-૧

જેઓ થઇ ગયા (છે) તથા છે, તેઓ માના જેવો અપોદ્યથી ઈર્ષસ્તે (કરવામાં ઇર્ષ્યોને મરુ કરવામાં=યુક્તિ જાતી ભોગ આપવામાં) સઉથી સરસ (છે) (તથા જેઓને) હોરમજદ જાણે છે, તેવા શખ્સોને તેઓના પોતાના નામતી હું ઇચ્છું તથા દોસ્તીથી પોહોંચું = ઈર્ષસ્તે હા. ૧૫-૨૦ (એ કાંગાનો તરજુઓ).

"Whosoever will save his life shall lose it; whosoever will lose his life for my sake shall find it."— *Bible.*

"What is here demanded is the surrender of the lower life for the attainment of the higher, the abandonment of the baser for the achievement of the nobler; the sacrifice of the meaner life that we may rejoice in the loftier and the diviner life. In the case of all men who aspire after nobleness, there must be restraining of desire, so denial of propensity, some yoke imposed on the passions, by which inclination is compelled to give way to duty, and to the sacredness and majesty of a higher law than that of the brute."

"Rightly interpreted, the passage (from the Bible quoted above) amounts to this, that whosoever prefers self—his own self interest, his own self gratification, where truth, and honour,

and humanity and the call of his higher nature demands self-renunciation—that man loses his way soul-loses his life by saving it. By his ignoble compromise he incurs a greater evil than he avoids, to serve his lower nature he wrongs and starves his higher nature.

“Aiming supremely his own interest, he loses his own interest. Preferring the claims of his lower nature to those of his higher nature; preferring his own self-gratification to the glory of God and the well-being of his fellows, he reaps, as a result, a dwarfed and injured manhood—he loses his life in the effort to save it.

“It is the law of the universe that all things reach their perfection and fulfil their appointed ends, not by living for themselves, but by living for something other than themselves.

“We trace in *the World of Nature*. In nature nothing exists in and for itself. Nothing stops short of itself. All Nature's ends are larger means. The rocks are fretted into generous decay, that soil may be provided for the meadows to smile at their feet. The trees shelter the panting flocks from the fierce blaze of noon, and, in their branches the young birds lie rocked in their nests. The brooklet spills its heart out in the valley that the thirsty cattle may drink of its waters, the flowers bloom more sweetly on its margin; and the children listen to its pleasant song. The rain strikes through the air of the crowded city to purge and cleanse it, visits the drooping plant with healing mercy, and touches the tiniest things that grow with the gentleness which makes them glad. For the rose, the torrent, the cloud, the star, to save their life would be to lose it.

“It has been sufficiently urged that all things in nature live on each other, but it is equally true that all things live for each other. Not a plant or an animal returns again to its dust without having ministered to something in its life or by its death.

"We trace this law of service through sacrifice also in human life. The mother travails pain, that the child may have birth. The heart of the poet is bruised and stricken, that he may learn through suffering what to teach in song. The artist in every sphere only succeeds in proportion as he puts his life blood into his work. *If he does his work merely for money or for his own pleasure, apart from higher motive, then the work is worthless. Always and everywhere that costs nothing is nothing. It must be consecrated by the divine touch of sacrifice, or it can not be a sacrament.*

"Rising higher still the patriot and the martyr suffer, that from the ashes may spring liberty and light for untold thousands.

"Yet further, sacrifice is the law of the *Divine Life*..... The Divine Spirit sacrifices self in seeking with infinite, to woo men to their everlasting good, in patiently enduring a thousand insults and a thousand wrongs; in the lingering at the door of the temple of Man soul, when the last angel has departed with a sigh; and is, though Himself the comforter, refusing to be comforted, until the reluctant human spirit has consented to become His dwelling place and His shrine.

"Thus does sacrifice reign in every sphere, investing the whole sphere with sacredness, and binding all things which exist to the throne and heart of God.

"This is the principle of life which circulates through the whole creation, and whereby all things minister to each other, the lowest to the highest and the highest to the lowest.

"It is impossible therefore, for man, a creature made in image of God, to escape the presence and control of this magnificent law. It binds him in his every moment, and attracts him that it may greatness him. Let a man order his life on the assumption that his own self-interest is the highest

good, and he will lose that in life which is most precious; he will find, indeed, that the result will be death—death to all true nobleness, death to all that inherent grandeur of character which is the flower and crown of our being.....Selfishness is death, while self-sacrifice is life. Selfishness is death by isolation, and consequent contraction and deterioration of nature. The selfish man virtually says, I will be centre to myself. All things shall flow to me, but as far as I can order it, nothing shall flow from me,.....I will avoid the entanglements of what the world calls friendship, for they involve frequent claims upon your time, your sympathy or your money, I will refuse to clasp hands with the brotherhood and sisterhood of my race, lest I should be compelled to feel the sting of their sorrow and the bitterness of their tears. Let a man say this, and the result will be death. In his experience the proverb will be fulfilled: "One man no man". By separating himself from his fellows his manhood will be withered and destroyed. "The perfection of a being", says one, "is the love he is capable of feeling; the glory of a being is the love of which he is the object." Thus the selfish man surrenders at once both perfection and glory. There is a meanness and a degradation about which the very letter of the serpent sentence: On thy belly shall thou go, and dust shall thou eat all the days of thy life." The law of God for man is, "Freely thou hast received, freely give". If a man receives without giving; if he resolves that all things shall flow, while nothing flows from him, the result will be that he will become a stagnant pool, fruitful only in weeds and slime. His fitting symbol will be the "dead sea", which receives into his bosom the sweet and sacred waters of the Jordan, but which, because it has no outlet, is blasted dead. No gleam of grass, or glory of flower, or boom of bee, or carol of bird, relieves its desolation; it is dead, desolate, and unbeautiful.

The selfish man is greedy as the sea and as barren as the shore. His heart, as one has said is like a coffin—it has room only for himself, and he is dead. The corn of wheat will not fall into the ground and die, and it abides alone-dry, shrivelled, unbeautiful, unproductive.

The surest way to death is to neglect the out-going; the sympathies, and the tender ministries of life. Who remembers with gratitude the selfish man? Who, by his example has been lifted into nobleness? What heritage of blessing has he bequeathed to his race? Some tender wife, with that devotion to her which is so beautiful in woman, may say "God bless him." But there is no one to say "Amen"! He has lived to himself, and when he dies he is absent, but not missed. No tears of the poor are shed at his burial. No devout men carry him to the grave, making great lamentation over him; neither are there on the other side of the flood any bright spirits waiting with glad claim, and with festal song to receive him in everlasting habitations. In the effort to save his life he has lost it, for the pains we spend upon our mortal selves perish; that only lives which we have done out of a good heart for others.

"But on the other hand, unselfishness is *life*. It is life by sympathy and consequent enlargement of nature. A man finds his true life in the number of beings he loves and by whom he is in turn beloved. If you would really and truly live, we must open our hearts, we must quicken our sympathies, we must throw out our tendrils on every side, we must clasp our hands with the brother-hood and sister-hood of our race, feeling the throb of their joy, or the sting of their sorrow. We must give heed to every impulse of loving kindness which knocks at the door of our hearts. True it is that by living thus we shall lose the slumber of the selfish man, we shall have in a measure to bear other men's sorrows. But the man

is not to be envied who can be utterly happy in a world like this—who can fill that he is amply fed while other men are starving, and fully educated while other men are ignorant, and utterly free, while other men are enslaved. Rather will he feel, if he is not an utter stranger to sympathy and nobleness, that whatever he possesses of wealth, or knowledge or power is given in him trust for humanity, and that it loses its lustre and sweetness unless it be used for the enrichment of others.

Oh, the heart grows rich in giving,

All its wealth is living grain ;

Seed that mildews in the garner,

Scattered fills with gold the plain.

“ Only a little study and observation will be sufficient to convince us that all the finer spirits of our race have lived and worked on the lines of self denial and self-sacrifice. A great impulse, born on the breath of heaven, has over mastered them. Personal interests, the love of life and the pleasures of life—have yielded to a higher motive. They have voluntarily lost their lives, and losing them, have saved them. To such men we owe all that is noblest in our civilisation and grandest in our liberties. The measure of their greatness has been that of self-denial. They have suffered much that we might suffer less. They have denied human rights by enduring unspeakable wrongs. They have died for the truth that we might live by its liberated might. And now their memory is the life blood of the moral world. What they did for themselves we do not thank them for us. They have passed away, but their bleeding feet are yet beautiful upon the mountains, and their aching brows are diademed with glory ; they lost their life of selfish ease and indolent indulgence, but they live to rule us from their graves with a sovereignty grander and more lasting than the Cæsars or the Napoleons ever knew.

Call them from the dead,
 For our eyes to see !
 Prophet-bards, whose awful word
 Shook the earth ; " Thus saith the Lord,"
 And made the idols flee—
 A glorious company !
 Call them from the dead
 For our eyes to see !
 Sons of wisdom, song, and power,
 Giving earth her richest dower,
 And making nations free—
 A glorious company !
 Call them from the dead
 For our eyes to see !
 Forms of beauty, love and grace,
 " Sunshine in the shady place",
 That made it life to be—
 A blessed company !
 Call them from the dead—
 Vain the call will be ;
 But the hand of death shall lay,
 Like that of Christ, its healing clay
 On eyes which then shall see
 That glorious company !

=The Art of Noble Living pp. 216-226.

ત્યારે હવે એનો સાર એ છે, કે " રાસ્તીની સરદારીમાં (તથા)
 રાસ્તીના અમલમાં (રહીને) હૈયાતી ભોગવનારાઓમાંનો કાઈની જખ્મ બેઠું
 દુનિયામાં સૌથી સરસ જીંદગી ભોગવવા ચાહાતો (હોય) તો તેણે સખી
 થવું"—ઈબ્નશને હા. ૩૫-૮.

The power of self-sacrifice is that it conquers heart.
 When you have tried all other weapons try this. It is the
 sharpest sword in the arsenal of heaven. = Mr. J. M. Stifler
 (vide The Great Thoughts March 1922).

હતા નહિ શૂરા નહિ, નહિ ધરમ નહિ નેમ,
 સો આપા સંસારમે, જાણુ જનાવર જેમ.
 જાણુ જનાવર જેમ, કરિ નહિ સુકૃત કરણી;
 જાણુ નહિ જમદોશ, બાર બારી વહે જનની.
 કહે દીન દરવેશ, જીવતા અવગત જતા,
 નહિ ધરમ નહિ નેમ, નહિ શૂરા, નહિ હતા.

=દુઃખીમે દિલ્લસો બાચ ૪૪—સરે ૫૬.

There can be no progress, no achievement, without sacrifice.....And the higher he lifts his thoughts, the more manly, upright and righteous he becomes; the greater will be his success, the more blessed and enduring will be his achievement—"As a Man Thinketh."
 (J. Allen).

અતિલોગ તે શું ?

TO GIVE IS TO LIVE.

"To give is to live," said the sun in his pride,
 As he scattered his radiance far and wide.

"To give is to live," said the tinkling rill,
 As it hastened with sweetness the vales to fill.

"To give is to live," breathed the smiling flowers,
 While filling with fragrance the summer bowers.

"To give is to live," whisper orchard and field,
 As the ripe fruits of autumn in plenty they yield.

"To give is to live," alas! man in his greed,
 Doth hoard for himself what his brethren need.

To hoard is to lose all life's highest and best,
 For the giver alone is the truly blest.

=David Lawson in the Co-operative News.

અતિલોગનો સર્વ સરસ બંદો કયો !

"પરદાનગીના દેવતાને કયો વખાણીએ કિયો, કે જે માણસોને
 પ્રસન્ન પાડું (તથા) નર પેહેલવખોને પસન્ન પાડું છે (અથવા માણસોને

તથા મેહેલકોને આજાદી આપનાર છે), તથા જે જોરવાર (માણસ)ના જોરતાં વધારે જોરવાર છે. જે મસ્દાનખીનું કૌવત તે બામશખી (શખસ)ને મળે છે, કે જે માણસોના (દુઃખમાં) ગીરફતાર થયલા બહોળાં છુટકારા કરવાર મેળવી આવે છે. —લીસ્તરદ કરદા ૭-૪,

આ ફકરો ધણો વિચીત્ર લાગે છે. અતરે ખાડી જોરથી આસમેલું હોય તેમ ઉપર દ્રષ્ટકથી લાગે છે, પણ અતરે તે જોર બાંધવાની જે ચરત કોપેલી લાગે છે, તે મુજબ જે દુઃખી દરદીને રાહત આવે છે, તેને તે જીવત બાંધવામાં આવે છે. આ સરત આપણને કંઠંગી દીસે છે, જોવામાં જે ખાડી કૌવતને હીમત હોય નહીં તે એટલે બચને વખતે કેમ ઉપયોગી થાય. ખાડી છુટકારો કે પહેલા કૌવત? કૌવત વખરે છુટકારો મેળવી શકાય નહીં ત્યારે આ કૌવત ને છુટકારો કાંઈ વિચીત્ર ગાંધા છે. અને જે જીવત હોય તે લેઓ શું કરી ?

યાદ રાખજો કે ખાડી શરીરના દુઃખો, મસીબાઓ પેદા થતા મનના દુઃખો બીજા ટાળનારા પરમાર્થી પુરો ધણા મળી આવે છે, સૌ છતાં મસ્દાનખીનું કૌવતને તેજ કાંઈ બધામાં આવતી હોય અથવા કાંઈ સંધારણ જોવામાં આવતા હોય એવું કશું તો દીસતું નથી. ત્યારે વળી એ શું કરી વાર?

આપણુ સરખેને માલમ તો છે કે માણસ તે કાંઈ ખાડી શરીરનુજ માત્ર બનેલું નથી, એ શરીર તો તેનું માત્ર ઘર અથવા રહેવાનું મકાન છે. એ ઘરમાં મન સાથે બીજા માણસો રહે છે.

હવે માણસનો અર્થ એ થાય છે કે, જે વિચાર કરી શકે છે, જેમાં મનસ અથવા મન ક્રીયા ચલાવે છે. પણ મન કાંઈ માણસ નથી, તે તો તેનો ઉપાધિ છે, જે વડે અંતરનો ખરો નર અથવા પુરુષ અનુભવ મેળવે છે; જે મનને હલકી લાગણીઓ સાથે સંબંધ હોય છે; જેથી તે ભોગ ભોગવવા તત્પર રહે છે.

પણ તે મનનું ચકતુ પાસુ-અમર્ગ તત્ત્વ-તો વધારે જણતા જણવતા આદમીઓમાં મિલે છે. જેથી તે ક્યા, મામા, ભાતિભોગ, નિષ્કામી પ્યાર, સહનિષ્ઠતા મરાવી શકે છે.

હવે હલકી લાગણીના તત્ત્વો તો માણસના ચરમ પછી આ ખાડી દુનિયામાં તેઓ Specific gravity (ગુસ્તતાકેપલ)માં ભારે ફેલાયેલી આ પૃથ્વી પર જે ચાર્જ નીચે ડુદી પડે છે. કારણકે આ દુરગુણના બનેલાં છે.

બીજી બાજુ બુલંદ સદગુણોવાળી આસ્થતોવાળા લક્ષણો ચઢતા દર-
જનના અને ઉંચે મનસ નામના અમરતત્વને પેટ જન્મેલાં હોવાથી,
તેઓની માતા (ઉંચ મન) જ્યારે આ બાકી દુનિયા છેડી જાય છે, ત્યારે
તે માતા સાથે સાથે તેણીના બાળકો (સદગુણો)ની તેણી સાથે જઈ રહે છે,
અને ત્યાં ઉધરલવ પામે છે.

પણ જેઓ પાસે આવી બુલંદ આસ્થતોનો કીમતી ખજાનો આ
દુનિયાપરની તેમની હસ્તી દરમ્યાન હોય છે, તેનો ખ્યાલ કરવા કોઈ સીપાઈ-
પોહોરેગીર કે પેહેલવાન તો જોઈએ. ત્યારે કુદરતી કાયદે તેની માંગણી ચતાં
તે માંગણી પુરી પાડવા માટેનો સંજોગનો તે સાથે સાથે હોયો થાય છે,
કહેવત છે, કે Demand creates supply. તો પછી આ પેહેલવાન
અથવા પોહોરેગીરની મદદ તેને આપવામાં આવે છે. આ પહેલવાન સેતાબ
ચાલનો ને બારે કોવતવાળો હોવો જોઈએ એવી એક શરત નખાવેલી છે.

ત્યારે આ રખેવાલ તે કાણુ? તે કોઈ બાહેરની બાજુથી આવનાર
હોય તો તે ક્યાંથી આવે છે? શું તે પોહોરેગીર અથવા પેહેલવાન, પેલાને
ચોવીસ, ચોવીસ કલાક જ્યારેથી જરૂર પડે ત્યારે તુરતજ હાજર થાય એવો
મળી આવે છે. ખરો કે? અને જો તેમ બનવું અશક્ય હોય તો તેવા
નમુનેદાર પેહેલવાન ક્યાં હોય છે? આપણે જણાવીશું કે માણસના
અંતરમાં તે વસે છે. તે અમર તત્વોમાં બુલંદ દરજ્જે ધરાવે છે. તે
ઉંચ મનસ અથવા રવાનનો રાહબર અને બંચાવનાર છે. તે તત્વ “બઝો
ધંગ” અથવા બુધ્ધિ તત્વ છે. હવે આ મીનોઈ બુધ્ધિ તત્વને બુલંદ જ્ઞાન
અથવા ડહાપણ સાથે સંબંધ છે. વળી જ્ઞાન એ બળ છે એની આપણને
માહિતી તો છેજ. પણ ડહાપણ જે જ્ઞાનનો સર્વ ઉત્તમ અક્ષ સમાન છે,
જે જ્ઞાનનું સર્વથી નીર્મળ પાત્ર બતાવે છે, ત્યારે તેનામાં અપ્રુટ બળ
આવતું હોય તેનું પુછવુંજ શું?

આટલા ખોબાસા પછી જો આપણે હવે ઉપલો અવસ્થાનો ફકરો
જરા વિસ્તારીને સમજવાની તજવીજ કરીશું તો ફેકટ ગણાશે નહીં.

આપણને માલમ તો છે, કે દુનિયા પેદા થવા સાથે આ દુનિયામાં
કૃત્રિઓળી ઉતરી આવી સૌ સૌને ફાળે પડતો સુખ-દુઃખનો અનુભવ લેવા
લાગી. એવી મતલબથી કે એવા જાત જાતના કડવા કે પછી મીઠા અનુભવો
તેઓ મેળવે તો પછી તે અનુભવોને તેઓ જ્ઞાનના બળમાં ફેરવી નાખે, અને
સ્વતંત્રતા મેળવી શકે. જો તેઓએ આવા દુઃખોમાંથી પસાર થવા સાથેનો

કહે, આનંદ ન મેળવ્યો હતો, તે જોયે માણસ શિવાયની સખાની વાણીયર કે પછી નિરજીવ ચીજો કુદરતી કાયદે મુકાદ-કુદરતી ભગવાનમાં રહી-કુદરતની સીંચી રહાતરી મેળવ્યા કરે છે, અને એવી રીતે પરતંત્રતાને આધિન હમેશ રહે છે, તેમ માણસ જીવને રહેવું પડે-તો પછી તેઓનો આગળ વધારો જોવું કાંઈ હતોય ક્યાંથી ? તેઓનો પ્રતીકરણનો માર્ગ દેશોઅંધ આગળ લઈને શી રીતે ?

પણ પહેલી બહેન કુદરતે આપણને જે મુકી આપી, તે અનન્ય વિચાર-શક્તિ હતી. તેથી આપણની પરતંત્રતાનો નિવેડો આવી મેળો, ને સ્વતંત્રતાનો સોનેરી દિવસ ઉગવાનો શરૂ થવા લાગ્યો. પણ મને મુકાવી સાથે દુનિયાના સમગ્ર કારોગારનો માણસ સંપત્તમાં સંપત્ત અનુભવ લઈને એક કહેલ વ્યક્તિ જુને તેજા નિયમને આધારે તેની સાથે લોભ લાલચો મેળાઈ. લોભ લાલચોમાં પડી તેમાં ચક્ર્યુર રહીને તે આગળ વધારો ન કરે એવા પક્ષા ચત્રો આધારે તે મહાન પ્રભાતિ બામે આપણને દુઃખો રૂપી મહાન મુશ્કેલી મેળવી આપ્યા. આવા દુઃખો રૂપી માહા મુશ્કેલી સોનીઓના માર્ગથી કાણ સીધો ન ચાલે ?

એક અડીઅલ ગધેડું તેને સંપત્ત માર ચાલુ મારવાથી ધોડુથી સીધું ચાલે છે કારણકે મારની આગળ ભુતખી નાહાસે એવી કહેવત પડી છે; પણ ખીલ હાથપર એક તેજ અરખી ધોડો માત્ર તેના ધણીએ એક અંખાર માર્યો કે ખીલો ધુણને સીધો ચાલે છે ! એટલે તેજને દુકારો ને ગધેડાને ડીકુ તે બરાબર છે. એટલે જ્ઞાન સંપાદન કરી સરળ માર્ગે જનારાઓની પીડા ઓછી હોય છે.

“સંસારમાં સરસો રહે ને મન મારી પાસ,

સંસારમાં લોપે નહીં, તેને જાણું મારો દસ.”

પણ આવી રીતે સરળ માર્ગે કેટલા બચ છે ? જેના કરમમાં આડું પ્રાપ્તિની જ બહુ આશયત હોય છે, તે મંડી બાપડો કરેથી શું ?

મનનું સ્વતંત્રપણ આખી આ વિશાળ જગત ખેડી ખાતરને કુદરતે માણસને છોડી દીધો છે.

જે કુદરત હલકા પ્રગેના પ્રાણીઓને પોતા હસ્તકના બંધન હોય મેળાને તેની પાસે પોતાની મરજી મુજબ કામ લે છે. તેની પાસે

કું હશે, તે હેવાનો જેવાના જે અતિભોગના દાખલા રજુ કરી સકાય છે તે ઉપરથી માલમ પડી આવે છે:—

FISHES HAPPY HOME LIFE.

"The care and kindness, amounting in some cases to self-sacrifice, which many sea-creatures express in their 'home life' prove that they feel maternal or paternal love almost as much as human beings.

"There is a tropical shore-fish—the Gaff Topsail—which has only a few eggs and lives in places where the struggle for existence is keen. What is it to do? The male fish takes the eggs in his mouth and keeps them there until they are hatched. It must be difficult not to swallow them and he fasts all the time.

The same love is shown by the quaint fish called the Lamp-sucker or Cock Paidle—as he is known in Scotland—which lays a big bunch of reddish eggs in a corner of a deep rock's pool low down on the shore. Over this the father mounts guard, driving away intruders.

Weeks without Food.

His parental duties occupy him for several weeks, and observers say that while he is on guard he neglects his own meals.

Thus do also Marine Leech of skate sucker, British Starfish, and Sea-snakes. = Tit Bits, 25-2-1922.

આ ઉપરથી સાફ માલમ પડે છે, કે કુદરત જે આહાતે તો માણસ જાતપર સીધી સચ્ચા વાપરીને માણસને ડાહ્યા, દોહોરો, અને અતિભોગ આપનાર ઉત્તમ જીવ તરીકે ઉધારતે. પણ કુદરતે મનુષ્યને તો મનની ઉત્તમ બક્ષેસ આપી છુટો કરી દીધો. જે તેને પોતાના કાણુ હેઠળ રાખ્યો હતો, તો કોઈથી હેવાનો કરતાં આજે માણસ જાતમાં નબેતર દેખાવ કરતી જંગલી જાતો જેવામાં આવે છે, અથવા તો વધારે સુધરેલી જાતોમાં એકલપેટા-પણુને સખેમે જે અતિસ્થ હાથ આફસોસ, મગજની અસાંતિ-સગાઈ મારા મારી વીગેરે ટંટા-બખેડ થાય છે તેવું કશું ન હોત.

એટલા માટે આપણે છુટાપણું ભોગવવાને છોડી મેલેલા માણસમાં જન્મલી માણસથી આપણી તપાસ શુર કરીશું.

એક જન્મલી માણસની ખાસત લુખ લાગે ત્યારે ખોરાકની શોધમાં જવાની અને નહીં તો પછી દોરની પેડે હંધાવામાં સમાઈ જાય છે. છકડીને લુખ લાગતાં તેઓ લુખમાં વરની માફક ઝનુની બનીને ખોરાકની શોધમાં દોળખાંધ ઉતરી પડે છે. અને જો કંઈ પ્રાણીઓ શીકાર માટે મળી આવ્યાં હોય તો તેમ, નહીં તો બીજાં જન્મલી માણસોના ગામો ઉપર દરોહ પાડીને તેઓ સાથે ઝનુની લડાઈ કરી તેમને મારી નાખીને પછી ખાઈ જાય છે. વળી એવું કહે છે કે જન્મલી માણસોમાં કોઈ કોઈ વારજ સીક, ધરમને અશક્ત માણસો જણાય છે. કારણકે તેમને તેમનો નાસ્તો મધ જવાનો મેટો બય રહે છે. કહે છે કે જ્યે કોઈ માણસ ભોગ્યોધડીએ સીક પડ્યો તો તેના પર દુટ્ટી પડીને ત્યાંના ત્યાંજ તેને પુરો કરી મુકીને તેનું માંસ લુજી ખાવામાં આવે છે. એક દાખલામાં એક મીસ્તરીએ આવા એક જન્મલી માણસને પોતાની બૈરીતે કાપી ખાવા માટે ઠપકો આપ્યો, ત્યારે તે (જન્મલી માણસ તો) ખુશી થઈને કહેવા લાગ્યો કે “તે મને બહુ મીઠી મીઠી લાગી તેથી તેને ખાઈને મારા પેટમાં રાખી મુકી છે !”

આવી રીતે એક હેવાન કરતાંથી બદતર હાલતમાંથી માણસના પ્રકૃતિકરણની સરખાત થાય છે, ત્યારે તેનું તારણ કરનાર દરેકનો ક્યાંથી જન્મે છે ? આપણે જોઈ ગયા કે પ્રાણી માનમાં પ્રાણીમાંની માછલીઓમાં નરે માછલી પોતે સેવન બેસે છે, ને દહાડાના દહાડાઓ સુધી બુજીમરો સેહેથી બચ્યાંને ઉચ્છેરીને જાતિભોમનો ઉત્તમ દાખલો રજુ કરે છે; તે તો પ્રેરણા બુદ્ધિને અનુસરીને હોય છે, તો પછી માણસનાતનું કેમ ?

ઉપરો માણસમાઉ જન્મલી માણસ રહેતો રહેતો સુધરતો જાય છે તે કેમ ? તેને બંચાવનાર પ્યાર રૂપી દરેકનો હાજર થાય છે ! આતો ખર છે કે જેણે સંસારમાં પ્યાર વટીક કરી ન જાણ્યો, તે પછી એકલપેટો રહીને મીનેમ માર્ગમાં કદી આગળ વધી શકતોજ નથી. મને તેવો હવશી પ્યાર પૂરાવનારથી બચારે વખત આવે છે, ત્યારે સ્વચ્છ પ્યારનું રૂપ વારણું કરે છે. પ્રજા જેણે એકલપેટાઈ બર્ષા પ્યાર વટીકનો અનુભવ ન થયો, તો પછી તેનામાં સધળા દુર્ગુણોનું સામદું બળ વધી જાય છે. તેવી હાલતમાં જાતિ ભોગતા સરખાતના પાટોથી વિસારી મુકવામાં આવે છે, અને આખરે એક-લપેટાઈની કાંઠીમાં અટકવા દરે છે.

આલો ત્યારે હવે બાપણે જંગલી બાપણે તરફ દ્રશ્ય, તેનામાં પ્યારની લાગણી જરાતરા ફસાસાત કરવા માંડે છે, તે પછી તે પોતાના હૃદય માટે શૈક્ષણિક થાય છે. જેનાથી પ્યાર મળે છે. તેને પાછો પ્યાર આપી કેમ સુખી કરવું તે તેને વિજ્ઞાના અમરજી પેટે કાઈકાર ધ્યાનમાં લેતી નથી. જે તે તેમાં જરા આગળ વધે તો પછી તે પ્યારનો ગોલામ થાય છે. એટલે તેને પોતાનો વીચાર આજો આવવા લાગી તેને પારકા વીસે જાન થવા માંડે છે. પ્યારની મોહિનીથી તે સીધાઈ જવા પછી પોતાની મનમોહન અસુકનો પ્યાર જીતેલો સમવાને શું શું કરવું તે માટે તેના મનમાં નવી અળવળો જન્મીત થાય છે.

હવે ત્યારે પોતે નહીને કાઈ બીજાને સંતોષ આપવો, તેને સંજ્ઞ સમવાથી કરી પોતાનો અભિમાન પુરો પાડવો, એવો નિયમ તેનામાં પ્રવૃત્ત થાય છે. આસ્તે આસ્તે વાસો કરે છે. તેથી જાતિભોગ આપવાનું શરૂ થાય છે. પોતાનું સુખ સુખમસથી લવળે, તે હવે તેનાથી જોઈ શકવું નથી, માટે તે હવે રોટલી મેળવવા માટે આજસ તજીને ઉદ્યોગ કરવા માંડે છે. તેમ જ્યાં તેને પેટે આસ્તે આસ્તે ફરજદની જુધી થાય છે, તેમના તરફ તેના પ્યારના ફળો તરીકે તેની મમતા દોડવા માંડે છે. એવી રીતે તે હવે પ્યારના ફરજદની દેખરેખ હેઠળ ફરતા કમી કરી ઉદ્યોગી જીંદગી ગુજરવાની શરૂ કરે છે, અને જે કાંઈ મેળવે છે, તે પોતાની સ્ત્રી અને બાળકોને પહેલું અર્પણ કરી દે છે, જે પછી પોતાની વાત! આવી રીતે પ્યારની મહત્ત્વ જાતિભોગ-અને ઉદ્યોગ કરવા વીચરેના ઉત્તમ સુણે તરફ તેની જુળાશુ કુદરતી રીતે જાય છે, અને તેથી તેની બાપુ વચર થયા કરે છે.

† માણસમાં જંગલીઓમાં મોહાખત માટે આપવાત કરવાની દેવ-
નુમાએનામાં આવેલા પેપુઆ તોપુઓના સહી જંગલી સંસ્થાનમાં
માણસમાં જંગલીઓ વસે છે.
આમ છતાં એક જંગલી પેપુઆન સુધરેલા માણસ જેવા જ મોહાખત મળે
લાગી પડાય છે. નુમાએનામાં લેક્ટેન્ટ વવરનર કર. લ. મરેએ, હાલમાં
ડેલીએના રીપોર્ટરને જણાવ્યું હતું કે, એક પશુ આપવાત જંગલી
એવો હોય છે કે જેન મોહાખત સાથે સંબંધ ન હોય. પ્રેમ માટે પે-
પુઆનો મંત્રી પડે છે. તેઓ જ્યારે નીરાસ થાય છે ત્યારે આપવાત કરે છે,
નાળાએના આડપર ચઢી ઉપે મારે તરી પડી આપવાત કરવાની રીતી તેઓ
માનીતા છે. — જંગલી જંગલોમાં ૧૧-૫-૨૩

આવી રીતે આ સિધ્ધાંત સેવકની તરફે પુરપુરા ટકાં આપે છે.

જો વખતે જો મીઠી નેત્રું પોતાના વાહાલાઓને લાગે છે, તો તેને કોઈ ફરી નાખવા મોકલે તેમાં પ્યાર સાથે રવાની લાગણી ઉદ્ભવે અને કરવાની શરૂઆત કરે છે. તેમાં સાથે લાગો ઉદયોગને અપતળા તેની મહેત આપે છે.

આવી રીતે ચોર્તે મહેતને પોતાનું કુટુંબ એવી લાગણી તેનામાં ઉભરાવા લાગે છે એમાં પોતાની સ્ત્રીની નાજુકાઈ, કોમળતા, સુસ્વર, ખુબસુરતી ખુશ હસવું, વિગેરેથી તેનું મન ખ્યાર તરફ પુરેપુરે આકર્ષાયું થતુ ચાલે છે. ગમે તે ભોગે તે તેણીને સજી રાખવો ઇચ્છે છે. ખીજી તરફ હવે એક સ્ત્રીનો પ્યાર કેઈ તરફ છે તે જાણે તેને તુરત ખ્યાલ આવે છે. માતાનો પ્યાર પોતાના બચ્ચાંઓ તરફ હોય છે, તેથી તેણીને સજી રાખવા તે બચ્ચાંઓ પર હજી જીવાદ પ્યાર કરતાં સીમે છે. આ હરકત દેખ તેની અપતળા એક ખાસ ગુણ તરીકે બધારણુમાં આવે છે.

એ પછી કુટુંબ તરફના પ્યારની લાગણીનો અનુભવ મેળવેલો મોલુસ આસપાસનાઓને પ્યાર અને પરાપકારી લાગણીથી મદદ કરવા લાગે છે તે કેમ? કારણ કે તે, તેની સ્ત્રી કે જાળકો ભોગ ચોધડીએ કોઈ માંદગીના સમયે પીડાય છે. તેવે સમયે કોઈ પાડ-પડોસી, નોકર-ચાકર કે પછી વૈદ તેમની સારવાર કરે છે, તો પછી તેમનાથી તેને કે તેના વાહાલાઓનું દુઃખ કેમી થતું હોવાથી આ બધાનો તે જાણે આશીયાળો બનતો લાગે છે. તેના હૃદયમાં આભારની લાગણી કામ કરવા માટે છે. કારણ તેનું કે તેના વાહાલાઓની અશક્ત હાલતમાં સંભાળ લેવાનું કામ તેઓએ બજાવ્યું છે. આ કામમાં એક પર ધણીઆણી ઓગળ પડતો લામ બજાવે છે; જેથી મરદની આ લાગણીમાં અતિ ધણી વધારો થાય છે, પછી પારકાઓને તેમની મહેનતનો બદલો કેમ વાળી આપવો તે તેના અંતઃકરણમાં રમ્યા કરે છે. એવી રીતે બદલો વાળી આપતાં તેનો જો બજાવે ખાલી થતો હોય તો તેને તેની કંગાળ હાલત થઈ પડવા માટે જરાએ અસતોષ પેદા થતો નથી. તે વખતે લાગણી એવી હોય છે કે “પૈસા બજા, પૈસાને શું આગ લગીડે, એટલો મારો (વહાલું જાળક) જીવતો રહે એટલે બસ !”

હવે જ્યારે તેને પોતાના મરદ દુઃખ બેઠને પાછો અનુભવ થયો કે પછી પારકાને દુઃખ કેવું થતું હશે તેની અતિશય ત્રિપ્ત લાગણી તેનામાંથી ઉભરાતી લાગે છે.

આ સર્વ બધી લાગણીઓ કે જે કષ્ટોમાંથી એક હરિજન પસાર થાય છે તેમને આભારી છે; આ કારણને લીધે કબીર સાહેબે દુઃખની વખાણ નીચે પ્રમાણે કરી છે.

“સુખેકે માથે સિલ પડો, હરિહરદેસે જાય;
બલિહારી આ દુઃખકી, પલ પલ રામ બોલાય.”—(કબીર)

“હરીજન કેવલ હોત હય, જોકો હરિકો સગ,
વિપત પડે ખીસરે નહિ, ચહે ચોમના રંગ.”—(કબીર)

દુઃખનો પુણું અનુભવ લીધેલો માણસ પારકાના દુઃખમાં ભાગ લેતો થાય છે, જેથી તે પોતાની દોલત, પોતાનું જ્ઞાન, પોતાની મહેનત, અને લાગવગ માણસ જાતના દુઃખો ઓછા કરવા પાછળ કામે લગાડશે. આવી રીતે જાતિભોગ આપતાં, પરોપકારિ કામો કરતાં, તે ખીજાઓને પોતાનાં બધાં કર્તવ્યોથી ધડો બેસાડે છે.

ત્યારે હવે માણસ જાત મનનું સ્વતંત્રપણું મેળવીને આસ્તે આસ્તે પ્રક્ટીકરણને કાયદે આજની હાલતે આવી પુગી છે. પણ સર્વ એકસરીખાં ખીજેલાં લાગતાં નથી. જે તેમ થતે તો પૃથ્વીપર અસંતોષીપંથુની નજરે પડતી હાય અદ્વૈતની લાગણીઓ નાશ પામી કેવલ પરમાર્થની બધી લાગણીઓ ખીલીને, અત્યાર આગમચર્ચા અને પૃથ્વીપરજ સરવ માટે બેહે-સ્તના મુકામો તૈયાર થતે. પણ અદ્વૈત! જળજ્ઞાન પ્રજાઓએ મનને ખિલવીને હૃદયને દબાવી દીધું. જેથી બચંકર લગાડ્યો ચાલુ થઈ તેની પાછળના પરિણામોએ દુકાળ, મોઢવ્વારી અને તરેહ તરેહ જાતની તંગીઓએ ધર કીધેલાં જણાયાં. અને કુલ માણસ જાતને ગ્રાહે, ગ્રાહે, પોકરાવા લાગ્યાં. જે સુધરેલી માણસજાત બાઈખંધીનો પાઠ શિખી હતો, તો પછી કોઈખી બવિશ્વના તારણ કરનારની આપણને તુરતજ જરૂર ન પડતે.

કબીરજી કહે છે કે:—

“દયાકા લક્ષણ બકિત, બકિતસે મિલત જ્ઞાન,
જ્ઞાનસે હોય ધ્યાન, એ સિધ્ધાંત ઉર આન.
એલમસે ઉદ્યોગ મિલે, મિલે નેકીસે તુર;
એલમ ખીન સંસારમે, સજ અધિરા દુર.”—કબીર.

હવે પરમાર્થનો બદલો મોટો મળે છે. પણ જોટલું પરમાર્થનું ચહે-
ત્તવ એટલો તે કીમતી હોય છે.

ત્યારે હવે આખી જીંદગી દરમ્યાન કીધેલાં પરમાર્થનો બદલો ક્યાં
મળે છે? અતરે આ જીંદગીમાં તો નહીંજ. કારણકે તેમ કરતાં જીંદગી
દુંકી જણાય છે, ને ખાકી દેહ નાશ પામે છે. જો એ બદલો કદાચ લાંબા
કાળનો અથવા હમેશગી સુધીનો હોય તો તે ભોગવવા માટે ખાકી શરીર
અશક્ત છે. તેનો તો દુક મુદતમાં નાશ થઈ જાય છે. ત્યારે હમેશગી સુધી
તેનું સુખ ભોગવવા કોઈ વધારે તાંદુરસ્ત શરીર જોઈએ છે. તેનો ફાયદો
મેળવીને તેનો આનંદ ભોગવવા માટે બીજું બેજું જોઈએ છે. એટલા
માટે આ ખાકી શરીરમાંજ તેનું સુખ ભોગવી લેવાનું હોય તો આ નાશવંત
શરીરની ઉમર દુકી, અને બદલો ભોગવવાની મુદત વધારે, તેથી પરમાર્થ
જીવને મોટો ગેરબનસાફ થયે. પણ ના, તે કરીમેકારસાજે તેનો પુરેપુરો
બદલો તે મીનોઈ જેહાનમાં વાળી આપવાની રચના કરી રાખી છે, માટે
માણસનું ખાકી શરીર નાશ પામ્યા બાદ તેનું મીનોઈ શરીર તે બદલાનો
ઉપભોગ કરે છે. પણ ધારો કે બદલો મોટો ને કીમતી હોય, પણ તે એક
વગર ચાનના વગર ખિલેલા બેળાંના એક બચ્ચાં જેવી અકકલના માણસને
ફાળે અથગ લાગે તે બદલો (મૂર્ખોનું બેહેસ્ત) આવે, તેનો તે શી રીતે ઉપયોગ
કરી શકે? તેને મનસે તો હીરાખી સરીખા ને કાચના કટકાખી સરીખા તેને
તો મીડી મીડી મીકાઈની વાણી ખવાડે તો જરામાં તે સંતોષ માની બચ્ચાંની
માફક રાજી રાજી થાય.

એટલા માટે એક માણસને મોટો બદલો મળ્યો હોય તે છતાં તે
મોટો બદલાને લાયક થયેલો ક્યારે કહેવાય કે તે તે બદલો વાપરી જાણુવા
માટે જ્ઞાન સંપાદન કીધેલું હોવું જોઈએ.

એ માટે રવાનનું મીનોઈ પાસું, તેનું મિનોઈ શરીર, તેનું મીનોઈ
બેજું અનુભવ લઈને ખિલેલું હોવું જોઈએ તે જે ખરો સરખાવ તેને
મળ્યો હોય છે, જે મોટો બદલો તેને આપવામાં આવ્યો હોય છે, તેની
કીમતની તે કદર યુગતુ નથી, (કારણકે તેનું બેજું હજી ખિલેલું નથી. તે
પોશાકની ખરી કીમત તો સામાન્યતા તેના સગાવહાલાં યુગે છે. કારણકે
તેઓજે જ્ઞાનમાં ધણો આગળ વધારો કરેલો છે.)

આ કારણને લીધે તેવા શખ્સનું હંચ પાસું એટલે તેનું હંચ મનસ
ખિલેલું હોવુંજ જોઈએ. તે હંચ તરવને જાણી. જોઈને પુરતી તરતીખથી
ખિલવ્યું હોય તોજ તે ખાકી શરીરને તેમાંના બેળાંના નાશ થવા પછી

મહાદેવ શ્રીશી શકે છે, અને તેવી રીતે ત્યાં પ્રાપ્તિ લાવી શકે છે. તે મનને જાગૃત અને કામ કરતું રાખવા સાર બચપણથી કેળવણી કરીએલી હોય તો જ સ્વપ્ન વધારે મહત્તા બેહેસ્તમાં જઈ તેનો આનંદ લોભવશે, પણ જો તેનું જ્ઞાન ન બિલ્કુલે તો હંમેશા બેહેસ્તને માટે લાખેક થવા છતાં કમખાંધને સખને કદાચ જવ્યાંની માફક તેમાં રમત રમીને અને મોટા ભાગ આનંદમાં હાંધાઈ હાંધાઈ ખુશ સ્વપ્નના ભેખને તે પાછો ફરશે.

એટલા માટે તે ભક્તિ સાથે જ્ઞાન સંપાદન કરે તો પાણી જે મીઠાની દુનિયાના દેખાવોથી કમ્પાયથી નહીં, તેમજથી ખરે આનંદ લેતો, અને જ્ઞાન લેવાથી ભેનસીલા રહેતો નહીં.

અતરે વીરપરદના આગળ ટાંકેલા ફકરા તરફ પાછા નજર ફેરવીશું.

“મરદાનગીતુ કૌવત તે ભાગ્યશાળી શખસને મળે છે કે જે માણસોના દુઃખમાં ગીરફતાર થયલા બદનોને છુટકારો કરનારને મેળવી આપે છે.”

હવે અતરે જણાવીશું કે અશો જે ફરશીઓને મીનોઈ જ્ઞાનમાંથી અતરે મોકલી તે આહારેમન સાથે લડી, અનુભવ મેળવી એક સ્વતંત્ર વ્યક્તિ થવાને તથા પોતાનો બચાવ પોતેજ કરતાં શિખવાને માટે હતી.

એવી રીતે મીનોઈ રાજ્યને મીનોઈ સાહેતા ખોલી દીધે ખાંડમાં વિટળાતી ફરશીઓએ (૮૪) લાખ ચોનિઓમાંથી ચકરાવા લીધા છે. આ પ્રમાણે ગણતા કાચા સરવાળા પ્રમાણે નાખી દેતાં કમમાં કમ જાણે ૮ થી ૧૦ અબજ વરસો દુઃખ ખમતા ખમતા જોણે પસાર કાઢ્યાં છે, તેવા પુરુશને જો કોઈ વિર પુરુશ જન્મ મરણના મહાન ફેરાઓના કળેટામાંથી છુટા થવાનો આર્ગ બતાવે એટલુંજ નહીં, પણ પોતાની દેખરેખ હેઠળ તેને દરજ્જોની સામે લડનારો એક મજબૂત પહેલવાન બનાવી આપે તો તેવા મહાત્મા સત્તગુરને તેવી જેહેમત ભરી સેવાનો બદલો મલકે તો જોઈએ તે બદલો લાયક હોવો જોઈએ.

એનાથી લાખ ફેરા ખાંડીમાંથી બંધાવી લેવાને સત્તગુર જે મહા હથિયાર ચેલાને આપે છે તે જ્ઞાનરૂપી હોય છે. હવે માણસ આગળ જઈ ગયા તે પ્રમાણે દયા માયા, ભતિ-ભોગ પરમાર્થ કરી તૈયાર તો ચંપો, પણ તે મીનોઈ રાજ્ય મેળવે તે આગમચ તેણે હેરેમનના લશ્કરની ચોક્કા પસાર કરવી જોઈશે. તે લશ્કર એવી ચખતણ ચલાવી રહેલું છે, કે રાત દીનમાં એકસરીખુ, તેજ, ચપત્ત, તે જાગૃત રહે છે. અપાર શ્રમથી મીનોઈ બદલો મેળવવાને તૈયાર થયલા માણસને ઘડીભર મિત્ર થિમ કરી બાલમમાં ફાંસીની તેઓ આવતી પકડે છે. લાલચમાં ફસા પડીને ‘જાગૃત’ થયેલા માણસ

ખરતાવો કરવા લાગે છે. આ દુઃખમાંથી તેને છોડવવા સાર સત્તથુર તેને જ્ઞાનની આવી દેખાડે છે; જેથી તે લાઙ્ગ્યમાં પડવા આગળ ચેતી જાય છે, કે તેને છંટકામાં જોવાની બાજુ રચાયેલી છે. આ અગમ બુદ્ધિ દિવસે દિવસે વધતી જાય છે ખરી, પણ તેનામાં દરજે (લેવેલ-લાયવેલ)ની સામા ચલાની ને તેઓ સામે લડવાની તાકાત આવવી જોઈએ. એ તાકાત શરીરે ઓછી પણ મનોબળની વધારે હોવી જોઈએ (લોકો કહે છે કે Man sana in 'corpora sana' = A sound mind in a sound body) એટલે તંદુરસ્ત શરીર હોય તોજ તંદુરસ્ત મનની બહેસ મેળવાય છે. અનુભવ જુદીજ વાત રજુ કરે છે. જેટલું શરીર પોખાચુ તેટલુંજ તેને તાંબે કરતાં મનોબળને મોટા પ્રમાણમાં ઉપયોગ કરતાં તે ખપી જવા આવે છે. શરીર નબળું હોય તોજ આત્માનું બળ જોર પકડે છે. એનો અર્થ એ નહી કે શરીર રોગથી નબળું પડવું જોઈએ કે ભુખમરાંથી દુર્બળ થવું જોઈએ. કહેવાની મતલબ એટલીજ કે શરીર પોખવા હૃદયી જીવાદા ધ્યાન આપવું ન જોઈએ. તેના વીશેનો વિચાર સારો વખત ચાલુ રાખીને મીનોઈ શરીર જે હમેશ માટે બાંધવાનું તેને ભૂખે મારવું ન જોઈએ. મીનોઈ શરીરને ભોગે જદ્દ શરીરને પંખાવવું એ મહા પાપ સમાન લેખવું જોઈએ. દુકામાં તે પુરુષમાં પ્રચ્છિ શક્તિની (પુરુષાર્થની) પ્રમળતા આવવીજ જોઈએ. તેનું કારણ એ કે આપણી સામા ખરાખી કરનાર દેવોનું લશ્કર આ જદ્દાડ દુનિયાને લગતું નથી, પણ મીનોઈ (અંદીઠ) દુનિયા માનું હોય છે ત્યારે આવાં અંદીઠ લશ્કર સામે જોરેમંદ પાદશાહ-પહેલવાનોના ઠાંઈ ઇલાજ નથી. જેમ તે લશ્કર અંદીઠ છે, તેમ તેઓની સામે અંદીઠમાં રહીને લડનારો પહેલવાનખી અંદીઠમાં વસનારો અંદીઠમાં જોનારો, અંદીઠમાં કામ કરનારો, અંદીઠમાં સુરાતનપણું દેખાડનારો, કદી કાકે નહી તેવો, કદી બીહી ધુજ પડે નહી એવો, કદી હીકમતમાં ખાંડ્યો જાય નહી એવો, અને છેવટે અગમબુદ્ધિવાળો હોવો જોઈએ. આવો પુરુષજ જે પુરુષાર્થ કરી દેખે તે તોજ તે મીનોનું રાજ્ય લઈ શકે, અને આ મીનોનું રાજ્ય જીતવાનું કામ તો માણસ જાતની સરજતમાં લખાયલું છેજ. તેનું છેવટનું મુકામ, તેનું છેવટનું દર પડવું તેનું છેવટનું ઘર, જે કહો તે મીનો-પ્રમાનુંજ છે, ત્યારે આવા વિચીત્ર લક્ષણવાળો પુરુષ ક્યાં હુપાયલો છે ? તેનું અત્યાસ સુધી મુકામ ક્યા હવું ? તે મહાન પુરુષ અતરે આવી ખાકમાં જોડાવા સાથે આપણી સાથે મુસાફરી આંબ્યા છે. પણ અત્ર ખીજરપે

કર્મથી સક્રિય બિજળા વગરના અને સાક્ષાત રહેનારા હોય છે. પણ જેમ જેમ એક જીવ પ્રકટીકરણને કાયદે આગળ ને આગળ વધતો જાય છે, તેમ, તેમ આ અમર રત્નો (તત્વો) બિજળા માંડે છે, તેજ પકડે છે, અને પછી વારી આવતાં પોતાનું કામ આરંભવાને માટે તૈયારી કરે છે. એ માટે મીનાઈ તત્વનો બનેલો રવાન નામનો અમર ભાગ દુનિયાના અનુભવોનો સર્વ સાર ખેંચી એકઠો કરી તૈયાર થાય છે, તૈયાર થતાં તેને સારા નરસા કામો, કાયાં, ફાલ્ગુને નુકસાનકારક કઈ કઈ ચીજો તેનો અનુભવ પુરતી રીતે થયો હોય છે. આવું જ્ઞાન થતાં પાપ રહિત જનવાને અને પુન્યનો વધારો કરવાને ઉપાયો શો યોજવા તેની તેને જાણ થાય છે, અને એક વાર પરીથી રંધેને હારેમનના હાથ હેઠળ તે ફસી જાય તેની તે સાવચેતી રાખે છે.

પણ ફક્ત સાવચેતી રાખવી જુદી છે, અને દુશ્મનના લશ્કર સાથે બળતવારીથી લડવું જુદું છે; આ બળની જ્યારે ખરેખર જરૂર પડે છે, ત્યારે ત્યાં એક લડવૈયો જન્મે છે. તે લડવૈયો તે બુદ્ધિ તત્વનું તે માણસમાં બિલવું ને ઉદ્ભવ પામવાનું છે. જે માણસના પવિત્ર થયલા રવાનનો જન્માવ કરવા માટે બુદ્ધિ તત્વ નામનો પેહેલવાન સામે થવા લાગ્યો કે પછી તે રવાનનો અમરગી તરફ પોહોંચવાનો માર્ગ સરળ થઈ જાય છે. કારણકે જાન્યૂન થયેલું બુદ્ધિ તત્વ પોતાની ઈચ્છા શક્તિના આતશના બળથી દરજેના લશ્કરને માર મારતો, દગાડો અને નાશ કરતો નસાડી મુકે છે. દરજનું લશ્કર વિખેરાઈ ગયું કે પછી તેના બાપ હોરમજદનું ધર તેની દ્રષ્ટિએ પડે છે. પણ યાદ રાખવું જોઈએ કે દરજને ખાક કરી નાખવા છતાં તે મરેલો મરેલો પાછો ઉભો થાય છે, અને તેને પાછો તોડી પાડવાની કોશિશ થાય છે તે એટલે સુધી કે એક પગ બેહેસ્તમાં ને બીજો થમ બહાર હોય ત્યાં સુધી તેનામાં ઘણો ખરો અહંકારનો દેવ કાર્ય કરી રહે છે, જેથી પેલો ઝળકાટ મંદ જીવળી હેઠળ ગળડી પડે છે, ત્યાં સુધી તો તેની સલામતી માટે શંકા રહે છે *

હવે એકવાર ફરીથી વીરપરદના મથાળે ટાંકેલા કરદા ૭-૩ તરફ ફરીએ ને હવે તેનો છેલ્લો સાર ખેંચીએ.

* * * જેઓ લઘી કીર્તિમાં જન્મેલા છે, (તેઓ જ્યારે હોરમજદના બહમનના તથા અથ (રાસ્તી)ના સારા મુકામમાં સામેલ થાય છે, ત્યારે(જ) તાબડતોળ નાશ કરનાર દરજનો ટેકો ખચીત તુટેલો થાય છે.”—અનુવદ માયાનો હા. ૩૦-૧૦.

જે સખ્સ બાહોદરી દેખાડે છે, તે ખરેખર વખાણુને ખાન હોય છે. જેઓ ખરેખરા મરદ બન્યા હોય પહેલવાનગીરીના કામો કરનાર હોય છે, તેઓ આવી રીતેની મરદાનગીથી ચુરા થાય છે. પણ અતરે જણાવેલું મરદાનગીનું જોર તો દુનિયાના કોઈપણ રોતાળ માણસ માં દોષમાં આવે તે કરતાં વધારે રોતાળ તેમજ જે કોઈ જોરાવર માણસ દોષમાં આવે તે કરતાં વધારે જોરાવર હોય છે; તેવી બહેસોની નવા જોશ થાય છે, તેને તેઓની અનાયત કરવામાં આવે છે. સધળાને તે માગવા છતાં મળતું નથી; પણ કાયક માણસને તે આપીને મીનો આન મીનો તરફથી તેવા લાયકી વાળા સખ્સની કદર કરવામાં આવે છે. આવું મરદાનગીનું ખાસ કૈવલ મેળવનારાને બાગ્યશાળી મણવામાં આવ્યા છે; અને એમ કરી તેનું મોતેખર પણ કમુલ રાખવામાં આવ્યું છે,

કહાય એ બળતો કાંઈ જાંમે ખ્યાલ હાલે ઇંદોરના માહારાજ નજીક રાધોજી નામના પુરશે ૫૦) બેલના ગાડાંઓ માણસોથી ખીઓખીમ જરીને તેમજ ૧૧) બેલના ગાડાંઓ ખાળી રાખીને બધા મળીને ૬૧) ગાડાંઓ બેલની મદદ વગર ચોતે ઘસડી લઈ જઈ બનાવ્યાં હતાં ! તે માટે કહેવાતું હતું, કે તેને કોઈ દેવીનું ઉપાસન હતું, તેના પ્રતાપથી તેણે આવો વિચિત્ર અખતરો કરી દેખાડ્યો હતો. પણ એતો જે ફક્ત જપ-તપનું સાધન કરે તેને તેની માનીતી દેવી પ્રેરન થઈ થોડો વખત આવા અખતરો કરી દેખાડે જે હમેશનું નહીંજ. તેમજ ખરી લાયકાતથીખી મળેલું તો નહીંજ. જ્યારે ખીજા હાથપર તો આવા એક ધણીને તેની લાયકાતને લીધે મરદાનગીની મહેસ અપાઈ છે. લાયકાત તેના પરદુઃખમંજનપણાની મહેનતના બદલામાં છે, એવું સાદું માલમ પડે છે. હવે કહેવામાં આવ્યું છે, કે,

“જે મરદાનગીનું કૈવલ તે બાગ્યશાળી સખ્સને મળે છે, કે જે માણસોના (દુઃખમાં) ગીરફતાર થયલા બદોને છુટકારો કરનાર મેળવી આવે છે.”

આ ઉપરથી જણાય છે, કે પરદુઃખમંજનથી એક મહાન પ્રતાપ પુરસ્ક છે. તે કોઈ નાનેસુનો દુનિયાનો માણસ દીસ્તો નથી, કદાચ તેનો રજાજને લાગુ પડેલી ભિતરની ખીમારમાંથી તેને સહ કરનાર અથવા તેનો છુટકારો કરનાર મેળવી આવે છે.

આમજે અવ્યેષ્ટિએ કે રક્ષા આ માત્રી રૂપી બીજામાં એક પક્ષે રાની માફક કેદ પડેલું છે. તે ખરેખરતો આ દુઃખી દુનિયાનું સ્વેચ્છાતિતો

નથીજ. તેનો જન્મનો સુખવાસીને આનંદી દુનિયા જે માનોછતી છે, તેમાં થયો હતો. તે પોતાના આપીકા વતનથી અબજો વરસો સુધી વિખુદ પડીને ગુપ્તગુપ્ત કેદખાનાની હાલત ભોગવતાં, ભોગવતાં જેઝર, જેઝર થઈ ગયું છે તેનું ખંડી બધીખાતુ વખતો વખત કના થઈને નવું બંધાતુ હોવાથી, નેમજ તે બંધીખાનામાં યાદદાસ્ત શકિતની બક્ષેસખી મુકાયલી ન હોવાથી, તે કેદખાતુ અથવા તો પીંજર કાંઈ જાણતું નથી, તેથી તેને અફસોસ થતો નથી. પણ પેલું પક્ષી તો બચંકર તોફાનોમાંથી ચલુને ચાલુ પસાર થતું આવ્યું છે, ને દરેક બનાવોની યાદ જાણે આજે તે બન્યા હોય તેવી તેના મનમાં તાજ છે, તેથી તે તેના છુટકારાની વાત ઘહાડોને રાત જુએ છે. એવા કાયલી બનેલા જીવનો છુટકારો કરનાર જે કોઈ મળી જાય છે, તો જન્મો જન્મના તેના કળેનો નાશજ થયેલો સમજવો. એવા દુખીનો છુટકારો કરનારો કોઈ વીરલો નર જે કોઈ તેને મેળવી આપે છે, તેનેખી આ મહાન પુન્યને પ્રતાપે મોટા લાભો પ્રગટ થાય છે.

હવે એવો છુટકારો કરનારો કીર્તિવંત કયાંથી આવ્યા. તે કીર્તિવંત નર કોઈજ નહીં પણ તેનામા મુકાયજી બુદ્ધિ તત્વ પોતેજ છે. આવી રીતે જે મહાન ગુરુઓ દયાના સખએ તરફડયાં મારતા જીવોને પોતાના રવાધિનમાં લઇને ખરો ખુદાઈ માર્ગ બતાવે છે, તેવા મહાન પુજ્ય ગુરુઓનું આપણે જેટલું એકસાન માનીએ એટલું થોડું છે. કખીરજી કહે છે કે—

“ગુરુ બોવિંદ દોનો ખરે, કીનકુ લાગુ પાય,

બલિહારી ગુરુ દેવકી, જીનને ગોવિંદયો બતાય.”

આવાજ મહાન ગુરુઓ જન્મો જન્મના પાપોનો નાશ કરી આપે છે. પાપોનો નાશ થતાં મીનેઈ જાનનો રવાનને ભાસ થવા માંડે છે, તે હવે પોતાને જાણખતાં શીખે છે. પોતાનો મીનોઈ દરજ્જો કબુલ રાખે છે, ને આવી જંગલ અવસ્થામાં આવ્યા પછી પોતે પોતાનોજ ગુરુ થઇને આગળ માર્ગ કાપે છે. તે પોતે પોતાનોજ છુટકારો કરનારો બને છે.

આવો છુટકારો મેળવી આપનાર મહાન ગુરુને કુદરત તરફથી જે બક્ષેસ થાય છે, તેથી તેના બુદ્ધિ યોગ અથવા યોગબળમાં વધારો થાય છે. આવા એક યોગીના પરગજી કામને સખએ તેનામાંના નર પ્રહેલવાનના બળમાં (બુદ્ધિતત્વના કૌવતમાં) વધારો થાય છે.

હવે ખિલેલું અથવા પ્રગટ પામેલું બુદ્ધિતત્વ કેટલું બળવાન છે, તે જોઇશું:—

“જેમ બળતો આતશ લાકડાંને બાળી નાંખે છે, તેમ ઓ અર્જુન
હાંપણનો આતશબી સધળાં એકઠાં થયલાં કર્મને બાળી નાંખે છે”
ભગવૈત ગીતા. ૪-૩૭.

વળી રૂપી ગૌતમનો દીકરો નચિકીતસ મોહોતના દુતને પુછે છે, કે
ઓ મરણના દુત! તું પોતે જે આતશને સ્વર્ગમાં દોરવી લઈ જાય
છે, તેને તું ઓળખે છે, માટે તેનો ભેદ તું મને કહે?”

“યમ દેવે જવાબ આપ્યો: તે આતશ બુદ્ધિમાં રહેલો છે, તેના
વડે અનંત દુનિયાંઓના મૂળ સુધી પહોંચી જવાય છે, તેના વડે જન્મ
મરણના ફેરાથી તું મુક્ત થશે.”

= કઠોપનિષદ ૧-૧-૧૩.

“Ere the gold flame can burn with a steady light, the
lamp must stand well guarded in a spot free from all wind.
Man is its crystal ray, a beam of light immaculate within
that beam is thy life-guide and thy true self, the watcher,
and the silent thinker, the victim of the lower self. Control
and master both, and thou art safe when nearing the Gate
of Balance.”=The Seven Portals by H. P. B.

“સંપૂર્ણ મનસ્વી વોહુ મનોની પાદશાહી (બુદ્ધિ યોગ) તથા
અપથી વધે છે. એઓને લીધે કૌવત તથા શક્તિ છે.” = અહુનવદ ગાથા
હા. ૩૪-૧૧.

આ ઉપરથી જણાય છે કે જે ભલા વીચાર કરે છે અને અસોઈથી
વર્તે છે, તે ઉપર બહમન અને અરદીએહેસ્તની મહેરબાની ઉતરે છે, તે
સખએ તેનામાં અચ્છુટ બુદ્ધિબળને કૌવત આવે છે.

ત્યારે બુદ્ધિ યોગ અથવા વોહુમનોનો માર્ગ કેમ મેળવાય ?

“રાંસ્તીની મારફતે (અએ હોરમજદ) (તું) હમુને વોહુમનોના ખાસ
માર્ગો શિખવ.”

“વોહુમનોનો તે માર્ગ જે વિશે અએ હોરમજદે મને તેં કહ્યું તે
બાએ સુઓખ્યતોના ફરમાનો જે (પ્રમાણે આદ્યા)થી નેક કામ કરનાર સખસ
મોતાની અસોઈ ઇત્યાદીને લીધે સુખ ભોગવે છે.” = અહુનવદ ગાથા હા.
૩૪-૧૩ ને ૧૪.

“વળી તેને (રાંસ્ત માણસને) (અહુરમજદ) હરવખત કૌવત તથા
જોર બહે છે.” = ઉસ્તવદ ગાથા. હા. ૪૧-૧૦.

“ તમારામાં આતેનના લોભ (હવસ) જેણે ગોપા દીલનાં તલિયામાં જડ ધાલેલું (છે તે) જ્યારે તદન બાહાર નીકળી જશે. (તથા) જ્યારે (તમારામાંથી) પાપી વિચાર તદન નાબુદ થઇ જશે ત્યારે તે મોટા કામનો બદલો તમુને મળશે, (માટે એ) સાહસ કર્મને માટે તમો કમ્મર બાંધો, (નહી તો) અફસોસ! અફસોસ! (એ પ્રમાણે) આખરે તમારું બોલવું થશે ”—વહીસ્તોઈશ ગાથા. હા. ૫૩-૭.

“ તારા રાજ્યમાં અએ હોરમજદ તમામ જીવ—જંતુઓ બહમનને લીધે રક્ષણ થયલાં છે. ”—અહુનવદ ગાથા હા. ૩૪-૩.

બહમન તે માણસમાં મુકાયલું ખુદિ તત્વ છે, તે જ્યારે તેજ પકડે છે, ત્યારે તેની અસલ ખાસ્યત પ્રમાણે નબળાઓનો બચાવ કરનાર—સંભાળનાર—આસરો આપનાર તરીકે કામે લાગી જાય છે. પછી એવોજ પુરુષ હોરમજદના બલા સંસારમાં દાખલ થાય છે.

સારૂં છેવટ તે કયું?—ખુદિ યોગનું ફળ શું?

“ જે વિધ્વાન, અએ હોરમજદ બેઉ દુનિયા(ના કાયદો)ને માટે રાસ્તી (રાસ્તીની બાગદ) સાંભળે (તથા) તે ઉપર વિચાર કરે (તે શપ્સ) સાચ્યા સખુનો ઉપર સાહેબી ભોગવનાર (તથા) પોતાની જબાનને તાબે રાખનાર (હોય છે), એ હોરમજદ! તારા રોશન આતશની મારફતે (તે શપ્સ) (જીંદગીના) બલા સંસારમાં મશગુલ થાય છે ”—અહુનવદ ગાથા. હા. ૩૧-૨૬.

અહુરમજદનો આતશ તે કયો? તે ખુદિ તત્વ છે. તેનું ખુદિ તત્વ પુરેપુરું ખિલવા પછી તે બલો માણસ જ્યારે બલા સંસારમાંની લાઠીમાં દાખલ થાય છે, ત્યારે તે સપેન્તો મેન્યુસ તરફથી લડનાર સિપાહ નહીં પણ સપેહ આકાર બને છે. એટલી બળવાન સક્રિય સાથે તે સારી હોરમજદી જગતમાં આગળ પડતો ભાગ બળવે, આવી તેની મહાનનીસમત ક્ષમ છે.

હવે આપણે શસ્ત્રોમાં ધડી ધડી વાંચીએ છીએ કે યોગીઓ અથવા યોજદાએમરો તપ કરે છે, એટલે સતને દાહડો તે મહાન ઈશ્વરનું ચિત્તન કર્યા કરે છે. અને કુદરતનો તો દાયદો છે, કે જેનું તમો ચિત્તન કરો તેવા તમો થાઓ. તો પછી મહાન ઈશ્વરનું ચિત્તન કરવાથી તેની ખાસ્યત, તેનો ખુદિ, તેનું બળ વીગેરે ચેલા યોગીઓ ઝડપથી આંધવા માંડે છે. એ વખતે ફરેસ્તાઓ સીરીખાબી પેલાના તપને બળે અંશાંત બની જાય છે, તે

અહાને વિષુવે છે, કે કોઈની રીતે પેલા યોગીનું તપ છોડાવવું. જે તેમ કરવામાં ન આવે તો પછી તે તપના બળથી સાર અહાંડ બળી ભસ્મ થઈ બમ એટલી સક્રિય તેમાં પેદા થાય છે. ધણી ધણીવાર પેલા યોગી તપ છોડતો નથી, તેને કોઈની રીતે લલચાવીને તપ છોડાવવાની તજવીજ થાય છે, તેથી શા કારણે આવો પ્રયોગ તેણે ધારણ કીધો તેની પૂછપરછ થાય છે. તેને કાંઈ વરદાન માંગી લેવાને કેહેવામાં આવે છે. જેમ થતાં સાર અહાંનંદ હવે શાંત થઈ અસલના અનુક્રમે ચાલવા માંડે છે.

ત્યારે આ તપોબળ અથવા બુદ્ધિબળનો આતશ એવો બળવાન છે કે આહે તો સાર અહાંનંદની બાળી નાખે, અથવા નાશ કરે. હવે ત્યારે આપણે વીરપરદનો ઉપર ટાંકેલો ફરેલ સમજયા માટે જે કોઈ સખ્સ જાતિ ભોગના ઉમદા કાર્યો કરે છે, તેને પેલા 'મરદાનગી,' નું જોર તે બુદ્ધિબળ અથવા યોગ પ્રાપ્ત થાય છે. એટલે તે હવે ઈશ્વરના રાજ્યમાં આગળ પડતો અને મોટેભાજે સ્વતંત્ર ભાગ બજવે છે. તે જાણે તેનામાંના મહેમનના અંશ (બુદ્ધિ તત્વ)ને લીધે અહુરમજ્દના બલાં સંસારમાં એટલે સુધેના મૈન્યુસની તરફના અથવા તેની સીધી દેખરેખ હેઠળ ચાલતા ભલા કરો-બારમાં બુલંદ દરજ્જા સાથે આગેવાનીભર્યો ભાગ લેતો થાય છે.

આવા તપોબળ (બુદ્ધિયોગ) ખિલવેલાના ધણા ધણા દાખલાઓ વિશે આપણે જાણીએ છીએ, તેમાંથી કાંઈક રજુ કરીશું.—

એક વખતે શુજરાતમાં વલ્લભીપુર નામે શહેર વસેલું હતું; ત્યાં કોઈ યોગી જઈ લાગ્યા તેમની તરફ ત્યાં કાંઈ ચલાવવામાં આવેલી જર વરતણકંથી તેમને શુસ્સો ઉત્પન્ન થયો, તેના આવેશમાં તેમના દીલમાંથી હાએ નીકળી મઈ, જેના પરિણામે તે આખું શહેર બળી ભસ્મ થઈ ગયું! સમજી વાંચનાર તુરતજ આપણા આગલા અભિયાસથી જોઈ શકશે કે એમાં કાંઈ નવાઈ જેવું શું છે ?

બીજો દાખલો ધર્મ રાજા બુદ્ધિષ્ઠરનો મહાભારતમાંથી મળી આવે છે. તે સત્યવાદી હતો; તે ધર્મનું હમેશાં પાલન કરનાર હતો, તેથી તેનું નામજ ધર્મરાજા કરી પડેલું હતું. એક વખત કર્ણ કે કોણાચાર્ય જેવો પહેલવાન તેને પકડવા જતો હતો, તે વખતે તેના રથના સારથીએ તેને તેમ કરતાં વાળ્યો; એવું કહીને કે તે જેવો તેમના (બુદ્ધિષ્ઠિરના) ખભાંપર હાથ મુકશે કે તેવોજ તે બળી ભસ્મ થઈ જશે, વળી એ રાજા જે શુસ્સો બાળે જેનાપર દ્રષ્ટિ ફેરવે તો તેથી તે સખ્સ બળી ભસ્મ થતો હતો.

વળી ગુજરાતમાં આવેલાં એક ગામમાં એક બ્રાહ્મણની સ્ત્રી સતી હોવાથી તેણીના ધણીના ગુજર પામવાથી સંસાર છોડીને ધર્મ ધ્યાન કરવા લાગી. પછી એવી રીતે તપોબળ તેણીનું એટલું તો વધી ગયું કે તેણીએ પોતે પોતાને પોતાની ઇચ્છા શક્તિના બળે બાળી ભસ્મ કરી મુકી. કહે છે કે તેણીનું શરીર બળી જઈ એક મુઠ્ઠીભર રાખ થઈ તેણીના હમેશા પુજા કરવા બેસવાના પાટલાપર પડ્યું તે વખતે તે પાટલો વટીક જેમનો તેમ રહ્યો.

આવું બળ સ્ત્રીઓમાં તેમના સ્વામીઓની ઇશ્વર તરીકે પુજા કરવાથી ઉત્પન્ન થાય છે. સ્વામી સેવા જેમને કીધી તે જાણે ઇશ્વરને બજયા બરોબર થાય છે.

એજ નિયમને આધારે રાણી ગાંધારીએ પોતે આંખોએ દેખતી છતાં પોતાના ધૃષ્ટરાજ નામના આંધલા ખાવિંદ તરફના અતિશય પ્યારને સમજે પોતાની આંખોની આસપાસ હમેશ પાટો બાંધી રાખતી હતી. હવે જ્યારે મહાભારતનું યુધ્ધ થયું તેમાં રાણી ગાંધારીના (૧૦૦) કૌરવો પુત્રો માર્યા ગયા ને પાંડવો જીત્યા; ત્યારે તેઓએ આંધળા ધૃષ્ટરાજની સાથે સુલેહ કરીને તેમને ભેટવા ગયા. એ વખતે રાણી ગાંધારીને પગે પડવા રાજા યુધિષ્ઠિર તેણીની આગળ ગયા. જે વખતે તેણીનો ગુસ્સો ઉભરી આવ્યો. અને તેણીની આંખે જે પાટો હમેશાં બાંધી રાખવાનું તેણીએ જે વરદાન લીધેલું તે પાટો ધીસો થયલો હતો, તેવાતે તેણીની નજર યુધિષ્ઠિરના પગ પર પડવાથી તેના પગો દાઝી ગયા હતા.

બીજા એક દાખલામાં અપ્ત જનદુગરના બાઇની ચરબી ગોસ્ત ફીયાને પોતાની હાથની હથેલીપર મુકી બાળી નાખી. કારણકે એવું કહેવાય છે કે જનદુગરની ચરબી તેના પગના ધુટણ અથવા નળા તેમજ તેના હૃદયગરડા (Heart) ગમે એટલા તાપમાનાએ તોપણ બળે નહીં.

અતરે અપ્ત જનદુગરે ગોસ્ત ફીયાન ખરેખર દેવતાઇ પુરશ હોય તો આ ન બળતી ચીજો બાળી બતાવે તેવી ચેલેંજ ફેંકી. ગોસ્ત ફીયાને તે ચેલેંજ ઉપાડી લઈ પોતાના હાથની હથેલીમાં તે ચરબી મુકીને બાળી બતાવી, પોતાની પરેહેજગારીનું બળ શામેત કરી દેખાડ્યું.

અતરે હવે આ બુધ્ધિયોગનો વિશ્લેષ અતિશય લાંબો થવાથી છૂંકા કરી નાખીશું. છતાં એકવાર ફરીથી ચેતવણી આપીશું કે બાઇઓ બુધ્ધિ બળ ખિલવવા છતાં નવીંતાઈએ બેસવાનું નથી. કારણકે જેઓ નકામા બેસે

છે, તેઓ કોઈ કોઈવાર સેતાનના ભ્રાત્રીયાથી પોતાના બુદ્ધિ દરબરપરથી ઉતરી પડી ખૂબી રાક્ષસ જેવા કુરને બળવાન શક્તિ ધરાવનાર અને અંધે મૈન્યુસની તરફેણનો આગળ પડતો ભાગ લેનાર દરજ્જા થઈ પડે છે. આવા દાખલાઓમાં જુઆક, અફ્રીયાબ, રાવણ તેમજ પ્રહલાદના પિતાની શાસ્ત્રોએ નોંધ લીધેલી છે એ સર્વેએ યોગબળનો ખરાબ ઉપયોગ કરવાથી આખરે ધણા ખરાબ ફેળે પુગીને નાશ થઈ ગયા હતા એટલા માટે જે બેધારી તલવાર ઉમેદવારને માથે હમેશાં લટકેલી રહે છે, તેની યાદ જરૂર બા જરૂર કરતા રહેવાનું ધ્યાન ધરવું.

એટલા માટે જ્યાં સુધી અંતઃકરણે ખાલેશ ને નીર્દોશ થવાય નહીં, ત્યાં સુધી યોગ મેળવવાનો અભખરો કદી રાખવો નહીં. કારણકે મેલાં અંતઃકરણ સાથે યોગ સંપાદન કરવાથી બલા બલા Saints (સાધુઓ) અને યોગીઓ પાછા નિચે ગળડી પડ્યા છે.

ફરજ (Duty)

“જે કોઈ કે જેની તરફ ફરજ અદા કરવાની (હોય તેવા) શખ્સને (પોતાની તરફની) ફરજ નહીં લઈ જાય (તો) (તે ધણી) ફરજ ધરાવનારની (ફરજને) છીનવી લીધાથી ફરજનો ચોર થાય છે, જે તેઓમાનો (કોઈખી) ગમે તેવો કમીનો (હોય) તોખી રાતને દહાડો (તેણે) પોતાની ફરજ (અદા કરવાને) વળગી રહેવું જોઈએ.”—વંદીદાદ ૬. ૪-૧.

Ode to Duty.

Stern law giver ! yet thou dost wear
The Godhead's most benignant grace;
Nor know we anything so fair
As is the smile upon the face;
Flowers laugh before thee in their beds,
And fragrance in thy footing treads,
Though dost thou preserve the stars from
wrong,
And the ancient heavens, through thee,
are fresh and strong.
To humble functions, awful power,
I call thee; I myself commend

Unto thy guidance from this hour;
 Oh let my weakness have an end !
 Give unto me, made slowly wise,
 The spirit of self-sacrifice ;
 The confidence of reason give ;
 And in the light of truth thy bondman

let me live."=Wordsworth.

"In devotion to duty," said Mr. W. E. Gladstone, you have the great secret of life, for, important and precious as is the cultivation of your intelligence, the bringing of all your powers of thought and action up to the highest level that your several gifts permit, there is one thing in which you are all alike ; there is one thing in the pearl of great price, the treasure in life and the security in death, is laid upon to you all alike ; be your attainments more or less limited, be your talents more or less conspicuous. If you have devotion to duty for the guides of your daily course, nothing can ultimately go wrong.=The Art of Noble Living p. p. 110-112.

"Let us, arise and serve, willing, if need be, to wash the feet of toiling and suffering humanity. Let us be swift to love. Let us make haste to be kind. Let us frankly recognize the debt of strength to weakness, and the claims of misery to help. Let us be of those who count it infamy to die and not be missed who would bow their heads in shame and sorrow, in passing out of life, if they have failed to leave the sad world something better than they had found it. To a holy service for suffering humanity, we are called by everything which is Sacred and beautiful in the universe, and in its progress the stars fight for us, and everything which is strong and venerable is on our side.

Shall we be still whom He calls to rise,
 We with divine resources,
 While earth is ringing with clamorous cries,
 And hell is ranging its forces ?

No ! let us arise and work. All knowledge is empty which does not do something. All privilege is an offence which does not succour and be less serve and deliver. All well-wishing is futile which does express itself in action.

Let us then, help our fellow-men. Let us help the man who is tempted, the man who is in peril, the man who is down. Let us do what we can to succour any struggling soul, and to strengthen any failing cause. The poor sick man that is by us, the poor wronged man whom with our influence we might vindicate, the poor in our employment when we set with new hope on the road of life which is beginning to look dark to him. We know our duty : Let us do it encouraged by the welcome music of Tennyson, who says of the golden year of hope and reward—

Well I know
 That unto him who works, and
     feels he works
 This same grand year is ever at
     our doors.

=The Art of Noble Living p. p. 272-273.

The Joy of Accomplishment.

The joy is always the accomplishment of a task successfully accomplished. An undertaking completed or a piece of work done, always brings rest and satisfaction. When a man has done his duty, he is light-hearted and happy," says Emerson; and no matter insignificant the task may appear, the doing of it faithfully and with whole souled energy, always results in cheerfulness and peace of mind.

“Of all miserable men, the shirker is the most miserable. Thinking to find ease and happiness in avoiding difficult duties and necessary tasks, which require the expenditure of labour and exertion, his mind is always uneasy and disturbed he becomes burdened with an inward sense of shame, and forfeits manliness and self-respect. ‘He who will not work according to his faculty, let him according to his necessity,’ says Carlyle; and it is a moral law that the man who avoids duty, and does not work to the full extent of his capacity, does actually perish, first in his character and last in his body and circumstances. Life and action are synonymous, and immediately a man tries to escape exertion, either physical or mental, he has commenced to decay.

On the other hand, the energetic increase in life by the full exercise of their powers by overcoming difficulties, and by bringing to completion tasks which called for the strenuous use of mind or muscle. = The Mastery of Destiny p. p. 115-116.

સંતોષ.

“એક સંતોષી વિચાર સૌથી સરસ ચીજ છે”—ઉક્તવદ ગાથા
હા. ૪૩-૧૫.

ગજ ધન, ગોપી ધન, રતન ધન ખાન,
ને આવે સંતોષ ધન, તો સખ ધન, ધૂળ સમાન = કપીર.

ફકીરનો એક ગુણ કનાઅત (સંતોષ) હોય છે.

વેગામઝર મહુમદ સાહેબ ગરીબાઈમાં મગફરી માનતા હતા.
મીનોઈ ખજનો ધરાવનારા ધણાખરા દુનયવી માલમતાથી બેનસીબ
જણાતા રહ્યા છે, તેમાંથી કુદરતનો મોટો ભેદ બરમજ છે. ને
તેઓ તે પાછળ ધ્યાન રાકે તો પછી તેઓ ખોદાઈ બક્ષેસોને જાળવી
રાખવા પાછળ મંડવાથી દુર રહે.

Contentment.

“Contentment springs from the acquiescence of the mind in the portion of good which we possess, and the wiseman

knows that he can possess nothing so precious as virtue. That is a fine saying of Fichte's: Take care that thou hast no fault to find with thyself, and then thou shalt be inaccessible to unhappiness or unrest." A greater than Fichte tells us that "a man's life consisteth not in the abundance of things which he possesseth."

"The disease of our present civilisation is the strife of men for more things for outward possessions, for external good. "Blessed are the rich," they cry. "Blessed are the famous. Blessed are they who command luxury and ease, and who excite the envy of their fellows." But the Eternal Wisdom cries, "Blessed are the meek. Blessed are the Merciful. "Blessed are the pure at heart."

"Character is everything. Our blessings and misfortune are really determined by our inward dispositions. Peevishness and discontent will turn the very sunrise into darkness; while a grateful and contented spirit will bring glory out of gloom and beauty out of ashes. Discontented men fret and vex themselves in every condition, thinking that if it were only otherwise with them; and when it was otherwise with them, they find it not better, because the discord is within.

The happiest the heart that ever beat.
Was in some quiet breast,
That found the common daylight sweet,
And left to heaven the rest

"How profound is the philosophy of Emerson, where he says; I am thankful for small mercies. I compared notes with one of my friends who expects everythig of the universe, and is disappointed when every thing is less than the best; and I found that I begin at the other extreme, expecting nothing, and am always full of thanks for moderate goods."

"It is the attitude and condition of the mind which is the great thing. Give a wise man health, the means necessary for a comfortable subsistence, a mind attuned to intellectual delights, a heart capable of tender affection, a conscience thoroughly alive to duty, and a spirit responsive to the touch of God; and you could not increase his blessedness by by making a monarch or millionaire.

"Noble living is the cure for discontent. We have referred, in a previous page to men who are fugitives from themselves—who can not bear to sit at home in their own souls, because there are spectres at the hearth and phantoms in the twilight. But he who lives nobly can bear to sit at home—that is, in the quiet of his own Spirit. He does not need to seek a refuge from self in the pleasures and distractions of the world. Out of himself he must needs go for the daily battle, but, when he returns, the virtues he has loved and cherished welcome him at the door, and consecrate each chamber of his dwelling by their presence and their smile.

There is a quaint music in those lines of William Byrd—

My mind to me a kingdom is,
 Such perfect joy therein I find,
 As far exceeds all earthly bliss
 That God or Nature hath assigned;
 Though much I want, that most would have,
 Yet still my mind forbids to crave.

Content I live; this in my stay:
 I seek no more than may suffice:
 I press to bear no haughty way:
 Look, what I lack, my mind supplies.
 Lo! thus I triumph like a king,
 Content with what my mind doth bring
 My wealth is health and perfect ease,
 My conscience clear my chief defence;

I never seek by bribes to please,

Nor by desert to give offence:

Thus do I live, thus do I die,

Would all did so, as well as I.

=The Art of Noble Living p. p. 378-380.

પ્રમાણીકપણું (Honesty.)

“પ્રમાણીકપણાથી જીવંતી ગુન્નરવામાં હાની નથી મહેનતુ માણસોને ખુરા લોક નજદીક (જવાતું) નથી.”—અહુનવદ ગાથા હા. ૨૯-૬.

ખરેખર ગાથા કહે છે, તે ખરું છે કે પ્રમાણીકપણું જીવંતી ગુન્નરવાથી કશું નુકશાન તો થતું નથીજ તેથી કદાચ મોટા પૈસાવાળા થવાતું નથી. છતાં તેમાંથી “ધન નહીં ને ધાન” તો મળે છેજ. હવે આગળ ચાલતાં એજ ગાથા ઉમેરે છે, કે ભાઈઓ પ્રમાણીકપણું ચાલવાથી કરી તે બદમાશ માણસોશાના તમો ઉશીયાળા રહેશો નહીં. પણ સાથે લાગો ઉદ્યોગ અને મહેનત ચાલુ રાખજો.

હવે જો કાંઈ કામ આપણને કરવું પડે તો તે ખુશી સાથે કરવું. પછી તેનો કચવાટ દૂર થવાથી તે બમણું કરી શકાશે. ધણાક ભલાઈના કામો કરવા જતાં આળસાઈનો દેવ સામો આવવાથી તે પાહાડ જેવડા લાગે છે. પણ એક વખત તે ઉજમ અને ખુશી સાથે સર કરવાથી કરી પાછળથી ગમે એવાં ભારી કામોખી સહેલાં થઈ પડે છે.

પણ આપણની દલગીરી માત્ર એટલીજ છે કે આજે પ્રમાણીકપણાની કદર ઓછી ખુઝાય છે, હમણા તો ઓછી મહેનત તથા કોઈખી ભોગે વધારે પૈસા મેળવીને મળહ કેમ કરવી તેની સાધારણ રીતે દોડાદોડી કરવામાં આવતી જણાય છે. આજે શેઠને વાહાલો નોકર કોણ હોય છે ? જો કોઈખી ભોગે વધુ નફો કરી દેખાડે છે તે ! ના એટલુંજ નહીં પણ વીશ્વાસથી ધીરેલા નાણા કે પછી વીશ્વાસથી સોંપાએલા બાળકોના કે ધર્મના ફડોનાખી આજ હાલ થયા છે. દયાનતદાર લુખે તાસા શેકે છે, ને ગેરલાભ લેનાર મળહ ઉડાવે છે. શાયર કહે છે તે ખરું છે, કે—

“બદકારો કાંઈ મળહ કરે ને, નેકો સહેવે ભારી;

પણ આખર તે રખડી દરગાહમાં, નેકોકી સરદારી !

આખર નેકોકી સરદારી ! !”

Poverty through honesty is a hundred times better than wealth which is from the treasure of others. =The Family Herald March, 1920,

બદનજર (The Evil Eye).

“અએ જરયોસ્ત (વ્યલિચારી મરદ યા ઓરત) (પોતાની) નજરથી ઝરાના દોડતાં (તથા) વહેતાં પાણીઓમાના એક તૃતીયાંશ (પાણી)ને સુકવી નાખે છે. અએ જરયોસ્ત (તેવો મરદ-તેવી ઓરત) પોતાની નજરથી ઉગતા સોહામણા લીલા રંગના ઓરવરોના એક તૃતીયાંસ વધારાનો નાશ કરી નાખે છે.” = વંદીદાદ પરગર ૮-૧૯-૬૩.

હવે નજરમા શક્તિ છે, તેનો ખરાબ ઉપયોગ કરવાથી તે ઝેર સમાન થઈ પડે છે, તેનો રૂડો ઉપયોગ કરવાથી તે અમૃત સમાન થઈ પડે છે. કાંઈખી સારી ચીજ જોવા પછી આપણા ધરિની બાપદાદાઓ શુક્રબોદા કરી બોલતા હતા, તેમજ પોતાના બને હાથોની હથેલીઓ પોતાની આંખમાં દાખતા હતા. આ અસલવારેથી ચાલતી આવતી રાહ-રીતી અતીશ્ય મોતે-બર હતી.

બદનજરનો એક દાખલો The Bombay Examiner પુરો પાડે છે. જે પ્રમાણે બે દોસ્તો એક બગીચામાં ફરવા જતા, ત્યાં ઉગેલા એક કોહોરાંની ઉપર તેમની નજર પડે છે. આ ફળ સરવેથી સુંદર, તાજુ તરફડતું ને વળી મોટું જણાય છે. ફક્ત એકની નજર તે ઉપર પડતાં તે બીજાની નજર તે ઉપર ખેંચે છે. પછી જરાવારે પાછું ફરીને જોતાં પેલું સુંદર કોહોરું સુકાઈને છોડું થઈ ગયતું જણાય છે !

બીજા દાખલામાં એક માતા પોતાના બાળકને ધવાડતી વખતે જોયા કરે છે, જે દરમ્યાન એક સાધુ ત્યાંથી પસાર થઈ જાય છે, તે તે સ્ત્રીને બાળકપર નજર ન કરતાં તેણીના ઘર સામે પડેલા એક પથ્થર પર નજર નાખવા કહે છે; તેમ કરતાં તે પથ્થરને તરણ પડી તે ફાટી જાય છે.

નજરથી કરીને સાંપ તેમજ માણસો ઝાડપર બેઠેલાં કે ઉડતાં ચંદ્યાને નીચે પાડે છે.

ઝાડપર બેઠેલો વાંદરો અને જમીનપર બેઠેલા વાઘ સાથે નજરનો મેલાપ થતાં વાંદરો બીચારો ધપદેતોકે નીચે જમીનપર પટકાઈ પડે છે. નજરથી બીલાડી કુતરાને, અને સાંપ માણસને વસીકણુ કરતાં જણાયાં છે.

The Evil Eye.

“In the Hindu Spiritual Magazine commenting on the ‘Practice of Gaze’ Mr. Suryaprakash exclaims as following:—

"A French peasant,' he says "was able to kill small birds by steadily looking at them."

"But Massol the opera singer had such evil eyes, which slew. He had little small intellect, but had a wonderful voice and an eye which slew. One of his greatest successes, was his rendering of the 'Curse' Aria in an opera, called king Charles VI. During the singing of the Aria (says the Review of Reviews) if his eye fell accidentally upon any one in the audience or on the stage, that person died. After he had killed a scene shifter, the leader of the orchestra, and an imfortunate merchant from Marseilles, the opera was excluded repertoire The writer of the article says, the "Science and practice of the Gaze" is known among the Hindus as "Tra-kata Yoga." The practice of the gaze gives you whatever you desire."—The Times of India 7-3-1912.

Patti and the Evil Eye.

"Adelina Patti believed in an evil eye. She would sacrifice a big pot of money any time, rather than sing when the conductor of the Orchestra showed a cast in an eye. Often she declared that many persons connecttd with the musical stage suffered ill luck because of the influence radiated by Offenbeach.

"She always held that he possessed the evil eye, and in her mind, the death of Emma Livry in the Paris Opera House fire was due to the fact that she performed in an Offenbeach ballet at the sime.

"She believed too, in the efficiehcay of amulets, and never failed to wear one to guared against malignant influences radiating from the eya balls of certain envious persons.

—Tit Bits 11-3-1922.

આવી બદનજરથી કુમલા બાળકો, નાજુક ઓરતો પછી ખીજા માણસોને મોટું નુકશાન થાય છે. ઘણી વખત તેનો નોશ વધી જવાથી પ્રાણુ જટીક જાય છે માટે આ દુરચલુવાળાથી દુર રહેવું.

ઘોરોને જમીનદોસ્ત કરનારને સવાખ શો ?

“જેટલું તેનું તન હોય, તેટલી મોટી આ કબરોમાંની (કબરને) જે કોઈ જમીનદોસ્ત કરી નાખે તો, (અગાઉ કીધેલાં પાપને માટે ગોયા) તે (માણસ)ના મને, વચને, (તથા) કામે પતેલ કીધેલી ગણાએ; (તથા) તેના મને, વચને (તથા) કામે (અગાઉ કીધેલાં પાપને માટે) તોજેશ કીધેલી ગણાએ.”

(પર) “કારણ કે સઉથી સરસ દુનિયા (ઈઆને બેહેસ્ત) તરફ આગળ (જવાના) મારગમાં તે (કબર ભાંજી નાખનાર) માણસની સામે બે મીનો (કે જે રપેનામીનો તથા ધનામીનો તેઓ) લડાઈ કરવાને (માટે) ઉભા નથી રહેતા. અએ જરયોસ્ત ! સેતારા તથા ચંદ્રમાં તથા સૂર્ય તે (કબર ભાંજી નાખી જમીનદોસ્ત કરનાર)ને આશિરવાદ દે છે, તથા હું કે જે પેદાર કસ્નાર હોરમજદ તે (નીચે પ્રમાણે) તેને આશિરવાદ દેઉ છું.—

“ અએ માણસ ! એ પ્રમાણે તુંને મોટાઈ (હિજો) ! તું કે જે ફાંતી દુનિયામાંથી અવિનાશી દુનિયામાં આવ્યો ” ! વંદીદાદ પરમરદ ૭-૫૧-૫૨ આ ફકરો ઘણોજ વિચિત્ર છે. શું ઘોર ખોદુ ખુલ્લું બેહેસ્તમાં જાય છે ! અને તે માત્ર એક ઘોર ખોદી કે બસ થયું ! તેને ખુલ્લું બેહેસ્તની સરતી-શીક્ટ મળી ચુકી ! પછી અંતઃકરણે કે અપોઈ એ તે ગમે એટલો મેલો કે ખુની સરીખો કાય નહી હોય ? આ કામ વિવેકથી ઉલટુ નીતિથી વિરૂધ તથા ન્યાય તથા તર્કશાસ્ત્રથી તદન ગેરકાયદેસરનું લાગે છે. આ અવસ્થાના કલામનો ઉકેળાવી તેનું મોતેખરપણું બાહર પાડવાની દરેક અબ્યાસીની આઈન ફરજ છે. તેણે પોતાની જોખમદારી સમજવાની છે. અફસોસ ! ઘણાકના મનમાં તો વંદીદાદ તો આગળા જમાનાનો રીત-રેવાળો તથા વહેમોથી ભરેલો માત્ર એક સંગ્રહ છે; તેથી જેમ બને તેમ ઉતાવળથી એનો અબ્યાસ આટોપી નાખવા રાજી છે. ઘણાક સાહેબો વળી અવસ્તા લખના-રાઓનાખી મહેતાજી ચઈ નીકળીને તેમાં વહેમો અને ખાંમી શિવાય બીજું કશું જોતા નથી !

અતરે યાદ રાખવું જોઈશે કે તેવા કપુતોથી નેક મનશની વેગળા જાય છે, તેથી બેફામ બની જઈને હસવા સરીખો જીવરડો કરી મુકે છે. ખોદા એવા ખામી ખોડ શોધનારાઓથી જરયોસ્તી ધર્મના કલામોને એક હજાર મૈલ વેગળા લઈ જઈ મુકે તો હીક ! અને તે સાહેબ એમાંથી

તેઓનું પેટભર સાધનખી લઈ લે તો વળી હજારો હજાર શુકાના તથા નેઆમત !

આસો આપણે ત્યારે આપણને અષો હોરમજદે બક્ષેલી કમીની જાકલ પરમાણે ઘણીજ પવિત્રાધથી અર્પણ કરેલાં દીલ સાથે આનો મનપસંદ ખોલાસો શોધવાની નમ્ર તજવીજ કરીશું.

ત્યારે આ ધોરો તે શું ? એ માટે અસલી ઓક વિચાર એ છે, કે જે માણસમાં ખોદાઈ નુર, ખોદાઈ જ્ઞાન, અથવા ડહાપણ વાસો કરતું ન હોવાથી, તેમાનુ રવાન બેફામ પડેલું હોય છે, તેને પોતાની તેમજ તેના ખોદાઈ વારસાની જરાખી સુધ્ધી હોતી નથી; તેવા આત્મા વગરના સધળા ખોદેલ મનુષ્યોને Whited Sepulchers (સફેદ ચુનો ધોરેલી ધોરો)ને નામે ખોલાવવામાં આવતા હતા. આવા ખોદાને નહીં પીછાણુનારા લોકો તો કાંઈ કરોડોજ નહીં પણ અબજોની સંખ્યામાં ઘઈ ગયા છે, ને હાલેખી હસ્તી ભોગવે છે. ત્યારે આવી ઢોર જેવી જીંદગી ગુજરવાની હાલત માટે તેઓ કહી ગયા છે, કે—

“To be carnally minded is death” એટલે હવસી ખાશ્વત ધરાવનારા માણસો તો ખરેખરા મોહોતના સ્વરૂપો છે. તેઓમાં મોહોત વાસો કરી રહેલું છે તેથી આવી હેવાનતબરી જીંદગી ગુજરનારાઓ તો આત્માની હાજરી વગરની જીવતી ધોરો છે.

મી. હેનરી દુમોંડ એ બાબે શું કહે છે તે સમજીશું:—

“Not only in his relation to the spiritual man, but to the whole spiritual World, the natural man is regarded as dead. He is a crystal to an organism. The natural world is to the Spiritual as the inorganic to the organic. “To be carnally minded is Death”—(Rom. VIII, 6).

“Thou haste a name to live, but art Dead ” (Rev. III, 2).

“She that liveth in pleasure is Dead while she liveth” (I, Tima, V. 6).

“To you hath He given Life which were Dead in trespasses and sins.” p. 67.

“Spiritual life, is the sum total of the functions which resist sin. The soul's atmosphere is the daily trial circumstance, and temptation of the world: And it is the life alone

which gives the plant power to utilize it, so it is the spiritual life alone which gives the soul power to utilize temptation and trial, and without it they destroy the soul. How shall we escape if we refuse to exercise these functions in other words, if we neglect? p. 93.

"The soul that sinneth, "it shall die." It shall die not necessarily, because God passes sentence of death upon it, but because it can not help dying. It has neglected the functions which resist death, and has always been dying. The punishment is in its very nature, and the sentence is being gradually carried out along the path of life, by ordinary processes which enforce the verdict with the appalling faithfulness of law. p 94.

"The spiritual world is simply the outer-most segment, circle or circles of the nature world.....p. 141.

"Suppose we give this outermost circle of environment a name. Suppose we call it God. Suppose also we substitute a word for correspondence to express more intimately the personal relation. Let us call it Communion. We can now determine accurately the spiritual relation of different sections of mankind. Those who are in Communion with God live; those who are not, are dead". p. 142.

"The mind of the flesh, by its very nature, limited capacity, and timeward tendency is 'Death'. This earthly mind may be of noble calibre enriched by culture, hightoned virtuous and pure. But if it know not God? What though its correspondence reach to the stars of heaven, or grasp the magnitudes of Time and Space? The stars of heaven are not Heaven. Space is not God. This mind certainly has life, life upto the level. There is no trace of Death. Possibly too, it carries its deprivation lightly, and, upto its level, lives content. We do not picture the possessor of this carnal mind as in any sense a monster. We have said, he may be hightoned, virtuous and pure. The plant is not a monster because it is dead to the voice of the bird, nor is he a monster who is dead to the voice of God. The contention is at present simply is that he is Dead,

We do not need to go to Revelation for the proof of this. That has been rendered unnecessary by the testimony of the dead themselves. Thousands have uttered themselves upon their relation to the Spiritual World, and from their own lips we have the proclamation of their Death." pp. 144.

(vide The Natural Law in the Spiritual Law by Mr. Henry Drummond.)

અતરે ઉપલાનો સાર એ છે કે સાધારણ માણસો ઘણું કરીને મોહોતને આધિન હોય છે. આપણે જોને સાધારણ રીતે મોહોત કહીએ છીએ, તે તો આ ખાફી યોગયું છોડી જવાના સખખ વીશે આપણે માત્ર ઈસારો કરીએ છીએ, પણ અતરે દર્શાવેલું ખરું મોહોત તો કાંઈ જુદું છે.

આપણુ સરવેને માલમ તો છેજ, કે આપણુ સર્વ તે મીનોઇ બાપ અહુરમજ્દના બચ્ચાં છીએ. અને તેમ છે તો પછી અહુરમજ્દનુ મુકામ જે ગરોથમાન બેહેસ્ત તે આપણું અસલ વતન છે. હવે બેહેસ્તની વ્યાખ્યા ધ્યાનમાં લઇએ તો તે માત્ર એટલીજ છે, કે જ્યાં હંમેશની ખુશાલી-આનંદ અને શાંતિ વ્યાપી રહેલાં છે, એવી જગ્યા અથવા બરોબર રીતે બોલીએ તે હાલત.

પણ આ દુનિયા પરની આપણી હાલની હાલત તરફ નજર કરતાં તો ઉલટુંજ માલમ પડે છે. અહીંયા તો હંમેશની અશાંતિજ નજરે પડે છે. ત્યારે એ ઉપરથી આપણને તો એવું માલમ પડે છે, કે આપણે તે મીનોઇ વારસો ગુમાવી દીધો છે, અને એમ નહીં હોય તો બેહેસ્ત જેવી કાંઈ પણ ચીજ હૈયાતી ભોગવતી હોય એમ માનવુંખી વાહીયાતજ ગણાય.

પણ માણસનું મનજ એવું બનાવેલું છે કે તે હંમેશાં સુખની શોધમાંજ ફરે છે; અને તે મેળવ્યા વગર તેને જરાખી જપ મળતીજ નથી; તે બતાવે છે કે તેને જયારે તે ખરૂં સુખ મળશે ત્યારેજ તે શાંતિ પકડીને બેસશે. એ ઉપરાંત અમર ને અખંડ સુખ જેવું કંઈ છે, એવી હાલત જે કોઈ મહાત્મા નરોએ મેળવેલી છે, તેઓએ આપેલા પુરાવાપરથી આપણની વધુ ખાતરી થાય છે કે જે સુખની શોધમાં આપણે ફાંફા મારીએ છીએ, તે ખરેખર હસ્તી ભોગવે છેજ, પણ હાલે તે ગુમાવી બેઠા છીએ, તેથી તેના અજ્ઞાનપણને લીધે તેની હસ્તીજ માનવાને આપણે ના પાડીએ છીએ ખરા. પણ જો પેગામબરોને મહાત્માઓએ તેનો અનુભવ મેળવી આપણને ખાતરી કરી આપી ન હોત તો તેથી કરી આપણી હાલત ઘણી કઠંગી થઈ પડતે.

હવે આપણે સાધારણ રીતે સમજીએ છીએ, કે આપણે મીનોઈ વારસો ધરાવીએ છીએ, તે આપણે તે કોણ ? શું ખાકી શરીર, કે જેનો નાશ કોઈ પણ વખતે થશે એવો ચોક્કસ છે, તે ખરેખર આપણે છીએ ? જો આપણે ખાકી શરીર હોતો તો જે અમર્ગી વીશે આપણે બોલીએ છીએ તે ખોટી ઠરે. પણ આપણામાં કંઈ એવી ચીજ છે, કે જેને ખાકી શરીરના નાશ સાથે કશી નીશબતજ નથી, તેનાપર કસી અસર થતી નથી, તેને ખાકી શરીર સાથે કશું લાગતું વળગતુંજ નથી. તેનાથી આ શરીર આપણે ધારણ કીધું છે, પણ આ શરીરને લીધે તે નથી. ત્યારે તે અંદીકૃતત્વ ક્યાં છે, કોણ છે, શું છે, એ બાબે આપણે કશું જાણતા નથી, કે જાણવાની તજવીજ વટીક કીધી નથી. જો તે મીનોઈ વારસો આપણી પાસે અને આપણામાં હોય તો તે બાબે આપણને માહિતી વટીક નથી, જાણે તે અને આપણી વચ્ચે કંઈ આડો અંતર છે, તે એક ઘેરી દીવાલની પછવાડે છુપાયેલું છે. આ દીવાલે જો તુટે તો તે અને આપણા વચ્ચેનો અંતર તુટી જઈને સળંગ સંબંધ થાય તોજ આપણે તેને ઝોળખીએ; અને ત્યારેજ આપણને માલમ પડે કે તે અને આપણે કંઈ જુદા નથી પણ બંને એકજ છીએ. હવે આપણે એ માટેની ઝોજરખાહી વાળી તજવીજ કરીને તે આડો અંતર તોડી પાડવાને જરા અત્તઃકરણથી જેહમત ખેંચતા નથી; જેને સબબે આપણને આપણી બેદરકારીથી ખમવું પડે છે. અને તે આડો અંતરની આસપાસ ભમ્યા કરીએ છે. મરણ પછીખી એ આડો અંતર દુર કરવાને આપણી અજ્ઞાનતાને લીધે આપણામાં તાકાત નથી. આ તાકાત નહીં આવવાનું કારણ કોઈ ખરે દુશ્મન આપણને દુન્યવી ભાલચો દેખાડ્યા કરીને તેની મજબૂતમાં નાખીને આપણા મીનોઈ વારસાની વાત બાબે હમેશાં આપણને વીસરભોમાં નાખે છે. તે એવો તો જોરાવર દુશ્મન કોણ છે ? તે માણસની ઈચ્છા-વાસના છે જેનો ધુમાડો એવો તો ઘટ હોય છે કે તેની અંદરથી આપણી મનની આંખોને પસાર કરીને તેની પછવાડે શું છે, તે આપણે જોઈ-જાણી શકતા નથી. તેની ધુધી આપણું મન હમેશા ચિત્તબ્રહ્મ થતું રહેતું હોવાથી, તેથી અંધારો પરડો ફરી વળે છે, ને આપણે તદ્દન વીસરભો બની રહીએ છીએ. તેની પોલાદી જંજીરમાં આપણે એવા તો સીકમપલા છીએ, કે કોઈખી ભોગે તેને તોડી નાખવાને આપણે નસીબવંત નિવડતા નથી. આ આપણી હાલત ઈડાંના કોતલાંથી ઘેરાયેલી અને બાહરની વિશાળ દુનિયાથી બેખબરાં મરધીનાં પીલાં સમાન છે. પણ જ્યારે તે

મરઘીનું પીણું ઉધરભવ પકડે છે, ત્યારે તે સેવન બેઠેલી મરઘીના તાપથી આપોઆપ કુટે છે, નહીં તો શીયાણી મરઘી પ્રેણા બુધ્ધિથી દોરવાઇને તે ઇડાંને જરા સરીખી માંચ મારે છે, કે તે પીણું તુરત બાહર નીકળી પડે છે. પછી તેને અંદરની અંધારીને બાહરની જળકાટવાળી દુનિયા વીશે કાંઈક બાન કુદરતી રીતે થાય છે.

આપણે ત્યારે ખરો મીનોઈ વારસોજ ધરાવનારા છીએ, આપણી હાલતખી પેલા ઇડાંના કોતલાંમાં ઘેરાયલાં મરઘીના પીવાં જેવીજ કફોડી છે. પણ આપણું આ કેદખાનું કે પછી મોટા પ્રમાણમાંનું આપણી આસપાસ વિતળાએલું તેમજ ઇડાં જેવું સફેદ અને ઇડાં જેવાજ આકારનું પડ અથવા કાલ્લો કે કેદખાનું કેવી રીતે તુટે ?

હવે આગળ આપણે જોઈ ગયા હતા કે ખાકી માણસ જાતને ઝીકી શીલસુકે સફેદ ચુનો ધારેલી ઘોરો કરી ઓળખાવી ગયા છે, જેમાં ખરેખરો નર પુરુષ કે પછી રવાન કેદ પડેલુ છે; ને તે સદંતર બેબાન છે. એ ઉપરથી હવે આ સફેદ ઘોરને માણસના જેટલા કદના મે ટા પ્રમાણના ઇડાંને એકજ ગણીશું. હવે આ સફેદ ઘોરો તે કાંઈ માત્ર આપણું ખાકી શરીર હોય નહી; તે ઉપરાંત તે કાંઈ વધુ બારીક પડનું હોવું જોઈએ. કારણ કે તે સફેદ પડ આપણું ખાકી શરીરજ હતે તો, પછી શરીર નાશ પામતાંજ તે કેદખાનામાંથી તે ખરો પુરુષ (રવાન) છુટા થઇને પોતાના બાપીકા વતન તે ગરોથમાનમાં જઈ બેસતે તેને કોઈખી રીતે અટકાવનાર કોઈ રહેતે નહી. પણ તેમ થતું નથી, એ આપણી સાધારણ માન્યતાને ધર્મ શાસ્ત્રોને આધારે કહીએ છીએ. તેમ થતું હતે તો પછી આપણને ગુજર પામેલાઓ માટે ધર્મ ક્રીયા કરાવાની તકલીફ ઉઠાવી પડતે નહી; જેમ બનવું મુશ્કેલ છે. એવું હતે તો પછી દોજખને બેહેસ્તના જુદા જુદા તબક્કાખી હસ્તી ભોગવને નહી. અને માણસને આ દુનિયા છોડી જવા પછી કાંઈખી તકલીફ ને હાડમારી ખમવી પડતે નહી. દુઃખ ખમવા પછી તે સીધ્ધો ઉતર્યો છે કે નહી તેની તપાસ લેવાની મીઠ્યા થઈ પડતે. તેની ઘડી ઘડી તપાસ લેવાઈને તેની કસોતી થતે નહી, અને તેની કસોતી કરવા સારું તેને સેતાનના હવાલામાં સોંપતેખી નહીજ.

હવે ત્યારે ખાકી દેહ છોડવા પછીથીખી પોતાના મીનોઈ બાપ (હોરમજદ)નું ઘર કાંચ દૂર છે, તેમજ તેને તે મીનોઈ વારસામાંથી કાંચ બાકાત રાખવામાં આવેલો છે, એ સધળાં બાપે જ્યાંસુધી તેને જ્ઞાન થાય નહી, ત્યાં સુધી તે અટવાયાજ કરે છે.

હવે ત્યારે આ ઇંડા જેવા આકારમાં ધર કરી પડેલો કે આપુશી કેદ પડેલો ખરો પુરુશ તે જગ્યામાં પડી તે કયા સુધી રહેશે ? તેનો છુટકારો કરવાને કોઈ પહેલવાન (માહત્તા) મોકલવામાં કાંય નહીં આવતો હશે ? પણ તેવી તબવીબ તો હરહમેશ થતી રહે છે, પણ તેનો રાહાબર (મહાત્મા) તે શું કરે ? તે અંદરથી જ્યાં સુધી ફસફસાટ કરે નહીં અને બાહર આવવાને આજ્ઞા કરે નહીં, પણ એક જંગલો માણસની માફક ખાવું ને ઉંઘાવું (અજ્ઞાનતામાં પડી રહેવુંજ) પસંદ કરે તો પછી તેનો બાહરથી ગુર કાંઈખી મદદ કરી શકેજ નહીં. તે લાચાર બની તેના ધરના ઉપર આગળ જીજ્ઞાસાથી ઉભો રહે છે. તે જાણે છે કે ઇંડાને અજ્ઞાનતા સાથની બેદરકારીવાળી અને આજ્ઞાશૂંચી મંડતા અથવા ઠડી લાગુ પડેલી છે, તેથી તે ફાટતું નથી; અને જે વસ્તુ નીર્જીવ હોય છે, તેમાંથી ચૈતન્ય ગેરહાજર હોય છે; અથવા નહીં તો મંદાગ્નિ હોય તો તેથી તેની હાલત સખાળા કરીને જેવીને તેવીજ રહે છે. હવે સંતાપ એ થઈ પડે છે, કે તે કયાં સુધી કાચીને કાચી હાલતમાં પડી રહેશે. તે ઇંડું ફાટે એવા ઉપાય શો કામે લગાડીએ ? તેમાના કુમળા જીવને સજ્જમત કેવી રીતે બાહર કાઢીએ કે તે પછી ઉધરભવ પામી મોટું થાય ! તેને તો અરધી જેવી માતાના પ્યારની હુંફ જોઈએ છીએ; કે તેણીની હુંફથી પોખાઈને જોશ કરી તે બાહર નીકળી પડે. આ હુંફ તે મીનોષ ગુરના સતસંગ સાથનો અખંડ પ્યાર છે. ગુરના અખંડ પ્યારથીજ તે કેદ પડેલો પુરુશ છુટો થાય છે. ત્યારે તેનું આ હમેશનું કેદખાનું તે તેનું કામ રૂપ શરીર અથવા અવસ્થામાં જેને તેવીધી કહે છે, અને ઇંદ્રેજીમાં જેને Astral Body (એસ્ટ્રલ બોડી) કહે છે; જેનો આકાર ઇંડા જેવો ગોળ તથા સફેદ છે. તે આપણી સફેદ ઘેર (Whited Sepulchre) છે તેને વળી ચંદ્રમાંની દુનિયાબી કહે છે, તે આપણી આસપાસ વિંટળાયેલું છે. તે આસપાસ વિંટળાયેલી દુનિયા અથવા sphere જ્યાં સુધી તે ભાગી જતું નથી, ત્યાંથી કેદમાં પડેલા અને અર્ધ બેભાન હાલતવાળા મીનોષ પુરુશને જે તંદ્રા લાગુ પડેલી છે, તેમાંથી (બેહોશીમાંથી) તે છુટો થઈને પોતાની આગળ વધવાની મૂસાફરી તે લંબાવી શકતો નથી.

અત્યાર તુલીકમાં ઉપલા અવસ્થાના ફકરાઓ બાબેનો કાંઈક ગુંથવાડો દુર કરવાની નમ્ર કોશિશ કીધી છે. તો પછી આપણને ખોદાએ બક્ષેલી અકક્ષ પ્રમાણે તેનો તરજુમો સમજણમાં લેવાની એક અદના કોશિશ કરીશું:-

માણસના શરીરની આસપાસ તેની ઈચ્છા વાસનાનું અંદીઠ પકડી વળેલું હોય છે, તેને કામ રૂપ અથવા તો તેવીધી કરી કહે છે, જ્યારે એક માણસ ખરેખરો જાગૃત થાય છે, અને તેની મીનોઈ હાલત બામે તેને ભાન થવા માંડે છે, કે પછી તે અષોઈ પાળવા માંડે છે; તે અષોઈ ત્રેવડી (મન, વચનને કામની) હોય છે. જે કોઈ, મન-વાચા-કર્મને સારી વળણ આપે છે, અને ઉત્તમ નીતિના કામો પાછળ માંડે છે, તે એક જાતની તપ કરે છે; તે તપનો તાપ પછી એટલો તો વધી પડે છે, કે જેને પરિણામે ઈચ્છા વાસનાનું તેની આસપાસ વિટળાએલું શરીર, જે તેની કમર છે, તેનો તે નાશ કરી શકે છે. તે શરીરનો નાશ કરી નાખ્યો કે તે હમેશ માટે છુટો થઈને તેના આપનું ઝળકાટવાળું મુકામ જે ગરોથમાન બેહેસ્ત તે તરફ સરળ ચલ્યો જાય છે તેની ઉપર સપેનામીનોની વૃદ્ધિ કરનારી તેમજ ધનામીનોની નાશ કરનારી વીરધ શક્તિઓની ખેંચાખેચ થતી અટકી પડે છે, તેને તેમનો બાધ નડતો નથી, તે હવે તે બાધની ઉપરવાગ થયો છે તેથી હવે તે ગુણોનાં આકર્ષણથી નિરાજો થયેલો હોવાથી જન્મ મરણના ફેરા-આંટી ખાતો હમેશ માટે અટકી પડે છે. હવે તે તેના પોતાના ઉંચ મનસ (રવન), બુદ્ધિ વિગેરેની સાહેતા હેટળ મુકાયો છે; જેમના મીનોઈ તેજોમય પ્રકાશમાં તે દીધી નીકળે છે. જેને પરિણામે તેના બાપીકુ ધર (ગરોથમાન) તરફ જવાનો રસ્તો રોશન-ચેરાગ જેવો ઝળઝળી રહે છે. એ ધર આગળ આવતા તેને અંતઃકરણની ખુશાલી સાથેનો આવકાર અપાય છે. એટલે કે તેનામાના અમર તત્વો રવાન-બુદ્ધિ, આત્મા સાથે એકત્ર થઈ જઈને અખંડ બ્રહ્માનંદની ખુશાળી ભોગવના થાય છે.

જ્યારે મીનોની દુનિયા સાથના જોડાણનો વખત આવી લગે છે ત્યારે આ આડો અંતર આ એસ્ટ્રોલોગોડી-તેવીધી-કામરૂપ શરીર ફાટે છે તે વખતે જ્ઞાનીઓ કહે છે, કે એક ટોપ ફુટવા જેવો અવાજ એલાને સંભળાય છે. તેનો ખ્યાલ આપણે પાતાળ કુવા ખોદતા જે અતુભવ થાય છે તે ઉપરથી કાંઈક લાવીશું, જ્યારે કુવો ખોદતા ખોદતા સુકી જમીન થઈ જાય છે તે ધણા સુધી ઉંડાણ જવા છતાં પાણી મળતું નથી તે વખતે ત્યાં પોકળ જમીન હોય એવો ઠેકવાથી અવાજ થાય છે તે જગ્યા પાછળથી ટોપ જેવા અવાજ સાથે તુટી જઈને મીઠાં અમૃત જેવાં પાતાળ પાણી-અભંગ પાણી-કદી ખુટે નહીં એટલાં પાણી ઉપર ચડી આવે છે. એજ ખ્યાલ મીનો

ના લેઓ. ત્યાંની પાણી અભંગ ચઢી આવે છે ને બધે ફેલાય છે, તે પાણી મીનોઈ જીંદગીનું છે. તે અમરગી લાવે છે માણસને નવો જન્મ આપનાર બને છે તેના અમૃત પાણી પીને માણસ હવે અમર્ગ બન્યો હોય છે.

અતરે જણાવેલા મહાતાપ, (ચંદ્ર,) સુર્ય, સેતારા, તે તે માણસ-માની મીનોઈ જગતમાં જગૃત થઈ કામે વળગેલાં અમર અથવા મીનોઈ તત્ત્વા છે.

આટલું લખવા પછી એક ગુપ્ત જ્ઞાનની ચોપડીમાંથી માણસની ખાકી હાલતમાં મરણ જેવી હાલત માટે આપણા વીચારને મળતી જે સરખા-મણી મળે છે, તે અત્રે તાંકી બતાવીશું:—

“The present earth-life is a fall and punishment. The soul dwells in *“the grave which we call the body”*; and in its incorporated state, and previous to the discipline of education, the noetic or spiritual element is *“asleep”*. Life is thus a dream, rather than a reality. Like the captives in the subterranean cave described in the Republic, the back is turned to the light, we perceive only the shadows of objects, and think them the actual realities.”=The Isis Unveiled Vol. I pp. XIII—XIV.

લાંબો વખત બીજાણામાં પડી રહેવાનું જોખમલયું કાય છે ?

“તે (પરોદર્શ મરઘો) કામ કરવાને શુર આપનાર બામદાદને વખતે નીચે પ્રમાણે પોકાર કરે છે:—

“અએ માણસો ! તમે ઉઠો, સાથી સરસ અષોઈની વખાણ કરો, (તથા) દેવોને દહે કરી નાખો ! (નહી તો) કે તે લાંબા હાથવાળો બુધ્યાંસ્પ (નામનો) દેવ તમારી તરફ દોડી આવે છે. તે (બુધ્યાંસ્પ દેવ) (એવો છે કે) તમામ હાડમંદ દુનિયાંના લોકો જેવી બામદાદ પડીને જગૃત થયાં તેવાં તેઓને પાછાં સુવાડી દે છે. અએ માણસો લાંબી ઉંઘ તમેને સગવાર નથી.”=વંદીદાદ પરમરદ ૧૮.

આપણે જાણીએ છીએ, કે—

Early to bed and early to rise,

Makes a man healthy, wealthy and wise.

આપણા ધર્મમાં દાહડો ને રાત મળીને આંઠ કલાક ઉંઘવાની બલા-મણુ કરેલી છે. તેજ પ્રમાણુ આજનું વૈદ્યકશાસ્ત્રની તેટલોજ વખત પુરતો ધારે છે.

વળી આપણા ઘરમાં અથોરનાનનાં ઉજ્જમને વખાણેલો છે. તેમાં કહેલું છે કે “ તેને તું અથોરનાન કહે જે સારી રાત અપોઈને વખાણે છે. ”

ખરેખર આજશુ માણસજ તેને મળતી સોનેરી તકો ગુમાવે છે ને પોતે જન્મભર દુર્ગતિમાં કાઢે છે. આપણુ માણસ જાતની માન્યતા છે, કે તે સાહેબ ગમે તેવા મરીખ માણસનેખી તેની સ્થિતિ પ્રમાણે એક વખત સારા સંજોગો મેળવી આપે છે, તેનો જો તેણે લાભ લીધો તો તેને ત્યાંથી તંગી જેવા કષ્ટનો નાશ થાય છે. જો તક ચુક્યો તો ભવ ચુક્યો ખરખર છે. માટે તે કામ એક ઉદ્યોગી માણસના હાથમાં શાખેત રહે છે. ખીજા આજશુ-ઓ તે તકનો લાભ લેવાથી બેનસીબ રહીને પછી કુદરતને તેનો દોશ દે છે, માટે બાકીઓ ઉજ્જમ કરજો ઉજ્જમ કરજો ને ઉજ્જમ કરજો તેનો બદલો પરવરદેગાર જરૂરજ આપશે.

હવે લાંબો વખત ખીજાણે પડી રહેવાથી વધુ શું શું ગેરફાયદા થાય છે, તેનું વર્ણન અતરે કરીશું:—

The Danger of Lying in Bed.

Lack of muscular exercise says the Hospital Weekly, is the first result of lying in bed. As a result the appetite is weakened, the digestive action slows down, and the muscles of the stomach, and abdomen cease to act upon the intestinal mass. When the body is in a recumbant position, the heart works with the least expenditure of effort and the least fatigue, and the fatigue, and the circulation, and the functional activity are decreased.

“ But unless the subject is exceptionally vigorous all the benefits are counterbalanced by dangers, in bed, the subject is shut away from fresh air and sunlight. The result of that deprivation is a condition similar to anaemia. But the supreme menace to the weak or aged confined to bed is the clogging of the pulmonary circulation, an action which frequently results in passive congestion of both sides of the lungs. For this reason the simple fracture of a bone may be the cause of death, because when the patient lies in bed there is no movement of the muscles to act as an incentive to deep breathing. — The Scientific American Homes and Gardens Feb. 1913 (p. 6.)

ખીછાણામાં લાંબો વખત પડી રહેવાથી કરીને પથરીનો રોગ થવાના સંભવો રહે છે, એવો ઘણો ભય બતાવવામાં આવે છે. કારણ કે પીશાબ-માના પ્રવાહીનો ભાગ અથવા પાણીનું તત્વ પરસેવા રૂપે ઉડી જઈને તે ઘટ થઈ જાય છે તેમજ પીશાબ, ઝાડો વખતસર ન થવાથી તેનું ઝેર શરીરમાં દાખલ થાય છે, જેને Auto intoxication નામે ઓળખવામાં આવે છે. આ ઝેર બાહ્ય કાઢી નાખવામાં વીલમ લાગે છે, તો પછી ઘણા ભયંકર દરદો જન્મ પામે છે. એમાંની એક મુખ્ય ફર્યાદ ઝાડાની કબજાઆતની છે. આને લીધે ઘણા માથા પરિણામો નિપજે છે.

પણ અતરે દરશાવેલી આળસ મીનોષ્ઠ જ્ઞાન લેવામાં ધીલ કરવા બાબેની છે. તે સોનેરી ટક નહીં ગુમાવવી જોઈએ છે. કારણકે એ જ્ઞાન વગર માણસ હેવાનજ રહે છે.

હુવસોના ઝેરો.

જરથોસ્તી ધરમ હુમત-હુમ્ત-અને હુવસ્ત પ્રમાણે ચાલવાને તેમજ દુશ્મત હુઝુહુમ્ત, અને હુઝુવસ્ત ત્યાગ કરવાને ફરમાવે છે. આરુપેનામીનોની તરફ લઈ જનારી મીનોષ્ઠ ત્રગડી હુમત-હુમ્ત-હુવસ્ત બેહેસ્ત તરફ લઈ જઈ મુકે છે તેમ દુશ્મત, હુઝુહુમ્ત, હુઝુવસ્તની બનેલી ત્રગડી દોજખ તરફનો રસ્તો મોકલો કરી આપે છે.

વળી પહેલી ત્રગડી અષોઈ વધારે છે, બીજીત્રગડી બદમાશીનું મૂળ છે.

પહેલી ત્રગડીથી તંદુરસ્તી આવે છે; બીજીથીકરી તખ્તિએતમાં બગાડો થાય છે, ને તે રોગનું મૂળ છે માટે તેનો ત્યાગ કરવાનું ફરમાવેલું છે.

પહેલી મીનોઈ ત્રગડીથી ખાફી શરીર પર આસિરવાદ લાવનારી અસર થાય છે, બીજી ત્રગડી તે શરીર પર નાશ લાવનાર મૂળ સાધન છે.

પહેલી ત્રગડી હાપણ, પ્યાર, ઉજમ, જતિભોગ, સખાવત રીદાગીરી, નમ્રતા, ઉદયોગ, વિગેરે શિખવે છે.

બીજી ત્રગડી અજ્ઞાનતા, અદેખાઈ, આળસાઈ, લોભ, બખીલી, કુરતા, અહંકાર હરામખોરી અહણ કરવા તરફ ઢળે છે.

એવા એવા સારા કે માથા લક્ષણોથી કરીને ખાફી શરીર પર અસર થાય છે. તેમની છાપ તેમના શરીર પર ને મુખ્ય કરીને તેમના ચહેરા પર જણાય છે. ઘણાક ચહેરા શાંતિવાળા, આકૃષ્ટ, નિર્દોશતા, અને દમામદાર દેખાવો રજુ કરે છે ને તેમની કુદરતી ખુલ્લે આશ્ચર્યને આભારી છે.

ખીજા હાથ પર ફેટલાક ચહેરા ગુસ્સાખાજ, મગફર, કુર અને ધાતકી દેખાવો રજુ કરે છે, તે તેમની બદખાશ્યતને આભારી છે.

જુદી જુદી ભલી કે પુરી લાગણીઓની અસર શરીરને મન પર થાય છે, અને તે વાટે તેમની અસરો લોહીમાં દાખલ થઈને તેના ધપકારાઓ વધુ કરે છે, મધ્યમસર રાખે છે; કે વળી ધીમા પાડે છે. તેમની અસરથી લોહી કેવું ઝેરી બની જાય છે તે બાબે નીચલો લેખ જોઈ જઈશું:—

“ વોશીંગટનવાળા પ્રો. એલમરગેટસે ફેટલાક અન્યથા જેવા અપ્તરા કીધા છે, તે ઉપરથી ગુસ્સો, અદેખાઈ, દલગીરી, શીકર ચીંતા વિગેરેથી માણસને કેવી રીતે ઝેર ચઢે છે, તે બતાવી આપે છે.

“ Chemical re-agents (કેમીકલરીએજન્ટસો) કામ લગાડીઆથી માણસ પડ્યું છે, કે આ જાતની લાગણીઓથી કરી માણસના શરીર વાટે જે જુદી જુદી જાતના પ્રવાહી અથવા રસી બાહર પડતા હતા, જે મેળવી એકઠી કરી શકાય એમ હતું. દાખલલા તરીકે ગુસ્સાને લીધે એક તપકારીયા રગતો ભૂરો ઠંડો ઉત્પન્ન થયો હતો, જે ખીજા માણસોમાં અથવા પ્રાણીઓમાં દાખલ કરવામાં આવતાં જ્ઞાનતંતુઓમાં ઉશ્કેરાવું ઉત્પન્ન કરી શકાયું હતું. પણ અદેખાઈના બાબમાં બોલીએ તો તેથી ઉત્પન્ન થયેલી રસીઓ અથવા પ્રવાહીઓ એટલા તો ઝેરી હતા, કે જ્યારે તેઓને એક ‘ગીનીપીગ’ની, નેસોમાં પીચકારી મારી દાખલ કરવામાં આવ્યા કે તે થોડીક મીનીટમાં મરણ પામ્યું. [સરખાવો અતરે એક લીલી આંખવાળું માણસ અને લીલો સાંપ !]

“અએ હોમ ! (જેહેરી માણસોની ખરાબીઓથી) (મારા) વિચારને તું દૂર લઇજા. અને જે ઘરમાં કીનાખોર માણસ હોય, આએ ઘરમાં, જે (કોઇ) આ દેશમાં હોય, તેના બે પગમાંથી (તું) જોર લઇ લે, તેની હુશીયારીને આસપાસ તું ઢાંકી નાખ (તથા) તેના મનને (અથવા વિચારને) તું તુટેલા કર. જે શખ્સ હમારા શરીરને નુકશાન કરે છે, તેના બે પગને (અએ હોમ !) તું શક્તી આપતો ના. તે બે આંખોથી જમીનને નહીં જોઈ શકે; તે માણસ બે આંખોથી સૃષ્ટિને નહીં જોઈ શકે. ” (હોમ યક્ત). હવે પ્રોફેસર ગેટસ જણાવે છે, કે “ ધીકારથી કરી સૌથી નાશકારક ઝેર ઉત્પન્ન થાય છે, તે ૪૦) માણસોને મારી નાખવાને પુરતું હોય છે. ” = The Herald of the Golden Age, July 1907.

ત્યારેજ જરથોસ્તી ધર્મે આગળ જાહેર કરેલી સમ્યાઈ હમણા શોધી કાઢવાની તજવીજ થઈ છે. ખાકને (અપોઈ માણસના શરીરને) બંધાવવા માટે લીલા બીહામણા તથા ઝેર ઉત્પન્ન કરનાર (મનરૂપી) સાંપની સામે અએ લીલા હોમ ! તું હથિયાર માર ! (હોમ યસ્ત). શરીરને ઝેરી અને રોગીષ્ટ બનાવનાર માણસનું મન છે. (૧૯૧૨ માંજ વૃત્તમાનમાં સેવકે લખેલા વિષય ઉપરથી)

સૌથી ભાગ્યશાળી કેણું ?

“ જે કીર્તિવાળો શખ્સ પોતાની કીર્તિને જાળવી રાખી શકે છે, તેને ખચીત બધાઓમાં ભાગ્યશાળી જાણવો.” = ઉસ્તવદ ગાથા હા ૪૩-૨.

જો આ ઉપલા શબ્દો આપણે આપણા વિશયને લાગુ પાડીએ તો પછી કહીશું કે—

પુરેપુરી અપોઈ સંપાદન કરવા પછી, અપોઈ પકડી રાખવી ને તેની હમેશ જાળવણી કરવા તેને નીંભાવવી એ સર્વથી મુષ્કેલ કામ છે. કારણકે એતો જાણીતું છે, કે બહા બહા સંત-સાધુઓ (saints) વડીક કીર્તિની ટાંચે પુગવા પછી તેઓમાં ઠાઈ બાબદની અપોઈમાં ખામી પડવાને લીધે તુટી પડેલા હતા, તો પછી કમીન મનુષ્યોના તે શો આશ્રા? એટલા માટેજ ગાથા ઉપલી એતવણી આપે છે, તે દરેક જણે ગોખી રાખવા ચોગ્ય છે. ચઢતો દરજ્જો મેળવવા પછી જો પવિત્ર પુરૂષો નીચે ગબડી પડે છે, તો શવણ જેવા બ્રહ્મ રાક્ષસો થાય છે.

હવે ડગલે ને પગલે અવસ્થા તો કહે છે, કે અપોઈ ધ્યાનમાં રાખો, અપોઈ અખત્યાર કરો; એટલે પ્રકટીકરણના સરળ માર્ગે ચાલ્યા જાઓ, ને પાછળ હટો ના, એટલે Degrade કે Degenerate ના થાઓ.

એટલા માટે અપોઈ પાળવા સારું Prof Ray Lancaster શું કહે છે, તે તપાસીએ.

“ We have as possibilities, either Balance or Elaboration or Degeneration.” = E. Ray Lancaster.

“ આપણે આપણી હાલતમાં સમતોલપણું જાળવી શકીએ, અથવા તો તેને ચઢતો દરજ્જો લઈ જઈ મુકીએ, અથવા નહીં તો કેવળ તદ્દન હલકી પંક્તિપર લાવી નાખીએ.”

પણ એક વહેવાર દાખલો રજુ કરવામાં આવે, તે એ છે કે:—

“પાળેલાં કમ્પુતરોમાં જાત જાતના અને તરેહવાર રંગના કમ્પુતરોને

જયારે જંગલોમાં છોડી મુકવામાં આવે છે, ત્યારે તેઓના સપ્તજી રંગો બે માલુમ થઈ જઈને, ફક્ત જયારે તેઓ અસલ જંગલી હાલતમાં હતાં ત્યારે બહુ રંગ ધરાવતાં હતાં, તે બહુ રંગમાં આસ્તે આસ્તે ફેરવાઈ જાય છે !

“ એવીજ હાલત ફજોનીબી થાય છે. ગુલાબ, સોબેરી, રાસબેરી વિગેરે ફજોની ખેતી કરી કરીને તેઓને ઉત્તમ જાતના બનાવવા પછી, જો તેઓની સંભાળ લેવામાં આવતી નથી, તો પછી પાછાં તેઓ અસલ જંગલી હાલત અખત્યાર કરે છે.” (એ મુજબનો રાણી ગુલાબ Dogrose મહાબલેશ્વર જેવે ઠંકાણે કાંઈ લાખોને કરોડોની સખ્યામાં ઝાડીની માફક ઉગે છે તેનો સખ્ય એજ છે.)

એવીજ રીતની પાળેલા જનાવરોની હાલત થાય છે. એટલા માટે મી. હેનરી કુમોંદ કહે છે કે:—

“ The Life of Balance is difficult. It lies on the verge of continual temptation, its perpetual adjustments become fatiguing, its measured virtue is monotonous and inspiring.”

“ More difficult still apparently is the life of ever upward. Most men attempt it for a time, but growth is slow and despair overtakes them, while the goal is far away.

“That degeneration is easy only, half accounts for it. Why is it easy ? What but that already in each man's very nature this principle is supreme ? He feels within his soul a silent drifting motion impelling him downward with irresistible force. Instead of aspiring to Conversion to a higher type, he submits by a law of his nature to Reversion to a lower. This is Degeneration—that principle by which the organism, failing to develop itself, failing even to keep what it has got, deteriorates, and becomes more and more adapted to a degraded form of life.....”.

“ The natural tendencies are having it all their own way ; and although the victim may be quite unconscious of all that is going on. it is patent to every one who considers even the natural bearings of the case that the end of these things is Death.”

When we see a man fall from the top of a five story house,

we say the man is lost. We say before he has fallen a foot; for the same principle that made him fall the one foot will undoubtedly make him complete the descent by falling other 80 or 90 feet. So that he is a dead man or lost man from the very first. The gravitation of sin in a human soul acts precisely the same way. Gradually with gathering momentum it sinks a man further and further from God and righteousness; and lands him by the sheer action of a natural law in the hell of a neglected life."=The Natural Law in the Spiritual Law.

ઉપલાને અવસ્તા ટેકે આપતા કહે છે, કે:—

“(જે) બધી (બાજદ)માં સારી મનસ્વી, સારી ગવસ્વી (તથા) સારી કુનસ્વી (અખત્યાર કરતો હોય તો તે)ને લીધે કાર્તિ (ગોયા) (એવા) રાસ્ત માણસની પુઠે ચાલનારી છે.

“જે (રાસ્ત માણસ) સરદારને માન આપનાર (તથા) દીન (નો એલમ) શિખનારો (હોએ) જેના ઠામોથી દુનિયા અપોઘથી આબાદ થાએ છે.”
=ઈન્સને હા ૧૯-૧૭

હવે જ્યારે અપોઘના કામો કરવાથી દુનિયાની આબાદી થાય છે, ત્યારે અપોઘએ મુળ પાયાને અવશ્યની ચીજ તરીકે ગણીને, તેની સભાળ રાખવી જોઈએ છે. તેને ત્યારે સંભાળી અથવા પકડી રાખવા માટે શાની મદદ જોઈએ છે?

“રાસ્તી પકડી રાખવાને માટે (એ હોરમજદ!) તારી પાસેથી (હું) તે (તંદુરસ્તી તથા કૌવત) ખચીત માયું છું.”=ઉસ્તવઃ ગાથા હા ૪૩-૧.

એટલા માટે અપોઘની હંમેશાં ચારવણી કરવા તંદુરસ્તી અને કૌવતની અવશ્યની જરૂર છે.

હવે એ સધળાંનો સાર એ છે કે રાસ્ત માણસને માટે કાર્તિ સર-ભયલી છે, તે તો તેની ગોલામડી છે, તેથી રાસ્ત માણસને તે શોધવા જવાની જરૂર રહેતી નથી, પણ તેજ તેને શોધતી આવે છે.

કેફી પીણાથી થતી ખરાબી.

“કારણકે બીજા તમામ શરાબ ધાતકી અથવા બયંકર કથિયારવાળા એશમ [ચુસ્સાનો દેવ]ને ઉરકેરે છે, પણ હોમનો જે રસતે ખુશાત્રી ઉત્પન કરનાર પવિત્રાર્થ લાવે છે. હોમનું પીવું.....ચપળ કરે છે.”=મોટી હોમ ચસ્ત

“ઠામેલ ખુધ્વિના માણસો અએ હોરમજદ ક્યારે આવશે? તથા

આએ છાકટાપણાની ખરાબીને ક્યારે દૂર કરશે? જે બહોને સખમે કરપનો (તથા) દેશના ખુરા રાબકરતાઓ પોતાની કબુલિયતી દુનિયામાં ખરાબી કરે છે.”=સ્પેનતોમદ ગાથા હા ૪૮-૧૦.

દાર અને કેરી પીણાઓથી કેવી ભયંકર ખરાબીઓ થાય છે, કેવી રીતે ખુનો, મારામરી, ભયંકર લડાઈઓ ઉભી થાય છે, તેનો ખ્યાલ ભાવ-વોજ મુશ્કેલ છે. એ બાબે ઘણા ઘણા પુસ્તકો લખાયાં છે. માટે અતરે ફક્ત હુંકમાં વર્ણન કરીશું.

દાર પીનાર ગુસ્સે થવાથી તેનામનો ગુસ્સાનો દેવ ભયંકર હથિયાર લઇને નાશ કરવા ઉતરી પડે છે. હવે જે માણસ તપ-જપ કરે છે તેમાં મીનોઈ આતશ સતેજ થાય છે. તેવામાં જે તેને ગુસ્સો આવ્યો તો તેના પરીણામે જેના પર તેણે ગુસ્સો કીધો હોય તો તે તેનો નાશમાં લાવે છે. દારણુકે એક માણસમાંથી ગુસ્સો છુટતાં તે કેવો ભયંકર આકાર પકડે છે, તેની ભયંકર આકૃતિઓ પાડવામાં આવી છે. એ ઉપરથી માલમ પડે છે, કે જે ગુસ્સો કરે છે, તે જાણે હાથમાં એક ભયંકર હથિયાર પકડીને જેના પર ગુસ્સો કીધો હોય તે શખ્સને મારી નાખવા ધસ્તો જણાય છે; તેને અંદીઠ બાણથી વીધી નાખે છે. ગુસ્સે થએલા જાદુગરોને હાથે જાણે છાતીમાં ખજર ભોકાઈને કે પછી તીરથી વિધાઈને લોહી ઓકીને એક માણસ મરણ પામે છે, એવા દેખાવો જણાયા છે. હવે બાહરથી એવા માણસને તપાસ્યો તો તેને કાંઈ જખમો થવાના કે પછી હથિયાર ભોકાવાના કાંઈખી ચીન્હો વડીક જણાતા નથી. પણ અંદીઠ વિજળી જેવાં નાશકારક હથિયારોથી સાધારણ હથિયાર ભોકાવા જેવી અસરો થતી જણાય છે; તેવીજ અસરો આ અંદીઠ હથિયારોથી થતી જણાય છે. તેથી દેખીતી રીતે એક માણસ નિર્દોષ દેખાવા છતાં ભયંકર ખુનોમાં તેનો આગળ પડતો ભાગ જણાય છે. જેઓ એશમ દેવને તાબે હોય છે, તેઓ આ ભયંકર કૃતવ્યો કરે છે; અને તેથી અંદીઠ રીતે કોઈનીખી જાણ થયા વગર !

દાર પીવાથી એક માણસ પોતાનું ભેજું સેતાનના સ્વાધિમાં આપીને પોતાની સંખ્યુદ્ધિ ખોઈ બેસે છે; તેથીજ ભયંકર પરીણામે આવે છે.

હવે મીનોઈ જાદુગી ગુજારનારના બાપમાં દાર ઝેર સમાન તો છેજ તેથી બીજાઓની માફક પોતાની સંખ્યુદ્ધિ ખોઈ દેવા ઉપરાંત બીજાં વધારે

આદતકારક નુકસાન ખમે છે. હવે એવું કહેવાય છે, કે દારૂ (alcohol) કે જેમાંથી ઇથર નામની દવાખી નીકળે છે, જે દારૂ કરતાં વધારે ખારીક છે, તે શરીરની રગરગમાં પચી જાય છે, ને આણુએ આણુમાં ખરાખી પંચરાવે છે; જેને સખમે પછી જે અપોષનો ઉમેદવાર હોય છે, તેની રગમાં પચતાં તેનું મીનોઈ શરીર જે હજી બંધારણ પકડે છે, તેને તે તેના પાયામાંથી ભાંજી નાખે છે; કહોની કે તે પેલાનું મીનોઈ શરીર ખાઈ જાય છે ! આ સરવેથી મોટી આદત છે. તેથી કરી મેબેદ કે પછી બહેદીન હેવાન્યત પંકતિએ ઉતરી પડે છે.

ત્યારે હવે આ હોમ રસ કયો કે જેથી કરી માણસો ચપળ બુદ્ધિના થાય છે ? ઘણાઓ તેને સોમવલ્લીનો પાળો કહે છે, અથવા ખજુરીના ઝાડના મુળીયાનો રસ કે પછી તાડીળી હોય એવી અટકળ કરે છે. આ હસકૃત હોમ રસ પીતાં પીતાં અસલી મેજાઈઓ પીળા પાંજરા થઈ જતા હતા, ને બ્રાહ્મણો છાકતા થતા હતા; પણ બંને જ્યાંને ત્યાંજ હતા !

મેબેદો જેઓ હોમ રસ પીને પીળા પાંજરા થઈ ગયલા, તેઓને અખત જાદુગરે સવાલો પુછેલા; તેના જવાબો તેઓ ન આપી શકવાથી તેઓને કતલ કરવામાં આવ્યા હતા; કારણ કે મીનોઇ જ્ઞાનથી તેઓ બેનસીબ હતા.

ખીજા હાથ પર વળી અખો ભગત કહે છે કે:—

કયા સુણી સુણી ટુટયા રે કાન,
તોએ ન આવ્યું બ્રહ્મ જ્ઞાન:

ત્યારે તે મીનોઇ જ્ઞાન મેળવી આપનાર હોમ રસ તે ક્યાં ને શું હશે ? ઘણા ઘણાઓએ આ ખાકી દુનિયાપર તેની શોધ ચલાવી છે, પણ એ તેમની મહેનત તો ફેકત મઈ છે. એ તો ખરું છે, કે અરીણુ, ભાંગ, ચરસ, ગાંજો, અને અમેરીકામાં ઉગતો અને અમેરીકન 'ઈન્ડિયનોની જાણમાં આવેલો કોઈ ચોકસ પાળો ખાકી શરીરથી કામ રૂપ અથવા Astral Body ને છુટું પાડે છે અને હેઠળના (Lower) ભુવનો બાબે કાંઈક જ્ઞાન રજુ કરે છે, તે વજુદ વગરનું છે. કારણ કે તેથી પીનાર તો બેહામ પડીને મગજનો કાચુ ખોલી બેશે છે. માટે બુલંદ ભુવનો પર મુસાફરી કરવા સારૂ તેઓ કાંઈ કામના નથી; તેઓ ક્યારે કામના થઈ પડને કે ખાંકી મગજ પર તેમનો કાચુ ન હોતો તો.

વળી કેટલાકે કહે છે, 'કે સોમ અથવા હોમના પાળાને ચંદ્ર સાથે સંબંધ છે. (સોમ=ચંદ્ર) પણ તે કેવો ને કેમ છે, તે કોઈ સમજણ આપતું નથી. આ ચંદ્ર બાળેની ઝાંખી સુચનાઓ બાળે ધ્યાન કરીશું. એટલું તો ખરું છે, અને હાલે સાખીત થયું છે કે, The moon has more benificent effects on the garden produce than the Sun. એટલે ફળ એટલે ફળ-ફળાદી, આપાન વિગેરે ઉગાડવામાં સુર્ય કરતાં ચંદ્રનો હાથ વિશેષ જણાય છે. પણ તે તો તેનું ખાકી પાસુ છે. હવે આપણને તો મીનોઈ દુનિયાઓ સાથે કામ હોવાથી આ હોમ સોમ (ચંદ્ર)ની મીનોઈ જ્ઞાનની સાથે સંબંધ ધરાવતી બાળત હોવી જોઈએ. ત્યારે ચંદ્ર એટલે શું ?

આપણને માલમ તો છે, કે ચંદ્રના બે પાસા છે. એક અંધાર બીજું ચળકતું; એટલે પછી એક ખાકી મન બીજું ઉંચ અથવા મીનોઈ મનસ.

જો આવી મીનોઈ બાળતો ચંદ્રમાને લાગુ પાડીએ તો પછી ચંદ્રનું ખાકી ને તેનું મીનોઈ પાસુ તપાસીશું. ખાકી બાળુમાંના મન સાથે ચંદ્રનું અંધારી ને ચળકતી બાળુ સાથે ઉંચ મનસ લઈશું. હવે હોમ અથવા સોમ રસ તો મીનોઈ જ્ઞાન સાથે સંબંધ ધરાવે છે. મીનોઈ જ્ઞાન અથવા અમૃત રસ ઉંચ મનસમાથી બાહર પડતાં અથવા ઝરફતાં ટીપાં સમાન કહેવાય છે.

હવે જો ઉંચ મનસ તે દેખીતા ચંદ્રનું મીનોઈ પાસુ કમુલ સખીશું તો પછી હોમ અથવા સોમનો મીનોઈ પાળો મીનોઈ ચંદ્રને આભારી છે. પણ આપણા ખાકી ચંદ્રના ઝેરી કીરણોથી તો નીચલું મનસ (મન) શુદ્ધ બુદ્ધિ ખોઈ દેતુ જણાય છે, તો પછી તેથી ઉલટુંજ મીનોઈ મહાત્મના આ નંદી કીરણોથી તો ઉંચ મનસની વૃદ્ધિ થાય છે, તે અમૃત રસ, હોમ કે સોમ રસનો લાહાવો આખવાને શક્તિવાન છે.

પણ આ અમૃત રસ ચંદ્ર અથવા ઉંચ મનસમાં કેમ પેદા થાય છે ?

આપણને માલમ તો છે, કે ચંદ્ર પોતાની રોશની માટે સુર્યને આભારી છે. તેજ પ્રમાણે મીનોઈ ભુવન પર ઉંચ મનસ પોતાની સંજીવન શક્તિ માટે બુદ્ધિ પ્રકાશ અથવા Golden Spiritual Sun સ્નેહની રંગના મીનોઈ સુર્યને આભારી છે.

તે અમૃત રસ કેાણ પીવાને નસીબવાન થાય છે ?

બીન સ્વાર્થી સેવાથી મીનોઈ પ્યાર ઉભરી આવે છે, તેના ઉભાણુ થતા અમૃત ટીપા મીનોઈ ચંદ્ર અથવા ઉંચ મનસમા પડીને તેને ચતેજ.

કરે છે, ત્યારે આ અમૃતનું ખરૂં મૂળ તો ખુદ્ધિ છે. માટે મહાત્માઓને **Masters of Love and Wisdom** કરી કહેવા છે, તે ખરું છે. પહેલાં મીનોઈ અથવા શીશ થમલા દેલ સાથેનો પ્યાર કરવાથીજ જ્ઞાન અથવા ઉદાપણના માર્ગ ખુલે છે. ત્યારે જ્ઞાન-અમૃત પીવું હોય તો પ્યાર (અલખતાં નીખાલેશ) કરતાં શીખો ! તેને અમલમાં મુકતા શીખો !

કેરસારુપ પહેલવાન વિશે અવસ્તામાનાં ઈશ્વારાનો કાંઈ ખોલાસો.

“ જોણે (કેરસારુપે) સરવર નામના સાંપને મારી નાંખ્યો, જે (સાંપ) ઘોડાને મળનારો, માણસને ગળનારો, (તથા) લીલા ઝેરવાળો હતો, જેના (શરીર) ઉપર હાથના અંગોહા જેટલું લીઝં ઝેર વધેલું હતું. જેની ઉપર કેરસારુપે લોહનાં વાસણમાં ખાણું પકાવ્યું, બપોરની વખતે તે સાંપ ગરમ થયો અને ટુકરા મારવા લાગ્યો તથા લોહાડાંના વાસણની (તળેથી) (ગુંચરામાંથી) બાહાર નીકળી આવ્યો કે વહેતાં પાણી તરફ દોડી જાય. બહાદુર કેરસારુપ બીહીને પાંછળથી દૂર નાહાસી ગયો = મહોટી હોમ થત્ત.

મારા નાકેશ વિચાર પ્રમાણે આ આખાનો સાર નીચે મુજબ રજુ કરીશ:—

એક વખત કેરસારુપ પહેલવાન જ્યારે મીનોઈ જ્ઞાનમાં ચેલાની પદવીએ પુજાન હતો, હજુ તો માયામાં લપેટાયેલો હતો, લોભ, લાલચ, અદેખાઈના માયારથી પડેલી બંધનમાં રહેલો હતો, ત્યારે તેને મીનોઈ જ્ઞાન સાથે ચેડાં કાઢવાનું મન થયું. એવી રીતે તે Dabble કરતો હતો; તે વખતે તેણે મનને મારેલું કે કાણુમાં લીધું ન હતું; તે દરમ્યાન કોઈખી રીતે એક વખત થોડું ઘણું સમજીને કાંઈ પ્રયોગો કરવા માંડ્યા. એમ કરતાં તેણે હાલે **Solar Plexus** નામે નાભિમાંજે ચક્ર છે, ને જેમાં સર્પના આકરની પેચદાર શક્તિ ગુપ્ત રહેલી છે; તે શક્તિ તેનો વખત આવે ત્યાંસુધી દરેક સાધારણ માણસમાં સુસ્ત પડેલી રહે છે, પણ જો તેને બાહરથી કોઈખી જાતની પ્રાણાયામ જેવી ચાલુ કોયાથી જગાડવાની તજવીજ કરવામાં આવે છે, ત્યારે જો પેલો માણસ અપવિત્રને અજ્ઞાન હોય છે, તો તે સાંપના આકરની શક્તિ જેને કુંડળીની કરી કહે છે, તે પેલા માણસે કાઢેલાં ચેડાંથી કરી સચેત થાય છે, જેને કાણુમાં રાખવાની આવડ પહેલા જ્ઞાનીને ન હોવાથી ઘણીક વખત પ્રાણ ઘાટક પરિણામે નીપજે છે. તે માણસ મગજનું સંમતોળપણું ખોષ ખેસે છે.

કવખતે અશો શહખર ગુરની હાજરી અને તેમની દેખરેખ વના, અષોધમાં આગળ વધ્યા વગરનો ચેલો જો તેની સાથે ચેડાં કાઢે છે, તો તે શક્તિ અરુ જેવી ઉંધી વાળેલી હાવનીમ હેઠળથી નીકળી આવીને વોરકસના દર્પાવ (સહસાર ચક્ર અથવા અહરંદ્ર) તરફ કુદરતી કાયદે દોડે છે. તેમ ચતાં તેના વીજળી જેવાં તેજ અને જોશને કાપુમાં રાખવા તે કાચો ચેલો જાણુતો ન હોવાથી દૂર હડી જાય છે. અને મનની એકાગ્રહતા ખોઈ બેસવાની ધાસ્તીમાં આવી પડે છે. તે ફાળ ખાઈને ગાંડો ચર્ધ જાય છે; નહીતો મરણુ આધિન થાય છે. માટે વશીકરણુ વિધાના બળે પોતામાની સુસ્ત પડી રહેલી મીનોઈ શક્તિઓને કવખતે જગાડવાની તજવીજ કરવીજ નહી.

Sons of Will and Yoga.

યોગબળથી પ્રાપ્ત થયલા પુત્રો

ઈજરનેના હમા હા અને હોમયસ્ત મુજબ હોમની મહાન ક્રીયા જમશેદના બાપ વીધામે ફરેદુનના બાપ આયવ્યાને, કેરસાસ્પના બાપ ધ્રીતએ અથવા અસેરતે અને અશો જરયુસ્તના બાપ પોરોસસ્પે કરવાથી તેઓને ત્યાં આવા નામીયાં ફરજંદો અવતર્યાં હતાં.

આ પુરશોના બાપો કાંઈ સાધારણુ પુરશ હોવા જોઈએ નહી, પણ મહાન તપેસરીઓ હશે; જેમણે પોતાના યોગબળે આવી મહાન ક્રીયાઓ આરંભીને તેને જોરે આવા દુનિયાને ફાયદો કરનારા નામાચીન જીવોને જન્મ આપ્યા હતા.

હિન્દુશાસ્ત્રમાં યોગબળથી ઉત્પન્ન થયલાના દાખલા માટે શ્રી મણેશનો દાખલો ધ્યાનમાં લેવા જોગ છે. તેની માતાએ રમત ખાતર પોતાના ક્ષીરના મેળમાંથી એક પુટલું બનાવીને તેને ઓરડાની બાહર ચોટી કરવાં રાખ્યો. એટલામાં મહાદેવજી ધરે આવ્યા તેમણે પેલા છોકરાએ ધરમા જવા ન દીધાથી તેઓએ પેલા છોકરાનું શીર ઉડાડી દીધું. પછી તેમની સ્ત્રી પાર્વતીના વિલાપથી તેવણે રસ્તામાં દોડી જઈને જે પહેલો મળ્યો તેનું માથું કાપી લાવી પેલાના ધડ ઉપર વળગાડયું. એ પહેલો રસ્તામાં મળનાર હાથી નીકળ્યો તેથી હાથીનું મસ્તક કાપી લાવીને પેલા ધડપર વળગાડયું. પણ આ યોગ બળથી ઉત્પન્ન થયેલો હતો, તેથી તે છોકરો (શ્રી મણેશ) યાની ચ્યો!

અમે તે હશે, પણ મહાદેવજીને તેમના સ્ત્રી મહાન તપેસરીઓ હોય એમ જણાય છે. તેવાજ તપેસરીઓથી આવા પ્રાક્રમે થાય છે.

“જીવતાં આદમીઓમાંથી જે તપોબળ (force of devotion)માં વધારે બલો (આગળ વધેલો) છે, તેની પવિત્રાઈને લીધે હોરમજ તેને પીછાણે છે.”

=વેધેહાતામનો તરણુમો મી. બસ્લા પ્રમાણે.

સ્વચ્છંદી જીંદગીના ગરકાયદા.

“ભારતી ભોગવાતી જીંદગીનો તે લોક નાશ કરે છે કે જે પુરાઓને મોટા ગણે છે, અને શેઠ શેઠાણીના પૈસા હરામથી લુટી લેવાનો ઠરાવ કરે છે.”

બ્યારે માર મર્યાને દાર એમને જીંદગીની નેમ તરીકે ઓલખવામાં આવે છે, ત્યારે તેનું પરિણામ નિષ્ફળતામાં આવે છે. એ વીશે The Art of Noble Livingમાં જે વર્ણન આપ્યું છે તે અતિશય કીમતી હોવાથી તે સદાબરૂ અતરે ઉતારી લેવાની લાલચ થોભાવી શકાતી નથી:--

“Who follows pleasure pleasure flies.”

“જેમ આપણે હવાનો દમ લઇને આપણા કામ સાર તેમજ ફરજ અદા કરવા માટે કૌવત અને જોર મેળવવા પ્રયત્નએ છીએ, તેજ માફક આપણે ખુશાલીનો દમ લેવો જોઇએ છે.

પણ આપણી ખુશાલીઓ આપણને હલકી પંકિતએ ઉતારી પાડી ખરાબ કરી નાખે એવી હોવી ન જોઇએ એનાફીચોન કવિએ જેવી ખુશાલી વિશે લલકાર્યું છે, તે ખુશાલીમાં તો ફુકરીઓને જે ચારો ચરવાની ખુલ્લી મુકાયલી માલદી અથવા છાળકાં વાસણમાંથી ખાવાની મજાહ પડે છે તેવી મજાહ મેળવાય છે. જ્યાં મેજખાનીની પાર્ટી થયલી છે, અને જ્યાં લાલમલાલ શરાબની સલામતીઓ લેવાતી હોય છે, અને રામસમરોનાં ગિતોના સરોદો ચાલી રહે છે, અને નાચનારાઓના પગોના અવાજોનો ગણગણાટ થઇ રહે છે; પણ ત્યાંતો તે દારના કપના તળિયામાં તો મોહોતનો દૂત ભમે છે, અને ફુલોના ઢગલા ઢેઠળ તો સાંપ પૂછડી વીંટાળી સતેલો હોય છે.

“વળી સુરસી નામની સ્વચ્છંદી મોજ મજાહો વાળી દેવીને જેવી રીતે ચિતારવામાં આવી છે, તે પ્રમાણે તેણી એક હસ્તી કુમારિકા બજાતી નથી; તેમજ વળી તેણી સૂર્ય દેવતાની ઝળકાટમંદ આંખવાળા દીકરી બી બજાતી નથી, પણ તેણીને એક બિચારી સ્ત્રી તરીકે ચિતારી છે, જેણી તેણીના કોઠ્યાં કપાળ પર તેણીની શરમંદગીના બળેલા ડાંમની નિસાણીઓ લઇ ફરતી બજાતી છે, તેણી ચેતા યાછળ,

The print and odour of base passion

The wild-beast mark of panther fangs.

મુકી જાય છે.

તેણી એક મન હરી લેનારી ખાશ્યત ધરાવે છે, એવી યાદ સાથે જવાનું નથી; પણ તેણી એક જાદુગરણી છે એવી રીતે ધ્યાનમાં લઇને વૃત્તવાનું છે; જેના મત્રોમાં ઝેર ભરાયલું છે, અને જેણીના કૃતબ્યો શરમથી ભરેલાં છે. તેણીની ખુશાલીઓ પાછળ ડંખોની નિસાણીઓ રહી જાય છે. તેને લાગેલાં ફળો તે નાભોશીના હોય છે, અને તેની રહી ગયેલી યાદ તે હાય અફસોસ હોય છે. એક વિદ્વાન કહે છે કે તમારી મોજ મળહોથી તમારી હૈયાતીની ફાટો પુરી દેજો, પણ તેના ઘોરી રસ્તાને હાથ લગાડશો ના. જેમ કેનીયલ પેગમબરે પોતાની ખંદગી ઉઘાડી પારીઓ રાખીને કીધી હતી તેજ પ્રમાણે તમારી મોજ મળહ એવી ખુલ્લે પારણેની કરો કે જેમાં કાંઈખી એવું સમાયલી હોવી જોઈએ નહી—તે મોજ મળહ એવી હોવી જોઈએ કે એક નિર્દોષ ગાલ પર ખેશર્માનીની લાલી લાવે નહી.

“જે સ્વચ્છંદી મળહોથી અંતઃકરણની તીણીધાર મુઠ્ઠી થઈ જાય છે, જેથી કરી આપણી વિચાર શક્તિ અભડાઈ જાય છે, અને જેથી કરીને આપણા રવાનની ખરાબી થાય છે, તેથી ચેતેલા રહેજો. જે પાપી મોજ મળહો, શરમને મોહોત સાથના હવસી પ્યારમાંની આત્માની કાળી પટીઓ માત્ર છે, તે માટે ચેતીને ચાલજો. જીવાનીના બાહરમાં ઘણી ખરી વાર મનની સામે કેટલીક નજીવી અને તકલીલી મોજ મળહો, તેમની ખરી કીમત સાથની સરખામણીમાં એક સરખી રાસની નહી ઉતરે તેવી મોજ મળહો હાબર થાય છે. આવા કેસોમાં તેના ડંખના ઝેર સાથ સરખાવતાં તેમાંના મધનો મીઠાસ (મળહ) માત્ર નજીવો બદલો વાળી આપે તેવો જણાય છે. એવા કેટલાક બનાવો બને છે, કે જેમાં એક ઘડી ભરની ઉસ્કેરાયલી હાલતથી કરીને સારી જીંદગી ભરની નામોશી અખત્યાર કરવી પડતી જણાય છે. જ્યારે આવી મળહો આપણી આગળ રજુ થતી હોય છે, ત્યારે તેઓ કેવી લાયકાતો ધરાવે છે તે તપાસવાને, તેમની ખરેખરી કીમત આંકવાને, અને તેનાથી છેવટના જે પરિણામો નિપજશે તે જાણે વિચાર ચલાવવાને આપણને જરૂર જણાય છે.

“ખામી કામને લાયકની કીમતનું કોઈખી કામ આ દુનિયામાં છેજ નહી ” એવું જીવાજ ઇલીઅટ કહે જાય છે.

બીજી બાજુ નિર્મળ મોજ મળહો એટલી બધી મોટા જઠામાં મળી આવે છે કે બદીથી ભરપૂર મોજ મળહ બામે ધનતેજર બનવાની આપણને કામખી જરૂર રહેતી નથી. માનસિકપણને છાજતી મોજ મળહોના બોહોળા વિસ્તારવાળા ભંડારથી ભરપૂર આ દુનિયા તો લાગે છે. કુદરતમાં, હુન્નરમાં, સાહીત્યમાં; સંસાર મંડળમાં, અને છેવટે કુટુંબમાં, ખુશાલીના એક હંમેશના તડકાથી હૃદયને છળા છળા ભરપૂર કરવા સાર, મોજ મળહથી જીવને ખુશ ખુશાળ રાખવા સાર પુરતી રીતનો બંદોબસ્ત કરવામાં આવેલો છે.

કારણ કે જુદી જુદી માનસિક શક્તિને અનુસરતી રીતની લાયાકાત અને ઇચ્છાને પેશ પડતી કેટલીક એક્કસ મોજ મળહ હસ્તી ભોગવે છે. જેમ જેમ એક માણસની મનોવૃત્તિઓ વધારે ને વધારે તેજ અનેલી લાગે છે, તેમ તેમ તેનું ખરખોડું તોળ કરવાનું ડહાપણ વધારે ને વધાર તિલ્લણ થતું જાય છે, જેમ જેમ એક માણસની ખાસ્યત ખુલંદ મનોવૃત્તિવાળી થતી જાય છે, તેમ તેમ તેની વિવેક બુદ્ધિ વધારે ને વધારે નાજુક બનતી જાય છે, જેમ જેમ એક માણસનું અક્કલનું ગોહોર વધુને વધુ ત્રિબ્ધ થતું જાય છે, તેમ તેમ ધર્મ સબંધી પ્રેણા બુદ્ધિને ખુલંદ ઉભસઓ વધારે ને વધારે ખુલંદ પ્રકારના બનતા જાય છે—એવી જાંદગીને પરિણામે વધારે પવિત્ર અને વધારે ચતા મનના સંતોષો ઉત્પન ચતા હોય છે. માત્ર આત્માને પવિત્ર અને કાંઈ ચીજ ગ્રહણ કરી શકે એવી લાયકાતવાળો બનાવો અને તેને પરિણામે તેના મદાણના સધળા દરવાજાઓ આગળ ખુશાલી રાહ બેતી ઉભી રહેલી જણાશે; અને તેની સધળી ખારીઓ વાટે અંદર નજર નાખતી રહેશે.

કુદરત તરફ ફરો.

“Where tides of grass break into foam of flowers,
Or where the Wind's feet shine along the sea.

હુન્નર કામે નિહાળો—જ્યાં ખુબસુરતી પોતાના ખેંચાણ કારક તંબુઓ ઉભા કરે છે, અને ગાયણ પોતાની ગુપ્ત લાગણી પ્રદર્શિત કરે છે

“સાહીત્યની તપાસ રાખો—તો ત્યાં તમોને છાપેલી કેતાબોના સ્વરૂપમાં એકદું કીવેનું દુનિયાઇ ડહાપણ તમારી સનમુખ રજુ થતું બેઇ શકશે; અને જ્યાં તરસો થયેલો જીવ્યાત્મા

River of celestial drink

Flowing to us from heaven's brink "

થી તરોતાજગી મેળવે છે.

“બીજા હાથપર જે સાયન્સની પછાડી ચાલ્યા જશે તો માલમ પડશે કે હુસ્તર વિદ્યા હમેશગી તરફ નજર ફેંકે છે, અને ખમોળ વિદ્યા અનહુદતાના દરવાજા ખુલ્લા કરે છે. દોસ્તીનો ગાંઠ મજબુત કરો, સાચા સલાહકારો, દીલાસો દેનારાઓ, અને રાહબરો સાચનો મેલાપ અજમાવો, તો તમોને દલગીરીમાં ખુશાલી લાગશે; ખુશાલીમાં બીજું બેહેસ્ત સમાન સુખ મેળવશો. તમો સઘળી નિર્દોષ મોજ મળહો ભોગવવાની ખાહેશમાં હમશરીફો બનશો; તમોને પડતા શક દરમ્યાન તેના ખોલાસાઓ કરનારા તરીકે તેઓ (તમારા દોસ્તો) બાહર આવશે; અને ખુલ્લંદીના માર્ગે ચાલતાં તેઓ તમારી પાંખો સમાન થઈ પડશે.

“તમારાં ઘરને એક પક્ષિના માળા સમાન બનાવો, જ્યાં માવતરના આવકારમાં, બાપના પ્યારમાં, બચ્ચાંઓના મીઠા વિશ્વાસમાં, અને વીહલી ફાંફલી બની ફરતી સ્ત્રીના ‘તમોને શું છે?’ કરીને બોલતા મમતાળુ શબ્દોમાં બેહેસ્ત ભટકતું જણાશે.

“સાથે લાગાં ધરમના ફરમાનો, જેમાં અનહદ જીંદગી (મશ્વર)ની ધડક ધડક થતી નાડ (મનના ઉભરા) આપણામાના ફાની અંતઃકરણને તરોતાજગી બક્ષીને તેનો મરતમો વધારી આપે છે; જ્યાં વળી કંટાળેલો હમેશગીની પાંખોનો આશ્રો શોધે છે.

“હવે આપણે પાપની ખાશ્યત બાબે વધારે બિતરમાં ઉતરીશું.

“હવે સાંપ બાબે જે શબ્દ વપરાય છે, તે ‘અહી’ છે, જેનો અર્થ ગુંગળાવી નાખનારો કરી થાય છે, અને આએજ મુળ શબ્દ પરથી પાપનું નામ તેઓ ઉપજાવી કાઢે છે. આ ચિન્હ કેટલી બધી વજુદ ધરાવે છે! ત્યારે પાપ એ ગુંગળાવી નાખનાર છે. એ માણસોમાંની મીનાઇ સકિતને ગુંગળાવીને મારી નાખે છે.

“હવે પાપ એ માત્ર ખુર કામજ નથી, પણ તે સાથે એક મોટી હુલખી છે. હવે પાપ કરનાર જે માલ ખરીદ કરે છે, તે તેની કીમતના બદલાને લાચક હોતો નથી. તેને જે સળ ભોગવવી પડે છે, તે ફાલુબંસુર

અને અચોક્કસ ખુશાલી કરતાં અતિ ભારે જણાય છે. તે અપેક્ષિતો ભંગ કરનાર સેતાન તરફની લાલચ મેળવે છે ખરો, પણ તે વળી સાથે સાથે સેતાનનો મળ (hook)પણી મેળવે છે. હવે (શેતાને પાંચરેલી) પેલી (મોહ) જાળમાં મુકેલું બેઝકું (લાલચ) તે જલદીથી ગળી તો જાય છે ખરો, પણ જે મળમાં તે બેઝકું પોરવેલું હોય છે, તે તે બેઝકાં સાથે ગળી જતો હોવાથી તેનાથી થતા જખમનો ચચરાત તો ઘણો લાંબો વખત સુધી પીડાકારક થઈ પડે છે. આપણામાંના વધારે ભુલદં માનસિકપણના એક નાના ભાગનો ફક્ત એક ટુક વખતની તકદીલી ખુશાલીના ભોગવતાને ભોગ ચઢાવવામાં આવે છે, જેની ક્ષણભંચર ખુશાલી પોતા પાછળ ડાંખેલી વેદના છોડી જાય છે. હવે ભુખ અથવા વિષયો ભોગવવાની ઈચ્છા તો આપણા સાથે પ્રાણીઓ પણ ધરાવે છે, તેમણે તૃપ્ત કરવા માટે માનસિક પ્યારની સુંદર લાગણીઓને પગ તળેના કીચલમાં રગોડવામાં આવે છે, જે સ્વચ્છંદી મોજ મગ્નહની યાદથી એક હાથ-અફસોસ છુટે છે, જેમાં ચકચુર રહેવા સારું મમતાળુ જીગરોને ચીરાતાં કરવાં અને શિખામણો દઈને કાલાવાલા કરતા અવાજોની ચેષ્ટા કરવી એ ઉમદા વસ્તુઓ બદલ માત્ર હલકી જાતની વસ્તુઓની માત્ર અદલાબદલી કરવા બરોબર છે.

“ખરી વાત તો એ છે કે પાપ તેનાં મુરખ્ખી સેતાનની માફક એક જુદું બોલનાર છે. તે જેટલી હદે કાંઈ કામ બળ લાવે છે, તે કરતાં વધારે કરવાને કાંઈ વચન આપતું (ફરાકા મારતું!) જણાય છે, તે જાણે કથાઓમાં જણાવેલી દર્યાઈ જાદુગર્ણી સમાન છે, જે ખલાસીઓને વાંસ-ળીઓ વગડી પોતાના પગો આગળ લલચાવી લાવીને ડુકકરોના આકારમાં ફેરવી નાખતી હતી. તે એક ઝેરી ઝાડ મીસાલ છે, જે મુસાફરને ઠંડા છાંયડાની લાલચ બતાવીને, જેવો તે નીરદોષ મુસાફર તેના છાંયડા હેઠળ વિશ્રામો લે છે, કે પછી તે (ઝાડ) તેની રગોમાં ઝેરી તત્વો દાખલ કરે છે. તે વળી એક ગાર્ડીના દંડ સમાન છે, જે શક્તિ મેળવી આપવાની લાલસા ઉભી કરે છે, છતાં તે બાળે ચેતીને નહીં ચાલનાર માણસના હાથમાના તે દડને સર્પનું રૂપ આપી દે છે. તે વળી ‘દેડસી’ (Deadsea) ના ફળ સમાન છે, જે દેખાઈતું તો ખુબસુરત લાગે છે, પણ બેખબરા માણસે જો તેનો જીભ ઉપર મેલીને સવાદ ચાખ્યો તો એજળા તે માટીને રાખ થઈ ગયલું મીલમ પડશે !

“વળી પાપ એ દુઃખ, એ ઇજ્જતી, અને પશ્ચાતાપનું સ્વચ્છંદી મા અથવા પાપ ગણાય છે—વળી તેથી એવો તો પશ્ચાતાપ બરપા થાય છે, કે તેને પરિણામે હંડી લાગણી સાથની પુરેપુરી નાસીપાસી લાગે છે. હવે કોઇનું પુર કરવાથી કરીને આપણે આપણી શાંતિ હુટાવી દેવા મનની સૌથી ખાતરી બરેલી સજ્જ અથવા નુકશાન (આપણને) કરવા સમર્થ છે.

“જ્યારે આપણે આપણી જનસમાજ અથવા મંડળને લગતી કે પછી નીતિને લગતી ફરજ બજાવવામાં ભંગ કરીએ છિયે, તેથી કરી જેવો કરી જખમ આપણે આપણને પોતાને કરીએ છીએ, તેવો કરી જખમ કોઈ બહા દુશ્મનને હાથેથી આપણને થઈ શકતો નથી. અરે જે કોઈ આપણે ખોટું કરીએ છીએ તેની અસરતો કદીથી રદ બાતલ થઈ શકિતજ નથી; જે નુકસાનકારક કર્મ આપણે કરીએ છિયે, તેને પાછું બોલાવી લેવાની આપણામાં શકિતજ નથી, તે થયું તે તો ન થયું થતું નથી; જેનો નાશ આપણે કીધો છે, તેનો બદલો આપણાથી વાળી અપાતો નથી—આથી કરી ઘણા માણસોને માંડાપણું લાગુ પડી જાય એવો અચરાત થઈ આવ્યો હોય છે, અને તેઓને આપઘાત કરવાની અણીપર જોરજુલમથી લાવી મુકેલા હોય છે.

“એક માણસ બધી સાથે એડાં કાઢે છે, અને પછી કોઈથી કીતે ઈજ્જ થવાથી મોકલો રહે, એમ વિચારવું ફાફટ વસા મુમાવવા બરાબર છે. તે વળી સાચવત, ઈજ્જત, અને સ્ત્રી પુરુષના ધર્મ સંબંધી પવિત્રાઈને જે નજીવી ગણતાં હોય ને તે છતાંથી તેને કોઈ ડાઘ ન લાગે એવો વિચાર કરવો મુરખાઈથી બરપુર છે. એવા સ્વચ્છંદી કામો કરવાથી તે હમેશાંનો વધારે હલકો ને વધારે પાપી માણસ થઈ પડશે, કારણકે તેણે જે પાપ કીધું છે, તેની મોહોકાણુ તેને નડી છે. જેનામા તેણે પહેલાં દોષખી ખી-યાંઓની વાવણી કીધી છે, ને તેમને તેમનો નાશ થવાની અણીપર લાવી મુક્યાં છે, તેમનું સત્યાનાશ વાળવા માટે પુછવુંજ શું જોઈએ ?

“એક અમેરીકન વાયજી કરનાર, એવા માણસે જેમણે ફસાવેલાં તેઓ દોષખમાંથી તેને નીચે મુજબ તાણા તપલા લગાવતાં હોય એમ જણાવે છે.—

“તારે લીધેજ હું પહેલ વહેલો સોગંદ ખાતા શિખ્યો; અને તારે લીધેજ સાધારણ શબ્દો જેવા હલકા હોય એવી રીતે હું મારી જર્માનમાંથી સોગંદ લેતો થયો.

“તારી સંગતને લીધેજ બદ દયાનતને આવકાર દેવા લાગ્યો. (અથવા તેને ધિક્કારવાથી દુર રહેવા લાગ્યો) (નહીં તો તે મારે મનસે એક ધિક્કારવા લાયક ઉખ્યાલું ગણાતો). તારી મોહોકાણેજ મારી આંતને નીતિના ધોરણથી બાહેર લલચાવી લઈ જવા દીધી.”

“વળી બીજો કહે છે, તારી બદ દોસ્તીના કમભાગ્યેજ, મારા મનની કદપના નજીક મેળા આકારો ઉભા કરીને તેને અપવિત્ર બનાવવાનું મેં પહેલ વહેલું શિક્ષણ લીધું અને તે એટલે સુધી કે જે ગંદાં બાબોઆના ચિકણા મેળાંની માફક મારા અંતઃકરણપર અભેખરતાનો જાડો થડ બંધાયો.

“વધારે આગળ જતાં બીજો શપ્સ તાણા મારતાં ઉભરો બાહેર કાઢે છે, કે તારી મશ્કેરી સાથના હસવાને સખમે હું પહેલ વહેલો (દાર જેવી કેરી વસ્તુના) કડક પીણા ધીયતો થયો, અને પીધેલા માણસના આપના બોજા હેઠળ હું સારી જાંદગી સુધી કચડાતોજ રહ્યો, અને હવે હું (અતરે દોજખમાં) એક પીધેલા માણસને માટે નિર્માણ કીધેલી સખ ભોગવું છું.”

“વળી તમો ભણુકદાર રોશનીમાં મોટાં શેહેરોની પગથીઓપર શૈકાર શોધવાની મતલબથી ભટકતા દેખાવો જુઓ તો ખરા. આ ધરખાર વગરના અથવા તો સંસાર મંડળથી દુર કીધેલા, ધિક્કારાયલા અને તેઓની જાતમાંના પાપીમાંના પાપી જીવડાઓ તરીકે વધુમાં વધુ તુચ્છકારી કઢાયલા હોય છે; જેઓ મોટે ભાગે (એપી) રોગીથી સખડતાં, તદ્દન કમાળીયત ભોગવતા બયાનક રીતના આપ મેળેજ તુચ્છકાર પામેલાં, અને કવખતના મોહોતને સરણે થવાને સરખાયલાં છે. તેમાના કેટલાંકોએ બાળવયમાં પોતાની માતાના પદ્મ આગળ યુઠ્ઠલુમડીએ પડી એક બચ્ચાને લાલકની સાદી બાંદગી કીધેલી હોય છે.

“પણ હવે તેઓની આખર કોડીતે કામની થઈ પડી છે, તેઓનું સત્યાનાથ વલ્યું છે, અને સંસરી દુનિયાના ઉકરડા ઉપર કચરા સમાન ફેંકી દેવાયા છે. અને આ સધળાંનું કારણ એ છે કે કોઈ બદમાશ માણસની બદીની જાળમાં તેઓ ફસી ગયલાં છે. માનસિક જીવડાઓને નજીસાતના ગારમાં અને દોજખના અંગારમાં હોમાવવા માટે એક હલકી નીતિના શપ્સને શો અધિકાર હતો ? આવા બદકારો જે ખોદાઈ ઈનસાફની ચુંગાળમાં જરૂર સપડાશે. નહીં, આવા સાંધા મારેલાં અને કોઠયાં માણસોના આત્માઓની આસપાસ, ખોદાના પુત્ર (પિંગામખર)ના કઠણ અને ભયંકર આપો

સાથનો તુચ્છકાર ગણુગણુટ કરી રહ્યો છે. “જે કોઈ નાના અજ્ઞાન જીવામાંના એકને પણ મારામા માન્યતા રાખવાથી વિખુટા પાડીને નીચેના રસ્તામાં (બદીમાં) ગમડાવી નાખશે, તેવા બદમાશના બધા માટે સૌથી સરસ માર્ગ એ છે કે એક આટો દળવાની મોટી ધંટીનો પથ્થર તેના ગળામાં ઝોળવીને દર્યાના છેક ઉંડાણમાં ડુબાવી દેવામાં આવે.

“યાદ રાખજો કે પૈસા અને હુશીયારી સારી દુનિયાની તમો મેળવશો, તે છતાં પણ પાપની કીમત અંકાતી નથી. મહાન ઈશ્વરે તો પાપ સામે પોતાની ટોપ ટાંકી રાખેલી છેજ, પાપને ઈશ્વરે કંગાળીઅત સાથે જોડાણુ કરી આપેલું છે, અને જેને ઈશ્વરે સાથે મેળવ્યાં છે. તેને કોઈપણ માણસ જાત વિખુટું પાડી શકેજ નહીં.

“આં તવારિજે પુર પાડેલું શિક્ષણુ છે, અને શા માટે તમો તમારૂં નખોદ વાળવા હારી બેઠેલા કાંઈ હજારો પર હજારોનો અનુભવ પાછો રજુ કરી બતાવો છો ! જ્યારે આ લડાઈમાં બીજા સધળાજ હાર ખાઈ બેઠેલા હોય છે, તોપછી તમોજ જીતશો એવો ખાલી ખ્યાલ શા માટે મનમાં લાવો છો ? તમારે ખાતર પાપ પોતાની કુદરતી વલાણુ બદલશે એવો ખોટો ખ્યાલ શા માટે મનમાં રાખો છો ? વળી તમો હમેશગીયી ચાલતા ખાનેલા અચુક ઇન્સાફના માર્ગને હડસેલી બાણુ મુકી શકશો અને વળી ગેર ઇન્સાફને આખાદ કરી શકશો એવો ધખારો શા માટે મનમાં લાવો છો ? શું કાં તમોને એવા કાંઈ અચુક દાખલા માલમ પડ્યા છે, જેની અંદર તે (પાપ) હમેશનુ ચઢતું પાસું રાખી શક્યું હોય ? પોતાના કપાળપર થયલા રગત-પિત્ત સાથે, અને પોતાના અંતર આત્મામાં ઝેર પેવશ કરીને કોઈ ઉભો રહી શક્યો છે ? આવા શ્રાપોની તેઓના દીલપર જણાતી નિસાણીઓ સાથે જે આ કમનસીબ થઈ પડેલા ભોગોમાંનો માત્ર દશમોજ ભાગ તમારી સનમુખ આવીને ઉભો રહેતો, તે કમકમાટ ન જોવાઈ શકાવાથી ડરનો માર્યો તમારો જીવ રૂંધ્યાઈ જાય તેમાં શી નવાઈ ? સુલેમાન (સોલોમન) પોતાના મેહેલો, બાગબગીચા અને ઓરતો વચ્ચે અમન ચમનથી રહેતો હતો, તે છતાં આખરે તેના કંટાળેલા જીગરમાંથી જે હાય અફસોસ સાથે કડવા બોલોમાં તેને કહેવું પડ્યું, કે “અરે મારી આસપાસ ખાલી મગરૂરીઓમાંની મગરૂરી નજર આવે છે, માત્ર સધળુંજ ખાલી તેહેકરાઈ ભરેલું છે,” એટલે ફક્ત દો કરનાર કાંઈ છેજ નથી, પણ ફાકટની રીસીઆરી લોકોને ખાલી બતાવવાના ઢોંગ સમાન છે એવું બોલનાર ગણા સોલોમનની સ્થિતિ શી હશે ?”

અતરે ઘણા ઘણા દ્રષ્ટાંતો રજુ કરાય એ બની શકે એવું છે, જેવાકે Saul, Ahab, Jezebel, Cleopatra, Kit Marlowe, Robert Burns, Byrne, Poe, Ada, Isaacs Menken, Alfred the Musset વિગેરેના દાખલા. એ આપીને કર્તા કહે છે, કે “તમે તેમની જીંદગી ઉપરથી ઘડા લેજો કે એક સ્વચ્છંદી જીંદગી ગુન્નરવાથી કદીબી સુખી થવાતું નથી, તેનો છેડો (આખેરનો અંતમળ) ખુરો છે.” એ બાબે કવી બાયર્ન પસ્તાવો કરી મયો છે, તે તેને તેના બોલોમાંજ રજુ કરવા દહશું.

“My days in the sere and yellow leaf,
The flowers and fruit of life are gone ;
The worm, the canker, and the grief,
Are mine alone.”

“એટલા માટે આપણા જુવાન માણસોએ તો આ પાપની પ્રાણુ ધાતક મોહીનીથી દુર રહેવું, અને ઓજરખાહી ભરેલી અને મકકમ ઠેડાવ ભરેલી નેમ સાથે આ નાશ કરનારના માર્ગમાંથી દુર રહેવું. સોલોમને કહ્યું છે, કે એક જુવાન માણસની જુવાની તેના બળમાં સમાય છે.” ત્યારે બળ ને છે, તેને ખરેખરી રીતની સૌથી ઉમદા ખાશ્યતના આકારમાં માર્ગ કરી આપવાનો છે. આપણા જુવાન માણસોને બદીની સામે થવા માટે મજબુત બનવા દો, તેઓને નેકી અખત્યાર કરવા સાર મજબુત બનવા દો.

“ડહાપણુ અને સાધારણુ અકકલનો ચુકાદો એવો છે, કે જેથી આપણામાં સત્ય પાળવાની શક્તિ તૈયાર થાય છે.

કવી કહે છે, કે:—

“So nigh is grandeur to our dust,
So near is God to man,
When Duty whispers low ‘Thou must’ !
The youth replies ‘I can’.”

જ્યારે એક માણસે પોતાના હવસોની સામે જીવેશ ચલાવીને તેમને તાબે કર્યા હોય છે, ત્યારે તેને જે લાગણી થાય છે, તેની ખુશાલી, ખુબંદ દરજ્જે અને તેના આત્માનુ ઉમદા વિચારમાં પ્રવૃત્તી થવું આપણને ક્યાં મળ્યા આવશે ?

“વળા તેની સામે મુકાતી મજબુત લાલચો સામેની તેની બાઝમબાઝી અને તેવી લાલચોને પોતાના પગો તળે રમડી નાખવાનું કામ, લેમજ અધારા

(અંધેહ મૈન્યુસ)ની બાબુ તરફથી મુખ્ય ધસારા અને જોશદાર શક્તિઓના ધુમ્ધાર જે તેની સામે એકત્ર રીતે ચાલી રહે છે, અને જેમને તેણે ખોદની પરમકૃપાળુ બહેસથી પછાડી નાખ્યા હોય છે, તેવાઓની ખુશાલી વીજેરેનું વર્ણન તેઓ શિવાય કોણ કરી શકશે ?

“આવા માણસ પાસેથી તેનું છુટાપણું ખુંચવી લેવું, એ તમો તેના બુવાનીના જોરને તેની પાસેથી લુટી લેવા સમાન ગણાશે; તેથી તેને તમો માત્ર એક ચીજ બનાવી શકશો, નહીં કે એક ખરેખરો માણસ ! તમો તેના કપાલપર લટકાવેલું તાજ છીનવી લઈને તેને કાદવમાં નાખી દેતા જણાશો.

“જોકે કોઈવાર આપણી ગમે તેવી રીતે મરડાઈ શકાય એવી ઈચ્છા શક્તિને કોઈ કોઈવાર હવસ કેદ પકડી લઈ જશે ખરો, જોકે પાપની સામે બળજોરી વાપરતાં આપણું લોહીનું પાણી થઈ, આપણો દમ ઉપર આવશેખી ખરો, તે છતાં આપણને તેની ચુંગાળમાંથી છુટા થવું જ જોઈશે; કે આખરે આપણે ઈશ્વરની હાજરીમાં એવા માણસો તરીકે ઉભા રહીશું, કે જે માણસોએ ખરેખર જંગના મેદાનમાં, જે ધા ખમ્યા હતા, તેમના ચાકાંની નિસાનીઓ હજી તેમના શરીરપર જણાતી હોય છે, પણ તેમ છતાં તેમને મેળવેલી ફતેહ સાર પુષ્પરૂપી માળાઓ (હારો)થી તેમનો સંગાર કરવામાં આવ્યો હોય છે—તેઓ તેઓના અંતઃકરણમાં સતોષ માનતા જણાય છે, કે જંગ કરવાથી કરીને તેમનામાં બળ આવ્યું હોય છે; કે વળી દુખથી કરીને તેમને શુદ્ધતા આવેલી જણાય છે; અને તજવીજ જરી રાખવાથી તેઓ ખુલ્લું બચવા ભલી ખાશ્યત ધરાવતાં થયા છે. અને તેની (ઈશ્વરની) તરફેણ દારી કરવાથી તેઓ સૌથી સુખી જણાય છે. જે ઈશ્વર તપ્તપર બેસે છે, અને તે બેહેસ્તની દરબારમાંનાં સાંભળતાં લોકો વચ્ચે એવું કહેશે, કે “ભલા અને વહાદાર સેવક, તેં ઘણી સારી સેવા બજાવી છે, ચાલ હવે અને તારા ખોદની અનહદ ખુશાલીનો લાહવો ચાખ.”

Greatly begin! thou, thou have time,

But for a line, be that sublime—

Not Failure, but low aim is crime

=The Art of Noble Living, pp. 65-76.

અંતઃકરણ.

“હલકાં પ્રાણીઓની દુનિયામાં કુદરતી રીતે જે જ્ઞાન જણાય છે, તે કરતાં વધારે ખુલ્લું કાયદાવાળું જ્ઞાન આપણને માલમ પડતું નથી. વળી

ત્યાં સત્યની પસંદગી કરવા સાર એક ગંભીર જાતની જરૂરીયાત વિશે, અને
 અમે તે ભોજે સત્ય પાળવાનું દબાણ થતું જણાતું નથી. પણ જ્યારે આપણે
 આ હક્ક વર્ગને છોડી માનસિક વર્ગ તરફ આવીએ છીએ. ત્યાં તો આ-
 પણને શું કરવાની તેની ફરજ છે, અને શું કરવું તેને લાજમ નથી એવું
 એક ભાન ધરાવવાની બદલે એક પ્રાણીમાં માલમ પડે છે. આ ભાન તે
 કાંઈ કેળવણી લેવાથી અથવા કોઈની સમજાવતનું પરિણામ છેજ નહિ, પણ
 આદમ જાતના અંતર સ્થાનમાંથી બાહર પડતો સત્યતાનો એક અવાજ છે,
 કે જે પડઘા કરે છે, અને બાહર કાંઈ પણ કામ બજાવવાની આપણને જે
 કાંઈ માંગણી થાય છે, તે માંગણી પવિત્રાઈ તથા સચાઈ સાથે પાર પાડવી
 એવું જે દબાણ ચલાવનાર હોય છે. હવે જ્યાં જ્યાંની આપણને માણસ
 જાત મળી આવે છે, ત્યાં ત્યાં આપણે તેમનામાં નીતિનાં ધોરણે કામ કરવાની
 આ અકકલ અથવા વિવેક માલમ પડતો રહે છે.

“એ ગુણ જંગલી હાલતમાંના માણસમાં ઘણો ઝાંખો અને અપુર્ણ
 તો હશે; પણ તે છતાંબી તે ત્યાં છેજ. જાણે અંધારીયામાં જુરીયા કરતું
 એક ટુલ ખિલીને સંપુર્ણ થાય માટે રોશનીના એક સ્પર્શની માત્ર રાહ
 જોતું હોય તેવી હાલત પેલા જંગલી માણસમાં રહેલાં ભાનની જણાય છે.

“જેમ સુર્ય અને ચંદ્ર ખરેખરા હસ્તી ધરાવે છે, એવું આપણને
 ભાન થાય છે, તેજ ધોરણે લેતાં સત્યતા અને ફરજ ખરેખરા હસ્તી ધરા-
 વનારાં છેજ. એમાં તો કાંઈ શકજ નથી. અને વળી આ ગુણો સુર્ય-ચંદ્ર
 કરતાંબી આપણી સાથે વધારે સંબંધ ધરાવનારા છે; કારણકે તેઓ કાંઈ
 આપણી બાહરના નથી, પણ તેઓ તો આપણી અંદર તખ્તનશીન થયેલાં
 છે; આપણી ખરેખરી ખાશ્યતને લગતાં તેઓ જણાયલાં છે, આપણે
 તેમની હમેશની જગૃત હાલતવાળી ચોકાસીથી અથવા તેઓના બદલેશાહી
 તોરને જેબ આપે એવા હુકમનો અનાદર કરવાથી છટકી જઈ શકતા નથી.

“ખ્યાલમાં ન ઉતરે એવી ઝડપી વિજળીની પાંખો બનાવીને સુષ્ટીની
 વધતામાં વધતી હદ સુધી ઉડી નાહાસી જઈએ, છતાંબી વાજબી હોય તે
 કરવાને સાચું બોલવાને, અને જુઠાઈથી દુર રહેવાને, દયાનતદારી પાળવાને અને
 ચોરી નહીં કરવાને પવિત્રાઈ પાળવાને, અને અપવિત્રાઈ અખત્યાર નહીં
 કરવાની ધાર્મિક ફરજમાંથી છટકીશું નહીંજ, જોકે આપણને ઘડી ઘડી
 નાતવાની લાગે છે, છતાં સત્યતાને આપણે પસંદ કરીને પાળવી જોઈએ, એમ
 આપણે જાણીએ છીએ.

“ખીજી બાજુ નજર નાખશે તો જણાશે કે અંતઃકરણ અથવા અંતર-
ભાન પોતે કદીખી હલકી પંક્તિએ ઉતરવાને માટે કયુલ થઈ શકતું નથી.
જ્યાં જ્યાંખી તે પ્રગટ દેખાવ દે છે, ત્યાં ત્યાં તેણે બાહર આવીને બાહ્યાહ
તરીકેનો અમલ અથવા સત્તા ચલાવવીજ જોઈએ છે.”

“જ્યાં ગેરઠ્ઠાપણ અથવા સ્વાર્થથી કરીને આપણને પુરતી રીતે કાંઈ
સુજ પડતું નથી, તેવી સધળી બાબતોમાં કુદરતી રીતે જરૂરજોગો ધનસાદ
આપનાર તરીકે ઠ્ઠાપણ હાજર થાય છે. એ આકાશ (બહેસ્ત)માંથી રોશન
કીધેલો સેતારો છે, જે જ્યારે સધળી દુનયવી રોશની ઝાંખી પડી જાય છે,
ત્યારે તે આપણને રસ્તો દેખાડે છે. આ એક કોર્ટ અથવા ધનસાદની
દેવડી છે, જ્યાં દરેક ચીજની તપાસ લેવાવીજ જોઈએ છે. તે આત્માના
એક હોકાયંત્ર જેવો છે, જે જોડે તે તેની જગ્યાએ આમથી તેમ ડોળા ખાય
છે, અને ધુન્ને છે ખરો, પણ તે છતાં ફરજના ધુર્વ સેતારા તરફ હમેશાં
આંગળી બતાવ્યા કરે છે, જે સેતારાની પછવાડે સધળાના ધનસાદ કરનાર
તરીકેની “પુરસીપર” તે મહાન સાહેબ (અહુરમઝદ) ખીરાજમાન થયેલા છે.

“આ બુલંદ અને ઓચળો પમાડે એવા અથવા ઠઠરાવી નાખે એવા
સદગુણો આપણને તાબે કરી લે છે. આપણને તેમને ઓળખવાની ફરજ્યાત-
ફરજ પડે છે; તે એવી રીતે કે જાણે કે આપણા આત્માની અંદર ખોદાની
ધણી નિકટ સંબંધ ધરાવનારી હાજરી માલમ પડે છે, અને દુનિવાની
અંદરની તેની સૌથી સંપૂર્ણ સુરત તરીકે તે જણાય છે.

=The Art of Noble Living pp. 39-40.

“આ અંતઃકરણની વાત છોડી માણસની ખાશ્યત વીશે વધુ વિચાર
લંબાવતાં આપણે તેની એક ભક્તિ કરનાર તરીકેની ખાશ્યતના તેજથી જ્યારે
મોહી પડ્યે છીએ, ત્યારે આ ભક્ત જાણે એક એવું પ્રાણી જણાય છે. કે
જે જાણે કુદરતી રીતે તે કરીમેકારસાજ (અહુરમઝદ) સાથે જોડાય કરીને
સંબંધ ધરાવવાને માટે શક્તિવાન હોય છે.

“સેંટ પોલ એક ગ્રીક શીશુકનો મત કયુલ રાખતાં કહે છે કે,
“આપણે ખોદાના અગ્નિમાંથી છીએ. તે આપણા અંતર આત્માનો બાપ છે.
આપણે તેની ખાશ્યતમાં ભાગ પડતા હોઈએ છીએ. દરેક માણસમાં ખોદાનો
કાંઈ અને કાંઈ અંશ ઉતરેલો હોય છે,—એટલે દરેક માણસ મીનોઈ જાંઘીના
એક ફણગા સમાન છે. એક અમર્યો ખાલી માણસ—એટલે કે જે માણ-
સમાં ઈશ્વરતાનો દમ (શ્વાસ) અથવા વળી તેની ચિગ્ગરી હોય નહીં, તેવો
માણસ હસ્તી ધરાવતોજ નથી.”

“પોતાનાં અંતર આત્માના બાપ તરીકે ધર્મર સાથનું માણસના સંબંધ વિશેનું જ્ઞાન બધેબધે એકસરખી રીતે માલમ પડે છે. જો ખોદા ખુશીથી તેને મળી આવે તો તેને કુંડી કાઢવાની લાગણી દરેક ઠેકાણે પ્રગટી નીકળેલી જણાય છે. હવે તીલી કહે છે, કે દુનિયામાં એવી પ્રજાઓ અથવા જાતો વસે છે, કે જેઓમાં ધર્મ જેવું કંઈ હોતું નથી. એવું મત જેઓએ જાહેર કોંઈક જણાય છે, તે ગમે તો અચોક્કસ અનુમાનપરથી ખેંચાયતું હોય, નહીં તો કે વળી તે વિચારો એક ચુંચવાડા ઉપર આધાર રાખતા હોય. કારણકે કોઈવાર વધારે ચઢતી પંક્તિના પ્રાણીઓ બાળેની માન્યતા ધર્મવા વીનાની કોઈપણ જાત અથવા પ્રજા હસ્તીમાં હોય એવું માલમ પડ્યું નથી. હવે ધર્મને તેના સર્વથી સાધારણ અર્થમાં લઈએ તો, તે માણસ જાતમાં સાર્વજનીક રીતે માલમ પડેલો એક કુદરતી બનાવ છે, એમ કહેવું તદ્દન વાજબી છે. આ મતને તાર્કિક અને ડી. કવાત્રેફેશસ સંપૂર્ણ રીતે ટેકા આપે છે.

“દુનિયાના માણસોમાં ધર્મની લાગણી બાળેનો વિચાર એકસરખી રીતે પસરેલો હતો, એવો ઉપલક્ષ્ય વિદ્વાનો પુરાવો રજૂ કરે છે. આ સવાલ ઉપર ચીન, હિંદુસ્થાન, ઈરાન, બેબીલોન, અને ઇજિપ્ત પોતે પોતાની ગવાહી રજૂ કરે છે.

“જે જગલી માણસો ધર્મની શક્તિઓ બાળેનો તદ્દન ઝાંખી રીતે કદપેલો ખ્યાલ ધરાવે છે, તેઓથી સર કરીને ખોદાને પુગેલા સાધુઓ અથવા પવિત્ર પુરોહિત તરફ નજર કરીએ છિયે, જે સાધુઓ હૈયાતી ભોગવનારા અને ખરા ધર્મ (ખોદા)ના સમાગમમાં પોતાના પુરતા ભાણુ સાથે આવે છે, તેઓ વચ્ચે આખી માણસ જાત, એક હદ વગરની હૈયાતીવાળો ધર્મ છે એમ માને છે, કે “જેમાં આપણે જાંદગી ભોગવીએ છીયે, હાલીએ છિયે, ચાલીએ છીયે, અને હૈયાતી ભોગવીએ છીયે, તે સાથે તેના ખેંચાણુ બાળેની સામેતીઓ નિહાલવાને તે (માણસ જાત) મોખરે રહેતી જણાય છે.

“હવે હોરેસ બુશનેલ કહે છે, કે આ તે હાલત છે કે જેમાં માણસ જાત ઉંચી ટોચે પુગે છે, અથવા તો પોતાના બુલંદ દરજ્જાની ટોચ ખુલ્લી કરી આપે છે. આ દરજ્જે તેવો અમર આત્મા ધરાવવાને લીધે જણાય છે, અને, એવી રીતે જોતાં ખોદાની મુલાકાત અને તેના આપણામાં ધર કરી રહેવાની મોકલાશ થયલી હોય છે.

“આવી રીતે માણસ જાતને અપાયેલો આવો ઉત્તમ વારસો તે ધરાવતી હોવાને લીધે તે ખાલી હેવાન જેવાં પ્રાણીથી બેહદ બુલંદ દરજ્જા પર ઉભી રહે છે.

“હવે પ્રાણી રૂપી હેવાન માત્ર જીવ અને મનની કદાચ બહોલ ધરાવે છે, એ ખરું છે; પણ તે વિચાર કરી શકતું નથી, તેમજ લાગણી દરશાવી શકતું નથી, તેને લીધે તે આત્મા ધરાવનારથી બેનસીમ રહે છે; અને તેથી તે ખોદાને પીછાણીને તેના સાથના સીધા સંબંધ વેહેવારમાં આવવાને આ પ્રમાણે અશક્ત લાગે છે. કારણકે માણસ જાતને જે આત્મિક ખેંચાણો થાય છે, તેને લીધેજ માણસ જાતને મીનોઈ વારસો સૌથી વધુ પ્રગટી નિકળે છે. ખોદા તેની મુલાકાત લે છે, તે અમરગી ધરાવનાર મન (ખેહેમન) તેની આસપાસ હમેશાં બમતું રહે છે. ખોદાઈ વારસો ધરાવવાની તે લાયકાત હવે વધારેવાર તેની ખાશ્યતપર આધાર રાખતી નથી; પણ તે તો હવે તેનામાની સર્વથી અમર્ગ અને સર્વથી ખુલ્લું દરજ્જાની ખુદીપર આધાર રાખે છે.

“હવે સધળા ધર્મો તરફ નજર દોડાવીશું તો તેઓ તેમના બિત્તરમાં તો એકજ જણાય છે. તે ધર્મો ખોદાની શોધમાં રહેવાની માણસ જાતની લાગણી પ્રગટ કરતા રહે છે. જે એમ કરતાં દૈવયોગે તેને તે (ખોદા) મળી આવેથી ખરો! જે સર્વ વ્યાપક બાપ માણસ જાતના આત્માને ચાહે છે, અને તે તેની મુલાકાત લે છે, તે ઈશ્વર બાપ માટેનો માણસ જાતના આત્માનો વિલાપ રજુ કરનારાઓ તેઓ (ધર્મો) છે.

“હમેશ્વગીમા રહેનારો આત્મા (ઈશ્વર) માણસ જાતના રવાનની છુપી બિત્તરની જગ્યાઓ અને ઝોરડાઓની અંદરથી માર્ગ લે તો, તેના મીનોઈ ઉભરાઓને વધારી આપતો, તેના ખુલ્લું વિચારોમાં બસારત પેદા કરતો, તેના સાધારણ વિચારોમાં દમ ફુંકતો, અને માણસ જાતની તે ખુલ્લું હસ્તી (ઈશ્વર) તરફની બકિત અને મોહોબતો અથવા શીદાગીરીઓની યાદ પાછી કરાવી આપતો, અને તે ખુલ્લું હસ્તી ઉપરાંત તેની માણસની પાક મોહોબતોને બાહર બટકવા દેવાની કશી જરૂર નથી એવી યાદ કરાવતો, અને તેના અપાર સુખના ખજાનાની પ્રાપ્તિ કરવા પછી હવે તે (માણસ)ને બીજી વધુ કંઈ પણ ચીજ મેળવવાની જરૂર રહી નથી; એ ખ્યાલ તે (ઈશ્વર) માણસ જાતના મનમાં લાવતો જણાવાથી તે માણસ જાતની હવે ખાતરી થાય છે. એને સખખે તે (માણસ જાત) હવે ઈશ્વરનું ધ્યાન ધરીને તેને વીશે આચંબો પામે છે.

“હવે ઈશ્વર તરફનું ખેંચાણ, એ બંને વચ્ચે મોહોબતની અથવા ફોસ્તીની માંદ બંધાવવાનું મુખ્ય કારણ અથવા પાયા સમાન છે. જે પ્રાણીના

ખેંચાણે એવાં હોય છે. કે જ્યોતી કરીને તે હૃદ વગરના ઈશ્વર સાથે સમાગમ-
માં આવે છે અથવા હમકાર થાય છે; એવું તે પ્રાણી (માણસ જાત) કેવા
ખુલ્લું દરજ્જાએ પુગેલું હોવું જોઈએ તેના તેને કાંઈ ભાસ થાય છે. ત્યારે તો

“Speak to Him, then, for He hears, and spirit with
spirit may meet,

Oloser is He than breathing, and nearer than hands
or feet.”

હવે ખરેખર નોંધવી જે સુંદર બોલોમાં કહે છે, તે ખરું છે, કે:—
“ખરેખરો મીનોઈ કેવલો તો માણસ પોતેજ છે.”

=The Art of Noble Living pp. 41-42.

“Yet, further, in our survey of the capacities of man, we
are impressed by his inherent greatness as a being dowered
with immortality.=The Art of Noble Living, pp. 44.

“The belief in immortality is native to our constitution
It seems woven into the very tissue of our being. It pervades
all nations and all ages. The prayers and ancestral worship
of the Chinese, the paintings and mummied forms of Egypt,
the lamps kindled in the sepulchres of Greece and Rome, the
untutored Indian burying his bow and arrows with the dead
chief, that he may pursue the chase in the happy hunting-
grounds of the Great Spirit,—all these attest the vitality of
this unquenchable hope”=The Art of Noble Living, pp. 45.

સર વોલ્ટર સ્કોટસે પોતાનો છોકરો જ્યારે નિશાળમાં બેસતો હતો,
ત્યારે તેને નીચે પ્રમાણે કાગળ લખ્યો હતો.

“મારા પ્યારા દીકરા, મેહેનત કરજો અને તારા વખતમાં સુધારો કરી
બતાવજો યાદ રાખજો કે જીવવાનીમાં હલકાં પગલાંથી ચલાય છે, અને આપણી
મન કલ્પિતઓ જેમ મરજી પડે તેવી રચરની માફક દબાઈને પાછી અસલ
હાલતની બનવાની ભાયકાત ધરાવે છે, અને જ્ઞાન ધણી સેહેલાઈથી સંપાદન
થાય છે; પણ જીવવાનીના બાહાર દરમ્યાન આપણે મદ્દલતી બતાવીશું તો
પછી આપણો ઉનાળો (મધ્યમ ઉંમરનો વખત) નકામો થઈ પડવા સાથે સાથે
ધિક્કાર ભરેલો થઈ પડશે. આપણી મેહેનત રૂપી કાપણી દરમ્યાન તેના
કાંઈક ફળો મેળવવાને બદલે તેના ખાલી છાલાં હાથમાં આવશે, અને આપણા
હડપણરૂપી શિયાળાનો વખત બેઠજતી અને ઠંડાબીએતથી ભરપુર થઈ પડશે.”

=The Art of Noble Living, pp. 54-55,

“આપણને પાપ કરવા બદલામાં જે સાથી શ્રેષ્ઠ મળતું મળે છે, તે તેમની યાદ તાજી કરતા એક પસ્તાવા રૂપી નિસાસા શિવાય બીજું કંઈજ નથી, એવું આપણે કબુલ કરવું જોઈશે; જ્યારે મળતું ભોગવવાના હૃદયી જીવાદા ચક્રચરપણા દરમ્યાન આત્માનુ પવિત્ર દેવળ (દેહ)ને બગાડી અને અપવિત્ર કીધું હોય છે. કવી બર્ન લલકારે છે કે—

“I waive the quantum of the sin,
The hazard of the concealing;
But O! it hardens all within;
And petrifies the feeling.”

“એક વાહાણને ફક્ત થોડોજ વખત એક મોજો ઉંચકી ધરે છે, તે આગળ ચાલે છે, અને પછી સૂકળું આગળની માફક સમવસમ થઈ જાય છે; એવી રીતની હાલત એક ખુર કામ કરવા પછીની હોતી નથી. તેથી તો તેમાં ઉલટુંજ બને છે ! આથી કરીને તે માણસની આત્મીક ખાશ્યતની અંદર જેર પેવસ થાય છે.

“આથી કરી તેની ચાલચલણને જોરથી આંચકો મારી તેને ચીમટાવી નાખનાર સાધન ઉભું થાય છે; તેનાથી તે રવાનનું ખુર થયું હોય છે. કાંઈખી માણસ જે એકલપેટાઈ વાપરવા લાગે, જુદું બોલતા શિખે, હવસનો બોલામ બને, તો પછી અંતરમાં વાસો કરી રહેલા ખરા પુરુષોત્તમના ઝમકદાર મકાણો ઝાંખા પડી જાય છે, તેમના અંતઃકરણની તિક્ષણ ધાર ખુટી થતી જાય છે; અને અષોષ તેમજ ઉમદા ખાશ્યત અખત્યાર કરવાનો માર્ગ વધારે કઠણ થઈ પડે છે.

“પાપનુ આ સૌથી સીધા સ્વરૂપોમાનુ એક ગણાય છે. આથી કરી એક માણસ બાહેરની ચીજો બાંહેજ માત્ર ચિત્તશ્રમ થનો લાગતો નથી; પણ તેનો અંતરઆતમાંખી આવા અંધકાર (અજ્ઞાન)થી કાળો પડી જાય છે. આથી કરીને એક બાહારના બેહેસ્ત (સુખ) ભોગવવા માટે તે બેનસીબ બને છે, એટલુંજ નહીં; પણ તેથી કરી બેહેસ્તની હાલતોને નજરો નજર જોઈને તેમનો આનંદ ભોગવવાની લાયકાતખી લુટાઈ જાય છે. આ પ્રમાણે માણસનું રવાન પાપના ડગારાપણાને લીધે મીનોઈ ચીજો તરફ પોંદોંચવાનો માર્ગ બંધ થઈ ગયેલો જોય છે, જ્યારે બીજા હાથપર જે રસ્તે ચાલતાં ડગાઈ—ખંધાઈ તેમજ જુઠાપણું વધે એવો રસ્તો મોકળો થવામાં તથા તે બાંહેની સચેત હાલત થવામાં સહેલાઈ થઈ રહેલી માલમ પડે છે.

“વળી બદીનો વખતો વખત લાહાવો આખવાથી તે બાબેની ખુરી ટેવ જન્મ પામે છે, તે બાબે આપણને કદીબી વિસરભો થવું નોંધતું નથી. હવે જો એક વખત એક ખુરો વિચાર પેહેલીવારજ મગજમાંથી પસાર થઈ જાય છે, તો પછી તે જરા ઈટલી અસર મમે તો છોડી જાય છે, અથવા તો તે ખીલકુલ અસર છોડી જતો માલમ પડતો નથી. પણ જો વખતો વખત તે વિચારને મનમાં લાલવાનો શોખ ઉત્પન્ન કરે, તો પછી તે ભેળનાં છિદ્રોવાળા તંતુઓ મારફતે એક પગથીનો ઉપયોગ કરે છે, જેની મદદથી તે વિચારને માર્ગ લેવાનો રસ્તો આગમચથી તૈયાર થાય છે. આ આવશ્ય-જવશ્યનો માર્ગ ઉભો કરવામાં આવ્યો હોય છે, તે માર્ગનો વખતો વખત ઉપયોગ થતો ચાલ્યો છે, જેનો છેડો નોંધશું તો બગાડ અને નાશમા જઈ મળેલો લાગે છે. એક જુના નાટકકારના બોલોમાં બોલીએ તો આપણે કાંઈ એકદમ બગડી જતા નથી.”—

“We are not worse at once—the course of evil
Begins so slowly and from such slight source,
An infant's hand might stem its breach with clay :
But let the stream get deeper, and philosophy—
Ab, and religion too—shall strive in vain
To turn the headlong torrent.”

હવે બદીની ખુરી ટેવની શક્તિ એટલી બધી જોરાવર છે, કે તે સામે માણસોએ જખરી ટકકર ઝીલવાને માટે જ્યાં સુધી શરૂ કર્યું નથી, ત્યાં સુધી તે બાબે તેમણે પુરેપુરો ખ્યાલ આવી શકતો નથી. જ્યાં સુધી માણસો તેના વોહની સાથે ધસડાતા ચાલે છે, ત્યાં સુધી તેના કૌવત વીશેનો પુરતો ખ્યાલ ધરાવી શકતા નથી. એક વખત તેમને હોડી ફેરવી નાખીને તે વોહની સામે હલેસાં મારવાની તજવીજ કરવા દેવી જોઈએ. પછી તેઓના સ્નાયુઓપર કેટલો ભાર આવીને તેઓ જોખમાય છે, અને તેમ કરતાં તેમની ધોરી નસો ટુલી આવીને જાણે ઉભી થાય છે, અને વળી તેમના કપાળમાંથી પરસેવાના ટીપાં કેવાં ઝરફવા માંડે છે, અને તેના પાછલા ભાગ તરફથી કાંઈ પણ ઘોંઘાટ કરવા વગર પેહેલા પ્રવાહમાં રાક્ષસી જાળ હેઠળ નાખી દઈને સોળી નાખતી અથવા ચુશી લેતી ખુરી ટેવવાળી શક્તિ કેટલી બળવાન હશે તે બાબે તેમને પાઠ શીખવશે.

“આપણે જુવાન માણસના મનપર જે શિખામણો સૌથી આજેવાન

શિખામણુ ઠેસાવીએ તે તેણે પોતાના દોસ્તો અને મીત્રો પસંદ કરવા બાબતની છે.

“એટલા માટે પવિત્ર પુસ્તકોમાં જે કાંઈ આજ્ઞા કાઢી છે તે વજનદાર માલમ પડે છે. જે કાંઈ અકકલમંદોની શોહોબતમાં ફરશે તે અકકલમંદ થશે, પણ મુખોનો એક મિત્ર તો ફના થશે.

“એક સ્પેનીશ કહેવત મુજબ તો વરઝો સાથે રહેવાથી તમો ભુકવાનુ શીખશો.”

“ઠગાઈ કરવાથી ઠગાઈ વધે છે.” “ઉમદા ખવાસ વાપરવાથી ઉમદા આશ્ચતમાં વધારો થાય છે.”

“દરેક મજબુત માણસ જે આપણને માલમ પડે છે, તે એક કોલર કામ કરનાર હોય છે, અને જેમ એક કુંભારના હાથમાંની માટીમાંથી તે એક હેવાન અથવા ફરેસ્તાના સ્વરૂપનો આકાર પડે તેમ મજબુત મનનો માણસ જેમ આપણને નચાવે તેમ નાચવું પડે છે. એટલે તે આપણને કાબુમાં લઈને ચાહે તો એક કુર જનવર બનાવે, નહીં તો કે એક ફરેસ્તા સમાન ખુશદ મરતબાનુ માણસ બનાવે છે.

“હવે એક માણસ ગમે એટલો ખુશદ દરજ્જો ધરાવતો હોય છે, તોપણ જે માણસ નીતિની રાહ-રસમોને ધિક્કારી કાઢે છે, જે વળી બલી-બલાઈની કીમત ઓછી કરી નાખે છે, અથવા તો તરછોડી કાઢે છે, જે ધર્મની ચેષ્ટા કરે છે, જે એમ કહે છે કે સઘળી સ્ત્રીઓની પૈસાના રૂપમાં ઓછી વધતી કીમત થતી હોય છે (એટલે ઓછી વધતી કીમતે કોઈ પણ સ્ત્રી પોતાની નીતિ વેચીને સ્ત્રી જાતને કલંક સહેલાઈથી લગાડી શકે છે), જેની મજાક-મશકેરીને ખાલી તાએલાં સમાન વાતો અમર્યાદાના રસથી ભરપૂર હોય છે, અને જેથી કરીને બુદ્ધિશાળી જીવને કલંક લાગી જાય છે, એવા માણસને એક જીવતી બળા અથવા પાપ ગણીને તેનાથી આપણે દુર રહેવું જોઈએ છે.”

“જેઓની સંગતથી તમો અમીરી આશ્ચતના થાઓ છો, જે તમારામાં માલમ પડતી એમને માટે તમોને શરમાવીને તે બદીથી તમોને છોડવે છે, જે જ્યારે નીતિની જમીનપર તમારા પગો મુકતાં તે પગો ઠડતા નથી, ત્યારે તમારો નીતિનો પાયા મજબુત બનાવી તમો તે ઉપર ઓસ્તવાર રીતે ઉભા રહો એવા તમોને ઠરેલ બનાવે છે; જે તમોને નીતિરૂપી વાતાવરણનો વધારો

સ્વચ્છ દમ લેવાને ઉચકી ધરે છે; જે તમો નીતિ તરફ વધારે માનથી જોતા શિખો એવી ખુલ્લું આશ્ચર્યવાળા તમોને બનાવી દે છે, અને જે ફરજનું કરજ અદા કરવામાં કેવો ખુલ્લું મરતબો છે, તે જાણે તમારી આંખો ખોલે છે, તેવા માણસની દોસ્તી તમારે શોધવી જોઈએ ! (એટલે સતસંગ કરવો.) આવા માણસોજ એક એવો તો બળવાન હાંદગીનો પ્રવાહ બાહર કાઢે છે, કે જે આપણની અંદર નવો જોશ મુકી આપી આપણી હાંદગીને સ્વચ્છ અને નિર્મળ બનાવે છે. જેઓ વળી તેઓને ચાહે છે, તેઓમાં નીતિઓનો પસરાત ફેલાવે છે; જેઓ બહેસ્તના ખેંચાણો માફક આપણને ખેંચી અથવા આકર્ષી રાખે છે. આવા એક માણસની આશ્ચર્ય વર્ણન આપણા હીત સાર તેનીસન રજુ કરતાં જણાવે છે, કે:—

“ On thee the loyal—hearted hung,
The proud were half disarmed of pride,
Nor cared the serpent at thy side
To flicker with his double tongue.”
“ The stern were mild when thou wert by,
The flippant put himself to school
And heard thee, and the brazen fool
Was soften’d, and he knew not why.”

“ જેઓની દોસ્તીથી આપણામાં કાંઈ સુધારો વધારો થતો નથી, આપણામાં નીતિના ધોરણે જોતાં તે ધોરણ ખુલ્લું મરતબાનું બનતું નથી, અને એક સારા માણસને પોતાના ઉમદાં લક્ષણો ખીજાં હલકાં માણસની મતલબ પાર પાડવા સાર સંકોચાવી નાખવાં પડે છે, તેવાઓની દોસ્તી શોધવામાં ફાયદો શો છે ? જ્યાં આપણને શોખાઈ ભરેલા જવાબો તથા બદી તરફના માર્ગે જવાની ઉશ્કેરણીઓ સાધારણ રીતે પુરતી માલમ પડી આવે છે, તે શોધવાને તમોને તમારી ખુદીમાંથી બાહર તલાશ કરવા જવું પડવાનું નથી. જ્યારે તમો તમારી ખુદી છોડી બાહર જાઓ, ત્યારે આટલું યાદ રાખજો કે તેઓ તમો આગળ હતા તે કરતાં તમોને વધારે ડહાપણ ભરેલા કરીને પાછા મોકલે અને નહીં કે વધારે બદતર હાલતમાં તમો પાછા ફરો.

“ એ તો ખરું છે, કે તમો જ્યાં રહેતા હોવો, તે જગ્યાએ એવા બહાં માણસો ધણા થોડા જણાય છે ખરા. વળી એથી ખરું છે કે એવા

માણસોને શોધી કાઢતાં કાંઈ વરસો વહી જશે. જે એમજ બને તો પછી એકલાજ ફરવા હરવા જવામાં સંતોષ માની લેવો; અથવા ચોપડીઓ વાંચીને બલા ગુજર પામેલાઓની દોસ્તી શોધતા રહેા. કે જેઓ એવી રીતે પોતાની ખાફા દેહ છોડી જવા છતાં પોતાના પુસ્તકો પાછળ મુકી ગયા છે, તેમાં તેઓ અમર રહેલા હોય છે.

“અહીયાં (ચોપડીઓમાં) તમે સવથી બુદ્ધિશાળીઓમાંના કેટલાક ખોદાના બેતાઓની સાથે સાથે તમે ફરતા જણાશે; અને હવે આ લોકો મિત્રો છે, કે જેઓ તમારી ગરીબાઈને લીધે તમોને ધિક્કાર કરશે નહી, અથવા તો તમારી હલકી પંક્તિને લીધે તમારી મશ્કેરી કરશે નહી. લંડન શેહેરના ઘરોનું કાતરીયું તેમની પધરામણી માટે ઘણું હલકું ગણાશે નહી. અથવા તો તેમની પ્રકાશિત પાંખોનો ફેલાવો કરવા માટે તે જગ્યા ઘણી ટુંકી જણાશે નહી; અને જે જગ્યાએ એક ગરીબ ગામડે પોતાના કુંપડાં સરીખા ઘરમાં રહેતો હોય છે તે જગ્યામાં દાખલ થવા પોતાના માથા ન મારવામાં કદીખી તુમાખી દેખાડશે નહી; અને તેઓ ગરીબ અબ્યાસીના મનપર બુલંદ અને પવિત્ર ચીજો યાદ કરવા માટે એક ભિત્તરની ખુશાલીથી ઉત્પન થયલાં સુખનો ઝળકાટ આપતો છાપ પાડશે.

“વળી દુઃખ દરમ્યાન તેઓ તમારી બાબતોએ ભટકતા રહેતા માલમ પડશે. તેમજ એકાંત વાસમાં તેઓ તમારી દોસ્તી શોધતા રહેશે. વળી હલગીરી અને વીપતિ દરમ્યાન તેઓ તમારીથી વિખુટા પડીને તમોને છોડી જશે નહી. તમારી રોજીંદી રોટલી કમાવવા સારૂ તમોને હલકા માણસો સાથે સાથે ઉભા રહીને રકજી કરવી પડશે, જેઓની ભાંડ ભાષાથી તમોને કમ-કમાટ ઉપજશે, અને તેમના જીંદગી બાબેના નજીસ ગલીચ વિચારોથી નાસીપાસીખી આવશે. પણ જ્યારે તમે તમારા ઓરડામાં એવા બદકારથી છુટા પડીને એકલા હશો, ત્યારે તમે જેમની કીર્તિ સારી જમતમાં ફેલાયલી અને જેમના શબ્દો પૃથ્વીના છેક છેડા સુધી પુગી વળેલા એવા ભવિષ્ય બાખનારા અને મહાન ગવૈયાઓ સાથે સમાગમમાં આવશે.

“આવી હાલત માટે Heinsius લખી ગય છે, કે—

“In the lap of Eternity among so many divine Souls,
I take my seat with so lofty a spirit and such sweet content,

that I pity all the great ones and rich men that have not this happiness." Old Giles Fletcher tells us how here we find,

A heavenly feast no hunger can consume;

A light unseen that shines in every place;

A sound no time can steal : a sweet perfume

No winds can scatter ; an entire embrace

That no satiety can e'er unlace.

=The Art of Noble Living, pp. 55-62.

પરોઢશી મરઘો તે શું?

અશે! જરયોસ્તે દાદાર અહુરમજદને પુછ્યું કે,

“અશે સરોશ ઈજદના ફરમાન પ્રમાણે કોણુ યાવનાર છે?—

ત્યારે દાદાર અહુરમજદે કહ્યું કે, અએ પવિત્ર જરયોસ્ત! **પરો-ઢશી નામનો મરઘો...**તે મરઘો કામ કરવાને શુર આપનારી બામદાદને વખતે (નીચે પ્રમાણે) પોકાર કરે છે.—

“અએ માણસો! તમે ઉઠો, સઉથી સરસ અંબોઈની વખાણ કરો (તથા) દેવોને દેડે કરી નાખો; (નહીતો) કે તે લાંબા હાથવાળો **બુધ્યાંસ્પ** દેવ તમારી તરફ દોડી આવે છે. તે બુધ્યાંસ્પ દેવ એવો છે કે તમામ હાડ મંદ દુનિયાના લોકો જેવી બામદાદ પડીને જગૃત થયાં તેવાં તેઓને પાછાં મુવાડી દે છે. અએ માણસો લાંબી ઉંઘ તમેને સગ્નવાર નથી.”

“સૌથી સરસ ત્રણ ચીજ કે જે સારો વિચાર, સાર કહેલું વચન, તથા સાર કીધેલું કામ, એનીથી તમે કદીખી દુર થતા ના. સૌથી ખરાબ ત્રણ ચીજ (કે જે) ખરાબ વિચાર, ખરાબ કહેલું વચન (તથા) ખરાબ કીધેલું કામ (એનીથી) તમે દુર રહેજો.

“ત્યારે રાતના પહેલ્લાં બીજા ભાગને માટે (રાતના પહેલ્લા પોહોરમાં) હોરમજદનો આતશ ઘેરના ઘર ધણીને બોલાવે છે:—

“અએ ઘરના ઘર ધણી! (મારી) મદદને માટે તું ઉઠ, આંમ ઉપર કપડાં પહેડ, તારા બેહુ હાતો તું ઘા, કાઠી તું શોધ અને મારી નજીક તું લાવ. દેવની રસમ પ્રમાણે આજસ દેવ મારી જીંદગીના મોહોત માટે આવી પોહોંચે, તેની આગમચ બેહુ ~~બેહુ~~ **એલા** હાતે કરીને પાક કીધેલી સોજ કાઠી-ઓમાની (કાઠી) મુકીને મને રોશન કર.

“રાતના બીજા ભાગને માટે બીજા પોહોરમાં હોરમજદનો આતશ (દેશની) વૃદ્ધિ કરનાર ખેડુતને અરજ કરે છે.—

“અએ દેશની વૃદ્ધિ કરનાર બેહુત ! (મારી) મદદને માટે તું ઉઠ, (આંગ) પર કપડાં પહેર, (તારા) બેહુ હાતો તું ઘો, કાઠી તું શોષ (અને) મારી નજદીક લાવ, દેવની રસમ પ્રમાણે ચાલનાર અબ્જિશ દેવ મારી જીંદગીના મોતને માટે આવી પોહોંચે, તેની આગમચ બેહુ ધોએલા હાથોએ કરીને પાક કીધેલી (સોજી) કાઠીઓઓમાંની (કાઠી) મુકીને રોશન કર.

“પછી રાતના છેલ્લા ત્રીજા ભાગમાં હોરમબદનો આતશ અશો શરોશ ધબદનેબી એવીજ રીતે અરજ ગુજરે છે.

“ત્યારે અએ સાથી પવિત્ર જરથુસ્ત્ર ! તે પરોદર્શ નામનો મરધો તેને અશો સરોશ ધબદ ઉંઘમાંથી જાગૃત કરે છે, ત્યારે તે મરધો (કામ કરવાને ઉજમ આપનારી) બામદાદને વખતે નીચે પ્રમાણે પોકાર કરે છે-- અએ માણસો ! તમે ઉઠો, સઉથી સરસ અશોઈની વખાણ કરો તંથા દેવોને દેકે કરી નાખો; (નહીં તો કે) તે લાંબા હાથવાળો બુધ્યાંસ્પ દેવ તમારી તરફ દોડી આવે છે.

“ત્યારે એક દોસ્ત બીજાના પર સુતેલો બીજા દોસ્તોને કહે છે, કે ઉઠો, હવે દાહાડો ઉગ્યો,” બેમાંથી જે કોઈ પહેલો ઉઠે છે, તે સઉથી સરસ દુનિયામાં જાય છે.”

(૨૮) દાદાર અહુરમબદ કહે છે, “અએ સઉથી સરસ જરથોસ્ત ! જે કોઈ આએ મારા પરોદર્શ નામના પક્ષિઓ જે નર તથા માદાનુ બેહુ તેને બલી અપોઈમાં અપો માણસને આપે તો તે શખ્સ ગોયા સો થાંબલા વાળું, હજાર બારવાટીયા વાળું, દશ હજાર બારી વાળું, (તથા) દશ હજાર બેવાના બુરજ વાળું એક ધર આપનાર તરીકે ગણાય.

“(દાદાર હોરમબદ અશો જરથોસ્તને કહે છે કે) જે કોઈ આએ મારા પરોદર્શ નામના મરધાના તન જેટલો મોટો ગોસ્તનો (કટકો) અશો માણસને આપે છે. (બીજાઓ પ્રમાણે જે શખ્સ આ પરોદર્શ પક્ષીને ગોસ્તનો કટકો આપે છે) તેને હુ હોરમબદ સૌથી સરસ દુનિયા (બહેસ્ત)ના મારગમાં જતાં બીજો વચન હરગેજ પુછતો નથી,” = વંદીદાદ પરગરદ ૧૮.

હવે પરોદર્શનો અર્થ અગાડીથી જોનાર; તેપરથી અગમબુધ્ધિવાળો થાય છે.

હવે અગમબુધ્ધિ અહેરેમનને દાદાર અહુરમબદે બહેલી નથી. એથી ઉલટું એક અશો માણસ મીનોઈમાં રહેનારો અને મીનોઈમાં જન્મનારો છે, મારે

ત્યારે અગમબુધ્ધિ ધરાવનારી ખાશ્યતે તેનામાના મીનોઈ તત્વને આભારી છે, એ તત્વ તે બુધ્ધિ તત્વ છે, તે મીનોઈ તત્વનું ચઢતું પાસું બતાવે છે, જે નામા એ ખિલે છે, તે અગમ જ્ઞાની થાય છે.

હવે ખાકી દુનિયાપરના વહેવારથી આપણને માલમ તો છે, કે આમદાદ થવા આવતાં માણસોને આગમચથી જગાડનાર અથવા તો પોતે સૌથી વહેતું જગૃત થનાર પ્રાણી તે મરથો છે.

અતરે મીનોઈ ભુવન તે અંતર ભાણુનો ખ્યાલ રજુ કરે છે. જેને spiritual consciousness કરી કહે છે. આ વળી બુધ્ધિની ખાશ્યત છે. એટલા માટે હવે સઘળાંનો સામટો અર્થ સમજીશું.--

અતરે આટલું ધ્યાનમાં લેવાનું છે, કે દરેક માટે રસ્તાખેજનો દીવસ સામટો થવાનો છે, તેમ વળી દરેક માણસના પ્રગટીકરણ મુજબ જુદો જુદો થવાનો છે. એજ પ્રમાણે દરેક માટે મીનોઈ સહવાર (હોશખામ= હોશનું ખિલવું) અલગ અલગ થવાની છે.

મીનોઈ સહવાર પડી કે અંતરમાં સુસ્ત પડેલા મીનોઈ તત્વો જગૃત થવા માડે છે, અને પછી તેઓમાં હમેશ માટેની જગૃતી આવે છે, પછી તેઓ પોતાના આપ (હોરમજદ)ને ભેટવા પુર હરખમાં આવી જતાં હોવાથી તેઓમાં શુર છુટે છે.

ત્યારે હવે જેમણે માટે સોનેરી સહવાર પડવા આવી છે, તે પોતે કયા તખકકાપર આવી ઉભો છે, તે જાણી જાય છે. તે વખતે તે ઉજમ પકડવા સાર ઠરાવ કરે છે. અને સરવેથી સરસ અષોષ અખત્યાર કરવાને ખુરા વિચારને તરછોડી નાખવાને માટે મનમાં ઠરાવ કરતો રહે છે. કારણકે હવે તેને ભાગે છે, કે જે હવે તે બાબે જરાખી આજશ કીધી તો તે ભાણુ ભુલો થશે, પછી સત્યાનાશની પાંજી ! અને કાકા કયાં તો જ્યાંનાં ત્યાં ! ભુલ્યા ત્યાંથી પાછા ગણો ! ભાણુ ભુલ્યો તો પછી અજ્ઞાનતા પાછી આવી ને આજસનો દેવ જરાઈ ગયો તો પછી બધું ધુળ-ધાણીને વા-પાણી !

એટલા માટે પરો-દર્શ મરથો કહે છે, કે લાંખી ઉજમમાં ઉંધાઈ રહેવું હવે જ્ઞાની માણસને લાયકનુંજ નથી ! માટે હવે હુમત, હુપ્ત, ને હવસ્ત પ્રમાણે કરણી કરવાનું ચાલુ રાખવાને, દુસ્મત, દુજુ હુપ્ત, દુજુ વસ્તના ક્રમેને તરછોડી કાઢવાને માટે મીનોઈ અવાજ શિખામણુ આપતો રહે છે. તે માણસમાં જ્યારે અજ્ઞાનતાનું પુર જોર ચાલુ રહે છે, ત્યારે તેના દીક્ષમાં તેના શુર તરફથી મેળવેલા શિક્ષણની અસરે એવી બસારત થાય છે

કે માયામાં લપેટાઇને ચાલવાનું હવે ડીક નથી, તેથી અંતરનું રવાન બુદ્ધિ મરી જઈ તેનું મોહાત નીપજવાની અણીપર તે આવતું જાય છે, માટે ઉજ્જમ પકડીને જો તેણે નિષ્કામી કામ કરવાના ચાલુ ન કર્યાં, તો તેના જીવની બતી ખુઝાઈ જવાની. તે માત્ર મુએલું ખોખું સરીખું થઈ રહેવાનો. કારણકે લોભ-લાલચના દુર્ગુણોથી મીનોઈ અંતર ભ્રાણુ તથા તેનાથી ઉપજતું અગમ જ્ઞાન, વગેરે ઠંડા થઈ પડે છે. નિષ્કામી કામોથી અંતરના મીનોઈ તત્વોનું તેજ વધે છે, તેમજ તેઓમાં નવું જોશ પેદા થાય છે. આ તબક્કા શરૂઆતનો છે.

આગળ ચાલતાં જ્યારે જ્ઞાનની ખેતી થવાનો વખત આવે છે, ત્યારે તેથી અંતરના મીનોઈ તત્વોની વૃદ્ધિ થવા માંડે છે, એ વખતે આગળની માફક સફા દીલે કામો કરી શુભ કરણી ઠાડી તેઓ મીનોઈ આતશને સળગાવીને રોશન કરે છે, તેથી તે આતશને પ્રતાપે વધે છે.

છેલ્લા તબક્કામાં હોરમજદનો આતશ સરોશ ઈન્દ્રને અરજ કરે છે. જેથી સરોશ ઇન્દ્ર પરો-દર્શ મરવાને જાગૃત કરે છે, અને તેને પરિણામે મરધો પોકાર કરે છે.

હોરમજદનો આતશ તે ઉંચ મનસ તે પોતાના સરોશ ઈન્દ્ર તે Higher Ego અર્જ શુભરે છે, જેથી સરોશ ઇન્દ્ર (Higher Ego) પરો-દર્શને જગાડે છે. હવે પરો-દર્શ ક્યારે જાગે કે અશો સરોશ ઇન્દ્ર (રવાન) નામનું મીનોઈ તત્વ જાગૃત થયલું હોય, તે જાગૃત થઈને પરો-દર્શ મરવાને એટલે મીનોઈ બુદ્ધિ તત્વને જગાડે. બુદ્ધિ તત્વ જ્યારે જાગ્યું કે પછી હોરમજદી મીનોઈ દુનિયામાં (અંતરમાં) ગણગણાટ મચી રહે છે. તે હવે બસારત રૂપે સાવચેતીનું રણસીંગડું ટુકવા માંડે છે. કારણ કે રખેને સળગર થયલા મીનોઈ તત્વો આજસ રૂપી દેવની સમજાવતથી સ્થીર થઈ જાય તો પછી તેથી મોટો ભય આવી ઉભો રહીને તે નાશ લાવવા માટે ડોળા ધુરકે એ વખતે જો ઈચ્છા-હવસ (Desire & Lust) માં તે પાછું લપટાયું તો તેથી તેનામાં પાછું મીનોઈ તત્વોનું મોહાત આવવાનુંજ. માટે લોભ-લાલચ, ઈચ્છા, હવસ, અદે-ખાઈ, આજસ વિગેરે તજવામાંજ આત્માની ઉન્નતિ છે. Henry Drummond કહે છે, કે Natural Law in the Spiritual Law (જે કાયદો બાહ્યની જગતમાં કામ કરે છે, તેજ કાયદો ભિત્તરની જગતનેથી એકસરખો લાગુ પડે છે.)

એ પછી જ્યારે મીનોઈ બામદાદની સાથની સુખી સહવાર પડવાનો વખત આવી પુગીને સોનેરી સુર્ય તલુ થવાની આશા ઉભરાતી હોય છે; ત્યારે મીનોઈ અંતઃકરણ બાપોકાર ચેતવણીનું રણસીંગડું ટુંકીને, તે ઉમેદવારને ઉજ્જમ પકડવાને, અપોઈ અખત્યાર ઠરવાને, તથા સવાજના કામોમાં મંડ્યાં રહેવાને ઉશ્કેરે છે. વળી તે દુર્ગુણતા તજવા માટે ચેતવણી આપે છે. બીજી બાજુ હવે જગૃત થયલા મીનોઈ તત્વો એક મેકને જગાડીને તેજી જીંદગી મુજરવાને માટે ઉત્તેજન આપે છે, એવું કહીને કે હવે સુખી સહવાર પડવાનો વખત થઈ ગયો છે; તેઓમાંનું જે કોઈ વહેતું થઈને કામે વળગશે તેને મીનોઈ મજાહ (ખેહેસ્ત)નો લાહાવો પહેલો ચાખવાને માટે મળશે.

હવે આગળ ચાલતાં ૨૮માં ફકરામાં હોરમજદ કહે છે, કે “ જે કોઈ પરોદશ્વ મરધાનું (નર-માદા-) જોડું અપોને ભેટ આપે છે તે જાણે ૧૦૦ થાંભલાંનું, ૧૦૦૦, ભારવટયાનું, દશ હજાર બારી વાળું, દશ હજાર બુરજ વાળું એક ઘર ભેટ આપનાર તરીકે ગણાય.”

સાધારણ રીતે જોતાં તો આ ફકરો બકર આપીને ઉંટ છોડી લાવવા સરીખું ગણાય. જે અકકલથી ઉલટું લાગે. એવી તો શી મોંઘી કીમતનું આ મરધા-મરધીનું જોડું છે, કે જેની કીમત કાંઈ લાખો-કરોડો રૂપિયાના રાજમેહેલની બરોબર હોય ?

જામજો આમા સરાહાવાત છેજ નહી. તેમાં સમ્યાઈ છે અલંકાર નથીજ. તેમાં સાચી વિગતોનું વર્ણન આપેલું છે. માટે આપણી નાકેશ અકકલ પ્રમાણે તેનો ખોલાસો સમજીશું.

વળી હવે આપણે કહીશું કે ઉંચ મનસ (રવાન) તથા બુદ્ધિ તત્વ નામના મીનોઈ તત્વો જેનામાં સજ્જગર થાય છે, તે પછી તેઓ પોતાની મેળે કામે વળજે છે. હવે તેને પરિણામે તેનું મીનોઈ શરીર વૃદ્ધિ પામે છે; એટલે જાણે તેનું મીનોઈ મકાન બંધાઈ સંપૂર્ણ થવા માંડે છે. તે એટલું તો ઝળકાટવાળું મીનોઈ ભુમીતિના આકારોથી છળ છળ થતું સુર્યની માફકનું પ્રકાશિત તેમજ તેજી અને જોરાવર હોય છે, કે પછી ખાફી ઘરોનો સંગાર અથવા ઘઠ માંડતો તેની આગળ કુચ બીસાતમાંબી નથી, પછી તે ગમે તાજમાહાલ સરીખોબી કાંચ નહીં હોય.

વળી જાણવું જોઈએ કે રવાન-ને બુદ્ધિ એક જોડી સમાન છે. બુદ્ધિ ને રવાન એકત્ર થયાં કે પછી તેઓ સ્વતંત્રપણે તેમજ સરળ રીતે

વૃદ્ધિને માર્ગે (પ્રગટીકરણે) આગળ વધારો કરવા માટે ચાલ્યાં જાય છે. જેટલું પ્રમાણમાં તેઓ આગળ વધારો કરી દેખાડે છે, તેટલા પ્રમાણમાં તેમનું મીનોઈ શરીર ઝળકાટવાળું બની રહે છે અને સોનરી સુર્ય ત્યાં પુર આહારમાં ઉગેલો લાગે છે.

(૨૬)માં ફકરામાં એક ગોસ્તનો ટુકડો મરધાને જે કોઈ ખવાડે છે તે શબ્દ સૌથી સરસ દુનિયા (બેહેસ્ત) તરફ જાય છે, તેથી તેને અહુર-મજ્દ એક સખુન વટીક કહેતાખી નથી.”

અતરે વળી કોઈ વીચીત્રતા નજરે પડે છે. તે એક નાનો સરીખો ગોસ્તનો ટુકડો મરધાને ખવાડીને બેહેસ્ત છોડવી લેવાનો છે.

હવે ગોસ્ત એ અયુર વૈદ્યો પ્રમાણે મટોડું કહેવાય છે, મટોડું એટલે માટી. વળી માંસને અજ્ઞાનતા સાથેખી સરખાવવામાં આવે છે.

હવે મરધો એટલે નરજાતિ એટલે બઓધંગ = બુદ્ધિતત્વ છે. અને જે કોઈ માંસરૂપી અજ્ઞાનતા ખવાડી દે છે, એટલે જે કોઈ એની પાસે મીનોઈ જ્ઞાન સંપાદન કરીને તેને બદલે પોતાની અજ્ઞાનતાનો નાશ કરે છે, જેથી હવે બુદ્ધિ તત્વનું જોર વધી જાય છે, તે ચળાયમાન થતાં ઇશ્વરી રાજ્ય ત્યાં વ્યાપી રહે છે, એટલે તે માણસ જ્ઞાની બને છે, તેથી હવે બેહેસ્તમાં જવાની ચાવી આપોઆપ તેની નજરે પડે છે. એ ચાવી મળતાં તે બેહેસ્તના દરવાજા ઉઘડી જાય છે. જેની સામે હવે કોઈ પણ આવી આડા હાથ કરતું નથી. કારણકે તેની લાયકાત બાબે દાદાર અહુરમજ્દ એક શબ્દ વટીક પણ કાઢતાં નથી તો પછી તેમના હુકમ વગર તે અપોને રોકવાને બીજું કોણ તૈયાર થાય ?

છેવટના સખુતો.

“ રોશનીમાં એક કર ”

“ રોશનીમાં જીવતો કર ”—દસાતીર.

આ બધુનારની દુવા ગુજરી છે. તે જાણે અહુરમજ્દને અરજ ગુજરે છે કે તેની છેવટની નેમ રોશનીમાં એકત્ર થવાની છે, રોશનીમાં પુરતાં બાન સાથે એક થઈ જમને જીવતા થવાનું છે. અમર્ગપણ મેળવવાનું છે. આ બુદ્ધિ નેમ (idea)થી વધું ઉંચી શી હોઈ શકે ? રોશનીમાં જીવતો થાય તે રોશનીનું બળ મેળવે ? રોશની જેવો થાય. રોશનીની જડપ કાંઈ નહીં તો દર સેકંડે તો ૧૮૬૩૩૦ માઇલથી વધીને ૧૯૦૦૦૦ માઇલ જેટલી નોંધાઈ

છે. તો પછી એના કરતાં વધુ જડપ દુનિયામાં છેજ નહીં. ઇલેક્ટ્રોન વટી-કની જડપ સેકડે ૧૭૦૦૦૦ માઇલ જેટલી ગણાય છે. છતાં રાશનીની જડપ તો અતીશ્વ મોટી છે. રાશનીની જેટલી જડપ તેટલું તેનું બળબી સાથી વધુ છે. રાશનીમાં એક થાય ત્યારે તેટલી જડપવાળો, તેટલા બળ-વાળાને તેટલાં જ્ઞાનવાળાને વળી અમર્ગ, ને સ્વગ બ્યાપક થયેલો જેવાને રાશની ભક્ત ઇચ્છતો જણાય છે. ત્યારે જરથોસ્તી ધરમે પોતાના પાળનારાઓ નજીક આવો બુલંદ Ideal અથવા નેમ ધરી રાખી છે, તો પછી એના કરતાં વધુ ઉમદા Ideal આપણે ક્યાંથી મળશે ?

ખરેખર રાશની એજ આપણી આખરની નેમ છે ને રહેશેજ, તેનું મોતેબરુપણું જ્ઞાની માણસોજ સામેત કરી આપશે.

ત્યારે અષોઘ પાળવી શું કાંઈ વાહીયાત બાબત છે, તે શું કદાચ ન પળી શકાય એવો કદાચ માર્ગ છે. જાણકારો કહે છે કે તે સર્વથી સહેલો માર્ગ છે. તે ગુંચવણ બર્યો છેજ નહીં ! ત્યારે શામાટે આમ વર્ગ તેથી ઉલટી શાક્ષી પુરે છે ? બે કારણોથી (૧) અજ્ઞાનતા (૨) આળસ. જ્યારે આ બંને દુર્ગુણો, લોભ, મોહ, લાલચ વગેરે સાથે એકત્ર થઈ રહે છે, ત્યારે માયાનું પાસું જેરપર આવે છે જે એમજ શીખવે છે કે સામું પાસું અવહેવાર-વાહીયાત. અથવા ખ્યાલી છે. તે કોઈ પરવારતાઓએ ઉપજાવેલું છે ને ખાલી તેનો બાહુ આગળ ધરવામાં આવે છે, મજાહ તો સામી બાજુએજ ભરપુર છે, તેથી શામાટે કષ્ટનો માર્ગ વગર ફેંકટનો અખ-ત્યાર કરવો ?

સામાવાળા જવાબ આપે છે કે અશોધનો માર્ગ સર્વથી સહેલો છે ને રહેશેજ. કશીરજી કહે છે કે

ભજો ભગવાન ગોવીંદ હરિ,

જપ-તપ સાધન કદુ નહિ લાગત;

ખર્ચત નહિ ગરિ !

પ્રભુને ભજવામાં ને તેને રસો જવામાં એક ટુટી બદામ જેટલી કીમત બેસતી નથી. તે “માર્ગ સીધા-સ્વારા” છે. તે સરળ છે તે નીરદા-ધોનો મારગ છે, જે ગરીબોનો માર્ગ છે, જે જ્ઞાનીઓનો માર્ગ છે જે પાદશાહી માર્ગ છે જે બે દેહસ્તીઓનો માર્ગ છે, જે માર્ગજ હમેશનો છુટકારો આત્માને મેલવી આપનારો છે. તે કહે છે કે જ્ઞાન સંપાદન કરો. જ્ઞાન તમોને બળદેવ થઈ પડશે ને તમાર તારણ કરવામાં બળવાન ભાગ બજશે.

હુઃખનું મુળજ અજ્ઞાનતા છે. જેણે અજ્ઞાનતાને પેલા પરોઢર્શ મરધાની જેડી પાસે 'મૌસ' રૂપી અલકારના સ્વરૂપમાં ખવાડી દીધી અને અંતરમાં જગૃત થયલી મીનોઘ શક્તિઓને હાથે તેનો નાશ આણ્યો તેજ મોક્ષ પામ્યો. માટે 'મૌસ' (દુનિયાનું) ખાકી પાસુ તોડી નાખવાની એટલે જણે તેને ખવાડી નાખવાની તજવીજમાં રહેજો. યાદ રાખજો કે ફક્ત આજસુજ માણસો એ માર્ગને કઠણ જણાવવાનું બહાનું રજુ કરે છે.

એ સરળ માર્ગે ચાલી રહેલા શ્રિયુક્ત ક્રિષ્ણ મૂર્તિત્વ મત નીચે મુજબ જણાવવામાં આવેલું છે:—

His (Krishnaji's) whole conception of spirituality is summed up in a sentence:—"It is so easy." To him it is easy, because he has vision of the mountain top. His eyes are always on the top of the mountain, and he does not see the difficulties that lie between. We as a rule see only the dangers of valley and forget the mountain top.

(*Krishnanaji*)—By Lady Emily Luytens in the *Brothers of the Star*. July 1925. p. p. 148-50.

વળી *The Masters and the Path* નામની ચોપડીને પાને ૬૬ મેમી એવીજ રીતના વચનો છે જેથી વાંચનારને ઘણું ઉત્તેજન મળે છે.

હવે કમ રીતે અશોઘ પાળવી તેની સમજણ કોઈ તમેને આપશે. એટલે કે દરેક જણ પ્રગટી કરણના જે તબક્કા પર હશે ત્યાંથી તે પોતાનો અંત અનુભવ ઘણાજ નાના પ્રમાણમાં દર્શાવવાની તજવીજ કરતો રહેશે. તેમાંથી શું લેવું શું ન લેવું તે દરેકની લાયકાત પર આધાર રાખે છે તેને જો તે વગર હરકતે આખું મદન કરવાને ઇચ્છે તો ભલે તે તેમ કરે, તેને તે પવિત્ર હક છે.

હવે અશોઘ પાળવાની નેમ મારા નમ્ર વિચાર પ્રમાણે તો બે હોઈ શકે. (૧) મોક્ષ મેળવવો. (૨) મોક્ષ મેળવી હોરમજદનાં ભલા રાજ્યમાં હમકાર થવું, હમકાર શાને માટે થવું તેનું કારણ મને એમ લાગે છે કે આપણે અહુરમજદના પુત્રો છીએ. જ્યારે આપણે આપણા અહુરમજદ

બાપને એક વખત પીછાનતા થયા કે દરેક પોતાની હેજ્જાન 'મંદી' કબુલ રાખીને તે બાપનો મદદગાર થવાનું છે. આ કામ, નીશ્ક્રમી ને સર્વથી ઉમદા પ્રકારનું છે ને જે ભાગ્યશાળી શખ્સ હોય છે તેનેજ ફાળે તે મુકાય છે.

અશોઈ મેળવવાના સાધનો શું શું છે ?

પહેલું સુખ તે જાતે નયો. પોતાની જાતને સુખ તે જોહાનને સુખ ! શરીર અશાંત રહે તો મન ક્યાંથી શાંતિ પકડે ?

શરીર અશાંત, શાથી રહે ?

આસપાસના સંબેગોથી કુટુંબી કજીઆ સગા સ્નેહીઓમાં વિરક્તતા પુરતું છતાં વધુ મેળવવાની લાલચ. જેરવાજબી હરીફાઈ. કોઈનું ખુર કરવાની ખુરી આદત. અદેખાઈ અંતસ. ખીજના કામમાં માથુ મારવાની આદત, બળતા ધર ભાડે લેવાની ટેવ (ખાસ્યત). નમ્રપણાની જેરહાજરીથી ઉપરીઓના સખુન સહન નહી કરી શકવાની કમ તાકાત (મગજની નબળાઈ), નજીવી બાબતમાં મોટી આફત માની લેવાની કમ અકકલ. રોગો પેદા કરવાની પણ રોગો કેમ ઉત્પન્ન થાય છે તે જાણવાનું અજ્ઞાનપણું. ચોકસ બાબતોમાં પરિણામો શો આવશે તે જાણવાની દરકાર વગરની ઉદ્ધતાઈ. તેમાં યાહોમ હોમાવવાની બેવકુફાઈ. પૈસા કમાવવા પણ કેમ ને ક્યાં ખરચવા તે બાબતની બેદરકારી. એક જુઠાઈ ઢાંકવા જતા સોસો ઠીંગડાગડો પુરવાની હેજ્જાગારી માથે ઉઘવવાના જોખમો. ઈનસાફની રાહે બનેલા બનાવાનું તોળ કરવાની કોહોતાઈ.

જેરવાજબી તરફેણુ ખેંચી ગરીબોનો રખડાટ કરવાની મુરખાઈ.

ફક્ત મારજ ખોદા બહુ કરે ને બીજન તો અંહ ! વાળી જેરસલુકાઈ સાથની એકબપેટાઈ વાળી ટુંકી નજર ગરીબોને ભોગે તાલેવંત થવાની પાક બેહાઈ. પોતાના ટ્રસ્ટમાં સોંપેલા માખાપ વગરનાં બાળકોના વારસા હજમ વીસાએ કરવાની ખુરી આદત.

દાર પી ધાંધલ કરવાની ને પોતાની બડાઈ હાંકવાની મનની નબળા સ્થીતિ.

અહંકારથી ગર્વ પકડવો કે મારા જેવા સુરો દાનેશમંદ અકકલમંદ કોણ છે, આતે મારાથીજ થઈ શકે મારા જેવો બીજો છે કોઈ કરનાર ?

પેલા તો ... હલકા ખીજરડાં ! ને હમો તો આસ્માન ઉપરથી ઉતરી આવેલાં !

પાડોશીનું ઘર બળે તો બળવા દો ! આપણું શું જાય છે એવા બેકદર નમસ્વશ ને આળશું !

દારૂડીયા-છાકટા પોતાની ફરવશીને શૈતાનને સ્વાધીન કરનાર નાતરણ, બેરહેમ, બેદીલ, હેવાનો.

અરે દારૂ પીવાથી મીનોઘ શરીરના અનુએ અનુ તુટી જાય છે તેની કીમત આપી છાંટા પાણીના બાહરમાં શૈતાનનો હવાલો ખરીદતા દયાહીણુ કમ અકલીઓ.

દારૂ તો જઘને શરીરનાજીરાજી ભેજી મન-વીચારશક્તિને દબાવી દે છે, ને તેની બેશુદ્ધિ ઉત્પન્ન કરી ચોરી, લુટફાટ, મારામારી, બદ્દેલી, લુચ્ચાર્ધ ડોંગાર્ધ ઉઢ્ઢતાર્ધ, ફરતાને ભયંકર બદકામોને ઉશ્કેરી આપે છે. દારૂ પીવાથી ખુશ કેફ કેટલોક વખત આવે છે. દારૂ ઉતરી જવા પછી જીવ બેચન બની હાંધ જતી રહે છે તેથી કેટલું નુકશાત થાય છે ? બાઈઓ દારૂ પીને પોતાને શૈતાનના હવાલામાં કદી સોંપશે ના.

દારૂ પીને જેઓ સંસાર ભોગવે છે, તેને ત્યાં જન્મતા બચાંઓ કેવા દારૂડીયાં છાકટા હેવાન જેવા જન્મે છે. દારૂ પીવાથી સંસાર સુખની મીનોઘના મજાહનો ખરેખર નાશ થાય છે તે મીનોઘ મજાહ ચાખનાર રાજાજ (ભેજી) કેદી થઈ ગયું તો પછી તે તીક્ષણ પણ નાજીક ખુશાળી ભોગ વવાથી તે જેડું કમનશીખજ રહે છે. ખરેખર પ્યાલ તેઓને આવતોજ નથી કે મીનોઘ મજાહ કે પવિત્ર-પ્યાર તે શું છે ? સાહેબો વધુ કહેવું નામુતા સેબે છે તેથી મુગ્ધ રહેવું પડે છે. ભાગ્યશાળી તે જેડું કે જે ખાનપાનમાં મધ્યમપણું ભળવે, નહીં તો અયોગ્ય ચીજોથી તદનજ દુર રહે ! હલકી મજાહ તો હેવાનો પણ કરે છે ! ખોદા ખેર કરે ! દારૂ છોડી માંસનો ખોરાક નેઈએ. તે આધેલો એક વાધ જેવો હેવાન જણાય છે ! માંસના ખોરાકમાં નાઇટ્રોજન તત્વના પદાર્થો એટલે Purin substances જે તુરતજ લોહી પર થઈ જઈ વાસ મારી આવે એવા તત્વો હોય છે. જેટલું નુકશાન માંસથી થાય છે તેટલુંજ વાલની દાળ જેવા કોહી જતાં પદાર્થોથી થાય છે, માટે દાળનો ઉપયોગ બી ઘટનો કરવાનો છે. એવા કોહી જતા પદાર્થોથી માણસની બારીકે બારીક નસોમાં Putrid Matter ભરાઈ જાય છે. આ કચરો લોહીમાં ભરાયો તો પછી લોહીનું ફરવું અનીયમીત થઈ પડે છે. જે અશાંતીને ઉત્પન્ન કરે છે. જનવરની ખાશ્યતોનો વારસો માણસને બેજર બેજર કરે છે. પછી આવા રોગીષ્ટ શરીર સાથે આવા કાબુમાનરહેતા હથીયાર વડે મીનોઘ ફુન્યા જીતાશે કે ? એકતો જન્મની ખાશ્યત લાવેલા તેને દુર કરવાની અશક્તી

ધરાવવા છતાં જનવરી ખાસ્તના આઈતા વારસાનો ઉમેરો થાય છે તે અધુરામાં પુરૂ ગળ્ય જોવું જ થઈ પડે છે. પછી સુખની શોધમાં જવાના ફાંદાં મારવા ફેકટજ છે.

એ પછી ખાટા ખારા તીખા તમતમતાને કડવા પદાર્થોના સ્વાદ આકૃષ્ણ કરી રહે છે. એ બધા રજસિક કે તામસિક દુર્ગુણોને પંપાંજનારા જણાય છે.

ખીજા હાથ પર છાશ, દહી, દુધ, માખણ, ધી, ધડ, જીવાર, ચાવલ, ખાંડ, તકરારીનો ઘટતો ઉપયોગ કરનારાની વળણ સાતવિક ગુણોની ચઢતી કરવા તરફ ઢળે છે.

સ્પર્શા સ્પર્શનો કાયદો દુન્યવી લોકો કાઢી નાંખવા માંગે છે તો બલે તેઓ તેમ કરે. પણ જેઓ યોગની પાળે રહીને દુનિયામાં ચાલવા માંગે છે, તેઓ માટે તેતો ઝેર સમાન છે.

ઉડતા રોગોના ચેપથી આપણે કેટલા ખીડીને મેળ, મુત્ર ઓળંગતા કે કોહી સડી ગયલી ભાશોથી દુર નાહસીએ તેમ પવીત્ર પુરુષોએ એ દેખીતા જીવતા પણ ખરેખરના મુએલાઓથી દુરને દુર નાસવું જ જોઈએ. તેઓના હાથનો ખોરાક તેમને ઝેર સમાન છે. તેઓની વાતાવરણમાંથી પસાર થવું ખી આફત લાવનાર છે.

ખાધ ખોરાકી ઉપરાંત બુરા વીચારોથી કરીને માણસ પોતાનું ખોરેહ બગડે છે. તેથી બલા અશોને બહુ બહુ દુર રહેવાનું છે. જેણે ખોરેહ બગાડ્યું તેનો વીજળીક પોઝીટીવ પ્રવાહ બગડી ગયેલો હોય છે; નેથી દેવ દરજે સમાન નેગેટીવ શક્તિઓ તેઓ તરફ કુદરતી કાયદેજ ખેંચાઈ આવે છે, જ્યારે ફરેસ્તાઈ એટલે પોઝીટીવ શક્તિઓ તેઓથી દુર નાહશે છે.

સારા વીચારવાળા આદમીનું ખોરેહ એવો તો પોઝીટીવ પ્રવાહ ધરાવે છે કે એમાં ખરાબ વીચારવાળાનો હવામાં ખીજ રૂપે ધસડાતો પ્રવાહ ખેંચાઈ આવી આમેજ થઈ શકતો નથી પણ તેનો જોશ રદ બાતેલ થઈ જાય છે. એવા ફટકા અશોને હમેશા ઝીલવા પડે છે. તે માટે રાત દીવસ જે સાવચેતી રાખી રહે તેજ નરને બાઅશાળી ગણવો સગવાર છે.

હવે રાત દહાડો તેવાએ તો મહાન સાહેબોનો આસરો શોધવામાંજ સલામતી સમજવી.

ગાથામાં પુછવામાં આવે છે કે બંદગી કોણની કરવી ? તો કહે " સરદાર અમશાસ્ત્રી "ની. જે મહાન સાહેબો દુનિયાના બચાવ માટે તેના

બધા માટે રાત દહાડો ચળવળ ચલાવી રહેલા છે તેજ મહાન નરો આવા
માનને લાયક છે, ગર્વેયો લલકારે છે કે “ યાદ કરે નેક
તેરી સયાંમે ”

મતલબ કે ખોદાની દોસ્તી શાંધવી હોય તો બધાઓની યાદ કરતા
રહેવાની છે. તે સાહેબો ગેથીના ઈન્દો છે માટે આપણા તરફનો બકિત
બાવ તેમને પહેલો ને સીધો પહોંચાડવાનો છે. તેઓના ગુણો ગાતા થાક-
વાતુંજ નથી. આવા સત-સમાંગમના ફાયદા બેહદ છે, જેને મેળવવા હોય
તે માટે રસ્તા ખુલ્લા છે, સરળ છે, મફત છે. માટે બાઈઓ સતસંગ
કરજો.

વળી ખોદાની બંદગી કરવાથી તમોનેજ ફાયદો છે વીચાર એ ઉત્પત્તીનું
મૂળ છે. જેણે ખોદા વીશે વીચાર ક્યાં કીધો તે આખરે બદલાઈ ખોદા
જેવો થઈ તેમ મળી જાય છે તે સત્ય છે.

વળી faith શ્રદ્ધા—આસ્થા રાખવી એ એક અમૂલ્ય ચીજ છે. શ્રદ્ધા
કોણુમા રાખવી ? ગુરૂને પેગાંમર સાહેબોમાં ! શ્રદ્ધા વગરનું વહાણુ ધારેલે
મુકામે કવચીતજ પુગે છે. એક જ્ઞાની કહે છે કે faith તે ગોયા માણસના
અતઃકરણમાં મુકી આપેલુ અહોરમજદનું કીરણુ છે. તે ગોયા અહુરમજદ
પોનેજ છે. જેણે શ્રદ્ધા મહાન ગુરૂઓના બોલવા પર ન રાખી તેણે જાણે
અહુરમજદનું રાજ્ય ખોલુ સમજવું. જે તમોને કોઈ ભભેરે કે આપણને
હથેલીમા ભરત કરી ખતાવે એવે શખ્સ જોઈએ. પછી તે વળી હથેલીમાં આંદ
ખતાવે તેની હરકત નહી. તો તેવો વખત આવે ત્યાં સુધી થોભો પછી તેમ
કરતાં રસ્તાખેજ બી થવા આવે તેની હરકત શી છે ? જોઓએ મહાન
ગુરૂઓના બોલવા પર વિશ્વાસ રાખ્યો છે તેઓએ તુરતજ તે બાબેની
સચાઈ જોઈ લીધી છે. પણ આજસુ બહાણુ શૌધનાર માણસનું
વહાણુ આખરે ખરાબે અઠકાઈને ભાગી જવા વગર રહેતુંજ નથી. માટે
ધર્મનેજ વળગી આગળ ચાલશે તો રોશની જોશે ને અમર્ગી મેળવશે.

ખાન-પાનની આદર્શથી કરી નીરમળ લોહી શરીરમાં શાંતીથી વહે છે,
તે ઉક્ળતુ નથી તેથી હૃદયના ધબકારા નીચમીત ચાલે છે, જેથી તે વીકારી
બનતું નથી. લોહી વીકારી બનવાથી દુર રહ્યું કે પછી માણસના શરીરમાં
વીકારો ઉત્પન્ન થતા નથી. તેથી તેવા માણસને અકળામણ થતી નથી. પીત
વીકાર ગલખો કરી તેના મનને ચીત્તબલ કરતુ નથી. તે વિષયોના ભોગો
ભોગવવા માગતું નથી; તેને તેવા ભોગો જોઈતા નથી; તે હવે તેવા ભોગો

૬ અણુગમાની નજરે જોતાં શીખે છે, તેનો જીવ બેતાપ બનતો નથી. પી માત્રના શરીરને લોહીનો તે પોતાના શરીરમાં પુરવણી કરવા માટે રાખતો નથી. કારણ કે તે જાણે છે કે લોહીને માંસમાં બનવરી સ્વત રહેલી હોવાથી તે ખાસ્યત તેનામાં જો ઉતરે તો એક મહાન ડ્રાકટની પોતાના શરીર વળગાડે. પછી તેમાંથી મુક્ત થવાને તેને પાના કીંમતી વખતનો સારો જોવો ભોગ આપવો પડે.

દુઃખ—આવા નરના કપાળમાંજ હરકતોને દુઃખો ચોંટલાં છે. દુઃખ શિક્ષા ગુરૂજ છે. જેણે શનીની મહાદશામાં દુઃખ ને તેનો ઉપયોગ બાબે ૫૨ કીધો નહીં અને તેને મળેલી કીંમતી તકો જવા દીધી તેણે પ્રગટીકરણનો પાછળ હટાવેલો સમજવો. શની શિક્ષા ગુરૂ છે. પ્રગટીકરણના માર્ગને તો કરી દેખાડનાર—ઉચ્ચકી આપનારો છે, તેથી ઈચ્છા શક્તિ બળવાન છે; ૬૯ ઈચ્છા શક્તિનો ઉપયોગ જેણે કર્યો તેજ કમાયો. એ તકનો લેનાર ખરેખર બાગ્યશાળી સમજવો. જેમ લુપ્ત્યાથી નવી નવી શોધ છે, તે પોતાનું ભેજું દુઃખમાંથી છુટવા માટે, અનેક ઉપાયો યોજવામાં રોકે તેમાં કોઈક ઉપાય કારગત લાગવાથી તેનો છુટકારો થાય છે, તેને ધર નદાની વધે છે, તેનું ખાકી કલ્યાણ થાય છે; તેમ જો મનના દુઃખો વખતે કારેહની હીકમતો લડાવવાને માટે ઉંડા વીચારો કરે છે, અને સ્વચ્છ દીલે તે વિચારો કરેલા હોય છે, તો તેથી છેવટે તેનું મન એકાગ્ર થાય છે, શાંતિ આવે છે તેને મીનોઈ માર્ગનો રસ્તો સુઝે છે.

દુઃખને પુછવું કે છેવટ મુઘી ટકી રહેનાર કોણુ તે કે તમે? અમર્ગી વનાર કોણુ તે કે તમે? તકદીલી કોણુ તે કે તમે? માસ્તર અથવા ભવંદ કોણુ તે કે તમે? જ્ઞાની કોણુ તે કે તમે? હીકમત લડાવનાર કે તમે? લાભ મેળવનાર કોણુ તે કે તમે? દીલસોજી ખેંચનાર કોણુ તે કે તમે?

એ ઉપરથી જાણાશે કે દુઃખ હમેશ નીભનાર નથી. તે તો માત્ર હથીઆર થી તે કોઈપણુ (ખીજી) પળે કર્મના મહારાજાઓ તરફથી ખેંચી લેવાઈ થ અથવા કોઈપણુ પળે તેનો અંત લાવી શકાય કે મારી હતાડી શકાય. તેનું અજ્ઞાનતામાં છે તે શોધી કાઢવું કે દુઃખ ગયું. લોભથી કરી થતા મનના આછા કરવા સતોપ ધનનો ઉપયોગ જેણે કરી જાણ્યો તેજ જીત્યો.

બંદગી શા માટે થવી જોઈએ?—આપણા તથા જગતના ના ફાયદા માટે બંદગી કરવાથી જાતી ભોગ ખીલવાય છે. નિષ્કામી પીની અસર તેજી છે તે ધારેલે મૂકામ જઈને ફાયદો કરી પાછી ફરે છે.

નિષ્કામ બંદગીના ફાયદા જગતને ધણા છે. તે જગતને ઉંચું ધરે છે, તે પ્રગટીકરણના માર્ગને આગળ હડસેલે છે. “કુળ જગતનું ભલું થજો ને દુનિયા અશોષથી આપ્તાદ થજો” એવો મૂલ્ય લેખ દરેક અશો માણસે જગતનો માર્ગ આગળ કરી આપવા વાપરવો જોઈએ. એવો પુરુષ અહુર મજદના બહોળા કારોબારમાં બહારની સરડીરીકેટની જગર વીના સીધો દાખલ થઈને તેમાં આગળ પડતો ભાગ બજાવે છે.

હવે પવિત્ર આતશ બેહેરામમાં જાઓ તો શું માગો ? પહેલાં તો તમો પાપ રહીત ચોખું મન કરીને પવિત્ર કેબલાના દર્શન કરો, તેને અહુર-મજદનો પ્રતિનિધિ મનમાં કલ્પો. તે અને તમારા અતઃકરણમાંનો મેહેર ઈજદ કે આશ્રો અહુરેમજદાઓ પુત્ર પેલા કેબલા સાથે મીનોઈ ભુવનપર તો એક સરખાજ છે, એકજ સપાટીના છે, એમ ખ્યાલ કરો. હવે આગળ વધી કલ્પો કે જ્યારે તુરી કેબલાનો આતશ તથા તમારો ભીતરના આશ્રો અહુરેહ મજદાઓ પુત્ર એકજ છે, તો પછી તમોને હવે વધારે વાર શાની ઇચ્છા કરવાની છે ? જે કાંઈ ન્યામત છે તે તમો અહુરમજદના લાયક પુત્ર થાઓ તો પાંચે દહાડે સઘળી તમારીજ છે. તો પછી તમોને ધીરજ આવી જશે. તમો એમજ હવે ધારશો કે તમારો અહુરમજદ બાપ માગવાની ઇચ્છા કરતાં આપવાની ઇચ્છા ચલાવી રહ્યા છે તેની નકલ કરવાની છે. આપવામાં મજા માનવાની છે. જે કર્મે મુકાયલું કામ ફાળે આવે તે ઉમગથી કરવાનું છે. કારણ કે જે તમો તમારા બાપ અહુરમજદ વતી કરો છો તે કામ અહુર મજદનું એટલે તમારુંજ સમજવું.

આતશના તુરી કેબલા આગળ હાજર થઈ તમો તે મીનોઈ બાપનું ચીતન ચલાવો. તો પછી તે મીનોઈ બાપ જેવો છે તેવાજ તમો તેનું ચીતન કરતા થાઓ. તો તે વીચારથી કરી અહુરમજદના સ્વરૂપમાં તમો આખરે બદલાઈ જશો. તેનું આનંદ સ્વરૂપ, તેનો જાતિભોગ, તેનો નિષ્કામી પ્યાર કલ્પો ને તેજ ખાશિયતો તમારી થશે.

કુરબાની કેણની—શેની ?

મેહેર ઈયસ્ત ને બેહેરામ ઈયસ્તમાં ગોસ્પંદ કપાવાનું લખેલું છે કરી હમેશાં પઞ્ચરણ થયા કરે છે. ધારો કે તે લખેલું ખરૂં છે એટલે તર-જુમો બરાબર છે પછી તેને અકકલના ગોહોરે તપાસો કે તે શું છે ?

પહેલું તો એ કે મેહેર ઈજદને બહેમામ ઈજદ કેણ, તેઓનો દર-જો શો ? તેઓના કૃતવ્ય કહેવાં, શું તે ચઢતે દરજ્જેના મંજદો છે કે દેવ

દરજે જેવી પ્રાણીના લોહીથી તૃપ્ત થનારી મલીન શક્તિઓ છે? જે પ્રાણી
ઓને તેઓ પાળે છે, જેઓની તેઓ પાસખાની કરે છે, નીરદોષિ જેઓ
તેમની મદદ આહે છે તેમને જેઓ ખુશીથી મદદ પહોંચાડે છે; તેવાઓ
આવી કુરખાની લાલચથી કામ કરના હશે વાર? તેઓ જો આહે તો લખે
નીરદોષ જનવરો પોતે પેદા કરી શકે તો પછી શું તેઓ માણસ જાતના ઓશી-
યાળા છે? તો પછી શું તેઓ લાલચુ છે, ગરબુ છે, દયા હીન છે,
રાક્ષસી ખાસ્યતવાળા છે? ત્યારે તેઓ શું છે તે નક્કી કર્યો વગર જો આવા
દરજી કામો તેઓને નામે થાય તેનો સ્વીકાર તેઓ કરે ખરા કે? વળી ઇરાન
દેશના લોકો તેમને માટે આમ કરે ને તેમ કરે કરી લખે છે, તો ઇરાન
દેશના લોકો તે કોણ ત્યાં માજદયસ્તાન નથી લખ્યું, પણ ઇરાનના
લોકો તે ભલા આર્યો. તે ભલા આર્યો noble કહેવાતા હતા ને તેમની
ઉમદા ખાસ્યતને લીધે હતું. ઉમદા ખાસ્યત ખુલ્લું નીતિ-રીતિ અશોષ પર-
હેજગારી પાળવાનું પરીણામ છે તો પછી તે લક્ષણોમાં જાતિ ભોગ
આગળ પડતો ભાગ બળવે તેમાં નવાઈ જેવું કંઈ છે કે ?
જે જાતિ ભોગ આપી શકે (ઇજસ્ને-યજ્ઞ કરી શકે) તે
ઉમદામાં ઉમદા ભોગ કહેવાયને તે તેમની ખાસ્યતને અનુસરતોજ હોય.
તેની ખરી ખુબી તો ને નિષ્કામી હોવામાંજ છે, તો પછી કંઈ સ્વાર્થને
ખાતર ગરીબ બચારા જનવરને પોતા અદલે ભોગ સાર રજુ કરે ને પોતે
તેનો લાહાવો આપે એ ન્યાયની રીતે વાજબી ગણાય કે? લોહી પીનારા
તરસા તે ખુલ્લું મીનોઈ દરજ્જેના ઇજ્ઞો તો નહીજ પણ ભૂત-પિસાચ-
છન-પરિ વગેરે કુદરતની આંધળી શક્તિઓ Nature Spiritsને તે પુગે
ને તેથી તેઓ તૃપ્ત બને, અને ખાકી દુન્યા પર કંઈક ચમત્કાર કરી બતાવવાને
જાદુગરો સાથે બંધાય. ત્યારે આપણા આ ખુલ્લું દરજ્જેના ઇજ્ઞોને નામે
જે કતલો ચાલે છે તેથી જાદુગરીના રસ્તા માર્ગોને પુષ્ટિ મળે છે ને તે
મહાન શક્તિઓ હીણાય છે.

ત્યારે ફરીથી પુછીશું કે કુરખાની કોણની-શેની !

આપણે હીમતથી જવાબ આપીશું કે કુરખાની હેવાનીયત જીવ (હલકુ
મન) (lower mind-નીચ મનસ) આપણામાં હુમ મચાવી રહેલું છે, જે
અર્ધ જનવર જેવું છે તેની છે. તેમજ હવસો લોભ લાલચ, હવસ, કામની
વળાણુ ધરાવનારી ખુરી ઇચ્છા વાસના એઓની કુરખાની કરવાની છે, એ-
ઓનો નાશ કરવાનો છે, એ ગોસ્પદ એટલે અજ્ઞાન જીવમાંથી ઉત્પન્ન થાય

છે. તે અજ્ઞાનતાનો નાશ કરવાનો છે. તે માટે આ મનસ જે હલકી ખાસ્યતવાળું છે તેનો ભોગ હૈંચ મનસ જે ખુલ્લુંદ ખાસ્યતવાળું છે, જે ફરેસ્તાઈ દરજ્જે ધરાવે છે, તેને ચઢાવવાનો છે; તેને તેનો હવાલો સોંપી દેવાનો છે. તેની પાસે તેનો નાશ કરાવવાનો છે. એ ધરાન દેશના લોકો (યોગી-આયેદ-પરેહજગાર)ની ખાસ્યત અનુસરતુ છે. બાકી તો માણસને દયવસ્તીના રસ્તાપર દોરવી લઈ જનાર કહેવાય માટે ભલા મજદયસ્નાનો કુરખાની કરો તે અતરમાંના ખુરા મન હેરમનની કરજો. તેના નાપાકને કપાતી નાખીને તેનીજ કુરખાની કરજો ને કરાવજો.

બીજા ધરમોમાંથી જે કુરખાનીઓ કરવાને ફરમાવેલું છે તે આવીજ નીચ ખાસ્યતોનો ભોગ ખુલ્લુંદ ખાસ્યતોને ચઢાવવા માટેની મતલબ ધરાવેછે.

“બદુઈથી અષોષના મુલકોની ખરાબ થાય છે.”

એવું અશો ગાથાનું શિક્ષણ છે. હવે આજે હીપ્નોતીઝમ, મેક્મે-રીઝમ વીગેરે મેલી વિધ્યાથી પુરવાર થાય છે, કે બદુ જેવી મેલી ને નુકસાનકારક વિદ્યા હસ્તી ભોગવે છે અને જેને વપકરણુ કરી સાધારણુ રીતે ઓળખવામાં આવે છે. એથી દુર રહેવાને સઘળા ધર્મોને ખાસ કરી જરૂં થોસ્તી ધર્મ તાકીદ ફરમાવે છે. એ માટે આજના Spiritualists જરૂંથોસ્તી ધર્મની રાહે તો ધીકરાએલાજ છે. જેઓ એ બાબતને ઉત્તેજન આપે છે તેઓ અઝીમ ગુનાહને લાયક થાય છે. એ અકુદરતી શક્તિઓ Mediumsના લોહીની વીજળી પર ગુજરો ચલાવીને પોતાનું પાપી જીવતર લંબાવે છે, તેથી તેવા માણસનું મગજ ખવાઈ જાય છે, ને તે અર્ધો ઘેલો હોય છે. પણ એ તો બાકી ભુવનની વાત થઈ. પણ જરૂંથોસ્તી ધર્મ તો બાર મુકી કહે છે કે તેના મીનેઈ શરીરને ઘોંકા પુગે છે, તે પ્રગટીકરણના સરળમાર્ગથી પાછળ હટે છે તેનું રવાન દો મળી થાય છે. જેમાંથી તેને પવિત્ર થતા કદાચ જન્મો જન્મ લેવા પડે. આવા કામો જેઓ અજ્ઞાનને એકલ પેટા હોય છે તેઓથીજ થાય છે. માટે ખરેખરા ધિયોસોરીસ્ટો તેવા કામોને ધિક્કારી તેથી દુરના દુર નાહાશે છે. રખેને તેમના મીનેઈ શરીરના બંધારણમાં કાંઈ બાધ રહેતે માટે તેમણે રાત દિવસ મોટી શીકર ચીંતા રહે છે. તેઓ તેવા શરીરની નીરમળતા જાળવી રાખવાને રાત દિવસ ચિંતાતુર રહે છે. માટે બદુ મંતર કરવા કરાવાથી દુર રહેવામાંજ સલામતી છે. નિર્દોષને પવિત્ર જીંદગીની મજાહમાં કાંઈ ઓરજ લેહ સમાયલી છે. અનુભવી તો જુઓ. તથાસ્તુ. આમીન ! આમીન !! આમીન !!

શાંતિ-શાંતિ-શાંતિ !!

ભાગ બીજો.

તન અથવા શરીરની પવિત્રાઈ—

તનની અપોઈ.

મનની અપોઈનો સંબંધ તનની પાકી પરેહનગારી સાથે ધણો છે. છતાંબી આજનો જમાનો મનની અપોઈ છોડી બાહરથી તનની અપોઈ સાચવવાને હૃદયી જ્યાહા વખત રોકે છે, તે વાંધો ઉઠાવવા જોગ છે. હમેશા મનને શરીરપર સરસાઈ આપવાની છે, તેણે (શરીરને) મનના હાથ હેઠળ કામ કરવાનું છે. શરીરનો ગુલામ બનાવા ગોલામ કદીબી મન હોયજ નહીં. પણ મનનો ગોલામ હમેશાં શરીર છે અને રહેશે. છતાં પણ પાકી શરીરે પવિત્રતા જળવવાને અતિશ્ય જરૂરનું છે. આપણા મોખેદ સાહેબો ચોખ્ખાઈ પરખાઈ રાખે છે, તે અતિશ્ય આવકારદાયક છે. એટલા માટે આપણે મોખેદોથીજ હવે સર કરીશું:—

મોખેદોના રમાલ.

સાધારણ રીતે આપણા મોખેદ સાહેબો જ્યાં જાય ત્યાં પોતાનો રમાલ વાપરે છે. રમાલ વગરનો મોખેદ નહીં. કારણકે જ્યારે જોઈએ ત્યારે પાદમાળ કુસ્તી કરવાને માટે તેવણને તે તુરત કામે લાગે છે. જ્યારે મોખેદ સાહેબ કંઠે ધરે જમને જમવા બેસે છે, તો પછી પોતાના હાથ ધોઈ એમનોએમ ચોખ્ખો અતરંગ રાખે છે, ને તેજ અતરંગ હાથે જમવા બેસે છે, અને તે ચોખ્ખો કાઢેલો જમણો હાથ જમવા માટે વાપરે છે. જમવા પછી હાથ મોહોડું ધોઈને પેલા રમાલ વડે નુખીને પછી તે રમાલ ખભે નાખી ચાલવા માંડે છે. જાણે દરેક પોતપોતાનો જુદો જુદો રમાલ વાપરવાનો હોય તેવું શિક્ષણ તેને રૂઝે અવલથી મળેલું લાગે છે. એ બાબતમાં સાધારણ જરૂર થોસ્તી કરતાં વધુ મક્કમ રીતે મોખેદ વર્ગ વરતતો લાગે છે, ને તે કાયદો અમલમાં મુકવાને દ્રઢતા બતાવે છે. મોખેદો ઘણા જાડા રમાલ (તુવાલ) વાપરે છે, તે ખાસ કરી ધરેધર જઈ કુસ્તી કરીને મોહું નુછવા કામે લાગે છે. એ જાડા રમાલ પાણી સોષી લેવા માટે વધારે ઉપયોગી જણાય છે. જો પાતળો રમાલ વાપરે તો પછી એક બે વખતમાંજ તે લોંદો મઈ જાય છે.

હવે જાહેર ખાતાંએ માટે દરેક સાર જો જુદો તુવાલ ન હોય

તો તેથી એકમેકની લખ-થુક ખીજને લાગી એવી રોગ રખેને લાગુ પડે તે માટે અમેરીકામાં કાયદા ધડાયા છે, તે નીચે મુજબ જણાય છે:--

Use of the Common Towel prohibited.

"The Secretary of the Treasury has notified medical officers of the Public Health Service, State and local health authorities, and all concerned, that, Article, 3 of the general Interstate Quarantine Regulations has been amended by the addition of the following paragraph :

"Common carriers shall not provide in cars, vehicles, vessels or conveyances operated in interstate traffic, or in depots, waiting rooms or other places, used by passengers travelling from one State or Territory of the District of Columbia, any towel for use for more than one person: Provided, that towels may be used again after having been sterilized with boiling water."—The New York Medical Journal December 12, 1912, pp. 1291.

માણસનું થુક ધણી ઝેરી છે.

આપણે કદીમ જમાનાથી સમજતા આવ્યા છે, કે માણસની થુક ધણી ઝેરી છે, તેથી પારસીઓમાં ઘરોમાં નહીં થુકતાં બાહરને વળી એક ખુણાપર થુકવાનો ચાલ છે, ને મોટાં ઘરોમાં થુકદાણીઓ વપરાય છે. ખીજી જાતના ઘરો જોશો તો પાનની પટ્ટી ખાઇને પછી તેની ત્યાંજ પિચકારી મારેલી દીસે છે. આ કદીમ જમાનાથી ચાલતી આવેલી આપણી આ અતિ ઉમદા રાહ-રસમની કીમત હાલે યુરોપ અમેરીકામાં કરવામાં આવેલી લાગે છે. કેટલાક ભાગોમાં મોહોલ્લાઓ વટીકમાં થુકવાની મનાઈ કરેલી હોવાથી તેઓ થુકદાણીઓ પોતાના ગબવામાં લઈ ફરે છે. આપણા દેશમાં ફરવા આવતા યુરોપીયોમાં આવી રીત અખત્યાર કરેલી આપણને માલમ પડે છે. વળી અમેરીકા ખાતે જાહેરમાં ભાડે ફરતી ગાડીઓમાં વટીક થુકવા સામે સખ્ત કાયદાઓ ધડાયા છે, જે નીચે મુજબ માલમ પડે છે:—

The Philadelphian who expectorates in street cars will in future do so at his peril, for the Philadelphia Rapid Transit Company is determined to wipe out the habit of spitting and carrying lighted or unlighted cigars in the street cars, and

has employed a force of fifty detectives, locally known as "Spit" detectives, to enforce the rules.=Good Health Magazine, March 1913, p. 30.

આ લખવા પછી સુરતના એક અજરથોસ્તી હોટલમાં એક સુરીયાનો તુવાલ ટાંગેલો જોઈને મને અતિશય કચવાટ ઉપજ્યો હતો, તે એટલો તો મેલો અને તુરતનો કાદવમાંથી કાઢી એમનો એમ શુકો કાઢેલો હોય એમ લાગતો હતો, કે આપણને સુગ ને કચવાટ બંને ઉપજાવે. આ રમાલ રસ્તા ઉપરથી ખુલ્લો માલમ પડતો હતો. જે કોઈ ખાઈ ઉઠે તે આ સુરીયાના તુવાલે હાથ ને મોહોડું નુછીને ચાલતી પકડે! એવા દેખાવોથી આપણુ જરથોસ્તીઓને ખોદા બચાવે!

મેળાને ચેપી સીકકાઓ.

આતશ બેહેરામ સાહેબની રખ્યા લેતાં જે રૂપાં કે પછી ત્રાંખા નાણુ ચમચપરની રખ્યાપર મુકવામાં આવે છે, તે વિરૂધ્ધ આ ખાકસારે ખાકસારનાજ તખ્તલુસ હેઠળ ચોક્કસ પત્રમાં લખાણ કીધું હતું તે છપાયા પછીના એક અંકમાં તેના બાણીતા કોઈ ટીકાકારે સેવકનો જખરો જખરો ઝાડો-પીછી કરી નાખ્યો હતો, પણ દલગીરીની વાત આટલીજ છે કે કોઈ ચર્યાપત્રિઓએ તેની વીરોધ કે તરફેણમાં કોઈ પત્રો લખ્યા નહતા. ત્યારે શું આ બાબત સુખ-શાંતિના નિયમ પ્રમાણે આવકારક દાયક હતી નહીં? અખવા તેથી નુકસાન થાય છે, એટલીખી સાધારણ અક્કલ ધરાવવાને માટે પારસી વાંચક વર્ગ બેનસીબ હતો? વાર્તાઓના ચીકડાંઓને પછવાડે મોટી મોટી રકમો ખરચવાને આજનો પારસી પછી શું ખુદો કે જીવાન (નાદાન) વીહલાં ફાફળાં મારતો લાગે છે; અને મનને બીગાડનારા હવસ ઉત્પન્ન કરનારા વાંચણો વાંચીતેના એક જરથોસ્તી તરીકે ઉમદા દરજ્જા પરથી તેને ગમડાવી નિચે લાવનારાં નજીસ વાંચણોનો વાહીઆત શોખ પુરો પાડવા હજારો રૂપીયા ખરચાય છે. કોઈ દાહાડે મોટી દમડી પણ ન ખચે એવાં ઠજીસ પારસી પત્રો વાર્તા લખનારાઓને મોટાં દામ આપીને તેઓની વાર્તાઓ ખરીદ કરે છે, પણ ખરા સાહિત્યના પુગ્ગરીઓ, જેઓની ઉમદા નેમ એકજ હોય છે જે પારસી ટોળાને તંદુરસ્ત વાંચન પુરૂ પાડવાની હોય છે, તેઓ આ પત્ર કારો અને તેમના ખાસ કરી પારસી વાંચનારાઓને મનશે જીવતાખી બલા ને મરેલાખી બલા. ખરાં સાહિત્યને ઉતેજન ન મળવા છતાં કેટલાક ઉતસાહી જીવે તે ઉમદા સાહિત્યના સોખને આતરજ, તેના એક ખરા પુગ્ગરી તરીકે

મુંજવણુ થયલાં દીલે પણ આગળને આગળ રસ્તો કાપીને તેમને તો પ્રજા સેવા બળવવાની છે, પ્રજાના ઉધરભવમાં તો સાચો ભાગ આપવાનો છે.

હવે આ રખ્યાની ચમચ પર પૈસા મુકવાની બાબત ખરેખર કોઈ પણ રીતે જરૂરથી ભલાં માટેનીજ છે. કેવા મેળા-ચેપી પૈસા રખ્યાપર મુકીને, તેમજ રખ્યાની પવિત્રાઈ અને તેમાંથી ઉત્પન્ન થતા આસિરવાદોનો નાશ કરીને રખ્યાને પોતાનેજ ચેપી બનાવી દેવામાં આવે છે, છતાં તે હુંસે હુંસે દરેક જરૂરથી કપાળે લગાડે છે. પણ આપણે ભાઈ જ્યારે હારી ગયા છીએ, ત્યારે આપણી મદદે આજની વિદ્યા આવે છે, ને પછી નીચે મુજબ જોશાસો કળુ કરે છે.

BACTERIA ON COPPER AND SILVER COINS.

By Dr. Hugo Knehl.

The author is unable from his investigations, to ascribe any sterilising effects to copper and silver or to other alloys, which can only take place under the special condition of their being a sufficient amount of solution of the metals present. By the perspiration and dirt adhering to it, which certainly constitutes the greatest part of the coating of our current coins, not enough metal dissolves to have any germicidal effect to speak of. =The Family Doctor, London Jan. 4, 1913.

એટલા માટે હવે કોઈપણ રીતે ચલણી નાણું સલામત રીતે વપરાય તેવું તો છેજ નહીં. તે ઉપર પરસેવો લાગ્યા કરતો હોવાથી તેમાં મેળ જમા થાય છે, તેનામાં જંતુઓના સંસ્થાનો આવી ભરાય છે, જે સંસ્થાનોનો નાશ કરે એટલા મોટા જથ્થામાં તેમાંની ધાતુઓ ગળતી ન હોવાથી તે આપણને બચાવતે શી રીતે આવે? એટલા માટે એ બાબતની છેલ્લામાં છેલ્લી શોધ પ્રમાણે જે લાંબાણ અખતરાઓ કરી જોવામાં આવ્યા છે, તેનો સાર નીચે પ્રમાણે રજુ કરીશું:—

મેળા સિક્કાઓ સાથનો સંબંધ.

વપડાઈને ધસાઈ ગયલા સીકકા અને બેંકનોટસ બચકર રોગો ઉત્પન્ન કરનારા જંતુઓના સુખવાસી ધામો છે.

The Scientific American (Monthly)ના અક્ટોબર સને ૧૯૨૧ના અંકમાં જેકવીસ બેયર નામે એક ફ્રેન્ચ આકૃતિઓ સહીત જે

વિવેચન રજુ કરે છે, તે આપણુ જરથોક્તીઓ માટે ખાસ ઉપયોગી હોવાથી તેનો માત્ર સાર નીચે મુજબ રજુ કરી શકાશે:--

“દાખલા તરીકે ચોપડીઓ, બેંક નોટસ, સોના રૂપાને નીકલ તેમજ ત્રાંખાના સિક્કાઓ મારફતે ચોક્કસ દરદોના જંતુ એકથી બીજે ઠંકાણે લઈ જવાઈ શકાય છે; એ બાબેની સચ્ચાઈની સાહદતો આપવાને આપણી પાસે સંખ્યાબંધ સાચી વીગતો મોજુદ છે.

“હવે એક ખઠીનો દરદી જે તેની છંદગીની આખેરીના વખતમાં વખતો વખત ઠાંસે છે, છિંકે છે અને થુંકે છે, તેથી કરીને તેણે એ દરમ્યાન જે સંખ્યાબંધ પુસ્તકો વાપર્યા હોય છે, તે પુસ્તકો કાંય નહીં એવી રોગવાળાં થયાં હોય ?

“વળી બેંક નોટસ અથવા પ્રોપીસરી નોટસ અને ધાતુના નાના ચલણી સિક્કાઓ, ખેડુતો, મજુરો, અને તે ઉપરાંત ઉંચ વર્ગના શેહેરીઓના એક ખીસામાંથી બીજા ખીસા મારફતે ફેરબદલી થવાના વખત દરમ્યાન તેઓ ઉપર કેટલી બધી સંખ્યામાં ખારીક જંતુઓ એકઠા થતાં હોય છે !

“હાલે જ્યારે નાની રકમની નોટસ સાધારણ રીતે ફરતી રહેતી જણાય છે, ત્યારે તેઓ એબ લગામણી રીતે અથવા ઘણીજ કમકમાટ ઉપજાવે એવી મેલી હાલતમાં મલી આવવાની બાબતમાં સુખ-શાંતિ વિદ્યા જાણુ નારાઓ જે ચિંતા રાખે છે, તેના ઘણા મુસ્તફીમ કારણો હોય છે.

“જે મેળાં ચીમડાંઓને આપણે ઘણીવાર ચલણી નાણા તરીકે વાપરીએ છીએ, તેમની ઘડી વાળવાની જગ્યાઓએ સદ્મદર્શક યંત્રથી, જંતુઓ તેમજ ડુગ ઉત્પન્ન કરનારા ખાસ સૂક્ષ્મીક જંતુઓની ત્રાસદાયક સંખ્યા જોઈને આપણે ડઘાઈ જઈએ છીએ.

“વળી આ નાની ચલણી નોટાનો ઉપયોગ લેવડ દેવડના આકારમાં અતિશય મોટાં પ્રમાણમાં થતો હોવાથી કરીને તેઓ જલદીથી બીગડી જાય છે.

“આ હલકી કીમતની નોટો એક બટકતા યાહુદીની માફક એક જગ્યાએ ઠરીઠામ થઈને બેસતી નથી, પણ એક હાથમાંથી બીજા હાથમાં જવાની ફેરા આંતિમાં પડે છે.

“હવે એક વપડાયલી બેંક નોટમાં જે મેલા ડાઘા પડેલા હોય છે, તેમાંની એક જરા જેટલી જગ્યા એક સોય જેવા નસતર વતી કોતરી નાખીને તેમાંની ખારીક કદચ લઈને એક સાધારણ રીતના મોટું દેખાડનારા સૂક્ષ્મ દર્શક યંત્રના Object Glass પર મુકો. હવે ખેલી નોટના ઘણા મેલા

નહીં એવા ભાગપરથી પેલી નમુનાની કરચ એકઠી કરવા છતાં તેમાં જાત જાતના જંતુઓની હાજરી જણાયે; જેમાં કેટલાક જંતુઓ આંતરડામાંના કેટલાક લોહી-પરો વધારે કરનારાં, કેટલાંક જીભ ઉપર, તે વળી કેટલાંક થુકમાં, અને દાંતની વચેની ફાટોમાં રહેનારાં હોય છે. (હવે જીભ, લપ્પ અને દાંતોમાં રહેનારા જંતુઓની મુખ્ય હાજરીનું કારણ કરનસી નોટસોને ગણવા માટે પાણીને બદલે મોહોડાંની યુકનો ઉપ-યોગ સાધારણ રીતે થતો હોવાને સખખે જણાય છે, તેમજ હાજરી આંતરડામાંના જંતુઓ, હાજરે જઈને બરાબર હાતોને સામુ વતી ન ધોવાને શખખે હોવાં જોઈએ. એને લીધેજ કોલેરાના જંતુઓ ત્યાં હાજર હોય છે, વળી ત્યાં દીપથેરીયાના જંતુઓ વટીકની હાજરી છે, તે મેલા હાથોનો કે પછી થુકનો ઉપયોગ નોટો માટે કરવાને આભારી જણાય છે.)

“હવે જેવી રીતે વપરાયેલી એક નોટસ પરની કરચ લઈ માઈક્રોસ્કોપથી તપાસવામાં આવી છે, તેવીજ રીતે વપરાયેલા ને કાત ખાઈ ગયેલા અથવા મેલ બાઝેલા ચલણી સિકકાઓની તપાસ સાર W. H. Parker (of the United States)એ પોતાનો અભ્યાસ આગળ ચલાવ્યો હતો. એમણે એક નોટસ અને ચલણી સિકકાઓ ઉપર બાહરથી જંતુઓ લાવીને જાણે ખેતી કીધી; એ પછી તેમને તપાસ કરતાં માલમ પડ્યું કે, આ જંતુઓ કેટલાંક અઠવાડીયાંઓ સુધી પોતાનું કૌવત જેવું તેવું જીવવાની રાખી શક્યાં હતાં.

“હવે તેણે જુદી જુદી પહેડીઓનો દરરોજનો રોકડ વકરો માઈક્રોસ્કોપની મદદથી તપાસી તેનું પૃથક્કરણ કરવા માંડ્યું, તો તે ઉપરથી ત્રાંબાના પેનીના સીકકાઓ ઉપર દીપથેરીયાના બેક્ટેરીયાના કમતીમાં કમતી ૨૬) વસાયલાં સંસ્થાનો શોધી કાઢવામાં તેણે ક્ષતેહ મેળવી. તેજ જંતુઓના ૪૦) સંસ્થાનો અરધા દોલરની કીમતના રૂપાના સિકકાઓ પર, ૧૨૫૦ સંસ્થાનો સાધારણ રીતની વપરાયેલી પણ સફાઈદાર ચલણી નોટોપર, અને વળી મેલી નોટોપર તો ૭૫,૦૦૦ જેટલાં સંસ્થાનો માલમ પડ્યાં,”

આવો વિદ્વાતભરો ખોલાસો વાંચીને ક્યો જરથોસ્તી રખ્યાની ચમચપર નાણું મુકવાને રાજ થયે ?

હવે સેવકના વીચારે વરસો આગમચના એવા છે, કે ચલણી નાણું રખ્યાની ચમચપર ન મુકતાં તે બાબે બનાવેલી તીજેરીઓમાં નખાયતો વધારે સાર. જો મોખેદોની નજર આગળ તે નાણું એકઠું થતું ન હોવાથી

તેનો હાલ હવાલ જોડ્યો જયો મેલવાઈ શકાશે એટલું આપણે કપ્પુલ કરીએ, તે છતાં પારસી સખી દીલગુરદા તેમજ પારસી દયાનતદારીને આપણે અપીલ કરીશું ને તે તરફ આપણે તેઓને કેળવીશું તો પછી મોખેદ સાહેબોને ખોટ જશે નહીં, તેમ છતાં જો ખોટ જાય તો સખી જરથોસ્તીઓ કે પછી આતશ બેહરામ સાહેબોના નિભાવ માટે ખુલ્લી મુકેલી તીજેરીઓમાંથી ભરપાઈ થવું જોઈએ. આવોજ કાંઈ ઉપાય પારસી કોમને જાત જાતના રોગોથી નિરાળી રાખવા માટે સલામત નજરે પડે છે.

માણસના મોહોડાંની લખ કેવી ઝેરી છે, તે જામે જરાક જોટલું આપણે સમજી તો ગયા. પણ તે જામેના વધુ સત્તાધારી લખાણો આપણે રજુ કરીએ તે આગમજ જરથોસ્તીઓમાં આ અજીઠવતાલ સામે કેવા માનવંત રેવાળે છે, તેની તપાસ લઈશું.

જો કોઈ જરથોસ્તી આપણે ત્યાં મુલાકાતે આવે છે, તે વખતે તેની આગળ પાણી રજુ કરીએ છીએ, તો તે કાચના ગલાસને બદલે સોજા સાફ કળશીયામાં હોય છે. કારણકે એક ભલોને સાચો જરથોસ્તી કદીખી તે કળશયો મોહોડાંને લગાડી પીતોજ નથી હાલના કેટલાક! અરે નહીં રે ઘણાક! બાવાજીના ખુચાજીઓ દુચીને પાણી પીએ છે, તેથી સાચા જરથોસ્તીઓના દીલ કચવાય છે, એટલા માટે પાણી પીવાઈ રહેતાં અને ખીજું પાણી લાવતાં પેલો કળશીયો માટલામાં બોળવો પડે કે નહીં પડે તે છતાં તેને ઘોઘ ચોખ્ખો કરી પછીજ પાછો કામમાં લે છે.

જો વળી ચાલ-આઈસક્રીમ-સોડા લેમન વીગેરે પાવા કે ખવાડવામાં આવે છે, તો તેનો ઉપયોગ થવા પછી તેઓને ઉંચકી લઈ જવામાં આવી દરેકને જુદાં જુદાં ઘોવામાં આવે છે. દરેક કુટુંબોમાં આગળ ચાલ પીધેલાં વાસણો દરેક પીનાર મોરીપર લઈ જઈને ઘોઈ સાફ કરીને પછી તેની જગ્યાએ મુકતો હતો. આથી તંદુરસ્તીના નીયમો સચવાતા હતા. દુચીને પાણી પીને હાલે તો માતા દીકરાને કે દોસ્ત બીજા દોસ્તને અધુરા ગંલાશ પીવા આપે છે. ને માટે જાણે મગ્ગલ લેવામાં આવે છે.

આગળ ચોજદા ટ્રેગર મોખેદો ચાહે પીવા માટે ધાતુના વાસણો વાપરતા તે પાછા રાખે ઉગરી ચોખ્ખા કરીને પછીજ ઉપયોગમાં લેવામાં આવતાં હતાં. રાખમાં કોસ્તીક પોતાશ હોવાથી તે ખતાશ અથવા *stomach* તોડે છે. હવે ખસા પીવાનું જે આપણે લઈએ છીએ, તેમાંનું

ભાણુ આવવાનો, ખાતુ થઈ જવાનો ગુણુ છે. એટલે બળને થુકમાંથી તેવો ગુણુ આવે છે. જેઓની થુક alkaline હોય છે, એટલે જેમાં ખારતુ તત્વ વધારે હોય છે, તે ખટાશની ચીજો સેહલાઈથી ખાઈને હજમ કરે છે, ને વળી જાતે તંદુરસ્ત રહે છે. જેઓનું લોહી કે પછી થુકમાં acidity ખટાણુ વધારે હોય છે, તેઓ નબળી તબીબેતના ઝટ ઉશ્કેરાઈ જાય તેવા હોય છે. હવે ખટાણુને જંતુઓને નિકટ સંબંધ હોય છે. એક ખોરાક જરા ખટાશ પકડવા માંડ્યો એટલે ferment થવા માંડ્યો કે પછી તેમાં જંતુઓનો ઉધરભવ થવા માંડે છે. હવે તેથી કરીને દરેક માણસની થુક ઓછું વધતી ઝેરી હોય છે, તે ખાધેલા વાસણોને લાગે છે, તેથી તેઓખી ઝેરી બને છે. તેના વાસણો ગરમ પાણીથી ધોવાથી કે લાકડાના ભુસાથી સાફ કરવાથી અસલ પવિત્રાઈ પકડતાં નથી-સીવાય કે રાખથી માંજવાથી કે આતશમાં ગરમ કરવાથી.

હાલ પોતાશ તત્વ માટે હાલના વિદ્વાનો ઘણા વખાણુ કરવા લાગ્યા છે. એવું કહેવાય છે કે જેમના શરીરમાં એ તત્વનું પ્રમાણુ મન માનતી રીતે વધુ હોય છે, તેઓ સહેલાઈથી ૧૨૫ વરસની જીંદગી ભોગવી શકે એવા તેમને માટે સંજોગો ઉભા થાય છે; જુઓ The Capitalના માસ જાનેવારીથી માર્ચના અંકો સને ૧૯૨૩.

હવે હાલમાં વપરાતાં કોરીના વાસણુ હમેશ માટેના અજીઠાં છે. માટે કુદરતી રીતેજ યોજદા શ્રેગર તેનો ઉપયોગ કરતો નથી. માટીના વાસણુને પણ રાખ-પાણીએ ધુઓ તોપણુ જેવાંને તેવાંજ. તેને ગરમ કરી શકાતા નથી, જેથી ધાતુના જેવા તે પવિત્ર નથીજ. ધણીકવાર કોરીના વાસણુમાં જરાક જેટલી તરણ પડે છે, કે પછી તો તે સદાનુ અપવિત્રજ થાય છે, તે યોજદાશ્રેગર માટે તો નહીજ પણ સાધારણુ જરથોસ્તીઓ માટેખી નફામા છે. કારણુકે તેની તરણ પડેલી ફાટમાં બેક્ટેરીયાના જંતુઓ કાંઈ હજારો હજાર ભરાઈ બેસે છે. એમ સાયનટીશીક અમેરીકનના એક અંકમાં તેના ચિત્રા આપીને પુરવાર કરવામાં આવ્યું છે. માણસનું મોહોડું કેવું ઝેરી હોય છે, તે બાબે નીચલી સાહાદત પુરાવો આપે છે:—

No cavity in the human body is so full of bacteria as the mouth. Given the constant temperature of 98.4 degree Fahr., the continual moisture and the remains of each meal, and you

have a perfect human incubator. Millions of germs are being born and bred in an incredibly short space of time. It is these that attack the teeth, the tonsils, the tongue and the delicate lining of the mouth. It is these and toxins constantly swallowed, are the cause of many throat and stomach troubles. They travel by way of the Eustachian tubes to the ears and eventually produce a running and permanent deafness. They find way up the salivary ducts, causing mumps and suppurative troubles. All these diseases can be more or less avoided by keeping the mouth clean.—Charles Henry Hayton B. A., M. D., in the *Herald of Health*, Lucknow April 1913.

ABOLISHING THE DRINKING CUP.

Commenting upon the abolition of the common drinking cup in 24 states, the Journal of the American Medical Association remarks that so successful has been the campaign against the common drinking cup that the public has come to demand the paper substitute as a matter of right. The moral is saturate the public with facts, and after the public is convinced it will act. A similar complaint ought to be made in favour of the paper towel, which we understand, is now introduced in the better hotels and offices—The Scientific American, 10th February 1912.

આપણામાં પીવાના પાણીના પરબોના માટલાં ઉપર કળશીયા રખાતા હતા, તે વતી લોકો પાણી ઉંચેથી પીતા હતા; પણ કળશીયા ચોરાઈ જવા લાગ્યા તે બાહાને દીનના ટપો વપરાવા લાગ્યાં. તે પછી માણસો દુધીને પાણી પીવા લાગ્યાં. કોઈ કોઈ પરબોમાં તો બળરમાંથી માંવો લાવી તેનું પાણીમાં ડોહોચાણ કરી લોકો પીતા થયા. પછી તે ટપ એમનું એમ ત્યાંજ રહે ને તેમાંથી હજારો લોકો પાણી પી જાય. એવો જમાનાનો દોર શરૂ થયો. એવું બદલાનતનું (કળશીયા ચોરાઈ જવાનું) ખુર પરીણામ આવ્યું. અને એક ખરો જરથોસ્તી જે માણસ રીતે તંદુરસ્તી સાચવવાનો જે ઉમદા તરીકો વાપરતો હતો તે ભવિષ્યની એલાદની નજરથી ગુમ થઈ ગયો !

AN IMPROVISED CUP.

When travelling people often forget their private drinking cup, and I conceived the idea of using the half rind of

an orange as a substitute, thus providing a very satisfactory drinking cup for emergency use. = Mrs C. A. D. in the Physical Culture. June 1913.

અસલી જરથોસ્તી જમવા બેસવા પછી નેઆમત કરવા અગાઉ ભોણામાંથી એક ચોખ્ખો ખુક બહાર કાઢી 'પગે લાગી' ખાનુ ન્યામત કરવા અગાઉ જેટલું જોઈએ એટલુંજ ભોણામાં રાખી બાકીનું ચોખ્ખું કાઢવા પછીજ ખાણું ખાઈ સુકરાના કરતા હતા. જે એક સુકરે જમવા બેસે તો તેઓ કદીખી અજીવતાળ કરીને ખાતા હતા નહી. તેમજ અજીઠો પદાર્થ ગાય બકરી જેવાનેખી ખવાડે નહી તો, પછી બાળકોનેખી કયાંથી ખવાડે ? આગળના મોખેદો બરશતુમ લે ત્યારે નાના બાળકો તેમના ભાણાનો ખુક ખાવા અગિયારીમાં જતાં, તે ખુક ચોખ્ખો ભાણામાંથી કાઢી લઈને નાના બાળકો આગળ સુકવામાં આવતો, અને અજીડું વધેલું કુતરાંને નાખતાં.

TASTE; FORETASTE; AFTERTASTE.

If you bite into an apple and than offer it to a cow your gift will be refused most decidedly !

Offer a piece loaf sugar to a goat. The animal will chew it with intense delight.

Take another piece of sugar; breathe against it only once and offer it to the goat. The sugar will remain untouched ! = The Physical Culture. May 1913 P. 474.

હવે ઉપલાં પ્રમાણે જોઈશું તો જનવરો વડીક કુદરતી કાયદાને અનુસરીને પોતાની ગ્રેરણા બુદ્ધિ વાપરીને આવો અજીઠો ખોરાક ખાતા નથી, તો સુધરેલાં કહેવાતાં આપણાં પારસી મા બાપો આવા નજીસ ખોરાક એકમેકનાં ભોણામાંથી અજીડીને ખાય છે, ને નાના બાળકોનેખી ખવાડે છે. એકજ ગ્લાસમાંથી પાણી-સોડા-દાર વીગેરે અરધું પોતે પીએ છે, પછી દોસ્તો કે છોકરાંઓને પાય છે, અને ખુબ મનહ માને છે. સેવકે ઘણી વખતે શેરડીના ખુકલા અરધા ખાઈને બકરાં આગળ નાખી બેસા હતા, તો તે તેઓએ ખાધા ન હતા ! અને

ઉંટ મેલે આંકડો ને બકરી મેલે કાંકરો

ની કહેવત ખોટી પાડી આપી હતી. ત્યારે આજનો રંગીસો જરથોસ્તી ઢોર કરતાંખી નખેતર કે ? રંગ તો કાંઈ એવોજ જમી રહેતો લાગે છે!

સફેદ રંગનો તંદુરસ્તી સાથે સંબંધ.

માનવસની જરથોસ્તી ધર્મ પ્રમાણે સફેદ રંગ એ અપોર્ધ અથવા પવિત્રાઈ સાથે નિકટ સંબંધ ધરાવે છે. જો એક સફેદ કપડું આપણે પહેરીશું તો તે ઉપર પડતા ડાઘો તુરત જણાઈ આવવાથી આપણે તે બદલી નાખીશું. જેથી તે ઉપર મેલ બાઝી આપણા શરીરને નુકશાન થતું અટકે છે. સફેદ કપડું આંગપર પહેરવાથી તે ઘણી રીતે સુખદાયક થઈ પડે છે, જેથી પહેરનારનું દીલ ઘણું હલકું રહે છે. સફેદ રંગને Neutral Colour કહે છે, તે સાત રંગોનો બનેલો છતાં તેની અસર સાતમાના કોઈપણ રંગ જેવી નથીજ. જ્યારે કાળો રંગ તે કોઈ પણ રંગની અથવા રોશની હાજરી વીનાની હાલતવાળો કહેવાય છે. તેનાપર બાઝેલો મેલ નજરે પડતો ન હોવાથી તે મેલને ઘોઈ સાફ કરી શકાતો નથી. એ રંગની અસર લાલ રંગની માફક અગ્નિગરા માણસોને અશાંત કરનારી છે. તેથી હવે પગમાના રંગીન મોજાંથી શી અસર થાય છે તે તપાસીશું.

‘ In a recent interview, a physician urged that the wearing of stockings with white feet will do more to promote ease in walking, and relieve foot ills than anything to be suggested. Socks or stockings of cotton or Lisle thread in black bind the feet and make them swell, he says, no matter how fine and open they may be. The black dye with the hard thread of the Lisle variety is a combination that is particularly torturing to tender feet. Thin unbleached Ballereggan he recommends. Probably whole sock or stocing may be white, at least the foot should be. A further caution is added that new cotton under garments should be washed before being worn, to washout the sizing used by manufacturers. ’—The Family Doctor. 19-4-1913.

રંગવાળા મોજાંથી ઇંજાંથી થવાને સખએ તેથી દુર રહેવાને તેમજ તેવા પહેરવા અગાઉ તેમાંની કાંઈ ઘોઈ પછી પહેરવાને બલામણ થાય છે. હવે શીયાવના કપડાં જે મોખેદ સાહેબો ઇંજાંને રવાનની નૈયતે પહેરે છે, તેને તેઓ તે કોરી હાલત હોય છે, ત્યારે ઘોઈને પછી ઇંજાંને વપરાસમાં લે છે, તેથી સુખ શાંતિ જળવાય છે.

હવે રંગીન કપડાં પહેરીને સુરજના તાપમાં ફરવાથી તુકશાન થાય છે, અને સફેદ રંગનાથી ધણું ઓછું થાય છે, તે તો બધાને ખબર તો છે. રંગવાળા કપડાંમાં સુરજની ગરમી વધુ શોષાઈ આવે છે, જ્યારે સફેદ કપડાં ઓછી સોષી મોટે ભાગે ઠંડાં રહે છે.

COOL CLOTHES.

Colour should also play an important part in the choice of our clothing for the season. White is the ideal for summer; because it is one that absorbs the least heat, whilst on the other hand, the black or dark coloured garments attract the sun and absorb a larger amount of heat—hence their usefulness for winter wear—The Bombay Gazette Literary supplement 19-7-1913.

હવે જો મોખેદ સફેદ જમાને બદલે રંગીન કપડાં સાથે આતશ બેહેરામ સાહેબની ખીસ્મતમાં હાજર રહેતો પછી તે ખીયારના શા હાલ થાય ? આતશની ગરમી, હુનાળાનો તાપ, અને ફરખે શરીરને લીધે તેનાથી વળી ગરમી શોષી લેનારાં રંગીન કપડાંની ખીડા તે કેવી રીતે સહણુ થતે? આવી રીતે તે ધરમના ફરમાનને આધિન રહી સફેદ કપડાં પહેરવામાં કાંઈ મોટા આશિરવાદો સમાયલા છે.

હવે કાળાં કપડાં પહેરવાથી મગજ અશાંત બને છે, એવો શક ધણાને લાગે છે, એવી રીતે તુકશાન થતું અટકાવવાને જાણે ધરમે આગાહી કરી રાખેલી હોય છે, અને તેથી ધરમ ગુરને સફેદ કપડાંવાળી પાંતડી અથવા કોહોળા (ધારવાળી સફેદ તોપી) પહેરવાને કાંય તાકીદ ફરમાવી છે તેના વિશે જરાક ધ્યાનમાં લઇશું:—

BLACK COATED MADNESS.

The majority of professional men how been wearing black coats and vests for years past, and weather this has had an appreciable effect on their mental capacity it is hard to say. We believe however, that it is a fact that mental diseases have increased considerably during recent years, but we should not like to say this is this cause, still a freer use of colour in men's clothing would make the world a brighter place for most of us.—The Tailor and Cutter (vide The Advocate of India 28th June 1911.)

આ ઉપલા લખનારને કાળા રંગના કપડાં વીશે જે શક જાય છે, તેમાં અનુભવથી કાંઈ વળુદ છે, એમ જણાય છે.

કહે છે કે માણસના શરીરમાં દુટીવાળા ભાગમાં એક ચક્ર અથવા centre (મધ્ય બિંદુ) રહે છે, તેને Solar Plexus કહે છે.

આ Solar Plexus માટે કહે છે, કે તેમાં ખરેખર બેળું રહે છે.

Dr. Robert Bell has long held the theory that the Plexus is the real centre of the mental activity = The Indian Review Nov. 1920.

ચીનાઓખી એ ભેળાં બીશે માન્યતા ધરાવે છે, પણ તે ક્ષેત્રમાં રહેતું જણાવે છે.

એટલા માટે પેટ ભરી ખાવા પછી આશ્ચર્ય લેવી જરૂરની છે. ખીમ્મો કહે છે, કે આપણા બે ભેળાં છે, એક ઉપલું તે ભલા ઉમદા કામો સાફ વાપરવાનું છે. બીજું નીચલું તે ખોરાક હજમ કરી શરીરમાં પચાવવા, તેનો મેલ (કચરો) બાહર કાઢવા અને જતેન ઇંદ્રિઓની ક્રીયા ચલાવવા વિગેરે માટે છે. માણસ જ્યારે ફાળ ખાઈ જાય છે ત્યારે કહે છે મારા ક્ષેત્રમાં શોહોર પડે છે. મારું ક્ષેત્ર ચડતું નથી. જ્યારે એવી હાલતમાં છે, તો પછી નીચલાં ભેળાં અથવા ક્ષેત્રને શાંત રાખવાનું જરૂરનું છે, કારણ કે તેની અસર ઉપલાંપર થાય છે, તેમ ખનતું ન જોઈએ. તથા લોહી ઘાઘ આવતાં હરસનું લોહી દુટી પડે છે, ફાળ ખાવાથી લોહી દુટી પડીને પેટ છુટી જાય છે, વીગેરે રોગો થાય છે. એ માટે પાણીના પાટા બાંધી સારવાર કરવાની ભલામણ થાય છે.

હવે પહેરવેશ તરફ આવીશું. જે પેટની આસપાસ લાલ અથવા કાળાં કપડાં વિંટાળેલાં હોય છે, અથવા લાલ તકીયા, લાલ ખરનુશ, કે લાલ આરશનો ઉપયોગ થાય છે, તો કાંકણા માણસો (Sensitives)ની ઉંઘ જતી રહે છે, ને તેમને બેચેનીનું દરદ લાગુ પડે છે, તેના ક્ષેત્રને કમરના ભાગો સખ્ત દુઃખારો થઈને કપાઈ જાય એવી કળતર લાગુ પડે છે, તે ને ઘણાખરા કેસોમાં ઝાડા વાટે લોહી નીકળી પડે છે. એજ કારણને સખ્ત આતશ બેહેરામમાંના રંગીન ગાલીચા ઉપર ઉભા રહેતા કે બેશીને બંદગી કરતાં બંદગીમાંથી મન ખોરવાય છે ને તેને અશાંતિ લાગુ પડે છે. પણ સફેદ ગાલીચાથી તે શાંત મને બંદગી કરે છે નહીં તો તે ત્યાંથી નાહાસી જવાની તકીર શોધે છે.

એટલા માટે જો રંગીન કપડાંથી નાના કે મોટાંને અશાંતિ લાગતી હોય તો તેનો તુરત ઉપાય કરવો જરૂરનો થઈ પડે છે. ખરેખરા શુદ્ધ પાકા રંગો કરતાં કાચા રંગોમાં અશાંતિ પેદા કરવાનું બળ અતિ ઘણું જણાયું છે. માટે પેટ પર રંગીન પાટા બાંધશો ના.

**હવે કેવા રંગનું કે જાતનું કપડું શરીરપર પહેલું
પહેરવું જોઈશે ?**

આપણા જરથોસ્તીઓમાં જે માનભર્યો રેવાજ છે, તે સફેદ સદરાના અપ્તરને શરીરપર પહેલાં લટકાવવાનું છે. ત્યાર પછી શરીરપર બીજા કોઈ પણ જાતના કે પછી રંગના કપડાં પહેરવાને માટે અડચણ જોવામાં આવતી નથી. આ બાબતને યોજદાગ્રેગર મેબેદ સાહેબો તો ચીવતાઈથી વળગી રહેલા છે. પણ બીજા સાહેબો તો કદાચ પહેલું ફ્લેનલનું કપડું પહેરીને સદરા નામનો ખળકો દીલપર ઝોળાવે છે, કારણ પુછતાં તે મદદ ને હાંફણુ લાગુ પડેલી કે પછી નબળી છાતીને લીધે ડાકટરના ફરમાવ્યાથી તેમ કરવામાં આવે છે એવું બહારનું ડોળ માત્ર ધાલવામાં આવે છે ! પણ તેમ જો હોય તો ડાકટર અને દરદીઓ કેવા જોટા વમગમાં જોટાં ખાય છે, તે નીચલી સાહજતો ઉપરથી આપ મેજે માલમ પડી આવે છે. એટલા માટે એક ખરા જરથોસ્તીના શરીરના બંચાવ માટે સફેદ સદરા રૂપી અપ્તર તો તેના શરીરની લગોલગ રહેવું જોઈએ છે. તે અપ્તરમાં તેના ગુરના આશિરવાદો ઉતરેલા હોય છે, તેથી તેના શરીરનો બંચાવ અંદીઠ શક્તિઓથી થાય છે, એટલુંજ નહીં પણ ઉલટી રીતની ખાકી શક્તિઓથીબી થાય છે. હવે અંદરનું ગરમ કપડું કાંઈકે દરજ્જે દરરોજ ધોવાઈને પહેરવાનું મુશ્કેલ તો છેજ. તેમાં પરસેવો પેવસ થઈને કોહી વાસ મારી આવે છે. તેમાં ટુવા જેવાં અંદીઠ જનવરો ભરાઈ રહે છે, જો તેને આગમચથી કોહોવાટ અટકાવનારી દવાઓથી ધોઈને સાફ કીધું ન હોય તો તે બેક્ટેરીયાનું ધામ થઈ પડે છે. તે Auto intoxication એટલે શરીરમાંથી બાહર નીકળતું જેર પાછું શરીરમાં સોપાઈ જવાની સહેલાઈ કરી આપે છે. વળી સફેદ સુતરનો સદરો રંગે ઉલટી અસર ઉપજાવતો નથી; તેથી મગજની સમતોલ હાલત જળવાઈ રહે છે, અને તેને ખાલી ખળભળાટ થતો નથી. તેપર મેલા ડાઘ જણાતા તેને ધોઈ નાખવાનો તુરંતજ ઈલાજ થાય છે.

New Medical Discoveries of Interest to Lay Readers.

Cotton Fabrics for Garments next to the skin.

Cotten is unquestionably the best fabric for contact with the skin. Wool is too highly hygroscopic. It absorbs moisture and holds it. Cotton absorbs quickly and gives off quickly. Wool worn next to the skin, not only absorbs moisture, but with the moisture dissolves impurities. These are retained and give rise, to irritation. The retained moisture also has the effect of relaxing the skin and increasing the liability of taking cold. Cotton absorbs moisture more readily, also gives it off more readily, passing it out upon the surface. Cotton is also non irritating. *Woolen garments, as many as may be necessary, should be worn over the thinner cotton garments next to the body.* = The Good Health Feb. 22, 1913.

મોખેદ સાહેબોના દીલમાં પેહેરવેશ ધણો સાદો ને વળી ઝોઢો છે તેના કાયદા શું છે ?

મોખેદ સાહેબો યોજદાથેગરીનું જેવું કામ કરતાં ફક્ત સદરો, લેગાને ઉપર પહેરવાની સુરવાલ (ધંજર)ને માથે સફેદ પાધડી પહેરે છે. એવી મત-લમથી કે લાંબો વખત સુધી કામ કરવાનું તેમાં ફરાગાતથી બેસીને કામ કરતા અડચણ ન આવે. કારણકે ધણા ધણા અથવા વજનદાર કપડાંથી પહેરનારને જલદી હાંફ ચઢીને તે થાકી જાય છે.

Heavy Clothes prevent Evaporation and produce Fatigue = Science Sifting (9-8-1213.)

ત્યારે મોખેદ સાહેબો ખુલ્લા સદરા લેગાપરજ યોજદાથેગરીની કીયા લાંબો વખત સુધી કરે છે, તેથી તેમને થાક લાગતી નથી અને તેમને બાહરની હવા છુટથી લાગતી હોવાથી તેમના શરીરમાંથી પરસેવો જેવો નિકળ્યો કે પછી તુરતજ તે સુકાઈ જાય છે. એ બાહરની તાજી હવા તેમના શરીરને ઠંડુ રાખે છે જેથી દમ લેવાની સહેલાઈ મળી પડીને તેમને થાક લાગતી નથી. જો ગરમ કપડાં તેઓ પહેરે કે વધુ કપડાં પહેરે તો તેમને થાક ચઢે એમાં નવાઈ નથી, હવે આપણી કીયાઓમાં હોમની કીયા એવી મધ્ય ભાગમાં ગોઠવેલી છે, કે જેથી તે હોમનું ડુળીયું બરીને પાણી પીએ છે, જેથી તેની થાક નરમ પડે છે. આ પાણી પીવાની કીયા જાણે અગ-મચેતી રાખીને ગોઠવવામાં આવેલી હોય છે. કારણકે ભણુતા ભણુતા થાક

અઠવાનો મોટો સંજોગ હોયો થાય છે; જેથી આ પાણીને સખજો તેને રાહત મળે છે, ને બાકીનું કામ આટોપવાને ઉલટભેર મંડી જાય છે. હવે થાક ઉતારવામાં પાણી કેટલું અગત્યનું છે તે સમજીશું:—

Perhaps no cause of fatigue is of more importance than the lack of drinking water.....Drink plenty of water to ward off fatigue; but of course, see that it is pure"—Science Sitings. 9-8-1913.

WOOLEN CLOTHES.

Wraps and heavy scarfs about the neck are likewise a constant source of danger, as are also what are known as chest-protectors. Fabric always plays an important part. *Heavy woollens next to the skin tend to absorb moisture from the body and retain it, while linen or cotton aid its escape.* It is for the same reason that rubber garments, such as mackintosh coats tend to hold the perspiration upon the body and thus reducing the vigour of the skin, pave the way for colds.=The Causes of Colds (in the Good Health, Jan. 1913.)

એવી રીતે ગરમ કપડાં વધારે પેહેરે તો એક ચોજદાથેગરની દેહ વધારે નાજુક થાય, અને તે સરદી-ગરમીની અસર હેઠળ મુકાવાથી, ક્રીયા કામમાં ખલલ થાય; જો તેમજો સરદીથી ખમતું પડે તો ઘડી ઘડી રમાલ રાખીને નાક નુહવું પડે ને ઘડી ઘડી બાહેલો થયલો હાથ ચોખ્ખા પાણીથી ધોવોથી પડે !

કપડાં ગરમને ભારે પેહેરવાથી થાક ચઢે છે, એવો કરડો અનુભવ સેવકને વરસોની વાત થયલો હતો. વાત એમ બની કે એક વખત બાહારોટના પાહાડોની જગ્યા કરવાનું સેવકને મન થયું, તેથી મારા મરહુમ બાઈજી મી. નરીમાનને સાથે લઈ અમો બંને ગોલવડ રેશને ગયા. ત્યાંથી બાઈજીની મદદ સાથે જીન મહીનાની આખેરીના વખતમાં બહુ સખત ગરમીના હાં-ગામમાં સહવારના સુરજ ઉગતાં પાહાડપર ચઢવા માંડ્યું. હવે જેમ જેમ સુરજ તપતો ગયો, તેમ તેમ સહવારની ઠંડીથી ખચવાને પેહેરેલાં ગરમ કપડાં ઝેર જેવાં લાગવા માંડ્યાં. આખરે જ્યારે હાંફ ચઢીને હમ ઉપર આવ્યો, ત્યારે લાચારીએ થાકીને દીલમાંના સરવે ગરમ કપડાંઓ કાઢી નાખીને હાથમાં લઈ જ્યારે ફરાહગાત મધ ચાલુ મુકયું કે પછી પાછું જીવાનીનું જોર પ્રગટી નિકળ્યું ! આ સેવકનો સારી જીંદગીમાં બહુજ કડખો અનુભવ હતો.

- એજ પ્રમાણે જો યોજદાએગર ગરમ કપડાં સાથે આતશ-બેહેરામની બેદમતમાં સખ્ત ગરમીના દીવસોમાં હાજર રહેતો, તેની કેવી કફોડી હાલત થઈ પડે ! કદાચ ત્યાંને ત્યાંજ તે બેસુધ્ધ થઈ જાય ! કારણકે ત્યાં હવા ઉગ્મશની (અલબત્ત સુર્યના તડકાની) કોતાઈ, આદર મહીના જેવો સખ્ત ગરમીનો હાગ્રામ, તે તે ઉપરાંત ભકતોની સુખડ ચઢાવવા માટેની રસાકસી અને ધમરચકરીથી ઉતપાત લાગવો, અને સાથે લાગુ ભરચક સુખડ આતશ પર મુકાતું હોવાથી તેના બળતાંમાંથી ઉત્પન્ન થતી બળવાન ગરમી, એ ઉપરાંત ગરમ કપડાં સાથનો ટુલ દેસ તે બાપડા ગરીબ મોબેદને માટે કેવા દયા આણવાળોગ સંજોગો ઉભા કરે ! તેથી પેહેરનારને થાક અને બેસુધ્ધી બંને લાગુ પડે તેમાં નવાઈ શી ?

મેળા હાથોથી નીપજતી ખરાબી.

CLEAN HANDS A NEW INVENTION.

There can be no better illustration of the fact that clean hands are a modern innovation [is it a fact? had not our Lord Zoroaster instructed us about it for observing the same code with strictest principles?] Not only do we admire them for aethetic reasons, but we realise that they have an improvement bearing upon health.

"So acute has this perception become, that, according to Prof. Rene Bache in a recent paper employs in his establishment a professional manicure whose business it is to keep the hands of the woman operators who handle the products put up in tins and glass, in proper condition. Every one of these women is required to submit herself to the manicure, at least once a week.

Public opinion demands clean hands. The concerns that put up breakfast foods advertise that their goods undergo "no handling"; all processes being performed by machinery.

Some manufacturers of these and other kinds of foods have regulations posted, positively requiring every person who leaves the working rooms to wash their hands with soap and running water before re-entering.

= Popular Science Siftings 9-8-1913,

ACCOUNTING FOR MYSTERIOUS ILLNESS.

The human hand is being eliminated as far as possible where the preparation of food supply is concerned. The same remark is applied to selling of etables. Anybody who enters a large grocer's to day will notice, if he looks about him, that fully four-fifths of the entire stock is put up for sale in the manufacturer's own packages-paper cartoons, tin cans, glass bottles, or what not. Even the flour and sugar are sold in small bags, ready to be taken home.

By this means handling in the shop is almost entirely avoided. The foods, as put at factories, are as a rule perfectly clean; whence it follows that the housewife receives her supplies in the most satisfactory condition possible, the packages whether, glass, tin or paste board, being usually dirt-proof. Even the breakfast beacon is now purchaseable abroad in glass jars or paper cartoons, chipped fried potatoes are sold in dust-proof and practically air tight paraffin envelopes and before long, undoubtedly, health ordinances will prescribe that bread shall be put up by bakers in paper bags, for delivery in that shape to the customer.

The next important step is to be made, is the cleaning up of the home kit. = Popular Science Siftings. 9-8-1913.

ઉપલી સાદ્દતોપરથી માલમ પડે છે, કે આસ્તે આસ્તે મેલા હાથોથી થતી ભયંકર ખરાબીઓ વીશે સુધરેલા મુલકોમાં જગૃતિ આવતી જાય છે. પણ એ વિચારતો આપણુ જરથોશ્તી કાંઈ હજારો વરસો થયાં ધરાવીએ છીએ. ભલે એ વીચાર યુરોપની પ્રજાને કાંઈ નવો લાગશે ખરો. પણ આપણને તો તેથી ઠરી કાંઈખી નવાઈ જેવું કશું જણાતું નથી.

આપણને માલમ છે કે બાહેલા એટલે ચોખ્ખાં પાણીથી ત્રણ વખત ધોયા વગરના હાથ વતી જો કોઈ ચીજને આપણા પવિત્ર કીયા કામો દરમ્યાન અડકવામાં આવે છે તો ને ચીજ અપવિત્ર થાય છે, ત્યારે તેતું ખડકારણુ હવે આપણે સમજી ગયાં છીએ.

પણ સુવાવડ વખતે જો દાયણો-દાકટરો મેલા હાથોનો ઉપયોગ કરે છે, તો તેથી કેવા પ્રાણુધાતક પરિણામો આવે છે તે આજની વિદ્યાએ શોધી કાઢ્યું છે. આ બાબતપર લખાયેલી અને જરમન ભાષામાંથી ઇંગ્રેજીમાં ખાસ તરજુમો થયેલી ચોપડી સેવકે વાંચી છે. જે ઉપરથી એવું

માલમ પડે છે કે સુવાવડનો ઝેરી તાવ, સોએ સો ટકા દાયણુના મેલા હાથો, મેલા તેલો, ગરમ પાણીમાં દવાઓ નાખીને તેમાં ઉકાળીને જંતુ રહીત નહીં બનાવેલાં હથિયારોનો ઉપયોગ એ સધળાંને આભારી છે. તે બાબે હવે કશો શક સુમેહ રહ્યોજ નથી.

નખ-બાલ બંને અપવિત્ર છે.

જરથોસ્તી ધરમાં નખ-બાળને નજીસાત ગણીને તેનાથી દુર રહેવાના ફરમાનો આપેલાં છે. પણ કહેવાતો સુધરેલો માણસ તો તેથી દુર જઈને છુટથી તેનો ગમે તેમ ઉપયોગ કરે છે. યુરોપ જેવા દેશોમાં હજમને ત્યાંના બલિાના તક્યા બરાબ છે. સ્ત્રીઓના કાપેલા મોટા બાલો ખોટા બાલોની ટોપીઓ તરીકે મોંઘે દામે વેચાય છે, ઘોડા જેવા જનવરના બાલો જાત જાતની પીછીઓ તથા અશો તરીકે કામે લાગે છે. તુથ અશ (દાંત સાફ કરવાના અશ), શેર્વીંગ અશ (હજમત કરવાના અશ) તથા માથાના બાલ હોરવાના અશો તરીકે જાત જાતના જનવરોના બાલો કામે લાગે છે. સોના કામ માટે ડુકરના બાલો વપરાતા કહેવાય છે.

હાલે જાપાનીશ અશો જાત જાતના ઉપયોગ સાફ બજારમાં રેવ રેવ થાય છે. તે માટે દાક્ટરોએ બેશબેર ચર્ચા ચલાવીને જાહેર ક્યુ હાતું, કે તેથી anthraxના દરદો થઈ આવે છે.

કઠણ તુથ અશોથી દાંતના પાળા ચીરાઈને લોહી નીકળે છે, તે પાળા સુત્રી આવે છે. અશના બાલો ઘસાઈને તેમાંની રસી ગળામાં ઉતરે છે. એના ડુકકા ગળામાં ખુટી બેસીને ગળાનો સોજો લાવે છે.

અઠંગ ગાનારાઓના ગળાં લાંછ નાખવાને તેમજ તેનો મીઠો હલક નાશ કરવા માટે તેમના દુશમનો પાણુના પરડામાં વાધનો બાળ દાખલ કરીને તે ખાવા આપતા તેથી તે બાલ ગળાંમાં જઈને ખુટી બેસીને હલકને ચીડી નાખતો હતો; અને તેને પરિણામે તે ગાનાર હમેશનો રદ થઈ પડતો હતો.

ગાયો વાછરડાને ચાટે છે, તેથી તેમના પેટમાં બાલોના ગોળા બંધાય છે, તે તે હમેશ માટેના પીડાકારક થઈ પડે છે.

તુથ અશ અને એપેનડી સાર્થતીસ.

"કઠણ બાલવાળા અશથી દાંત ઉપરના એનેમલને નુકશાન થાય છે. ના એટલુંજ નહીં પણ અશનો એક પણ બાળ છુટો પડી જાય છે, તેથી મોટી હાણી પુગવાનો સંભવ રહે છે. એ છુટો થયેલો બાલ બોકાઈને હેરા-

નગતી કર્યા કરે છે, અને આંતરડાના એપેનડીક્ષ નામના છેડામાં જઈ બેસે એ તદ્દન બનવાબોગ છે, અને જો તેમ થાય તો એપેનડીસાઈટીસનો રોગ થવા પામે.

૩. વેસવાગે થોડા વખતની વાતપર ડ્રેસદનની ગાંઠનિકોસોજીકલ સોસાયટી સનમુખ આંતરડાનો એપેનડીક્ષ નામનો છેડો રજુ કર્યો હતો, જેમાં દાંતના અશનો એક કાણુ બાળ ખુંટી બેઠો હતો, અને તેથી નાસર પડ્યું હતું.—જામે જમશેદ (૧૮-૧૨-૧૯૧૨)

એક બાળકને લાગુ પડેલું હસ્કૃત ઉપજીયું !

એક બાળકને ઉપજ્યાનો રોગ નહતો. તેનું શરીર બધી રીતે મજબુત હતું, છતાં ઉપલીયાની માફક તેને તાણતોડ થતી હતી. તપાસ કરતાં જણાયું કે તેનાં મોઢાંમાંનાં દાંતો સાથે તેની માતાના માથાનો એક લાંબો બાલ એક છેડેથી વિંટળાઈ જઈને તેનો બીજો છેડો તેના ગળામાંના આંતરડામાં ઉતરી પડવાથી કરીને તેને હસ્કૃત આંચકીઓ લાગતી હતી. પણ જેવું આ કારણ શોધી કાઢવામાં આવ્યું કે પેલાં બાળકનો રોગ હમેશા માટે નાબુદ થઈ ગયો હતો, એવું ધી ન્યુયોર્ક Medical Record ના જુના પુસ્તકો પરથી જણાય છે.

હવે જે લોકો નખ કરડે છે, તેઓના ગળામાં પેલો નખનો ટુકડો ખુંટી બેઠાં તે ભાગ ચીતારી જઈને સોજો લાગુ પડે છે.

NAIL BITING.

For a number of years a distinguished French physician, Dr. Berillon, has been making observations pertaining to [the habit of finger nail biting. The facts which he has gathered show that the habit is a result of diseased nervous system. He examined the pupils in a number of schools. the habit is much more among girls than among boys. In some schools 50 p. c. of the girl pupils had the habit. It was noted that the nail biters were the poorest students. The habit prevails most frequently between the ages of twelve and fourteen. *In most cases it is hereditary and associated with moral depravity.* The most incorrigible pupils were found invariably to be nail-biters. It is not a wilful habit to be cured by little punishment, but an indication of the first stage of nervous degeneration. The habit should be treated

as a disease. It affects the general health greatly. Proper food and exercise are important factors in curing the habit:—
The Family Doctor Feb. 8th 1913.

હવે બાલ જ્યારે જીવતા હોય છે, ત્યારે તેમને કાપતા અને પછી સૂક્ષ્મદર્શક યંત્ર (Microscope)થી તપાસતાં તેમાંથી બારીક પ્રવાહી ડ્રુટતો માલમ પડે છે. એ બાલો પોકળ છે. તેમને કાપીને થોડો વખત રાખ્યા પછી રસી સુકાઈ જાય છે. તેથી એમ નહીં સમજવું તે તેઓ નુકસાન કરવાની શક્તિ ગુમાવી બેઠા છે. તેઓ પાણીમાં પડે તો પછી તેઓનો કોહોવાત પાછો તાજો થાય છે. જો કાપેલા બાલ બાહર પડે છે, તો તે ઉપર બારીક જંતુઓના હળરો હળર સંસ્થાનો વસે છે, તેથી તે એવી રોગના ધામ થઈ પડે છે,

હવે ઉપલા બાલને નખ ઝેરી કાંચ છે, તે તપાસતાં જણાય છે, કે તેમાં ગ્રોફિસર ગોતીયર (Gautier) પ્રમાણે આરસેનીક નામનું ઝેરી તત્વ છે. બીજાઓ પ્રમાણે તેમાં પ્રુસીક એસીડ હોય છે.

નખો ઝેરી ઉપલા સખખથીજ હોવા જોઈએ. એ ઉપરાંત નખની હેઠળ બારીક મેલ ભરાઈ રહે છે, તેને લીધેથી જણાય છે. નખનો શરીર પર ધસો પડતાં તેથી તે ભાગ પાકી આવે છે, તે પેલા આરસેનીક તત્વને લીધે, તેમજ પેલા નખની અદરના મેલને લીધે હોય છે. ફાડી ખાનારા જનનવર જેવાં કે વાધ, વર, કુતરાં-કોહોલાંના નખને દાંત ઝેરી હોય છે, જેમના જખમો થવાથી ઘા પાકપર ચઢીને ઘણીખરી વાર મરણ નીપજે છે.

ખરૂંસ્તરો તરફ ધિક્કાર કાંચ બતાવવો જોઈએ ?

“હોરમજદનો પેદા કીધેલો અશો વનત સેતારો (જે) અશોધનો સરદાર (તે) ને હમો વખાણીએ છિયે. ઘણાજ દુર કરવા લાયક હારેમનના (હારેમનની પેદાયશના) ધીકકારેલા તથા સઉથી ખરાબ ખરૂંસ્તરોની સામે થવાને માટે હિમતવાન વખણાએલા નામવાળા (તથા) તંદુરસ્તી આપનારા વનંત (સેતારા)ને હુ વખાણું છું.” =વનન્ત યસ્ત બામાએની એ. કાંગાનો તરણુમો.

મેલી જગ્યાએ રહેનારાં ઉંદર, દેડકા, માખ, ચાંચડ, માંકડ, મચ્છર, સાંપ, વિચ્છી, કીડા વિગેરે ઝેરી જનનવરો સાથે હિડતા રોગ ઉત્પન્ન કરનારા બીજા જનનવરોનેથી જરયોસ્તી ધરમમાં ખરૂંસ્તરો કહેલાં છે. તેઓ ઝેરીબી છે તો ખરાં. હાલમાં એવી શોધ થઈ છે, કે—

ચાંચડથી મરકી ઉત્પન્ન થાય છે.

મકિડથી કાળો આઝાર (Black fever) અથવા ઝેરી તાવ લાગુ પડે છે. કંસારી કેનસરને ઉત્પન્ન કરવામાં મદદ કરે છે.

ઉંદરો ઉપર મરકીના ચાંચડો પોશાય છે; એટલે તેને પહેલી મરકી લાગુ પડે છે.

મચ્છરથી મેલેરીયા તાવ આવે છે.

ઝેરી માંખ મચ્છરોના દંશથી ફાફા ઉડીને સોજા ચઢી ધણીકવાર પ્રાણુધાતક પરીણામો આવે છે.

દુધમાં જાત જાતના જંતુઓ પોશાય છે, ને તેવા ખરાબ દુધથી કોલેરા, Ptomain poison, તાબદાઈડી શીવર, દીફ્થેરીયા વગેરે ઝેરી રોગો પેદા થાય છે. બીલાડીથી ઇનફ્યુએંઝ ફેલાયલો જણાય છે.

Metchnik off has called attention to the fact that typhoid fever and other infections may occur through bites of intestinal parasites. Some of the most common intestinal parasites are the result of eating pork and beef.

Others are introduced into the body through the use of lettuce and other uncooked vegetables which have been polluted by top dressing.=The Family Doctor 15-2-1913-

પોસ્ટના સ્ટેમ્પ્સ થુકથી ચીટકાવા સામે લાનસેટની ચેતવણી.

The Lancet calls attention to the licking of stamps as a retrograde proceeding, and says that any suggestion calculated materially to encourage or increase the habit is open to condemnation. The habit is opposed to a common sense of cleanliness, let alone what bacterio-logical requirements may teach.

.....The adhesive stamp is a sanitary blunder, but it is a business convenience for which it is hard to suggest an alternative. No persons need lick a stamp if they seriously make their minds never to do so, but unfortunately the use of stamps has created a habit which once contracted is difficult to avoid.=The Family Doctor April 1912.

પેનસીલ મોહોડામાં લેવાથી પસરતા રોગો.

INFECTION SPREAD BY PENCILS.

One of the medical inspectors in the city of Paris which District is suffering from an epidemic of diphtheria,

has discovered that inflection among the school children is principally spread by *pencils*. These pencils which are Municipal property, are in certain schools distributed to the scholars every morning and collected at night. In this way one child is constantly getting a pencil which has been previously used by another child when it is remembered that children habitually put their pencils in their mouths, it is easy to see how diphteria spreads. The inspector sent in a report [to the authorities asking that each child shall have a parcel of his or her own for the future = Tib Bits 8-8-1903.

આ રોગ ત્યાંની સ્કુલ અથવા બોરડીંગ હાઉસમાં બપુક રહેનારાઓને લાગુ પડ્યો હતો. પણ તેજ સ્કુલમાં જેઓ બોરડસો હતા નહીં પણ ફક્ત દીવસનો અભ્યાસ કરવાને વખતે શહેરમાંથી આવી હાજર થતા હતા. તેઓ એ રોગથી નીરાળા હતા. કારણકે તેઓ પોતે પોતાની ખાનગી પેન-સીલો સાથે લાવતા હતા. જ્યારે બોરડસો તો ત્યાં રાખેલી સારવજનીક પેનસીલોના જથ્થામાંથી ગમે તેનો ઉપયોગ કરતા હોવાથી એ યુરા રોગથી પીડાતા હતા.

છેવટે ઇંગ્લીશ કે:—

DO GOOD IN THOUGHT.

Do good in thought, some future day,

'Twill ripen into speech

And words are seeds that grow to deeds.

No, know how far they reach.

Like thistle down, upon the breeze

Swift scatter'd here and there

Where goodness dwell in heart and mind,

A faithful harvest wear.

So words travel far, and these

Both words and deeds will be

Like bonds that closer draw mankind

In peace and charity.

=The Young Citizen Sept. 1913 d. 430.

સમાપ્ત.

પ્રગટકર્તા—દીનશાહ દાદાભાઈ દોરડી

ઠેં હુનસીકુઈ—નવસારી.

આપનાર—ઉત્તમરામ ઉમેદરામ રેશમવાળા

ગુજરાત સ્ટાન્ડર્ડ પ્રેસ, ઠેં હશીઝ મંઝીલ, સુરત.
